МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
РОССИЙСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ДРУЖБЫ НАРОДОВ

Н. Б. Ковыршина

Арабские страны

ЛИНГВОСТРАНОВЕДЕНИЕ

Начальный курс

Издание второе,
исправленное и дополненное

Москва
ВОСТОК ЗАПАД
2006

كوير ثينة

البلدان العربية

دروس في الجغرافية والتاريخ واللغة

(الصف الأول)

موسكو
«الشرق والغرب»
2006

УДК 94(=411.21)(076.6) + 811.411.21(076.6)
ББК 63.3(0=611.3)я73 + 81.61я73-3
К 56

Подписано в печать 29.05.06. Формат 84x108 1/32.
Усл. печ. л. 15,12. Тираж 1 500 экз. Заказ № 6823.

Ковыршина, Н.Б.

К56 Арабские страны. Лингвострановедение. Начальный курс / Н.Б. Ковыршина. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: АСТ: Восток-Запад, 2006. — 281, [7] с.

ISBN 5-17-039270-2 (ООО «Издательство АСТ»)
ISBN 5-478-00332-8 (ООО «Восток-Запад»)

В пособии приводятся разнообразные сведения об арабских странах в различные исторические периоды. Информация приводится по арабским источникам и с точки зрения российских и зарубежных востоковедов.

Книга предназначена для лиц, приступивших к изучению арабского языка, и может быть использована в качестве вспомогательного пособия при проведении семинарских занятий по курсу «Лингвострановедение» и специальности «Регионоведение».

Представляет интерес для всех интересующихся историей и культурой арабского мира.

УДК 94(=411.21)(076.6) + 811.411.21(076.6)
ББК 63.3(0=611.3)я73 + 81.61я73-3

Рецензент:

В.Э. Шагаль – д. филол. н., ведущий научный сотрудник (ИВ РАН), профессор (МГЛУ).

С.И. Репко – д. ист. н., действительный член Академии педагогических и социальных наук, профессор

В.В. Лебедев – канд. филол. н., доцент кафедры арабской филологии (ИСАА при МГУ им. М.В. Ломоносова)

© Н.Б. Ковыршина, 2006
© «Восток – Запад», 2006

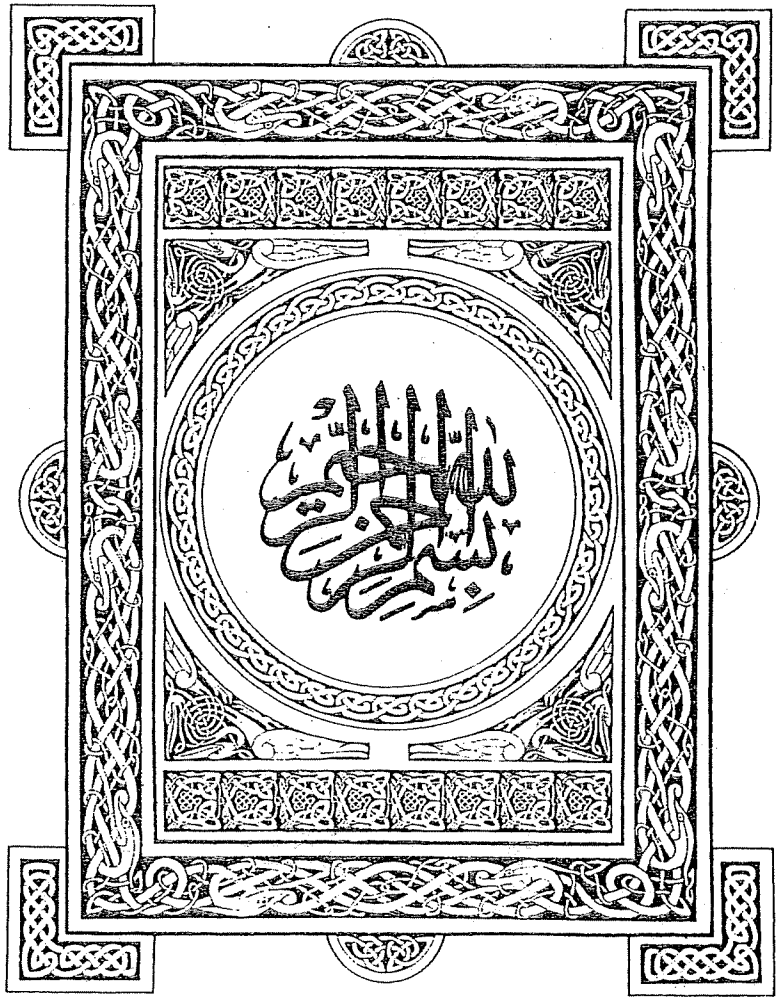
Эмблема Лиги арабских государств

Автор и издательство выражают признательность за помощь в подготовке данного издания:

посольству Алжирской народной демократической республики,
посольству Королевства Бахрейн,
посольству Арабской Республики Египет,
посольству Иорданского Хашимитского Королевства,
посольству Иракской Республики,
посольству Йеменской республики,
посольству Государства Катар,
посольству Государства Кувейт,
посольству Ливанской Республики,
посольству Социалистической Народной Ливийской Арабской Джамахирии,
посольству Исламской Республики Мавритания,
посольству Королевства Марокко,
посольству Объединенных Арабских Эмиратов,
посольству Султаната Оман,
посольству Палестинской национальной автономии,
посольству Королевства Саудовская Аравия,
посольству Сирийской Арабской Республики,
посольству Республики Судан,
посольству Тунисской Республики
Ассоциации арабских студентов РУДН

ОБЩИЕ СВЕДЕНИЯ ОБ АРАБСКИХ СТРАНАХ

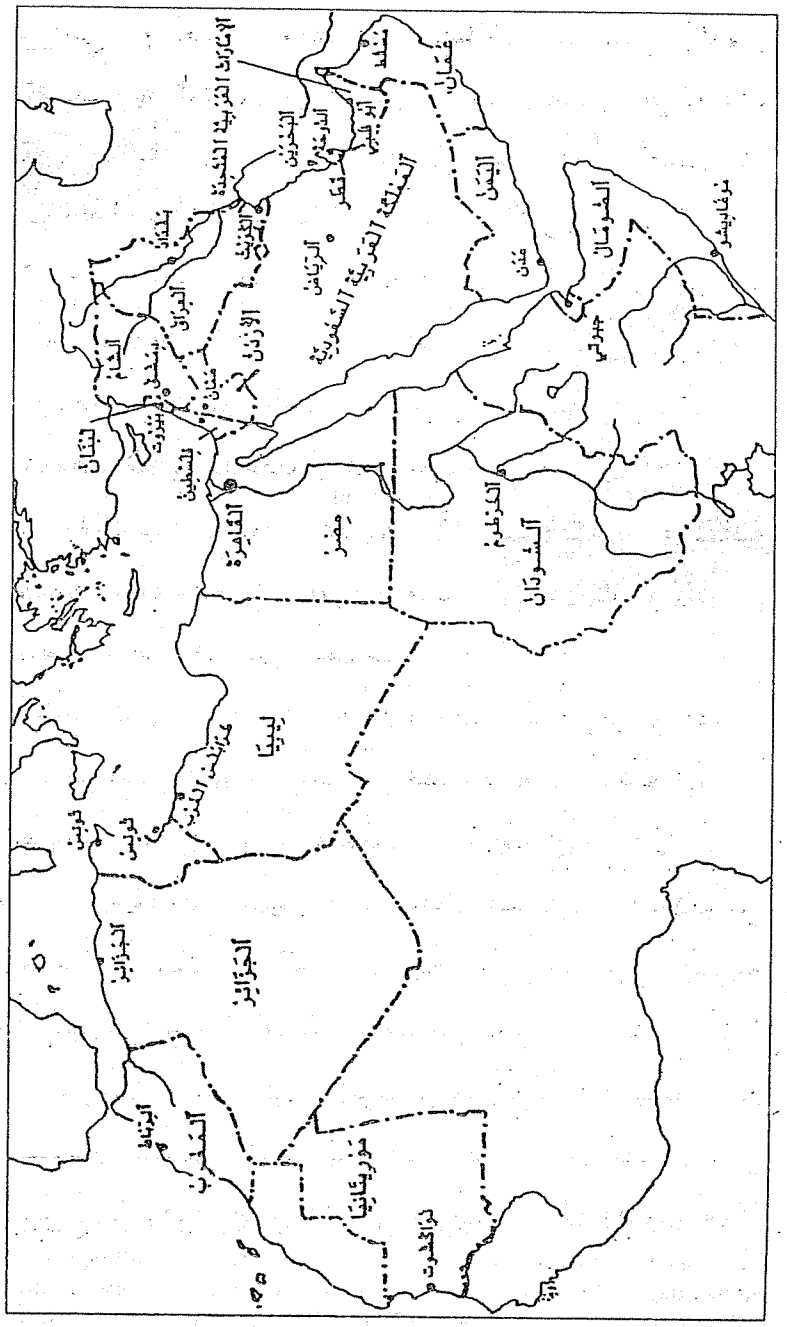

Арабские страны играют всё возрастающую роль в мировой политике и мировом хозяйстве. Они занимают обширную территорию (13,8 млн. кв. км), простирающуюся от Атлантического океана на западе до Индийского океана на востоке, от Турции на севере до Тропической Африки на юге; население их — более 250 млн. человек. Лига арабских государств объединяет 21 суверенное государство и Палестинскую национальную автономию.

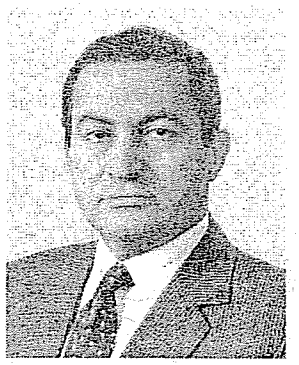
يضم الوطن العربي 22 دولة. تبلغ مساحة الوطن العربي 14 مليون كم مربع تقريبا. تشترك مجموعة الدول العربية كلها في منظمة جامعة الدول العربية. يمتد الوطن العربي ما بين 2 درجة جنوبا الى 37.5 شمالا، وما بين 17 درجة غربا الى 60 درجة شرقا. يكتسب الوطن العربي أهميته الاستراتيجية بسبب موقعه المتوسط بين قارات العالم، إن الوطن العربي جسر بري يربط ما بين القارات: آسيا وإفريقيا وأوربا معبرا لمرور التجارة بأراضيه. ويطل على 3 بحار مهمة: البحر الأبيض المتوسط والبحر الأحمر والخليج العربي ويتصل بمحيطات تجارية مهمة، هي المحيط الأطلنطي والمحيط الهندي عبر ثلاث مضايق بالإضافة إلى قناة السويس (مضيق هرمز ومضيق باب المندب ومضيق جبل طارق). يتحكم الوطن العربي في طرق المواصلات البرية والبحرية وزادت أهميته بعد تقدم النقل الجوي. الوطن العربي علامة بارزة على الخريطة الاقتصادية للعالم من حيث الإنتاج

الزراعي والمعدني ومصادر الطاقة. تنافست الدول الاستعمارية الكبرى في الاستيلاء على معظم أجزائه منذ القرن الثامن عشر، وتقسيمه إلى عدة دول تختلف في مساحاتها وعدد سكانها. قاومت الدول العربية هذا الاستعمار حتى حصلت جميعها على الاستقلال ما عدا دولة فلسطين التي حصلت على حكم ذاتي لجزء من أراضيها ويكافح الشعب العربي الفلسطيني وتسانده الشعوب العربية للحصول على حقوقه كاملة.

اكتسبت الدول العربية الأهمية الحضارية والثقافية الكبيرة. إن الوطن العربي منبع الرسالات (الأديان) السماوية الثلاث التي انتشرت في العالم. ظهرت به أقدم الحضارات البشرية مثل حضارة مصر الفرعونية وحضارة بلاد الرافدين (أشور وبابل) وحضارة جنوب شبه الجزيرة العربية (اليمن)، وقد وصلت مؤثراتها إلى دول أوربا وآسيا. ويقصد الملايين من سكان العالم زيارة الأماكن المقدسة للأديان الثلاثة الموجودة على الأراضي العربية (فلسطين والمملكة العربية السعودية). إذا كان عدد سكان أمة العرب قد بلغ 258.4 مليون نسمة، وإذا قام بينها تجمع اقتصادي يضمها جميعا كما هو الحال في الاتحاد الأوربي فالمتوقع أن يكون لها وزنها على خريطة العالم الاقتصادية.

Арабская Республика Египет

Хосни Мубарак

Египет занимает северо-восточную часть Африки и Синайский полуостров в Азии. АРЕ расположена между 22 и 32-м градусами северной широты и между 24 и 37-м градусами восточной долготы. Северной границей страны является побережье Средиземного моря протяжённостью 995 км. Восточная граница — побережье Красного моря (1941 км). На северо-востоке АРЕ граничит с Палестиной и Израилем (265 км). Протяжённость западной границы с Ливией составляет 1115 км, на юге АРЕ граничит с Суданом (1280 км). Территория — 1 001 450 кв. км. АРЕ делится на 26 провинций. Население — 66 млн. человек (около 2 млн. египтян проживают за границей). Египтян называют «людьми долины Нила», а Египет — «даром Нила» (протяжённость Нила на территории Египта составляет 1532 км). Западная пустыня занимает 68% территории страны, а Восточная пустыня — 22,5%. Египет богат такими полезными ископаемыми, как нефть, фосфаты, железная руда, марганец, уголь, золото. Египетская цивилизация насчитывает семь тысяч лет. Сначала страной правили фараоны, затем — греки (333-30 гг. до н. э. — Александр Македонский и Птолемеи) и римляне. В середине I в. н.э. начинается период коптского (христианского) влияния, а с завоеванием страны арабами в 641 г. и до её покорения турками-османами в 1517 г. имел место исламский период в истории Египта. Государственная религия АРЕ — ислам. Подавляющее большинство населения — мусульмане-сунниты. Египтяне-христиане (копты) составляют 7-11% населения. Столица — Каир (численность населения 7 283 тыс. человек), его называют городом «тысячи минаретов» («аль-альф маазана»). Египет — страна-музей. Символами Египта Додинастического периода (3200-2980 гг. до н. э.) были папирус и лотос. В эпоху Древнего царства (2980-2475 гг. до н. э.) началось строительство пирамид. Во времена Среднего царства (2160-1580 гг. до н. э.) египтяне поклонялись богу Ра, верили в загробную жизнь и в воздаяние после смерти по заслугам земной жизни. Эпоха Нового царства (1580-1150 гг. до н. э.) — время военной славы египтян и образования империи. В настоящее время символом Египта является Большой Сфинкс («абу-ль-хауль»), лежащий у подножия пирамиды Хефрена в районе Гизы. Политическую систему современного Египта определяет конституция, принятая в 1971 г., с поправками 1980 г. Законодательную власть осуществляет Народное собрание. Исполнительная власть у президента республики. С 1981 г. (после убийства Анвара Садата) и по настоящее время президентом является Хосни (Хусни) Мубарак. Он также является Верховным главнокомандующим вооружёнными силами страны и возглавляет правящую Национально-демократическую партию. Денежная единица — египетский фунт.

جمهورية مصر العربية

الموقع الجغرافي تقع مصر في الشمال الشرقي للقارة الإفريقية. وتشرف مصر على البحر المتوسط شمالا وتتصل بفلسطين وإسرائيل من الشمال الشرقي، كما تشرف على البحر الأحمر شرقا وتجاورها السودان جنوبا وليبيا غربا ومن الشمال البحر الأبيض المتوسط.

سطح الدولة تبلغ مساحة مصر حوالي مليون وألف كيلومتر مربع.مصر دولة سهلية في أكثر من 75 بالمئة من أراضيها بالإضافة الى بعض المنخفضات. وتحتل الصحراء الغربية (الليبية) ثلثي مساحة مصر.تقسم مصر الى عدة الأقسام:وادي النيل أو مصر العليا والدلتا أو مصر السفلى. اما وادي النيل فهو سهل ضيق يتسع في اتجاه البحر الأبيض المتوسط. وتعد منطقة وادي النيل والدلتا أهم أقسام مصر على الرغم من مساحتها القليلة وذلك لأنها تضم 99 بالمئة من عدد السكان الذي يزيد الآن على 66 مليون نسمة. يرجع سكان مصر إلى تأصيل الحامية والسامية، وقد امتزجوا امتزاجا شديدا وزاد فيه تأثير موجة الفتح العربي الإسلامي في القرن السابع الميلادي وما تلاها من هجرة القبائل التي مرت في مصر متجهة نحو بلاد المغرب مما أدى إلى طبعها بالطابع العربي على الرغم من أن بعض العناصر الأجنبية (شركس وأتراك ويونانيين) دخلت مصر في الماضي. أما مصر السفلي فلها ساحل على البحر المتوسط. مناخ مصر جاف وحار والأمطار قليلة.

الثروة الطبيعية تتركز معظم الثروات المعدنية في الصحراء الشرقية وشبه جزيرة سيناء وأهم الثروات الباطنية

هي الحديد، والفوسفات، والمنغنيز. ومن مصادر الطاقة في مصر النفط ويبلغ احتياط البلاد منه حوالي3,3 مليار برميل. ويعتبر السد العالي على نهر النيل (أسوان) من أهم المنجزات التي حققتها الجمهورية وهو أضخم سد في العالم استغرق إنشاؤه 11 سنة بمساعدة بلاد الاتحاد السوفيتي.

الاقتصاد تتمتع مصر بصناعة منوعة وناشطة. وأهم الصناعات المصرية القائمة اليوم هي صناعة الحديد والصلب في حلوان وعليها تعتمد صناعة عربات السكك الحديدية وصناعة الأسلحة. تعود شهرة مصر الزراعية الى القطن وصادرات القطن تدر على البلاد حوالي 2 بالمئة من اجمالي الدخل الوطني. وفي البلاد صناعات خفيفة عديدة، فتصدر مصر البضائع والخدمات وتبيع النفط والقطن وتحصل على مبالغ كبيرة من حق المرور في قناة السويس (1869 سنة) و من السياحة.

العملة هي الجنيه ويقسم الى 100 قرش.

التاريخ ظهرت أول مملكتين في مصر حوالي الألف الخامس قبل الميلاد: مملكة مصر العليا في الجنوب ومملكة مصر السفلي في الشمال، ثم توحدت المملكتان حوالي عام 3200 قبل الميلاد بعدما تمكن مينس ملك الجنوب من غزو

الشمال وتأسيس أسرة مالكة وعرفت البلاد عهودا من الازدهار. وضم اليونان بـقيادة الاسكندر الكبير مصر الى امبراطوريتهم عام 30 قبل الميلاد ودخلت المسيحية مصر في القرن الأول للميلاد وألحقت بالامبراطورية الشرقية البيزنطية اثر اقتسام الامبراطورية الرومانية في نهاية القرن الثالث. في القرن السابع الميلادي تأثرت مصر بموجة الفتح العربي الإسلامي. إن مصر كانت دائما أعظم مركز ديني في العالم القديم. بعد أن فتح العرب مصر في عام 640 وانتشر فيها الإسلام تعاقبت عليها سلالات مختلفة منها الفاطميون والأيوبيون حتى القرن السادس عشر حين غزاها العثمانيون. دخل نابليون بونابرت مصر في عام 1798، إلا أن التحالف البريطاني العثماني اضطره الى ترك البلاد عام 1801 وتمكن محمد علي باشا الآلباني من القضاء على بقايا المماليك عام 1811 وسيطر على مصر. وفي عام 1882 قاد أحمد عرابي انتفاضة شعبية وفي عام 1922 منحت مصر استقلالا مشروطا وفي عام 1936 وقعت مصر معاهدة مع الإنجليز نصت على انسحاب الإنجليز من القناة وعلى إلغاء الامتيازات الأجنبية وفي عام 1952 قامت ثورة 23 يوليو وبعدها بعام تقريبا تم الإعلان عن قيام الجمهورية وفي عام 1956 تم تأميم قناة

السويس ما اثارت العدوان الثلاثي على مصر. وبين عامي 58-61 قامت وحدة مصرية سورية انتهت بالفشل. وفي عام 1970 توفي الرئيس جمال عبد الناصر وتولى الرئيس أنور السادات الحكم وقام بزيارة للقدس المحتلة عام 1977 وبعدها تم توقيع اتفاقية "كامب ديفيد" مما أدى الى فترة عزل مصر من الوطن العربي. وفي عام 1981 تولى الرئيس حسني مبارك رئاسة الجمهورية بعد اغتيال السادات.

نظام حكم مصر جمهوري ورئيس الجمهورية ينتخب حسب الدستور لمدة ست سنوات وبالاقتراع الشامل. الرئيس حسني مبارك رئيس جمهورية مصر العربية ولد عام 1928، تخرج من المدرسة العسكرية عام 1949 ومن مدرسة الطيران عام 1950. تابع دورات تدريبية في الاتحاد السوفيتي. تنقل في عدة مناصب عسكرية مختلفة ليصبح قائدا لسلاح الجو المصري في عام 1971. عين نائبا لرئيس الجمهورية المصرية في 1975 وأصبح رئيسا للجمهورية في استفتاء شعبي عام 1981. وهو رئيس الحزب الوطني الديمقراطي الحاكم والقائد الأعلى للقوات المسلحة المصرية ولعب الرئيس حسني مبارك دورا هاما في إعادة مصر إلى الوطن العربي من جديد بعد فترة جمود تلت توقيع اتفاقيات كامب

ديفيد. لمصر الارتباطات العربية والدولية الواسعة وجمهورية مصر العربية عضو الأمم المتحدة من 1945 والجامعة العربية من نفس العام والوحدة الإفريقية من 1963 والمؤتمر الإسلامي والأوابك من 1979.

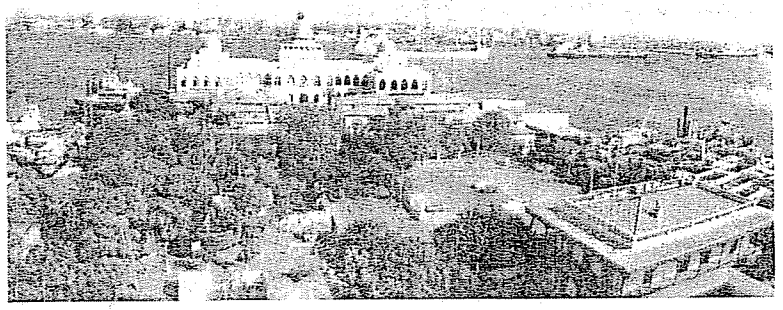
اللغة العربية هي اللغة الرسمية في جمهورية مصر العربية ولكن يصدر فيها كثير من الصحف والمجلات باللغات الإنجليزية والفرنسية وغيرها.

المدن والمعالم أهم المدن في مصر القاهرة والإسكندرية والجيزة وأسيوط وأسوان ودمياط والإسماعيلية والسويس وبور سعيد. هزت آثار مصر الدنيا إعجابا، وقد ربطت مصر بين الحضارات ففيها حضارة فرعونية تتمثل في الأهرامات وأبي الهول والهياكل والمعابد وغيرها من الآثار التي تملأ اليوم متاحفها.ومن المعروف ان أهرامات الجيزة الثلاثة خوفو وخفرع ومنقرع أنشئت بعهد الأسرة الرابعة (2733-2566 ق.م.) حيث تولى الملك خوفو الحكم.للقاهرة (969) مكانة كبرى إذ انها من أعظم مدن العالم وأكثرها استئثارا بالاهتمام عن تاريخها ومعالمها. وعلى طول الشريط الصحراوي الممتد إلى غرب القاهرة تنتشر الأهرام والمقابر التي تعتبر عملا هائلا وأنجزه خيال

الإنسان المبدع، ويعني به حضارة مصر القديمة، ووسط المدينة يحتال نهر النيل العظيم، منحة الطبيعة لمصر، ذلك النهر الذي كان دائما ولا يزال هبة ومظهرا من مظاهر التحدي في الوقت نفسه. وداخل القاهرة تشخص متاحفها الرائعة بما فيها من كنوز وتحف بالغة الجمال. وإن شوارع القاهرة نفسها لتكشف عن شخصية حية دائمة التغير والنمو، دائمة التجدد والتطور.وفي جنوب القاهرة القديمة يوجد عدد من أقدم الكنائس المسيحية التي تتوج قداستها ذكريات أسطورية حول زيارة الأسرة المقدسة لمصر في هروبها خوفا من نقمة هيرودس. وتعتبر القاهرة مركز العالم الإسلامي ويوجد فيها الأزهر أقدم جامعات الدنيا.

واليوم تقوم المدينة الحديثة الى جوار القديمة، تقدم إحداهما صورة الماضي الخالد وتتحدث الأخرى عن التغيرات الهائلة التي تجري في البلاد. والقاهرة هي اليوم قلب مصر. جمهورية مصر مركز علمي. فاز د. أحمد زويل بجائزة نوبل في الكيمياء لأبحاثه الرائدة في مجال التفاعلات الكيميائية الأساسية باستخدام أشعة الليزر فائقة السرعة وهو أول عربي يفوز بهذه الجائزة من الأكاديمية الملكية السويدية في العلوم. إن العالم المصري د. أحمد زويل هو

المصري الثالث الذي احرز جائزة نوبل بعد الرئيس الراحل انور السادات الذي حصل على جائزة نوبل للسلام بعد التوصل لمعاهدة السلام العربية – الإسرائيلية ويعد الأديب العالمي نجيب محفوظ الذي حصل على جائزة نوبل في الآداب عام 1988 أول أديب عربي يحصل على الجائزة.

Суэцкий канал

Арабская Республика Египет. Географическая справка. Указатель географических названий. ГУГК, М., 1975.

Аббас Шалаби. Весь Египет. Италия, 1999.

Египет. Ежегодник 2002 год. Министерство информации АРЕ. Октябрь 2002.

Егорин А.З. Египет нашего времени. М., 1988.

Видясова М.Ф., Умеров М.Ш. Египет в последней трети XX века. М., 2002.

Кудрявцев В.Д. Который час в Каире? М., 1976.

Перминов П. Улыбка сфинкса. М., 1985.

Ражбадинов М.З. Радикальный исламизм в Египте. М., 2002.

Юрченко В.П. Египет: проблемы национальной безопасности (1952-2002). М., 2003.

Egypt. Tourist Guide. Ministry of Tourism, Cairo.

Республика Судан (Судан)

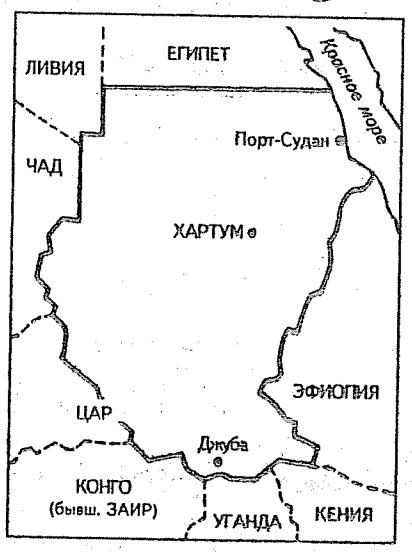
Омар Хассан Ахмед аль-Башир

Государство в северо-восточной Африке. Граничит на севере с Египтом, на западе — с Ливией, Чадом, Центральноафриканской Республикой, на юге — с Демократической Республикой Конго (б. Заир), Угандой, Кенией, на востоке — с Эфиопией, на северо-востоке омывается водами Красного моря. Территория — 2,5 млн. кв. км. По характеру рельефа Судан — преимущественно равнинная страна. Большую часть его территории занимает пересечённая системой Нила равнина, открытая к северу и окаймлённая с трёх других сторон плато и грядами гор. Высшая точка — гора Кинети (3187 м). На северо-востоке страны расположена Нубийская пустыня, которая занимает почти треть всей страны. На юге находится район влажных тропических лесов. Судан располагает месторождениями железной руды, высококачественной меди, золота, марганца, урана. Климат Судана определяется периодической сменой господствующих над его территорией воздушных масс — сухого жаркого воздуха тропических пустынь (северная часть) и влажного экваториального (в южной части страны). Основа экономики Судана — сельское хозяйство. Две трети населения Судана занимается земледельческим трудом, выращивая главным образом просо, сорго и финиковые пальмы. Население — 28 млн. человек, доминирующая народность — арабы. В расовом, этническом и языковом отношении страна как бы образует переходную зону от арабского средиземноморского мира к негроидным народам, населяющим почти все африканские страны южнее Сахары. Согласно конституции Судан объявляется составной частью «арабской нации и африканской родины». По своему государственному устройству Судан относится к унитарным государствам, где одновременно есть и региональная

автономия. Государственная религия — ислам, на автономном Юге, населённом негроидными племенами, распространены анимизм, христианство. Государственный язык — арабский. Столица — Хартум. Крупнейшие города — Омдурман (расположен на левом берегу Белого Нила), Северный Хартум, Порт-Судан (на побережье Красного моря). Современные суданцы являются потомками нубийцев и арабов. В 1821 г. Судан попал под власть Египта. В 1855 г. в стране произошло народное восстание под предводительством Мухаммеда Ахмеда махди («ведомый всевышним»). Повстанцы захватили Хартум и убили английского генерала Чарльза Джорджа Гордона, ставленника египетского правительства. Независимость Судан получил от Англии и Египта в 1956 г. До 1985 г. президентом был Нимейри. В настоящее время президент Омар Хассан Ахмед аль-Башир. Денежная единица — суданский фунт.

جمهورية السودان الديموقراطية

الموقع الجغرافي تعتبر السودان من أكبر الدول الإفريقية والعربية مساحة، إذ تبلغ مساحتها حوالي 2,5 مليون كيلومتر مربع. وتقع السودان في شرقي إفريقيا الوسطى. يحدها البحر الأحمر والحبشة شرقا، ليبيا وتشاد غربا، مصر شمالا، كينيا وأوغندا وجمهورية إفريقيا الوسطى جنوبا.

سطح البلاد السودان بلد مستو تحيط به الجبال من الشرق الى الغرب. يقسم سطحه الى ثلاث مناطق فالسودان الجنوبي منطقة أنهار كثيرة وغابات. وهو جزء من قوس جبلي يمتد من وسط إفريقيا الى الهضبة الحبشية. ويخترق النيل الأبيض السودان الوسطى مما يجعل هذه المنطقة بادية سهلية غنية. أما في السودان الشمالي فتمتد الصحراء من ضفتي النيل الى مسافات شاسعة وهي امتداد للصحراء الليبية تفصله عن البحر الأحمر سلسلة جبلية يجتاز البلاد من الجنوب الى الشمال نهر النيل.

مناخ السودان حار جدا لكنه يختلف بين منطقة وأخرى وتكون الحرارة في الشمال شديدة في الصيف تبلغ 40. أما في الجنوب فهي 30 درجة.

سكان البلاد تتمتع جمهورية السودان بوضع خاص من النواحي الجنسية والاجتماعية والسياسية، إذ كانت ملتقي عنصرين رئيسيين أولهما العنصر العربي وثانيهما العنصر الزنجي. ويبلغ عدد سكان السودان حوالي 28 مليون نسمة.

في التاريخ عرفت السودان مملكة كرمة في القرون الأربعة الأولى من الألف الثاني قبل الميلاد. أما شمال السودان فخضع للمصريين القدماء بين عام 1350-750 قبل

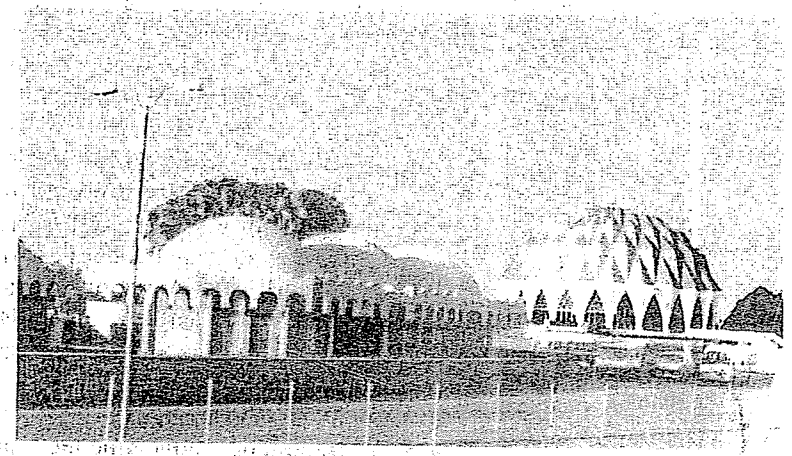
الميلاد. واعتنقت البلاد المسيحية في القرن الرابع وقد وصل العرب الى السودان قبل الإسلام عبر البحر الأحمر وبعد الإسلام إثر الفتح الإسلامي لمصر وتأسست فيها دولة الفرنج الإسلامية عام 1504. احتل محمد علي باشا السودان بين عام 1822 وعام 1885 حيث قام محمد أحمد عبد الله المعروف بالمهدي بتحرير بلاده وباحتلال الخرطوم، إلا أن البلاد وقعت تحت حكم المصريين والإنجليز معا في عام 1899. وبعد انسحاب المصريين من البلاد عام 1924 انفرد الإنجليز بحكم البلاد. وفي أواسط الثلاثينات وخلال الحرب العالمية الثانية نشطت الحركة القومية في السودان بتشجيع من الثورة المصرية عام 1952 وتمكن السودانيون من الحصول على استقلالهم عام 1955 باعتراف مصر وبريطانيا واعتبر اليوم الأول من عام 1956 يوم الاستقلال.

نظام الحكم جمهوري. في السودان مجلس الشعب. حتى عام 1985 كان نميري رئيسا في السودان. وبعد انقلاب نيسان جرت انتخابات ديمقراطية في البلاد فاز على إثرها السيد أحمد الميرغني بمنصب رئيس مجلس السيادة السوداني بعد تسلم السلطة من المشير سوار الذهب رئيس المجلس الانتقالي.

الاقتصاد تعتبر الزراعة ثروة السودان الأساسية فيزرع فيه القطن والفستق وفي تلك البلاد ثاني أكبر قطيع من الجمال بعد الصومال. تصدر السودان منتجاتها الزراعية إضافة الى الماشية. وما زالت الصناعة السودانية في أول عهدها وهي متمركزة حول الحاجات الاستهلاكية الأساسية.والعملة هي الجنيه ويقسم الى 100 قرش والى 1000 ملم.

المدن والمعالم إن مدينة الخرطوم هي عاصمة السودان ومقر الحكومة المركزية. مدينة الخرطوم الكبرى تضم الخرطوم والخرطوم بحري وأم درمان وهي معروفة بالعاصمة المثلثة.وتعني كلمة الخرطوم باللغة العربية خرطوم الفيل ويقال إن ذلك مشتق من شكل امتداد الأرض الضيق الذي قام عليه الجزء الرئيسي من المدينة ما بين النيل الأبيض والأزرق. وهناك أسطورة تقدم بديلا لهذه النظرية وتقول بأن الرومان قد أرسلوا المغامرين لاكتشاف أعالي النيل في زمن احتلالهم لمصر.وفي الموقع الذي تقع فيه الخرطوم حاليا اكتشفوا حبوب زهرة الشمس المعروفة في العربية بالقرطم وقد وجد الرومان في الأمكان استخراج زيت من هذه الحبوب يساعد في شفاء الجرحى ولذلك سموا المكان قرطم. وبتداول هذه الكلمة عبر العصور تحولت الى الخرطوم.

كانت الخرطوم ملتقى للطرق التجارية القديمة التي تجتاز إفريقيا من الشرق الى الغرب. وفي السنوات الماضية صارت الخرطوم مدينة إفريقية عربية كبيرة مما استدعى المنظمات العالمية لجعلها مركزا للنشاط الإقليمي كعاصمة وطنية متنامية. وإن مدينة الخرطوم اليوم جامعة لعدة شعوب ذات ثقافات مختلفة. الخرطوم غنية بمختلف الأماكن التي تستحق المشاهدة بالنسبة للزائرين، منها مثلا متحف السودان بشارع النيل وفي شارع الجامعة يوجد متحف التاريخ الطبيعي الذي يضم مجموعة كبيرة من الطيور الموجودة في السودان.

Мечеть Двух Нилов в Омдурмане

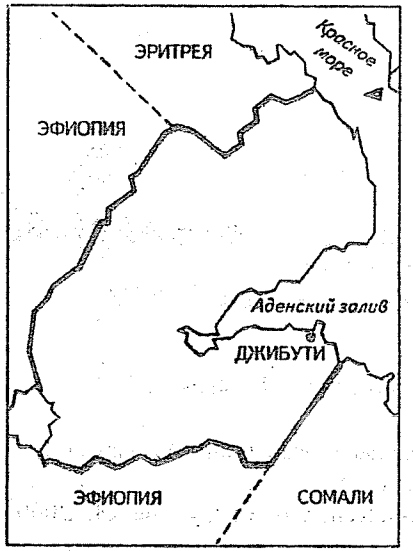
Демократическая Республика Судан (справочник). М., Наука, 1973.
Судан. Справочная карта. М., 1975.
Поляков К.И. Исламский фундаментализм в Судане. М., 2000.

Республика Джибути (Джибути)

Исмаил Омар Геле

Расположена на северо-востоке Африки, на побережье Баб-эль-Мандебского пролива и Аденского залива. Почти со всех сторон окружена территорией Эфиопии, на юго-востоке граничит с Сомали. Территория — 23,2 тыс. кв. км. Джибути относится к странам с жарким тропическим климатом. Население — более 650 тыс. человек. Джибути — бинациональная страна: исса (этническая группа сомалийцев) — 55%, афары (данакильцы — эфиопского происхождения) — 40% и европейцы — 5% (французы, итальянцы, греки). В периоды обострения обстановки в соседних странах в Джибути проникают беженцы, что обостряет «этнический дисбаланс» страны. Государственные языки — французский и арабский. Государственная религия — ислам суннитского толка. Столица — Джибути (1892). Получила независимость от Франции в 1975 г. С 1977 г. страну возглавлял президент Хасан Гулед Аптидон, председатель партии АНЛН (Африканская народная лига за независимость). В 1979 г. АНЛН была преобразована в Народное объединение за прогресс (НОП). В 1999 г. новым главой государства был избран Исмаил Омар Геле. Специфика экономики Джибути определяется огра-

ниченностью природных ресурсов, отсутствием их разведанных запасов, высокой урбанизацией, зависимостью от внешних источников финансирования.

جمهورية جيبوتي

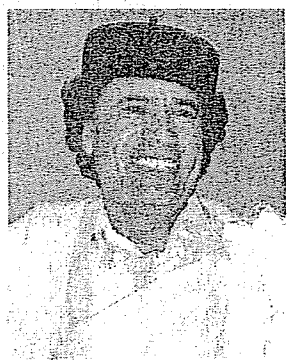
الموقع تقع جمهورية جيبوتي على المدخل الجنوبي للبحر الأحمر يمتد خطها الساحلي 370 كم وتبلغ مساحتها السطحية 23 000 كم2. ومعظم البلد صحراء وأغلبه قاحل، غير أنه توجد به منطقة ضيقة من المرتفعات الخصبة. ونظرا لموقع جيبوتي الجغرافي، فإن اقتصادها يعتمد على الخدمات والأعمال التجارية ذات العلاقة بأنشطة مينائها الجوي، ومرفئها البحري، وخط السكة الحديدية الذي يربط ما بين جيبوتي، العاصمة، وأديس أبابا، عاصمة إثيوبيا. ويقسم البلد، إداريا، إلى خمس مناطق.

السكان وفقا لتقديرات إدارة الإحصاءات الوطنية، فقد بلغ عدد سكان جيبوتي 570 000 نسمة في عام 1994.

رئيس جمهورية جيبوتي المستقلة فخامة الرئيس اسماعيل عمر جيلة.

Журавлёв В.Л. Джибути. Справочник. М., 2003.

Социалистическая Народная Ливийская Арабская Джамахирия (Ливия)

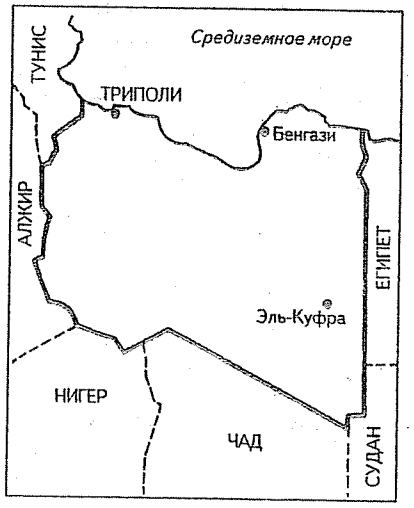

Муаммар Каддафи

В апреле 1987 г., после американской бомбардировки, в официальных документах к названию страны прибавляется слово «Великая». Расположена в центральной части Северной Африки. На востоке граничит с Египтом и Суданом, на западе — с Алжиром, на северо-западе — с Тунисом, на юге — с Чадом и Нигером. На севере омывается водами Средиземного моря. Территория — 1760 тыс. кв. км. Преобладающей формой рельефа страны являются равнинно-холмистые полупустыни и пустыни, которые составляют 98% всей территории. Ливия занимает первое место на африканском континенте по нефтяным запасам и третье — по месторождениям природного газа. Население — около 5 млн. человек. Арабы составляют 92% населения, берберы и представители африканских племён (хауса, туба) — 8%. Около 85% жителей Ливии сосредоточены в прибрежной полосе. Государственный язык Ливии — арабский. Современный ливийский диалект представлен тремя основными говорами: западным (триполийским), восточным (бенгазийским) и бедуинским. В современном ливийском диалекте много иноязычных заимствований, которые используются в технической, торговой, хозяйственной и бытовой сферах жизнедеятельности ливийцев. Государственная религия — ислам (99% населения). Подавляющее большинство мусульман Ливии — сунниты, придерживающиеся маликитского мазхаба (толка). Около 30% ливийских мусульман являются приверженцами учения ордена сенуситов. Его основатель — Мухаммед бен Али Сенуси (1787-1859) провозгласил единственной священной книгой ислама

Коран и выдвинул лозунг борьбы за возврат к чистоте первоначального ислама, за отказ от мирской роскоши и излишеств. В декабре 1951 г. Идрис Сенуси провозгласил создание независимого и суверенного государства — Соединённого Королевства Ливии. С 1953 г. Ливия является членом Лиги арабских государств (ЛАГ), а в 1955 г. вступила в ООН. В результате революции 1 сентября 1969 г. реакционный прозападный режим короля Идриса 1 был свергнут. Власть перешла в руки Совета революционного командования во главе с 29-летним капитаном Муаммаром Каддафи, ставшим главой нового государства — Ливийской Арабской Республики. Идейно-теоретической платформой реформ в Ливии является «третья мировая теория», сформулированная и изложенная президентом страны, полковником Муаммаром Каддафи в его «Зелёной книге». По словам М. Каддафи, «третья мировая теория» базируется на принципах «подлинного революционного ислама» и арабского национализма. Столица Ливии — Триполи (город Бенгази считается второй столицей Ливии). В Триполи находится старейший мусульманский университет, основанный в X веке Омером Ибн ал-Асом. Денежная единица — ливийский динар.

الجماهيرية العربية الليبية الشعبية الاشتراكية

الموقع الجغرافي

تتوسط ليبيا دول شمالي إفريقيا وهي بين مشرق الوطن العربي ومغربه، وبين ساحل البحر الأبيض المتوسط ودول إفريقيا الوسطى. تبلغ مساحتها

حوالي 1,8 مليون كيلومتر مربع فهي من أوسع الأقطار العربية إذ يبلغ طول الشاطئ الليبي 1800 كلم. وتحد ليبيا من الشرق مصر والسودان ومن الغرب تونس والجزائر ومن الشمال البحر الأبيض المتوسط ومن الجنوب النيجر وتشاد.

سطح البلاد تتكون غالبية أراضي ليبيا من صحارى صخرية ورملية قليلة الارتفاع وتقع الجبال على الأطراف. ليبيا موطن السحر وأرض الجمال.

يختلف مناخ ليبيا باختلاف الارتفاع والبعد عن البحر فالمدن الساحلية يسيطر عليها مناخ معتدل حار وجاف في الصيف ودافئ في الشتاء. أما في المنطقة الشرقية للبلاد فمناخ صحراوي قليل الأمطار.

يبلغ عدد السكان في ليبيا ثلاثة ملايين نسمة.

التاريخ يمتزج في هذه البلاد كل المدنيات العريقة ففيها من كل أمة في التاريخ أثر وفيها من كل الحضارة عريقة بقية. كان يسكنها البربر منذ أقدم العصور الى ان جاء الفينيقيون الى طرابلس فأسسوا فيها المدن وقاموا بمحطات لسفنهم ومراكز لتجارتهم. وغزا اليونان ليبيا واستولوا على الساحل الشرقي والجبل الأخضر واندمجوا مع أهل البلاد نسبيا. فتح العرب ليبيا على يد عمرو بن العاص في عام 642 فأصبحت جزءا من

الخلافة الإسلامية واحتل الاسبان ليبيا عام 1535 وعام 1551 ضمها العثمانيون الى امبراطوريتهم ولكنها استمرت متمتعة باستقلال ذاتي حتى بدأت اطماع الدول الاستعمارية بالبلاد في نهاية القرن الثامن عشر حيث هاجمت ايطاليا ليبيا عام 1911. وتميز احتلال ليبيا بوحشية الأساليب المعتمدة والمقاومة الوطنية الباسلة. وإثر الحرب العالمية الثانية احتل الإنجليز والفرنسيون البلاد وبقيت ليبيا تحت الحكم الاستعماري حتى عام 1950 حيث أعلن قيام مملكة ليبيا المتحدة وفي عام 1969 قامت ثورة الفاتح من سبتمبر وفي عام 1973 أطلق اسم الجماهيرية العربية الليبية الشعبية الاشتراكية على البلاد.

نظام الحكم في ليبيا جماهيري وشعبي، فهو وحده له مقاليد السلطة وبيده الثروة والسلاح. بعد قيام ثورة الفاتح أصبح العقيد معمر القذافي رئيسا لمجلس الثورة ويرأس البلاد حتى الآن.

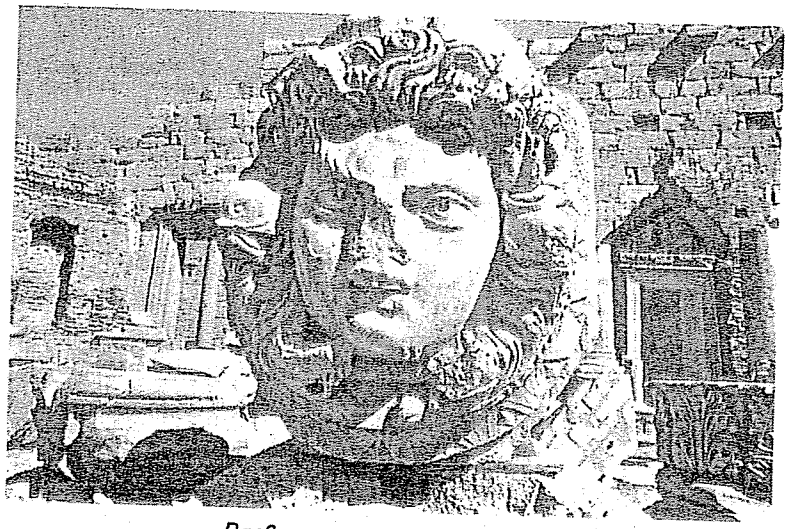
الاقتصاد ليبيا بلاد قليلة الموارد الطبيعية باستثناء النفط الذي يصل احتياطه في البلاد الى 21,5 مليار برميل مما يكفي لإنتاج 58 عاما. وهناك احتياط من الغاز الطبيعي. وقد أخذ استثمار النفط يقوم بدور فعال في تطور البلاد الاقتصادي والاجتماعي وتتمحور الصناعة في الجماهيرية

حوله ومشتقاته. يشتغل القسم الأكبر من السكان بالزراعة، وهناك انتاج هام من الزيتون والتمور. والعملة هي الدينار ويقسم الى 1000 درهم.

المدن والمعالم تعتبر الجماهيرية من أغنى دول العالم بالآثار والمعالم الحضارية القديمة. وفيها بقايا حضارات تعود الى ما قبل التاريخ، وآثار إسلامية وفينيقية ورومانية وغيرها. إن الجماهيرية العظمى تزخر بالمعالم السياحية.

إن مدينة طرابلس الغرب هي عاصمة ليبيا الغربية. لها أهمية كبيرة لأسباب عديدة، إنها تقع على البحر الأبيض المتوسط وهي ميناء معاصر يستقبل جميع أنواع السفن بحمولاتها المختلفة. وتمتاز بكبرها كما تمتاز بجمال حدائقها و شوارعها الرئيسية التي تعتبر نموذجا رائعا في الجمال. وأول ما يلفت النظر البياض الناصع الذي يعم جميع العمارات(فيلات) فيها. وتنقسم مدينة طرابلس الى قسمين – القسم الحديث ويضم المباني والمتاجر الحديثة والمصانع والقسم القديم وهو ما يسمي بالمدينة القديمة والقسم الثاني مكون من أزقة ضيقة مزدحمة ومبان على الطراز الشرقي ولكنها على الرغم من ازدحامها تمتاز بالنظافة. وفي المدينة عدة آثار هامة كالمساجد الإسلامية والكنائس والمتاحف والقصور القديمة.

من أكبر المدن في ليبيا مدينة بنغازي، وهي ميناء على البحر الأبيض المتوسط وتسمى العاصمة الشرقية للجماهيرية الليبية. تمتاز هذه المدينة بقدم عهدها الذي يرجع الى العهد اليوناني كما توجد فيها آثار بيزانطية وتركية. فأصبحت اليوم مركز الجامعة الليبية ومن أعظم المدن الليبية تجارة وازدحاما بالسكان. تمتاز بنغازي أيضا بنظافتها وسعة شوارعها وضخامة مبانيها وكثرة الصناعات الخفيفة بما فيها صناعة النسيج والمواد الغذائية. وفيها أقدم القصور والمساجد.

Развалины античного храма

Лаврентьев В.Л. Справочник. М., 1985.
Ливия. Справочная карта. М., 1979.
Егорин А.З. Современная Ливия. М., 1996.
Муаммар Каддафи. Зелёная книга. М., 2000.

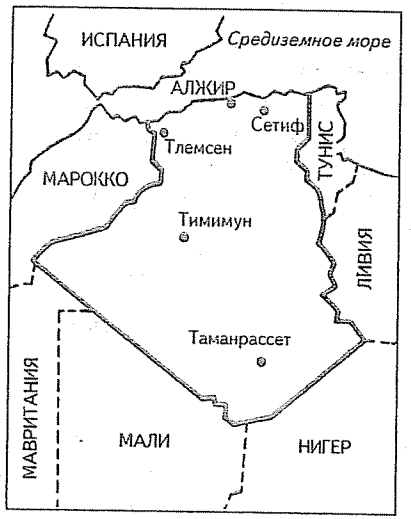
Алжирская Народная Демократическая Республика (Алжир)

Абдель Азиз Бутефлика

Расположена в Северной Африке. На востоке граничит с Тунисом и Ливией, на юге — с Нигером и Мали, на западе — с Мавританией, Западной Сахарой и Марокко, на севере омывается водами Средиземного моря. Территория — 2 381 тыс. кв. км. (второе место среди африканских стран по размерам площади, после Судана), из которых примерно 5/6 приходится на пустынные районы Сахары. В административном плане Алжир делится на 31 область (вилайя). Население — 27 млн. человек, включая 890 тыс. эмигрантов в Западной Европе. 90% населения проживают в Северном Алжире; 80% жителей говорят по-арабски, 19% — на различных берберских диалектах, в основном на кабильском (такбильт), 1% — на французском языке. Французский язык выступает в качестве делового языка страны, его знает практически всё городское население. Все современные наречия берберского языка являются бесписьменными, хотя у туарегов с древнейших времён существует алфавит (так называемый тифинаг), восходящий к формам пунического (финикийского) письма. Этнически основная часть алжирцев — потомки берберов, в большинстве своём воспринявших язык и культуру арабов. Меньшинство — потомки арабских племен, пришедших в Алжир в VII-XI веках, а также андалусских мавров, изгнанных из Испании в XIII-XVII веках. В этногенезе алжирского народа участвовали также турки, европейцы Балкан и Средиземноморья, африканцы Сахары. Государственная религия — ислам, в основном сунниты (ахл ас-сунна ва-л-джамаа). Сунниты противопоставляют себя шиитам, якобы внесшим в ислам «недозволенные» новшества. Слово ас-Сунна (обычай, пример) — это пример жизни Мухаммада как образец и руководство для всей мусульманской общины и каждого мусульманина. Му-

сульмане составляют 99% населения. Остальные — христиане, главным образом католики. В сельской местности страны широкое распространение начиная с XIII века имеет дервишество, или марабутизм, связанный с культом святых и местными народными поверьями. В северных и западных частях Алжира действуют свыше десяти религиозных братств (тарикаты) суфиев и дервишей. «Суфии» от арабского «суф» — шерсть, т. е. те, кто носит шерстяной плащ — символ отказа от материальных благ, они призывают к аскетизму и отшельничеству, к непосредственному общению с богом, перенося основное внимание с внешней, обрядовой стороны религии на её внутреннее содержание. Столица — г. Алжир — расположена в центре средиземноморского побережья АНДР. В г. Алжире находится Академия арабского языка им. 19 июня (1965), которая призвана содействовать распространению арабского литературного языка, разрабатывать научную и техническую терминологию, а также обобщать опыт преподавания этого языка. В 1962 г. правительство Франции признало независимость Алжира. Согласно конституции Алжир является «народно-демократической республикой». Вместе с тем, в АНДР строго внедряются нормы шариата, относящиеся к семье, браку и положению женщины. Законодательная власть принадлежит Национальному народному собранию (ННС). Исполнительная власть возложена на президента республики, являющегося главой государства. Президент — Абдель Азиз Бутефлика (с 1999). Правящая партия — Фронт национального освобождения. Денежная единица — алжирский динар.

الجمهورية الجزائرية الديمقراطية الشعبية.

الموقع الجغرافي تقع الجزائر في المنطقة الوسطى من شمالي إفريقيا وتبلغ مساحتها مع الصحراء

حوالي 2,4 مليون كيلومتر مربع. ويحد الجزائر من الشمال البحر الأبيض المتوسط وتونس وليبيا من الشرق، والنيجر ومالي وموريتانيا في الجنوب والصحراء الغربية والمغرب من الغرب.ويبلغ طول الساحل الجزائري 1200 كلم. الشاطئ الجزائري صخري اجمالا وقليل التعرجات.

المناخ و السطح مناخ الجزائر كثير الاختلاف والتنوع نظرا لوقوعها على شاطئ البحر المتوسط وفي الصحراء الكبرى. وتقسم الجزائر من حيث طبيعة السطح والمناخ الى منطقة التل ومنطقة السهوب ثم المنطقة الصحراوية.والمناطق الساحلية معتدلة الحرارة شتاء وحارة صيفا.أما الأمطار فغزيرة في الشتاء ومعتدلة في الصيف. إن الصحراء تحتوي 86 بالمئة من مساحة الجزائر.

في الجزائر ثروات طبيعية هائلة وتصدرها البلاد (نفط، غاز طبيعي) وتستورد السلع المصنوعة. تحتل الجزائر المرتبة الأولى في العالم في انتاج الغاز والمرتبة الرابعة في احتياطي نفس المادة.

الاقتصاد تتجه الصناعة في الجزائر بسبب ثرواتها الطبيعية نحو انشاءات التصفية (هناك اربعة مصافي ضخمة للنفط) ومجمعات تنقية الغاز الطبيعي (هناك مجمع بقدرة 15

مليار متر مكعب وأكثر). وتتجه البلاد ايضا نحو تنويع التصنيع وتكثيفه. أما قطاع الزراعة في الجزائر فلا بأس به حيث يعمل فيه 40 بالمئة من اليد العاملة وتنتج 6 بالمئة فقط من اجمالي حاجة البلاد الاجمالية.

العملة هي الدينار ويقسم الى 100 سنتيم.

التاريخ تعود أصول البربر في الجزائر الى الألف الثاني قبل الميلاد على الأقل.وقد وصل الفينيقيون الجزائر وسكنوا سواحلها ابتداء من الألف الأول قبل الميلاد.ولم يعرف أي تنظيم جماعي للبربرقبل الحروب البونية بين روما وقرطاجة ولعل أهم دولة ظهرت عهدئذ في البلاد دولة نوميديا التي تحولت بعد تدمير القرطاجة الى ولاية رومانية. غزت الجزائر قبائل الفندال الجرمانية في أواسط القرن الخامس للميلاد والبيزنطيون أيام جوستينيان. غير أن البربر احتفظوا باستقلالهم في المناطق الداخلية. وما إن أتى الإسلام عام 682 حتى اعتنقواالإسلام وأسهموا في فتح إسبانيا. إن 99 بالمئة من مجموعة السكان يدينون بالإسلام. وتنتشر لغة البربر غير المكتوبة الى جانب اللغة العربية.

ثم جاء الأتراك العثمانيون في مطلع القرن السادس عشر وعرفت الجزائر حكم الباشاوات وحكم الدايات حتى

عام 1830 حين احتلت فرانسا شمال الجزائر. ولم يحصل القطر الجزائري على استقلاله الا بعد المعارك العنيفة والثورات الوطنية ضد الغزاة في عام 1962 فأعلن الرئيس الفرنسي شارل ديغول استقلال الجزائر. وقامت جبهة التحرير الوطني بالتأميم الشامل في البلاد. تولى الرئيس هواري بومدين الحكم في الجزائر عام 1965 وبعد وفاته انتخب في 1979 الشاذلي بن جديد رئيسا للجمهورية الجزائرية.

إن نظام الحكم في الجزائر جمهوري، ويحكم البلاد حزب جبهة التحرير الوطني الجزائرية. ورئيس الجمهورية عبد العزيز بوتفليقة.

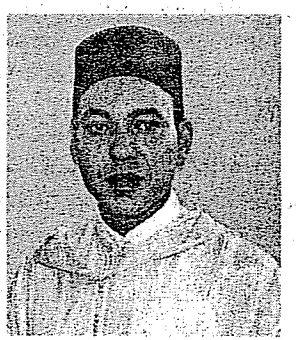
المدن والمعالم إن في الجزائر قليلا من المدن الكبيرة. ومن المدن الرئيسية هي مدينة الجزائر (العاصمة) وقسنطينة ووهران وعنابة. وتقع المدن جغرافيا على ساحل البحر الأبيض المتوسط. وتقع مدينة الجزائر في الجزء الأوسط من الساحل. وهي مدينة سياسية واقتصادية كبيرة وعقدة للمواصلات الرئيسية في القطر الجزائري. وتقسم الى قسمين: القصبة وهي الحي القديم الذي يقيم فيه الجزائريون والحي الحديث حيث يسكنه الأوربيون. في عاصمة الجزائر

جامعة تعد أرقى الجامعات، والمتحف الوطني للفنون الجميلة حيث يتابع الزوار تاريخ الفنون التقليدية الشعبية والمعالم الأخرى.

Алжир. Справочник. М., 1977.
Алжир. Справочная карта. М., 1980
Сапронова М.А. Политика и конституционный процесс в Алжире (1989-1999). М., 1999.
Бабкин С.Э. Движения политического ислама в Северной Африке. М., 1999.
Бабкин С.А. Религиозный экстремизм в Алжире. М., 2001.
Вирабов А.Г. Алжир: кризис власти. М., 2001.

Королевство Марокко (Марокко)

Мухаммед VI

Расположено в Северо-Западной Африке, на крайнем западе арабского мира. Слово «Марокко» происходит от искажённого названия бывшей столицы королевства, г. Марракеш. Арабы называли страну «аль-Магриб[1] аль-Акса», что означает «страна дальнего запада», или «место, где заходит солнце; место заката». Европейцы называли страну Марокко (по имени одной из её древних столиц — Марракеша, что означает «красный» или «прекрасный». Историки называли Шерифским государством, путешественники — Холодной страной с горячим солнцем, поэты — Краем золотого заката. Государство граничит на востоке с Алжиром, на юго-западе — с Западной Сахарой, на западе омывается водами Атлантического океана, на севере — водами Средиземного моря. Территория Марокко — 690 тыс. кв. км, включая Западную Сахару[2], присоединённую к королевству в 1976 г. Недра Марокко богаты железными рудами, марганцем, кобальтом, золотом, фосфоритами, свинцом и др. Климат — средиземноморский, с жарким сухим летом и тёплой влажной зимой.

---

[1] Словом Аль-Магриб в средневековой арабской литературе обозначали все исламские области, расположенные к западу от Египта: Алжир, Ливию, Тунис, Марокко и Мавританию.

[2] Западная Сахара расположена на северо-западе Африки, на побережье Атлантического океана. Граничит на севере с Марокко, на северо-востоке — с Алжиром, на юго-востоке и юге — с Мавританией. Территория — 252 тыс. кв. км. Население около 161 тыс. человек. Оно состоит из 21 племени, по происхождению это арабы и берберы, говорящие на одном из диалектов арабского языка — хасания — и ведущие в основном кочевой образ жизни. Проживает также несколько тысяч испанцев и французов. Господствующая религия — ислам. Административный центр — Эль-Аюн.

В административном отношении Марокко делится на 33 провинции. Население 30 млн. человек. Коренное население как этническая общность появилось в результате смешения древних коренных жителей Северо-Западной Африки (бербероязычные народы) и проникших сюда в VII-IX веках арабских племён. В 666 г. арабский полководец Сиди Окба ибн-Нафи во главе кавалерийского отряда отправился на запад покорять язычников, христиан и евреев и через 18 лет дошёл до Марокко. Арабские летописи говорят, что в долине Сус (возле г. Труданта), Окба разбил огромную армию берберов, настолько большую, что «один лишь Аллах мог сосчитать её воинов». По легенде, дойдя до берега Атлантического океана, Окба направил своего скакуна в воду, крича: «Аллах! Если бы это море не остановило меня, я бы мог пойти дальше, в «закатные земли», до конца жизни обращая в ислам неверных!». Арабы и берберы составляют 99% жителей страны и исповедуют ислам (суннизм маликитского толка). Столица — Рабат (с конца XIX века, до этого — Марракеш). Считается, что Рабат — политическая столица королевства, Касабланка — экономическая, а Фес (основан в IX веке) — культурная столица Марокко, «мать марокканских городов». В Фесе находится Карауинский университет, богословский центр мусульманского мира. За влияние в этой стране соперничали Великобритания, Франция, Германия и Испания. Независимость королевство получило в 1956 г. при правлении султана Мухаммеда бен Юсуфа, который принял имя короля Мухаммеда V и стал первым правителем независимого Марокко. Марокко — конституционная монархия. Согласно конституции король — глава государства и верховный главнокомандующий. С 1999 г. правит король Мухаммед VI. Король является не только светским правителем страны, но и духовным главой марокканских мусульман (Амир ал-муаминин). Высший законодательный орган страны — парламент. Для политического строя характерна многопартийная система. Официальный язык — арабский, широко распространён французский, а на севере, в районе г. Танжера, — испанский язык. Денежная единица — дирхам.

المملكة المغربية

الموقع الجغرافي تحتل المملكة المغربية موقعا خاصا بين أقطار الوطن العربي في القسم المغربي من إفريقيا. وتمتد سواحلها على المحيط الأطلسي والبحر الأبيض المتوسط وتشرف على مضيق جبل طارق.وتحد المملكة المغربية من الشرق الجزائر ومن الغرب المحيط الأطلسي ومن الجنوب موريتانيا ومن الشمال البحر الأبيض المتوسط. شواطئ المغرب صخرية وتمتد 537 كيلومترا من جهة البحر المتوسط و2450 كيلومترا من جهة المحيط الأطلسي. تبلغ مساحة البلاد الأصلية حوالي 450 ألف كيلومتر مربع، وأضيفت اليها الأقاليم الصحراوية الثلاثة التي تبلغ مساحتها حول 200 ألف كيلومتر مربع.

السطح والمناخ تسيطر على الطبيعة الجغرافية في المغرب سلسلة جبال الأطلس وهي التوائية مضطربة بسبب تعرضها الدائم للزلازل، والأطلس الكبير عبارة عن سلسلة جبلية تشتمل على مجموعات من الصخور القديمة وتغطي القمم الصاعدة الثلوج معظم السنة وقال القدماء: "إن قبة السماء تستقر فوق جبال الأطلس". شواطئ المغرب صخرية وسهول المغرب ضيقة عند البحر ورملية عند المحيط

كما أن هناك سهولا منخفضة وهضابا بين جبال الأطلسي. أما الصحراء فهي جرداء قاحلة مليئة بالكثبان الرملية، وهي مستوية السطح. الصيف في المغرب معتدل الحرارة والشتاء بارد ودافئ، المناخ هناك متوسطي ولكنه يتغير كلما اتجهنا الى الداخل وقد تصل الحرارة الى 38 درجة مئوية. وفي الجبال يصبح المناخ قاريا وتتراوح الحرارة بين الصفر والعشرين دون الصفر. أما الأمطار فغزيرة على شواطئ المحيط الأطلسي في الشتاء ونادرة في الصيف.

الثروات الطبيعية يتمتع المغرب بثروات باطنية هامة وتعتمد البلاد على الفوسفات. ويحتل المغرب المرتبة الثالثة في العالم من حيث إنتاج الفوسفات. ويضم باطن الأرض المغربية كميات من الفحم الحجري والرصاص والمنغميز. وتوجد زراعات هامة في المغرب مثل الفاكهة والخضار. وفي البلاد ثروة سمكية هائلة.

الاقتصاد يعتبر المغرب من الدول المؤهلة للتصنيع ولاسيما في صناعة معلبات الأسماك وثمة مشاريع عديدة لاستخراج الثروات الباطنية ولإقامة السدود. يصدر المغرب الفوسفات وبعض المنتجات الزراعية والأسماك المعلبة ويستورد النفط والسلع الانتاجية.

سكان البلاد يبلغ عدد السكان 26 مليون نسمة ويتألف من العرب والبربر الذين جمعهم الأصل والتاريخ والدين.

العملة هي الدرهم ويقسم الى 1000 سنتيم.

التاريخ استوطن المغرب في العصور القديمة البربر فدخل المغرب التاريخ منذ بداية الألف الأول قبل الميلاد مع وصول الفينيقيين اليه الذين أسسوا على شواطئه المراكز التجارية. بعد تدمير القرطاجة احتل الرومان المغرب. وقد توالت بعد الرومان سيطرة كل من الفندال والبيزنطيين والعرب واعتنق أهل المغرب الإسلام خلال فتوحات العرب بقيادة عقبة بن نافع عام 683. وكان لبناء مدينة القيروان أبعاد الأثر في تحقيق الفتوحات الإسلامية. في القرن السادس عشرة دخل البرتغاليون والإسبان البلاد وفي الفترة من عام 1822 الى 1859 طمعت دول فرنسا واسبانيا والمانيا في المغرب، الا أن مؤتمر مدريد عام 1880 قد فصل الأمر لصالح استقلال البلاد وحرية النشاط الاقتصادي، لكن الفرنسيين ما لبثوا ان عادوا الى البلاد في عام 1905 وتمكنوا عام 1934 من احتلال البلاد وفي نهاية الثلاثينات من القرن العشرين قامت اضطرابات قوية في معظم المدن

المغربية. وفي عام 1953 قبلت فرنسا باستقلال المغرب وأنهت بعد ثلاث سنوات وصايتها، إضافة الى انتهاء الوصاية الاسبانية. واستعاد المغرب منطقة طنجة الدولية وفي عام 1961 تولى الملك الحسن الثاني حكم البلاد. وتم في عام 1975 الاتفاق حول الصحراء الغربية بين المغرب واسبانيا وموريتانيا.

نظام الحكم ملكي دستوري، والملك محمد السادس. وقد نص الدستور على أن السلطة التشريعية تكون بيد البرلمان ووسعت في الدستور الأخير صلاحيات السلطة التشريعية.

المدن والمعالم إن أغلبية سكان المملكة المغربية يعيشون في الأرياف وتميز بين المدن الأصيلة المراكش وفاس والرباط. وهذه المدن تأثرت كثيرا بالحضارة العربية الأندلسية. وإن الرباط هي عاصمة المملكة الإدارية والسياسية والثقافية. والرباط ثانية بين المدن المغربية بعدد السكان بعد الدار البيضاء. يعود تاريخ تأسيسها الأولي الى الفينيقيين الذين أقاموا فيها متجرا عامرا. وهذه المدينة ذات نشاط تجاري وصناعي يدور حول الصناعات التقليدية. والدار البيضاء هي من أهم موانئ في إفريقيا. وتقع على

ساحل المحيط الأطلسي وهي عاصمة البلاد المالية والاقتصادية. ومدينة فاس تعد مركزا دينيا علميا للمغرب ويقع على مفترق الطرق المؤدية الى الرباط والجزائر وطنجة. وكانت عاصمة المغرب في القرون القديمة.

Аргентов В.А. Старина и новь Магриба. М., 1985.
Дьяков Н.Н. Марокко. История, культура, религия. С.-Пб., 1993.
Фитуни Л.Л. Марокко. М., 1985.
Сергеев М.С. История Марокко. М., 2001.

Исламская Республика Мавритания (Мавритания)

Маауйя ульд-Сид Ахмед Тайя

Расположена на северо-западе Африки. На севере граничит с Западной Сахарой и Алжиром, на юге — с Сенегалом, на юго-востоке — с Мали. Мавритания расположена на стыке арабского Магриба и Чёрной Африки. Территория — 1 млн. кв. км. Страна характеризуется исключительно суровыми природными условиями. Две трети территории страны занимают бесплодные песчаные и каменистые пустыни западной части Сахары. С I тыс. до н. э. началось высыхание Сахары. ООН считает, что «если не оказать этой стране срочную помощь, то лет через десять она целиком будет покрыта пустыней». Но попытки реализовать с помощью специализированных организаций ООН проекты закрепления и стабилизации песков не дают ожидаемых результатов (в 70-80-х гг. XX в. была страшная засуха). Лишь на крайнем юге, в немногих сахарских оазисах, можно заниматься земледелием. До реки Сенегал на юге в Мавритании нет ни одной постоянной реки или даже ручья. Важным источником национального богатства служат для Мавритании дары моря (креветки, омары, лангусты, сардины, тунец, морской окунь, соль и др.). Страна располагает самым крупным месторождением гипса в мире. Есть небольшие количества железных и медных руд. На севере — уран. Климат — континентальный и жаркий. В условиях тропической пустыни климат отличается резкими перепадами температур в течение суток.

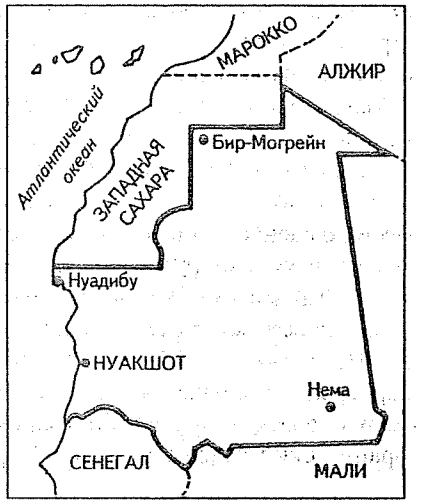
Население — 2,2 млн. человек, 75% — мавры (арабы и берберы), остальные — негроидные народности: тукулер, сараколе, волоф и другие. Государственные языки — арабский и французский. Своё название Мавритания унаследовала от античной эпохи. Считается, что оно происходит или от финикийского слова «махарим» (западные), или от имени племени «маур». Оно было воспринято древним североафриканским государством, существовавшим во II-I вв. до н. э., затем завоёванным Римом. Мавритания — рай для археологов.

Государственная религия — ислам. Исламизация Мавритании шла с VII до XVII веков несколькими волнами. Берберы до сих пор пытаются сохранить свой берберский язык. Военно-феодальная знать арабского и отчасти берберского происхождения называла себя «хасаны» (хороший воин), ниже стояли марабуты — влиятельное берберо-мусульманское духовенство. Хасаны и марабуты называли себя ещё «сыны больших палаток» и направляли жизнь всей страны. Многочисленные берберские племена назывались ими «лахма» (мясо) и платили дань. До XIX века на территории современной Мавритании было много небольших эмиратов. С 1814 г. Франция закрепила за собой мавританское побережье. В 50-х гг. XX века Мухтар ульд-Дадда, молодой адвокат, стал одним из лидеров «Мавританского прогрессивного союза» и первым президентом страны. Мавритания — президентская республика с однопалатным парламентом (Национальным собранием) и однопартийной политической системой (Партия мавританского народа).

В административном отношении страна разделена на 12 областей, во главе которых стоят губернаторы.

В области внешней политики Мавритания придерживается принципов нейтралитета, неприсоединения и мирного сосуществования. Член АС и ЛАГ. Дипломатические отношения с Россией с 1964 г.

Столица — Нуакшот. Независимость от Франции получила в 1960 г. Глава государства — президент. С 1960 г. вплоть до переворота 1978 г. бессменным президентом был Муктар ульд-Дадда. Нынешний президент — Маауйя ульд-Сид Ахмед Тайя. Денежная единица — угия.

الجمهورية الإسلامية الموريتانية

(جمهورية موريتانيا الإسلامية او موريتانيا)

الموقع الجغرافي تقع الجمهورية الإسلامية الموريتانية في شمال غربي إفريقيا وتمتد سواحلها على المحيط الأطلسي. تبلغ مساحة البلاد حوالي 1 مليون كيلومتر مربع.

سكان البلاد ان موريتانيا هي عبارة عن مجموعة بشرية تتألف من مليوني شخص بين رجال ونساء يريدون ان يكونوا أمة قائمة الذات، ومن بين هؤلاء 2200000 نسمة بين نساء ورجال يتولون تحقيق هذه الرغبة ويعملون على تحرير هذه الأمة من التخلف وذلك بانضوائهم تحت لواء حزب الشعب الموريتاني. وينقسم المجتمع الموريتاني بين العرب والبدو او المستقرين بالواحات الى القبائل.

التاريخ سكن الناس الصحراء طيلة ثلاثة آلاف سنة ولكن البلاد كانت تختلف كثيرا عما هي عليه الآن فقد كانت مليئة بالبحيرات الواسعة وكان أجداد الشعب الموريتاني يصطادون السمك ويعنون بزراعة الذرة البيضاء في قراهم ويشتغلون بصناعة الفخار والسلال. ومرت الفا سنة ونزحت الصحراء فعاد الأجداد شيئا فشيئا الى الجنوب ونهر السينغال

وحول الواحات وفي ذلك الوقت تعلم البربر الذين كانوا مستوطنين في المناطق الشمالية استخدام الابل في تنقلاتهم فقصدوا الجنوب والتقوا بقبيلة "تافور" التي تسكن واحات "ادرار" وأخضعوها وحكم الصنهاجيون طيلة عدة قرون، وكانت أهم قبائل صنهاجة هي قبيلة "لمتونة". في القرن الاول ميلادية احتل الرومان اراضي موريتانيا الحديثة. وبعد ثلاثمائة سنة طرد الوندال الرومان واستقروا بالمغرب والجزائر وتونس. وبعد سبعة عشر عاما من ابتداء العصر الاسلامي قد اعتنق الصنهاجيون الإسلام ونزل العرب والبربر على السواء ناحية الجنوب فأسلمت قبيلة "تكرور" وقبيلة "سونانكي" وكانت التجارة مزدهرة وكان التجار يتبادلون ذهب "بامبوك" والملح. وكانت الطرقات التي تسلكها القوافل تمتد من وادي الذراع الى غانة. وقد حكم عبد الرحمان ابن حبيب حفيد عقبة ابن نافع بحكمة ثم اتى "توسينة" وهو زعيم من قبيلة "لمتونة" وكانت "أوداغوست" العاصمة مدينة كبيرة، ويوجد قرب "عطار" حي آخر هو حي "أزوقي". وفي سنة 825 كان الملك يسمى "طيلوطان" ولكن في جنوب البلاد كانت امبراطورية غانة وعاصمتها "كومبي صلح" قوية جدا. وقد أخضع ملكها "طونكا" ملك أوداغست. ثم انشئت دولة المرابطين ودامت دولة المرابطين في الحكم حتى سنة 1147. ثم جاء البرتغاليون

والأوربيون ودامت المقاومة طويلا واحتل الفرنسيون موريتانيا فعلا حوالي سنة 1905. احرزت موريتانيا على استقلالها في نوفمبر 1960.

نظام الحكم الجمهورية الإسلامية الموريتانية دولة ديموقراطية من النوع الرئاسي وهذا أساس الدستور. وموريتانيا "كجمهورية إسلامية" تؤمن بقدرة الله وقوته وحوله تعلن تعلقه بالدين الإسلامي. ومع ذلك "ان الجمهورية الإسلامية الموريتانية تضمن لكل المواطنين بدون ميز ديني المساواة أمام القانون".

والجمعية الوطنية المنتخبة لمدة خمس سنوات بالاقتراع العام تمارس السلطة التشريعية، أما النواب الذين يتمتعون بالحصانة البرلمانية فلهم مع رئيس الجمهورية. حق اتخاذ القوانين وممارستهم لوظائفهم النيابية اختيارية تلقائية. وترجع السلطة التنفيذية لرئيس الجمهورية الذي ينتخب ايضا لمدة خمسة أعوام بواسطة الاقتراع العام. واليوم المختار ولد داده الأمين العام لحزب الشعب ورئيس الجمهورية (1960). أما السلطة القضائية فهي مستقلة.

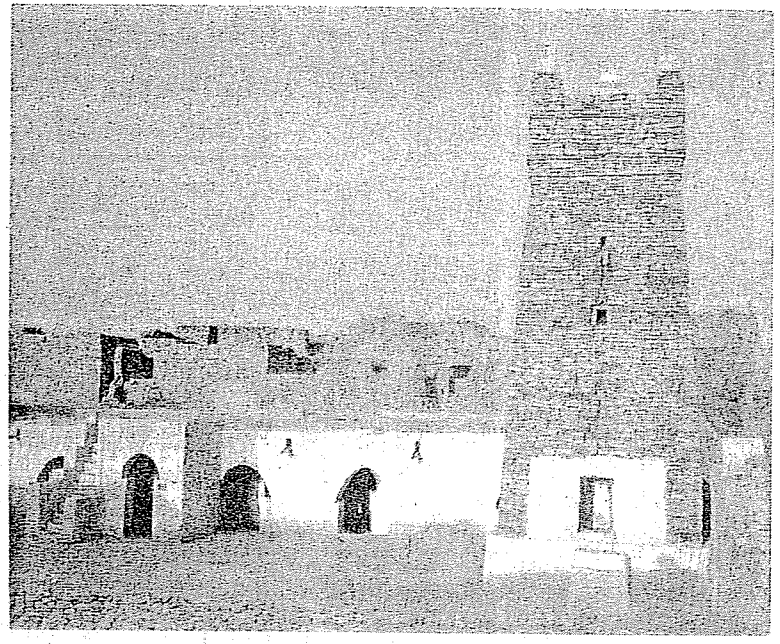
وقد اصبحت موريتانيا عضوا في منظمة الأمم المتحدة منذ حصولها على الاستقلال وتسهم ايضا في أعمال سائر التجمعات الدولية مثل "اليونسكو" وصندوق النقد الدولي

والخ. وتشترك موريتانيا من الناحية الاقتصادية في السوق الاوروبية المشتركة ولها روابط ثنائية عديدة مع دول العالم.

الثروات الطبيعية والاقتصاد لا تتمتع موريتانيا بثروات باطنية كثيرة بل يضم باطن الأرض الموريتانية كميات من الحديد والنحاس، وتعتمد البلاد في الاقتصاد على تربية الحيوانات وتعتبر اللحوم اولى الثروات في موريتانيا. وتوجد زراعات هامة في هذا البلد مثل الفاكهة والخضار، وتوجد في موريتانيا 800 الف نخلة تنتج التمور وهي الثروة التقليدية للواحات. وسواحل موريتانيا تعتبر أغنى سواحل العالم من حيث السمك ويجود حاليا تيار تجاري لتصدير الأسماك المجففة والمملحة الى افريقيا الواقعة جنوب الصحراء، والأسماك المثلجة الى اوروبا، هناك مصائد بنهر السينغال حيث تباع الأسماك الى السينغال ومالي. وتم أبرام اتفاقيات مع كل من فرنسا واسبانيا واليونان.

لا شك ان لكل مدينة روحا وقد أصبحت اليوم ل **"نواق شط"** (**"نواكشوط"**) روحها الخاصة التي بدأت من الآن تمير موريتانيا مثلما هو الأمر بالنسبة الى العواصم العتيقة الأخرى. فقد أقيمت مدينة "نواكشوط" على الرمال، ولكنها رمال صلبة صلدة كالصخر الأزرق، فمنذ آلاف

السنين عندما تراجع المحيط عن الأرض، ترك فيها البحر كميات لا تحصى من هياكل الحيوانات البحرية وقشورها التي أصبحت اليوم أصلب عودا من الصخر القوى وقد بنت موريتانيا عاصمتها بمثل هذه الحجارة. وفي موقع كان لا يوجد به شيء سنة 1950 سوى آثار قصر صغير أي قرية كان يسكنها حوالي 200 نسمة. وصارت اليوم "نواكشوط" العاصمة الحديثة لدولة جديدة رمزا للوطن الموريتاني.

Древняя мечеть в Чингуэтти (Шингетти)

Вавилов В.В. Мавритания. М., 1989.
Анна Ковальска-Левицка. Мавритания. М., 1981.

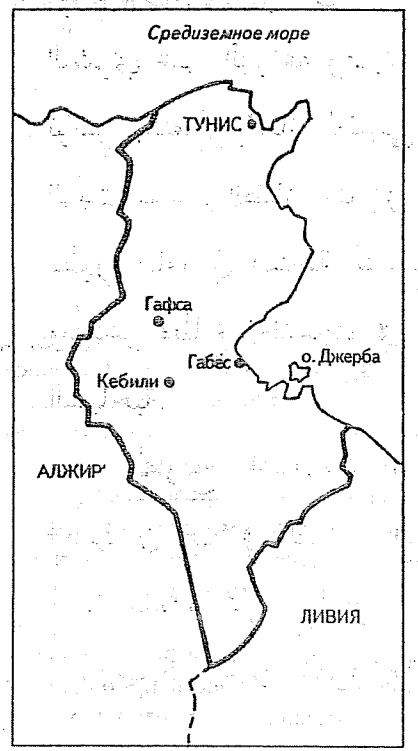
Тунисская Республика (Тунис)

Зин аль-Абидин бен Али

Расположена в Северной Африке. На западе граничит с Алжиром, на юго-востоке — с Ливией, на севере и северо-востоке омывается водами Средиземного моря. Общая длина береговой линии (около 1250 км) примерно равна протяжённости сухопутных границ. Территория — 164,15 тыс. кв. км. Население — 8,5 млн. человек, главным образом арабы. Государственная религия — ислам. Мусульмане — сунниты — составляют 99,4% населения страны, но в народе ещё распространено почитание марабутов — святых отшельников. Их могилы служат предметом поклонения, на кустах и деревьях у этих могил висят куски шерстяной материи — приношения верующих, обратившихся с просьбой к духу умершего святого. Столица — Тунис, «благоухающая невеста Магриба», как называют этот город в арабском мире. Бедуины называют его «Аль-Бейда» («Белый»), на фоне лазурного моря и синего неба дома смотрятся как куски сахара. Для поэтов Тунис — это «Аль-Хадра» («Зелёный»), а для бизнесменов — «Аль-Хатра» («Деловой»). В столице находится крупнейший мусульманский университет аз-Зитуна, основанный в IX веке, а также колледж Садыкийя, который окончили ряд национальных государственных деятелей, в том числе бывший президент Хабиб Бургиба. В 14 километрах к северо-востоку от столицы находятся развалины Карфагена: полуобвалившиеся гроты, осколки колонн, напольная мозаика и т. п. Другим знаменитым городом Туниса является Кайруан, он считается священным для мусульман, так как семь путешествий в Кайруан равны одному паломничеству в Мекку. Независимость Тунис получил в 1956 г. Тунис является президентской республикой с однопартийной системой. Законодательная власть принадлежит Национальному собранию, исполнительная — президенту рес-

публики, который избирается одновременно путём прямых и всеобщих выборов. До 1987 г. президентом был Хабиб Бургиба, затем — Зин аль-Абидин бен Али. Президент избирается сроком на пять лет, им может быть любой гражданин Туниса в возрасте не моложе 40 лет, мусульманин, обладающий тунисским гражданством со времени рождения, отец и дед которого также были тунисскими гражданами. Конституция наделяет президента чрезвычайно широкими полномочиями. Президент Туниса независим от Национального собрания (Меджлис «аль-умма») и осуществляет реальное главенство в различных областях государственной власти. В 1988 г. правившая Социалистическая дестуровская партия (создана в 1934 г.) была переименована в Демократическое конституционное объединение (ДКО). Был провозглашён курс на демократизацию общественной жизни, достижение плюрализма, построение правового государства.

الجمهورية التونسية

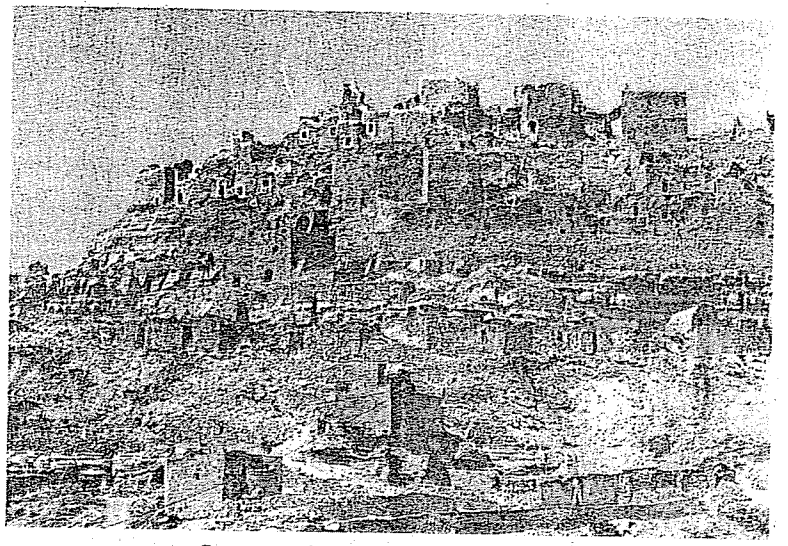
الموقع الجغرافي إن الجمهورية التونسية من دول شمال إفريقيا وتقع في الزاوية الشمالية الشرقية من المغرب العربي مشرفة على البحر المتوسط في الشمال والشرق. وتحدها الجزائر في الغرب وليبيا في الجنوب الشرقي. تبلغ مساحة أراضيها 164 ألف

كم مربع. وتتميز هذه البلاد من الأقطار العربية بانفتاحها الواسع على البحر المتوسط. وطول الشاطئ حوالي 1250 كيلومتر.

السطح والمناخ يتكون سطح تونس من السهول في الشمال والجبال والغابات في الشمال الشرقي ومنخفضات في الوسط والصحارى في الجنوب. وتوجد في الصحارى الواحات المتعددة. يسيطر في تونس المناخ المتوسطي فالصيف حار والشتاء معتدل. وفي الجنوب المناخ صحراوي.ويسكن في تونس العرب. ويعتمد النشاط البشري على الزراعة وصيد الأسماك. الثروة الطبيعية تتمتع تونس بالنفط والغاز الطبيعي والفوسفات. وتمثل صادرات الزيت نصف الصادرات الزراعية في البلاد. وتعرف تونس تطورا هاما في صناعة النسيج وصناعات كيميائية مختلفة. ويزدهر قطاع الخدمات في تونس لأن تونس من الدول السياحية.

التاريخ اشتهرت تونس في التاريخ مع قدوم الفينيقيين اليها في القرن الرابع عشر قبل الميلاد وقد أسسوا مدنا عديدة على ساحل تونس ومنها قرطاجة. وانتهت الحروب البونية بين القرطاجة وروما بتدمير قرطاجة في عام

مدينة بناها العرب في المغرب. فقد أنشأها عقبة بن نافع عام 670. وكانت دارا للصناعة ومحطة للقوافل وسوقا للتجارة. وفيها الجامع الكبير الشهير.

Деревня берберов на юге страны

146 قبل الميلاد وتحويلها الى مستعمرة رومانية. في عام 647 جاء العرب الى تونس وأسسوا مدينة القيروان. وفي القرن السادس عشر خضعت تونس مع ضعف الدولة العربية للأتراك ثم احتلها الفرنسيون عام 1881. وفي عام 1956 حصلت تونس على استقلالها. وتولى الرئيس الحبيب بورقيبة رئاسة البلاد. وبعد إقالته في عام 1988 اصبح زين العابدين بن على رئيسا تونسيا. والحزب الحاكم في تونس حزب التجمع الدستوري الديمقراطي. نظام الحكم جمهوري، ورئيس الجمهورية هو رئيس السلطة التنفيذية في البلاد والقائد الأعلى للقوات المسلحة.

المدن والمعالم إن الأكثرية من مجموع السكان في تونس تعيش في المدن و من أهمها تونس عاصمة للجمهورية وتقع على ساحل الخليج والبحيرة المسماة باسمها. ولهذه المدينة أهمية اقتصادية وسياسية كبيرة. فهي ميناء ناشط وتلعب دورا هاما في التجارة الخارجية. ومدينة تونس مركز ثقافي وهناك متحف الفسيفساء حيث يتمثل تاريخ البلاد الذي يرتبط بتاريخ التقلبات السياسية والاجتماعية والاقتصادية التونسية. وتقع قربها مدينة قرطاجة الفينيقية. ومن المدن الأخرى القيروان وهي أول

Сирийская Арабская Республика (Сирия)

Башар Асад

Расположена в Юго-Западной Азии, или как принято говорить — на Ближнем Востоке. Площадьтерритории страны — 185,2 тыс. кв. км (Голанские высоты — около 1370 кв. км оккупированы с 1967 г. Израилем). Сирия разделена на 13 губерний (провинций — мухафаз), одноименных со своими центрами: Дамаск, Халеб, Хомс, Хама, Латакия, Дейр-эз-Зор, Идлиб, Хасеке, Ракка, Эс-Сувейда, Дераа, Тартус, Кунейтра. Во главе губерний стоят назначаемые президентом республики губернаторы (мухафизы), представляющие в провинции центральную исполнительную власть. Численность населения — около 16 млн. человек (1996). Сирия — территория древних царств (Угарит, Мари, Эбла, Пальмира). Столица — Дамаск. Он впервые упоминается в египетских текстах XVIII династии фараонов, а также в Библии. В VII-VIII веках Дамаск был столицей Омейядского халифата. В VIII-XI вв., в связи с перенесением столицы в Багдад, Сирия утратила своё привилегированное положение, хотя и продолжала играть значительную роль в халифате. В XIII-XIV веках город был подвергнут нашествию монголов и разрушен войсками Тамерлана. В 1516 г. Дамаск покорили турки. За прошедшие века многие цивилизации — арамейская, греческая, римская, византийская, арабская — оставили свой след в облике города. Достопримечательностями Дамаска являются старый рынок аль-Хамидийя, Большая мечеть Омейядов, дворец Азема, часовня Св. Павла, Национальный музей, средневековый дервишский приют Сулеймания, мавзолей Салах ад-Дина. Основная часть населения (90%) — арабы. Кроме них на территории Сирии живут курды, армяне, черкесы, туркмены, турки и другие национальные меньшинства. Подавляющее большинство населения — мусульмане: сунниты и шииты (алавиты, исмаилиты, друзы). Христианское население в основном — приверженцы православной церкви; имеются также якобиты, несториане, марониты, протестанты и другие. Независимость Сирия получила в 1946 г. С 1958 по 1961 г. входила с Египтом в Объединенную Арабскую Республику. Правовые основы государственного механизма страны устанавливает Конституция. Центральное место в государственном механизме Сирии занимает президент республики, фактически наделённый решающими властными полномочиями. Его кандидатуру выдвигает Народный совет (парламент) по предложению Регионального руководства правящей Партии арабского социалистического возрождения. С 1971-го по 2002 гг. президентом был Хафез Асад. В настоящее время президентом САР является его сын Башар Асад. Депутаты Народного совета (250 чел.) избираются на четырёхлетний срок путём всеобщих, прямых и равных выборов при тайном голосовании. Денежная единица — сирийский фунт.

الجمهورية العربية السورية

الموقع الجغرافي تقع الجمهورية العربية السورية في الجزء الغربي من آسيا وتشرف على البحر الأبيض المتوسط. سوريا واحدة من دول البحر الأبيض المتوسط. تبلغ مساحتها 185 ألف كم مربع. تحدها من الشمال تركيا ومن الشرق العراق ومن الجنوب الأردن وإسرائيل وفلسطين ومن الغرب لبنان.

السطح والمناخ في سوريا منطقتان رئيسيتان وهما منطقة غربية ضيقة، أساسها مرتفعات تتخللها أودية عميقة ومنطقة شرقية أوسع بكثير وهي هضبة تنحدر تدريجيا نحو الفرآت. وفي المنطقة الغربية سلسلة جبال ضخمة وعدد من السهول الساحلية. وتتألف المنطقة الشرقية في غالبيتها من الصحارى باستثناء روافد نهري دجلة والفرآت. مناخ الشاطئ والجبال متوسطي يسوده فصل جفاف طويل يمتد من أيار حتى تشرين الأول. والمناخ الداخلي قاحل حار جدا في الصيف وقليل الرطوبة والبارد في الشتاء.

السكان أغلبية نسمة في سوريا من العرب مع أقليات قومية من الأكراد والأرمن والسريان والشركس وغيرهم.

التاريخ تشير الاحصاءات الى أن الإنسان ظهر في سوريا منذ حوالي مليون سنة وكانت سوريا مركزا حضاريا هاما في الألفين الثالث والثاني قبل الميلاد وقد قدم اليها الكنعانيون والأراميون ثم المصريون والأشوريون والفرس واليونان والسلوقيون. وكانت سوريا إقليما رومانيا يمون روما بالقمح، وكانت محطة التجارة البرية. وعاشت البلاد عصرا بيزنطيا دام حتى عام 634 حين بدأ

الزحف الإسلامي عليها و أصبحت دمشق عاصمة الأمويين. عرفت سوريا حكم سلالات محلية وتركية ثم جاءها الصليبيون وبقوا فيها حتى عام 1291. كانت سوريا تحت حكم المماليك حتى انتصر عليها العثمانيون، ووضعت سوريا تحت الوصاية الفرنسية عام 1919 وثار السوريون على الانتداب الفرنسي وفي عام 1925 اندلعت الثورة السورية الكبرى وأجبرت الفرنسيين على انسحاب حصلت سوريا على استقلالها في عام 1946، وفي عام 1958 كانت الوحدة بين مصر وسوريا فتشكلت الجمهورية العربية المتحدة ودامت هذه الوحدة ثلاث سنوات.

نظام الحكم من 1971 وحتى 2002 كان حافظ الأسد رئيسا للجمهورية العربية السورية والآن ابنه بشار الأسد رئيس الجمهورية. نظام الحكم جمهوري والحزب الحاكم هو حزب البعث العربي الاشتراكي.

الاقتصاد تهتم سوريا بتكرير النفط وقد أنشأت في هذا المجال مصفاتين في مدينتين حمص وبانياس وهناك عدد من الصناعات الهامة. تصدر سوريا النفط ومشتقاته والقطن والمواد النسيجية والخضار والفاكهة وتستورد السلع الاستهلاكية والإنتاجية. نهضت الحكومة السورية

العقل البشري في التاريخ القديم والحديث معا. وفي عاصمة سوريا سوق الحميدية حيث تباع الصناعات الدمشقية ذات الطابع المحلي البديع والشهرة العالمية. وسوريا أولا وأخيرا بلد الانسان الذي دجن السنابل وعجن النحاس أدوات، وصوغ الطين خزفا وآنية. انها بلد الانسان العربي الذي قدم الأبجدية الكنعانية على شكل لغة وكتابات. ويقال "لكل انسان في العالم وطنان: الوطن الذي ينتمي اليه، وسوريا!"

Панорама Дамаска

Сирия. Справочная карта. М., 1977.
Современная Сирия. Справочник. М., 1974.
Сирийская Арабская Республика. М., 1997.

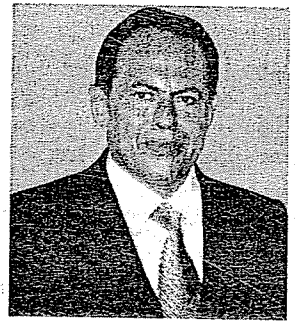
سوريا. دمشق. 1987 وزارة السياحة.

بالاقتصاد وفيها قطاعات الاقتصاد الخاصة والعامة للقيام في تسريع عجلة التقدم في البلاد.

إن سوريا موطن الجمال وملتقى الحضارات ويطلع السائحون عشرات من آثار الأمم والحضارات القديمة وفي متاحف البلاد جمعت أروع الآثار التي تروي قصة البشرية في تنوعها. وفي الكنائس والأديرة والمساجد تتمثل روعة الفنين البيزانطي والعربي والحضارتين المسيحية والإسلامية.

المدن والمعالم لمدينة دمشق أهمية كبرى في تاريخ الشرق القديم وهي من أقدم مدن العالم على الإطلاق. ودمشق ملتقى الطرق التجارية الى بلاد الرافدين ومصر وشبه جزيرة العرب، كما إن موقعها الجغرافي في وسط الغوطة وبساتينها الجميلة أضاف علي دمشق طابعا شعريا. سميت دمشق "دمشق الجميلة المقدسة" وفي المدينة عشرات من المخلفات الدينية والآثار التاريخية. في دمشق الجامع الأموي الذي يعد من أروع المنشآت الدينية والفنية والمعمارية في التاريخ العربي الإسلامي والى جانبه ضريح البطل السلطان صلاح الدين الأيوبي.في دمشق المتحف الوطني الرائع الذي يعتبر من أروع المتاحف العالمية بما فيه من روائع الفن وصور الحضارات الأولى وأندر ما أنتجه

Ливанская Республика (Ливан)

Эмиль Ляхуд

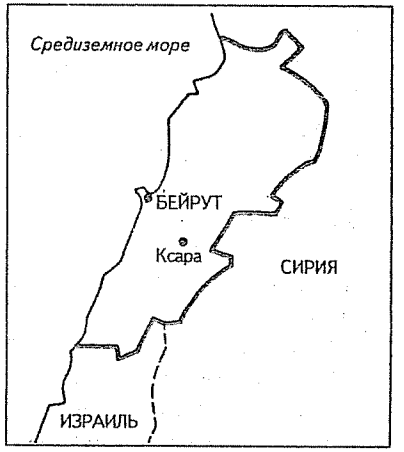
Расположена в Западной Азии на восточном побережье Средиземного моря. Площадь — 10,4 тыс. кв. км. Климат субтропический, с сухим летом и влажной зимой. Численность населения — около 4 млн. человек. В административном отношении Ливан разделён на 5 мухафаз (округов). Столица — г. Бейрут (его ещё называют «Париж Ближнего Востока»). Основная часть населения — арабы (свыше 90%), в том числе палестинцы. На территории Ливана живут также армяне, греки, курды, турки и другие национальные меньшинства. В Ливане как ни в какой другой арабской стране пёстрая картина религий и церквей. Население на 47% состоит из мусульман — шиитов и суннитов; 44% исповедуют христианство; друзы (одна из крайних шиитских сект), составляют около 10%. В Ливане существует около 20 различных религиозных и национальных общин. Независимость Ливан получил от Франции в 1943 г. Президентом является Эмиль Ляхуд. Особенность политического строя — конфессионализм, т. е. распределение наиболее важных государственных постов между различными религиозными общинами пропорционально числу их членов. Президентом Ливана может быть только маронит, премьер-министром — суннит, председателем парламента — шиит. Высший орган законодательной власти — однопалатный парламент в составе 99 депутатов. В качестве официальных языков используются арабский и французский языки. Ливан — страна с огромным количеством памятников истории и культуры, где наблюдается необыкновенное смешение традиций Востока и Запада. Город Библос (Джбейл), расположенный в 37 км севернее Бейрута — один из самых древних городов на земле и, как утверждают историки, самый древний из постоянно обитаемых городов. Одним из

семи чудес античного мира считается Баальбек, в котором расположен колоссальный храмовый комплекс, возведённый во времена Римской империи. Легендарные города Тир и Сайда упоминаются в Библии. Ливан — единственная страна на Ближнем Востоке, на территории которой развиваются зимние виды спорта. Денежная единица — ливанский фунт.

الجمهورية اللبنانية

الموقع الجغرافي تقع الجمهورية اللبنانية على الشاطئ الشرقي للبحر الأبيض المتوسط وتبلغ مساحتها حوالي 10400 كم مربع وهي أصغر أقطار بلاد الشام مساحة. تحدها سوريا من الشمال والشرق وفلسطين من الجنوب.

السطح والمناخ يعتبر لبنان بلدا جبليا تتكون تضاريس ارضها من سلسلتين: إحداهما غربية والأخرى شرقية تمتدان من الشمال الى الجنوب. تشكل سلسلة جبال لبنان الغربية حاجزا بين الساحل وداخل البلاد. أما سلسلة الجبال الشرقية فتشكل حدا طبيعيا بين سوريا ولبنان. تمتاز البلاد بمناخ متوسطي معتدل ساعد في ميزته الموقع

الجغرافي النادر بين منطقتين متناقضتين حارة وباردة ودنو الجبال المكسوة بالثلوج في الشتاء من شواطئ البحر.

السكان يبلغ عدد سكان لبنان حوالي 4 مليون نسمة وأغلبيتهم من العرب مع أقليات قومية أخرى وهم من حيث الديانة مسيحيون ومسلمون. ومع ذلك يعد لبنان أكثر بلاد الشام كثافة بالسكان. ونظرا لقلة موارد البلاد الطبيعية فقد هاجر قسم من أبنائها الى البلدان الأخرى.

التاريخ سكن الإنسان السواحل اللبنانية وبعض المناطق المجاورة منذ عصور ما قبل الميلاد وزحف على البلاد العناصر السامية من الكنعانيين الى العرب. ولعب الفينيقيون دورا حضاريا هاما في تاريخ لبنان إذ نعمت المدن الفينيقية بفترة طويلة من الازدهار الصناعي والتجاري والفني والثقافي.ثم توالى على البلاد حكم الأشوريين والفرس واليونانيين والرومان والبيزانطيين. وقد انتشرت المسيحية فيها في عهد الرومان ثم جاء الفتح الإسلامي. وكانت البلاد تحت حكم الصليبيين ثم المماليك حتى القرن الخامس عشر حين استولى عليه العثمانيون. فعرف لبنان ازدهارا في القرنين السابع عشر والثامن عشر. احتل لبنان الفرنسيون في أعقاب الحرب العالمية الأولى فأقاموا لبنان

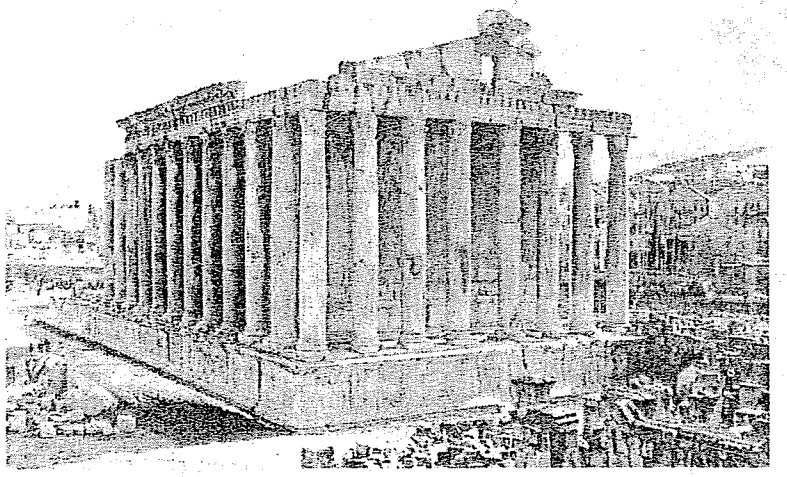
الكبير.وفي عام 1943 جلت القوات الأجنبية من البلاد فأعلنت استقلالها. وظلت الطائفية أساس الحياة السياسية في لبنان. وفي عام 1975 اشتعلت الحرب الأهلية بين اللبنانيين. لقد أثرت الحرب بشكل سلبي واضح على الأوضاع السياسية والاقتصادية والصناعية والزراعية في لبنان. وفي عام 1982 أقدمت القوات الإسرائيلية على احتلال بعض الأراضي اللبنانية في جنوب البلاد.

نظام الحكم الحكم في لبنان جمهوري فرئيس الجمهورية هو رئيس الدولة ويجب أن يكون مارونيا. وتتمثل السلطة التشريعية بمجلس النواب فهم موزعون على الطوائف المختلفة. وانتخب اميل لحود رئيسا للجمهورية.

الاقتصاد يوصف لبنان كالعادة من الناحية الاقتصادية بأنه بلد خدمات اقتصادية وليس بلد إنتاج اقتصادي. وإن الترانزيت يؤلف ثلثي مبادلاته التجارية وزنا بالإضافة الى الخدمات المصرفية والسياحية والثقافية. إلا أنه أثرت الحرب الأهلية بشكل سلبي على أوضاع البلاد الاقتصادية وأدت الى الشلل في عملية التنمية الصناعية.

المدن والمعالم في لبنان كثير من الأماكن الأثرية والمدن التاريخية، مثلا بعلبك من أقدم المدن في العالم وأهم

الملعب الروماني بشرفاته الرائعة. فإن الغزاة والفاتحين الذين مروا في لبنان منذ آلاف السنين تركوا بطاقات تذكارية للتاريخ ثم رحلوا. من عرف لبنان حن اليه. كل الذين زاروا لبنان، في السلم أو الحرب، يشدهم الحنين الى شعبه المضياف وطبيعته الخلابة.

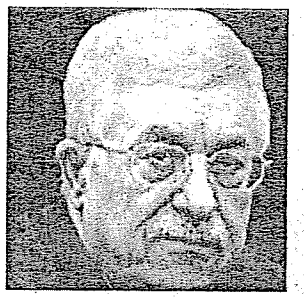
Баальбек (Гелиополис). Храм Бахуса (около 150 г. н. э.)

Агарышев А. От Кэмп-Дэвида к трагедии Ливана. М., 1983.
Дадиани Л.Я. Государственный строй Ливана. М., 1973.
Ливан. Путеводитель. М., 2001.

مدن العهد الروماني. وشكل الرومان فيها هياكل تفوق هياكلهم في روما من حيث الفخامة والجمال، وأصبحت إحدى عجائب الدنيا السبع. وقلعة صيدا هي قلعة صليبية في وسط البحر شيدت في مطلع القرن الثالث عشر فوق جزيرة، وفي المدينة تقع بقايا قصر القديس لويس التاسع ملك فرنسا، وعلى مقربة من صيدا آثار فينيقية مهمة كثيرة من بينها معبد أشمون. تحدثنا الأسطورة أن "اشمون" كان شابا من أصل بيروتي وكان الصيد هوايته المفضلة. وفي أحد الأيام وقعت الإلاهة "عشتروت" في حبه، فما كان منه الا أن مال عن إغرائه، فجب نفسه ومات. ولما لم تستسلم الإلاهة للقدر، أعادت حبيبها إلى الحياة مسبغة عليه خصائص الألوهة... ويقال أيضا أن بلدة "قبر شمون" الواقعة على مقربة من بيروت ما تزال تحتفظ حتى يومنا هذا بذكرى مدفن الإله الشاب.

مدينة صور القديمة هي من الآثار التي يفخر بها اللبنانيون. فقد تم اكتشاف منطقة سكنية وأخرى تجارية من المدينة الصامدة التي يعود تاريخها الى العهود الفينيقية والاغريقية والرومانية بحماماتها وشوارعها وأعمدتها وأبنيتها وأخرى تشير الى أنها كانت مقبرة إغريقية رومانية، ثم

Палестина

Махмуд Аббас

Палестина — территория, находящаяся на Ближнем Востоке, у берегов Средиземного моря, имеет многовековую сложную историю. Стратегически этот регион связывает Азию и Африку и две части мусульманского мира: азиатскую и африканскую. Соответствующие археологические находки говорят о том, что люди населяли Палестину с древнейших времён, и подтверждают, что на этой земле произошла ранняя трансформация образа жизни людей, которые перешли от кочевого скотоводства к оседлому земледелию. Самый древний город мира — Иерихон — был основан 8000 лет до н. э. в северо-восточной части Палестины. Палестина — земля и колыбель пророков. Здесь расположена мечеть аль-Акса — третья наиболее почитаемая мечеть в исламе. Аллах облагодетельствовал землю Палестины тем, что взял с неё пророка Мухаммеда в ночное путешествие (аль-исраа) в мечеть аль-Акса, и из неё произошло его восхождение на небо (мирадж). В мечети аль-Акса Аллах собрал всех пророков для молитвы, которую возглавил пророк Мухаммед. Это было знаком продолжения послания ат-Тавхида (единобожия), с которым приходили все пророки, и передачей их наследия, а также призывом (даават) к ат-Тавхиду мусульманской уммы (общины). Поэтому мечеть аль-Акса является для всех мусульман «землёй воскрешения и сбора».

Корни ближневосточной проблемы лежат в территориально-этническом противостоянии между палестинскими арабами и евреями. Долгое время арабы и евреи жили мирно бок о бок в Палестине. Во время османского владычества Палестина, которая считалась частью Великой Сирии, была населена преимущественно арабами. В конце XVIII — начале XIX в. в Палестине, в основном в Иерусалиме и вокруг него, начали появляться еврейские поселения. В 1918 г. Арабы составляли 93% населения Палестины. После окончания I мировой войны, когда Великобритания получила мандат на управление Палестиной (1923), сионистами была начата колонизация Палестины. В 1947 г. была принята резолюция ГА ООН № 181 о разделе Палестины на два самостоятельных государства — арабское (43% территории) и еврейское (56%). В дальнейшем историческими вехами жизни палестинского народа были войны 1948, 1956, 1967, 1973, 1982 годов, интифада (восстание 1987 г.) и создание Палестинской автономии (1994). Законным представителем палестинского народа на международной арене является Организация освобождения Палестины (ООП), созданная в 1964 г. Председателем исполнительного комитета ООП в 1969-2003 гг. являлся Ясир Арафат. В настоящее время председателем ООП является Махмуд Аббас. Наиболее спорными вопросами палестино-израильских отношений являются следующие: статус города Иерусалима (аль-Кудс), палестинские беженцы, израильские поселения, меры безопасности, границы.

دولة فلسطين

الموقع الجغرافي إن فلسطين دولة عربية في الشرق الأوسط، تبلغ مساحتها 27 ألف كم مربع. يحد فلسطين من الغرب البحر الأبيض المتوسط ومن الشرق سوريا والأردن ومن الشمال الأردن ومن الجنوب

مصر، كما تطل شواطئ البلاد على البحر الأحمر من نافذة ضيقة جدا في منطقة خليج العقبة.

السطح والمناخ يقسم سطح فلسطين على ثلاثة أقسام: السهول الساحلية متعرجة في الشمال ومستوية في الجنوب، والمنطقة الجبلية تضم مرتفعات القدس ونابلس وفي داخل البلاد غور الأردن الذي ينخفض نحو 200 متر دون سطح البحر. ويجتاز أراضيها نهر الأردن ويصب في البحر الميت.

تقع فلسطين في منطقة البحر المتوسط مما يجعل صيفها جافا وطويلا وشتاءها رطبا وقصيرا. ويتراوح معدل المطر في المناطق الشمالية والساحلية بين 50 الى 100 سم سنويا.

الثروات الطبيعية توجد في البلاد ثروات باطنية هامة منها أملاح البحر الميت والفوسفات والنحاس في الشمال. ومن أهم الزراعات في فلسطين الحمضيات والكرمة والزيتون.

التاريخ إن آثار بشرية وجدت قرب مدن الناصرة وطبريه والكرمل وترجع الى عشرات آلاف السنين. والكنعانيون هم سكان فلسطين الأوائل الذين جاؤوا ضمن موجات الهجرة العربية السامية من الجزيرة العربية بدءا من الألف الرابع قبل الميلاد. وكانت مدن الكنعانيين ذات حضارة قديمة نشأت منذ ألف وخمسمئة سنة وكانت لهم حكومة

وصناعة وتجارة ومعرفة بالكتابة والديانة. دخل العبرانيون البلاد في القرن الثاني عشر قبل الميلاد واستقروا في المرتفعات فيما جاء الفلسطينيون من شعوب البحر وحطوا على السواحل. بسبب الموقع المتميز لفلسطين من الناحية الجغرافية والاقتصادية والدينية فقد تعرضت لغزوات عديدة منها الغزو العبري والفارسي، ثم احتل فلسطين الرومان ودخلت البلاد المسيحية وبعد ذلك تبعت فلسطين للدولة البيزانطية حتى الفتح الإسلامي. وتوالى السيطرة عليها الصليبيون والمماليك والعثمانيون. وفي عام 1917 استطاعت بريطانيا احتلال البلاد وكان الإنجليز قد قطعوا على أنفسهم عهدا بإقامة الوطن القومي لليهود في فلسطين بموجب وعد بلفور ووضعت البلاد تحت الانتداب البريطاني الذي عمل على إدخال أكثر من 500 ألف يهودي اليها. وهب الفلسطينيون في وجه تهويد وطنهم وقامت ثورات عديدة. في عام 1948 أعلن عن قيام الكيان الصهيوني وما لبثت إسرائيل أن قامت باحتلال المزيد من الأراضي العربية في عدوان سنة 1967 وأدت سياسة التشريد والتهجير الإسرائيلية الى هجرة معظم العرب الى الأقطار العربية المجاورة.

وخاض الشعب الفلسطيني نضالا مديدا على مر التاريخ من أجل حقه في تقرير المصير وقد تشكلت فصائل

فلسطينية مسلحة من أجل مقاومة الاحتلال الإسرائيلي، وكانت أول فصائلها منظمة "فتح" عام 1961 بقيادة ياسر عرفات الرئيس لمنظمة التحرير الفلسطينية. وفي عام 1972 اعترفت الجمعية العامة للأمم المتحدة رسميا بمنظمة التحرير الفلسطينية ومنحتها صفة المراقب في الأمم المتحدة ودعتها للاشتراك في جميع المؤتمرات الدولية الأخرى. وتعمل اليوم القوى التقدمية الفلسطينية على قيام السلطة الوطنية الفلسطينية وتجري المباحثات الدولية للحل النهائي في القضية الفلسطينية والتعايش السلمي في الشرق الأوسط.

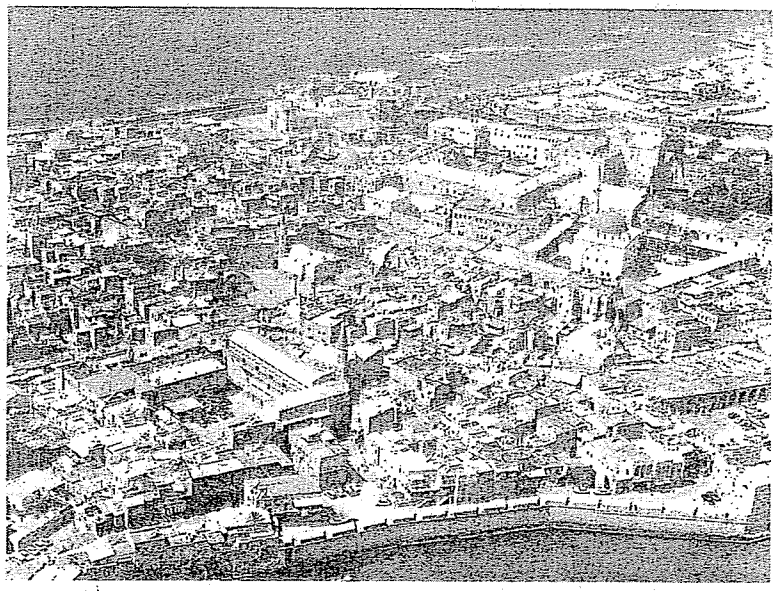
المدن والمعالم إن تراث شعب من الشعوب لا يتكون إلا من خلال حياة مستمرة لشعب على بقعة من الأرض، هي الوطن، له عمق تاريخي طويل وملامح ترسمها قدراته في حب الحياة. وشعب فلسطين يملك هذه الخصائص التي جعلته غنيا بتراث فني كبير متميز في كثير من أوجهه بمستوى راق وأصيل. إن شعب فلسطين هو خلاصة تواجد انساني على أرض فلسطين منذ آلاف السنين والمكتشفات الأثرية في كل من أريحا وجازر ومجدو تؤكد ان الانسان مارس على أرض فلسطين حياة متقدمة قبل آلاف السنين. وتراث الشعوب يتكون عادة من الفنون والآداب الشعبية

إضافة الى تقاليد وعادات شعبية تتناول الحياة والحب والخلود. يشتهر الشعب الفلسطيني بالفنون الشعبية التي تشمل الفنون الحرفية ومنها مثلا الغزل والنسيج والصباغة والأزياء الشعبية وأعمال الزجاج والصدف وخشب الزيتون والنحاس والفخار والخزف والقش وغيرها.

إن مدينة "**القدس**" مدينة تاريخ حي ينطق به كل حجر. أول ما يجب قوله عن القدس هو أنها مدينة عربية عريقة في عروبتها رغم أن الصهاينة احتلوا نصفها. أول من بنى مدينة القدس العرب الكنعانيون حوالي عام 2500 قبل الميلاد وأطلقوا عليها اسم "أور سالم" تعني "مدينة السلام". وجعلها الملك داود عاصمة له عام 1000 قبل الميلاد. القدس كأكثر العواصم العربية منذ القرن السابع الميلادي لا سيما بغداد ودمشق مدينة تتخالط فيها الثقافات العريقة تخالطا عجيبا، فتغني بتياراتها السيل العربي الحضاري الكبير. هذه معجزة أخرى من معجزات التاريخ في هذا الجزء من العالم: تعايش المذاهب والألسنة والعادات في ظل الشخصية العربية وكون القدس مركزا للديانات السماوية جعل هذا التعايش ميزتها الكبرى طيلة الأربعة عشر قرنا الأخيرة، فالحرم الشريف أولى القبلتين وثالث الحرمين يشغل مساحة

انها تقع ضمن المنطقة التي أقام سليمان عليها هيكله. وعلى مسافة من قبة الصخرة يقوم المسجد الأقصى متسعا لآلاف المصلين وهو في بعض تفاصيله تحفة عمرانية.

توجد في فلسطين جامعة بيرزيت في رام الله وجامعة بيت لحم في بيت لحم وجامعة النجاح في نابلوس والجامعة الإسلامية في غزة.

Иерусалим

Palestinian national art. Department of information and culture.

Аль-Кудс. Лига арабских государств. 2001.

Горсть родной земли. Современная палестинская новелла. М., 1981.

Современное искусство арабского народа Палестины. М., 1982.

Агарышев А. Пропасть терпения. М., 1981.

Арабо-израильский конфликт: старые проблемы и новые планы. Сборник статей. М., 2003.

المدينة القديمة سدسها... وهو أول ما يلفت النظر عندما يطل المرء عليها قادما من الشرق. إن العين في الحال لتستقر على هذه القبة الذهبية الوضاءة: قبة الصخرة. وهذه الصخرة التي أقيمت القبة عليها انما هي نواة القدس وقلبها منذ أقدم أزمانها. الحرم الشريف وكنيسة "القيامة" هما بالطبع المقومان الأولان للكيان القدس. وكنيسة القيامة التاريخية أكمل بناؤها بأمر من الملك قسطنطين في عام 335 للميلاد على المكان الذي قيل ان صليب المسيح وجد فيه. وهي تضم "الجلجلة" وقبر السيد المسيح، فهي ترى أروع ما ترى في أسبوع الآلام وعيد الفصح...فيها تتوالى الصلوات بلغات الحضارات الكبرى التي مرت على فلسطين...وتضاء الآلاف من شموع المصلين والحجاج المحتشدين حول القبر وتقرع النواقيس وترتفع الأصوات بالتراتيل من الأجواق.

مسجد "قبة الصخرة" في شكله الحالي الرائع ابتناه الخليفة الأموي عبد الملك بن مروان عام 688م. وقد اقترنت الصخرة بمعراج النبي (ص) وفيها أثر قدم النبي ليلة أسرى "البراق" على مقربة منها وهي أيضا الصخرة التي يروى ان "ابراهيم الخليل" أراد ان يضحي بابنه اسماعيل عليها. كما

Иракская Республика (Ирак)

Джалаль Талабани

Ирак расположен в Западной Азии. На севере граничит с Турцией, на юге — с Кувейтом и Саудовской Аравией, на западе — с Иорданией и Сирией, на востоке — с Ираном, 50 км юго-восточной границы Ирака проходит по берегу Персидского залива. Территория Ирака занимает стратегически важное положение на пересечении воздушных и сухопутных путей из Европы в Индию и на Дальний Восток. Площадь — 438 320 кв. км. Недра Ирака богаты нефтью и природным газом. Большая часть территории Ирака находится в зоне субтропического средиземноморского климата с жарким сухим летом и тёплой дождливой зимой. Территорию Ирака пересекают две крупнейшие реки — Тигр и Евфрат. Население — 25,4 млн. человек (2004). Арабы составляют более 75% населения, курды — 20%. Кроме того, в Ираке проживают турки, туркмены, ассирийцы, армяне и представители ряда других народов. 94% населения исповедуют ислам, в том числе 54% — шиизм и 46% — суннизм. Священными городами шиитов являются Неджеф и Кербела, где находятся гробницы главных шиитских имамов — Али и его сына Хусейна. В административном отношении страна разделена на 18 мухафаз (провинций). Северная провинция Дохук и северо-восточные провинции Эрбиль и Сулеймания в марте 1974 г. включены в Курдский автономный район. Столица — Багдад (основан в 762 г.). В IX-XII вв., во время правления Аббасидов, Багдад был столицей Арабского халифата. К югу от Багдада находится древний Вавилон, где во времена Навуходоносора была воздвигнута знаменитая Вавилонская башня и разбиты «висячие сады» Семирамиды, считавшиеся одним из семи чудес света. Независимость от Англии Ирак получил

в 1958 г. Глава государства — президент. С 1979-го по 2002 г. президентом являлся Саддам Хусейн. После падения режима Саддама Хусейна в Ираке заговорили о восстановлении монархии во главе с шерифом Али бен Хусейном, вернувшимся в Ирак в июне 2003 г. Однако восстановление монархии вряд ли возможно. В настоящее время президентом страны является Джалаль Талабани. В 2005 г. была принята новая Конституция, в соответствии с которой Ирак становится федеративным демократическим государством. Денежная единица — динар.

الجمهورية العراقية

الموقع الجغرافي العراق دولة عربية في جنوب غربي قارة آسيا. مساحة الجمهورية العراقية حوالي 438 ألف كم مربع. وهذه البلاد أشبه بجسر طويل بين بلاد الشام ومنطقة الخليج العربي. تحد العراق تركيا شمالا وإيران غربا. وتتجاور على امتداد حدود العراق الشرقية سوريا والأردن. أما من الجنوب فتجاوره المملكة العربية السعودية والكويت. يطل العراق على الخليج العربي.

السطح والمناخ

يتكون سطح البلاد من

البادية في الغرب وهي جزء من الصحراء الممتدة من سوريا الى السعودية ينحدر نحو الشرق ليؤلف وادي الفرات. ووسط العراق منطقة سهلية مع نهري دجلة والفرات. والعراق من أغزر بقاع الأرض مياها و من أكبرها خصبا.

إن مناخ العراق صحراوي فهو حار جدا صيفا وشديد البرودة شتاء وفي المناطق الشمالية من البلاد تتساقط الأمطار والثلوج بغزارة.

الثروات الطبيعية يتمتع العراق باحتياط هام من النفط. أما الصناعة في البلاد فلا تزال في أول مراحل تطورها وهي متمركزة في المدن الكبرى كبغداد والموصل والبصرة. ومن أهم الصناعات العراقية الحديثة تكرير النفط. وفي البلاد إنتاج هام من التمور. وتتوافر الأسماك في الأنهار وفي الخليج العربي.

السكان بين سكان العراق 75 بالمئة من العرب و 20 بالمئة من الأكراد مع أقليات من السريان والإيرانيين والأرمن والتركمان. ويبلغ عدد سكانه حوالي 20 مليون نسمة.

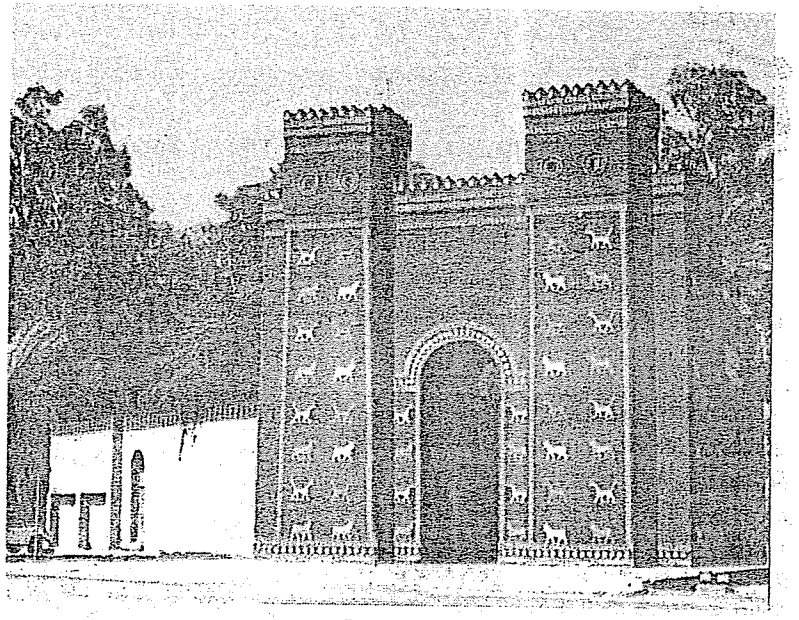
نظام الحكم العراق جمهورية. وتوجد الحكومة وهي مجلس الشعب (مجلس النواب).

التاريخ عاش الإنسان الأول في العراق من قديم الزمن لقد عثر في إحدى محافظات البلاد على نماذج من أدوات العصور الحجرية يقدر تاريخها بأكثر من مئة ألف عام. وكانت أرض الرافدين مقر الحضارات المختلفة. وفي أوائل الألف الخامس قبل الميلاد شهد العراق أول حضارة زراعية وتخطيط المدن وقنوات الري. إنها الحضارة السومرية. اخترع السومريون الكتابة فقامت في بلادهم أول المدارس في تاريخ البشرية. عقبهم الأكاديون وهم من الأقوام السامية. ثم جاءت مملكة بابل وأشهر ملوكها حمورابي فهو وضع أقدم مجموعة القوانين التشريعية في العالم. وتعاقب على حكم العراق الأشوريون والكلدانيون واليونان والساسانيون. فتحه العرب عام 634 وكانت بغداد عاصمة الخلافة العباسية في القرون الوسطى. واستولى عليها المغول عام 1258 وبعد أربعة قرون احتلها العثمانيون. دخل البريطانيون العراق في عام 1917 وفرضوا عليه وصايتهم. وفي عام 1920 اندلعت الثورة العراقية فأخرج الوطنيون العراقيون المحتلين من البلاد واختاروا الملك الفيصل بن الحسين ملكا على البلاد. وأصبح العراق جمهورية بعد ثورة

عام 1958. و تأثر العراق بالحرب الإيرانية وحرب الخليج تأثرا سلبيا. والآن العراق تحت الاحتلال الأمريكي.

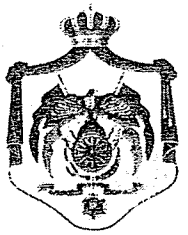
المدن والمعالم الأماكن التاريخية كثيرة ومتنوعة في مدينة بغداد (اسمها الثاني "مدينة السلام") وحولها. تقع المدرسة المستنصرية في الجانب الشرقي من بغداد عند رأس جسر الشهداء وتمتد جبهتها على ضفة دجلة، شيدها المستنصر بالله الخليفة العباسي السابع في القرن الثالث عشر. والمدرسة المستنصرية تعد أقدم جامعة في العالم من حيث تنوع مواضيع الدراسة فيها اذ كان تدرس فيها علوم القرآن والدين والفقه والفلسفة والحديث والعلوم التطبيقية كالطب والصيدلة والرياضيات وغيرها. تقوم في منطقة الشيخ عمر مقبرة الشيخ عمر السهروردي وهي المقبرة الوردية القديمة في مدينة السلام. و على القبر شيدت قبة على طراز القباب السلجوقية في سنة وفاة الشيخ سنة 1234 م. وكان الشيخ عمر عالما وفقيه زمانه. وتوجد في بغداد المتاحف المشهورة الكثيرة منها مثلا متحف الآثار العراقية القديمة ومتحف العراق الوطني ومتحف الأزياء القديمة وغيرها. وتشتهر البلاد العراقية بالمدن القديمة.

لا يعرف الزمن الذي نشأت فيه مدينة بابل الا انها كانت معروفة عند السومريين باسم "كا-دينكر-را" اي "باب الألهة" وهي ترجمة سومرية حرفية للكلمة الأكدية"باب ايلي" القريبة من العربية.الا ان بابل كانت معروفة قبل حمورابي في العهد السومري الحديث (120ق.م.2003 ق.م.) وربما نشأت فوق مستوطنات زراعية من عهود أقدم قد يكشف عنها التنقيب. اشتهر من ملوكها الملك حمورابي في عام 1792-1750 ق.م والذي قام بتشريع قوانينه المشهورة (282 مادة قانونية) في السنة 43 من حكمه. وكان الملك نبوخذ نصر (605-562 ق.م) أبرز ملوك العصر البابلي الثاني والذي ينسب اليه كثير من مباني بابل المهمة. ومن معالم المدينة بوابة عشتار ذات اللون الأزرق وتمثال أسد بابل وغيرها. وأربيل مدينة تاريخية قديمة جاء ذكرها زمن السومريين وعرفت قديما باسم "أوربيلم" أو "أربو ايلو" عند البابليين والآشوريين. وما زالت قلعتها القديمة شاخصة بشكل دائري تحكي أجزاء من سيرتها ومجدها القديميين.

Вавилон

Современный Ирак. Справочник. М., 1966.
Ирак. Справочная карта. М., 1980.
Герасимов О.Г. На ближневосточных перекрёстках. М., 1979.
Ибрагимов Дж. На земле потомков Аладдина. М., 1988.
Ирак под американским управлением: демократизация или вьетнамизация (по материалам круглого стола). М., 2003.
Герасимов О.Г. Восточные узоры. М., 1993.
Шумов С.А., Андреев А.Р. Ирак: история, народ, культура. Документальное историческое исследование. М., 2002.

Иорданское Хашимитское Королевство (Иордания)

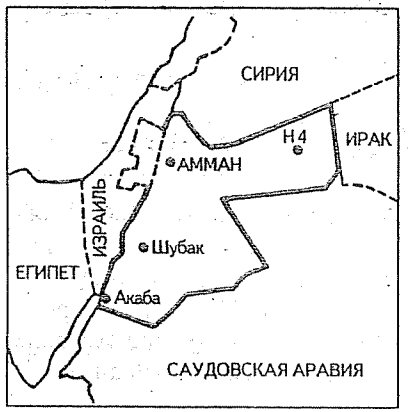
Король Абдалла бен Хусейн ас-Сани

Иордания расположена в Западной Азии. На севере граничит с Сирией, на северо-востоке — с Ираком, на востоке и юге — с Саудовской Аравией, на западе — с Израилем. На юго-западе омывается водами залива Акаба в Красном море. Территория — 89,4 тыс. кв. км после подписания в 1988 г. королём Хусейном указа о разрыве юридических и административных связей с Западным берегом. В 1994 г. был подписан мирный договор между Израилем и Иорданией и была окончательно демаркирована западная граница Иордании. Население — 5,4 млн. человек (2003). Основное население — арабы, есть также черкесы (около 60 тыс.), чеченцы (10 тыс.), армяне и другие. Черкесы и чеченцы бежали с Кавказа во время русско-турецкой войны 1877-1878 годов и были поселены здесь османским правительством в качестве военных колонистов. Высшие слои черкесской и чеченской общин традиционно близки к королевскому двору; из черкесов была сформирована личная королевская гвардия. Государственная религия — ислам (суннитского толка). Около 90% населения — мусульмане-сунниты, 3% — христиане. Столица — Амман. До 1946 г. на этой территории был эмират Трансиордания. Вплоть до начала нового времени современные Сирия, Иордания, Ливан и Палестина рассматривались как единый географический и культурно-исторический комплекс под общим названием «Великая Сирия». Независимость получила в 1946 г. С 1952 г. правил король Хусейн (умер в начале 1999 г.). Его преемником стал Абдалла бен Хусейн ас-Сани. Денежная единица — иорданский динар.

المملكة الأردنية الهاشمية

الموقع الجغرافي إن الأردن بلد عربي وهو بموقعه المتوسط يعتبر نقطة الاتصال بين البلدان العربية: سوريا والعراق والمملكة العربية السعودية وفلسطين. تبلغ مساحة الأردن 92 ألف كم مربع تقريبا بما في ذلك الضفة الغربية المحتلة.

السطح والمناخ تقسم البلاد طبيعيا الى ثلاث مناطق: الصحراء في الشرق ومرتفعات الضفة الشرقية ومنطقة غور الأردن مع البحر الميت(بحيرة اللوط) الشهير التي تنخفض بمقدار 394 مترا دون سطح البحر وهذا هو أعظم انخفاض على سطح الكرة الأرضية. البحر الميت غني بالأملاح المعدنية. وتشغل منطقة السهوب والصحراء حوالي أربعة أخماس من أراضي البلاد. فمناخ الأردن حار في الصيف وبارد في الشتاء.والأردن كغيره من البلدان النامية ذات الموارد المحدودة.

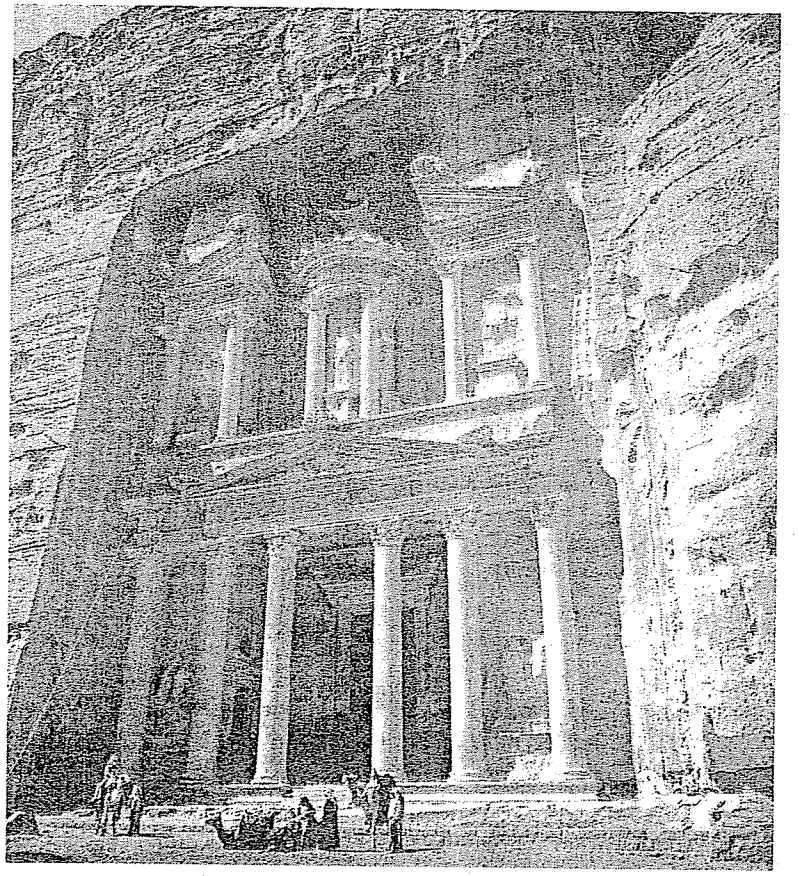
السكان أما سكان الأردن فجميعهم عرب وهم من حيث الديانة مسلمون ومسيحيون بل هناك فئات استعربت لطول إقامتها في المملكة كالشركس والأرمن وغيرهم.

التاريخ قد سكن الإنسان هذا الجزء من بلاد الشام قبل ميلاد المسيح، فلما كان الفتح الإسلامي في القرن السابع للميلاد أصبح العنصر العربي في البلاد هو العنصر الأصيل السائد وما زال الأمر كذلك باستثناء عهد الصليبيين في فترة ما بين 1096-1187. وبقي الأردن تحت الحكم العثماني مدة أربعمئة سنة. ومع نهاية الحرب العالمية الأولى وضع الأردن تحت الانتداب البريطاني. وفي عام 1921 تمكن الملك عبد الله بن حسين من إقامة حكومة وطنية في الجزء الشرقي من الأردن واعترفت بريطانيا عام 1928 باستقلال الأردن وتم اتحاد ضفتي الأردن سنة 1950 في مملكة واحدة تحت اسم "المملكة الأردنية الهاشمية".

نظام الحكم الحكم في الأردن ملكي وراثي في سلالة الملك عبد الله بن حسين المعظم. والسلطة التشريعية منوطة بالملك وبمجلس الأمة. أما السلطة التنفيذية فيتولاها الملك بواسطة وزرائه.

الاقتصاد إن الأردن بلد زراعي في الدرجة الأولى، بل في السنوات الأخيرة تطورت الصناعة أيضا. والآن في الأردن صناعات حديثة تعمل برؤوس أموال ضخمة. وتتمحور الصناعة الأردنية حول إنتاج الفوسفات ثروة البلاد الباطنية الرئيسية إذ يحتل الأردن المرتبة السادسة في العالم من حيث إنتاجها. وهناك عدة صناعات يدوية تقليدية كالنسيج اليدوي للألبسة والأدوات المنزلية.نظرا لضعف الموارد الاقتصادية في الأردن فإن ميزانيتها تعاني عجزا مستمرا ويعتمد الأردن على المعونات العربية والأجنبية وموارد السياحية وعائدات أنابيب النفط.

المدن والمعالم في الأردن حضارات كثيرة لعبت أدوارا رئيسية في التطور الإنساني عبر القرون وترك كل منها آثارا تاريخية وذكرياتها في أذهان الناس. هناك معالم تنطق بالحضارة المصرية الفرعونية وأخرى تتحدث عن حضارة الأشوريين وثالثة تروي مقدسات المسيحية ورابعة تقص حضارات الإسلام. ويعتبر الأردن لهذا من أهم الأقطار السياحية في العالم وهو يمتاز بمناظره الطبيعية الرائعة وشمسه دائمة مشرقة طول فصول السنة. وهذه البلاد العربية تجمع بين سحر الشرق وفن الغرب.

Петра (город в скалах)

في الأردن كثير من المدن الجميلة وبينها عمان عاصمة المملكة الأردنية الهاشمية ومقر جلالة الملك وفيها مركز الحكومة. اسمها في التوراة "ربة عمون" وكان يسميها قدماء اليونان فيلادلفيا. والآثار الأساسية في الأردن تعود الى عهد الرومان، مثلا "المدرج الروماني" الذي يتسع لأربعة آلاف

متفرج. ومدينة جرش هي إحدى المدن العشر اليونانية ومثال نادر للمدينة الرومانية القديمة. في جرش المعبد الشهير وساحة السوق المرصوفة بالبلاط الحجري وشارع جرش الرئيسي المعروف بطريق الأعمدة. وتعد البتراء مدينة صخرية وهي أفخر كنز في هذه البلاد وإحدى الروائع الفنية التي أبدعتها اليد البشرية. وكانت البتراء في الزمن القديم عاصمة الأنباط(قبيلة عربية اشتغلت بالتجارة).

Аганин А.Р., Соловьёва З.А. Современная Иордания. М., 2003.
Данилов Л.И. Кто есть кто в Иорданском Хашимитском Королевстве. М., 1998.

Йеменская Республика

Али Абдалла Салех

В 1990 г. состоялось объединение Йеменской Арабской Республики, расположенной в юго-западной части Аравийского полуострова (территория 195 тыс. кв. км, население 8,6 млн. человек, столица Сана), с Народной Демократической Республикой Йемен (территория — 336,5 тыс. кв. км, население — 2 млн. человек, столица — Аден). Общая территория Йемена — 537 тыс. кв. км. Йемен граничит на севере с Саудовской Аравией, на востоке — с султанатом Оман, на западе омывается водами Красного моря, на юге — водами Аденского залива и Аравийского моря. Йемен входит в зону тропического климата. Однако климатические условия различных областей страны заметно отличаются друг от друга. На климат страны влияют близость Красного моря и Индийского океана с муссонными ветрами, а также и наличие обширной области пустынь на востоке. Вся территория Йемена изрезана руслами временных водных потоков, рек и озёр в полном смысле этого слова в стране нет. Происхождение названия страны восходит к слову «йумн» (счастье, благоденствие), поэтому по отношению в Йемену часто употребляется эпитет «счастливый». Сами арабы называют Йемен зелёным (в противовес бесплодным и безводным пустыням Центральной Аравии) — «аль-Йемен аль-Хадра». «Йаман» означает ещё «правая сторона» (направо по географическому положению страны относительно Каабы в Мекке). По оценке на 2001 г., население страны составляло около 18 млн. чел. Подавляющее большинство населения — арабы, исповедующие в основном суннитский ислам шафиитского толка; незначительная часть мусульман является зейдитами. Помимо арабского языка, на котором говорит почти всё население страны, используются также языки махри (в провинции Махра) и сокотри (на островах Сокотра и Абд-эль-Кури). В антропологическом отношении горные йеменцы относят себя к южным арабам («кахта-

ни»); обычно они ниже среднего роста, имеют чёрные вьющиеся волосы и небольшие глубоко посаженные глаза. Арабы североаравийского происхождения («аднани») напоминают библейские типы, имеют большие чёрные глаза и большой нос. Ростом аднани выше, чем кахтани. Цвет кожи смуглый. Население страны раздроблено на множество племён (общее число около двухсот). В Йемене изготавливают «араки» — крепкий алкогольный напиток из фиников; широкое распространение в стране получило потребление наркотического растения кат. В стране существует церемония жевания ката (тахзин — накапливание). В Йемене сохранилось много исторических памятников, свидетельствующих о наличии здесь в прошлом довольно высокого уровня развития культуры (гигантские каменные резервуары для накапливания воды, средневековые фортификационные сооружения и др.). О многом в этом смысле может рассказать экспозиция археологического музея в Адене. Йемен — республика. Президент — Али Абдалла Салех. Денежная единица — йеменский риал.

الجمهورية اليمنية

الموقع الجغرافي إن اليمن من أعرق الأقطار في شبه الجزيرة العربية. وأدخل العرب في اليمن النصف الجنوبي من شبه الجزيرة العربية الأراضي الواقعة بين البحر الأحمر وخليج عمان وبحر العرب والحجاز ونجد. أما الآن فتشمل الجمهورية العربية اليمنية الأراضي الواقعة على الساحل

الجنوبي لشبه الجزيرة العربية مع عدد من الجزر وتطل شواطئ اليمن على البحر الأحمر وخليج عدن، كما تحدها المملكة العربية السعودية شمالا وسلطنة عمان شرقا.

السطح والمناخ يضم سطح اليمن سهولا ساحلية في الشمال وتمتد المرتفعات من الشمال الى الجنوب وهناك البادية مع الواحات. وفي الجنوب وادي حضرموت المشهور. مناخ اليمن حار جدا ورطب على الشواطئ.

الثروات الطبيعية تتمتع اليمن بثروات باطنية هامة كالفضة والذهب والحديد والنحاس وغيرها. وتعتمد البلاد في حياتها الاقتصادية على الزراعة. ومن أهم المزروعات في البلاد القطن والتبغ والبن والفاكهة.

السكان يرجع سكان اليمن في أصولهم الجنسية الى العرب وقد احتفظ سكان المناطق الداخلية بعزلتهم بينما اختلط أهل الجنوب بالسكان المجاورين لهم على الساحل الإفريقي من الزنوج.

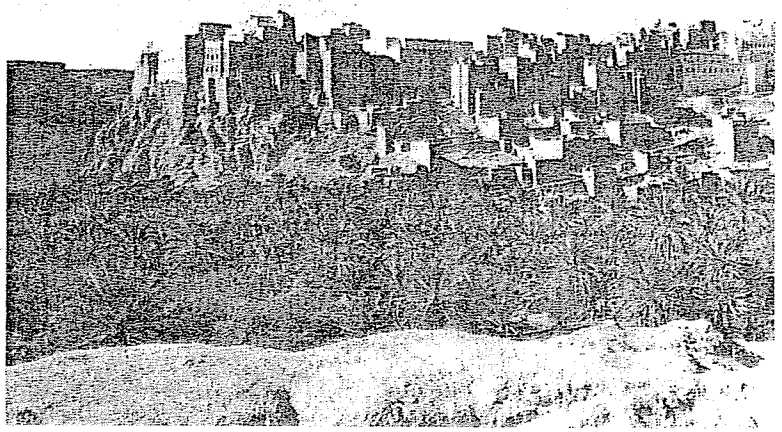
التاريخ تعدد اسم اليمن في كتب التاريخ عند قدماء الجغرافيين"العربية السعيدة" أو "اليمن الخضراء". وفي العهد القديم "التوراة" يذكر اليمن بمعناه الاشتقاقي أي الجنوب. ولا يزال بعض أهل اليمن يستعملون لفظة الشام بمعنى

الشمال واليمن بمعنى الجنوب. كانت في اليمن في العصور القديمة دول مختلفة وبينها سبأ التي ازدهرت حضارتها في القرن السابع قبل الميلاد. وكانت البلاد في قديم الزمان مركزا لتبادل السلع بين الهند ومصر وإفريقيا. فقد دخل الإسلام اليمن في عهد الرسول واشترك اليمنيون في الفتوحات العربية. وكانت في اليمن سلالات عديدة. احتل البلاد العثمانيون في القرن السادس عشر وفي القرن السابع عشر ترك الأتراك البلاد ونظرا لأهمية اليمن احتل البريطانيون أراضي البلاد. واستقلت ا اليمن الشمالية في عام 1962 وتم إعلان الاستقلال لليمن الجنوبية في عام 1967. تسمى اليمن اليوم الجمهورية اليمنية.

نظام الحكم في عام 1989 جرى توحيد اليمنين طبقا للدستور الجديد وانتخبت السلطات التشريعية الموحدة. وأصبح علي عبد الله صالح رئيسا للبلاد فسميت البلاد الموحدة الجمهورية اليمنية.

المدن والمعالم عاصمة اليمن هي مدينة صنعاء. صنعاء من أقدم المدن في العالم. يعود تاريخ هذه المدينة الى عصور ما قبل الإسلام. وتعتبر عاصمة اليمن من أجمل المدن العالمية بل العربية عمارة وتمتاز بالشمس المشرقة

طول العام. ولصنعاء القديمة طابع معماري فريد من نوعه ويحيط بها سور تاريخي.ولهذا السور سبعة أبواب أشهرها باب اليمن. وهو من المعالم الأثرية لمدينة صنعاء القديمة. واشتهرت مدينة صنعاء قديما بقصر غمدان وتحكي أخباره أنه كان يتكون من عشرين طابقا. ومن معالم صنعاء اليوم الجامع الكبير الذي يعتبر من أقدم الجوامع التي بنيت في اليمن كله. ولصنعاء سوق مشهور معروف منذ زمن قبل الإسلام. وهناك أيضا المتحف الوطني الذي يضم قطعا أثرية كثيرة تمثل المراحل التاريخية للحضارة اليمنية وتعرض الصناعات التقليدية ويحتوي المتحف على نماذج من الأزياء الشعبية والحلي والأسلحة التقليدية بينها الخناجر. وتحيط بصنعاء العديد من المنتزهات الجميلة وتكثر فيها أشجار المشمش والنخيل والجوز. لقد كان مدينة عدن على الدوام أحد مواقع الجذب الاستراتيجي ومطمعا دائما للدول الكبرى ومفتاح فهمها يكمن في تلك الأهمية الاستراتيجية، فكانت بالنسبة لبريطانيا نقطة تجمع وبرج مراقبة ومدخلا لشرق افريقيا وقاعدة استراتيجية تحمي البحر الأحمر وطريق النفط. وعدن محطة على طريق الشرق القديم.

Панорама йеменского города (Аль-Хаджар)

Котлов Л.Н. Йеменская Арабская Республика. М., 1971.
Александров И.А. Народная Демократическая Республика Йемен. Справочник. М., 1976.
Герасимов О.Г. Восточные узоры. М., 1993.
Герасимов О.Г. На ближневосточных перекрёстках. М., 1979.

Государство Кувейт

(Кувейт)

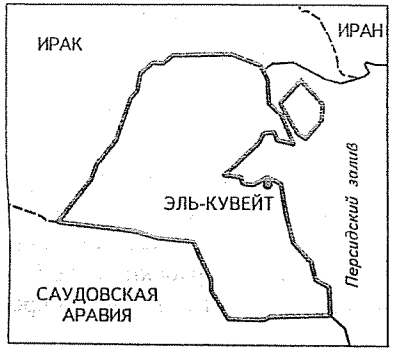
Шейх Сабах аль-Ахмед ас-Сабих

Кувейт расположен в северо-восточной части Аравийского полуострова, на побережье Персидского залива. Территория — 17,8 тыс. кв. км, включая отошедшую к нему часть бывшей нейтральной зоны. Кувейт граничит с Ираком и Саудовской Аравией, на востоке его территорию омывают воды Персидского залива. В Кувейте остро стоит проблема демаркации границ. В 1990 г. Ирак захватил Кувейт, но благодаря деятельности многонациональных вооружённых сил под эгидой США и в ходе военной операции Кувейт был освобождён. Большая часть территории страны занята пустыней. Страна находится в субтропической зоне, характеризующейся высокими температурами и малым количеством осадков. Остро стоит проблема пресной воды. С древних времён в Кувейте культивируется финиковая пальма. Кувейт занимает третье место в мире по запасам нефти. Население Кувейта — 2.2 млн. человек (2000), 90% из них арабы. Граждане Кувейта составляют около 40% населения, остальные — иммигранты из арабских стран, а также из Индии, Пакистана, Ирана и других азиатских государств. В настоящее время в стране идёт процесс «кувейтизации» всех сторон жизни общества, разработана программа сокращения иностранной рабочей силы. Для коренного населения Кувейта велико значение таких нравственных категорий, как преданность государству, жертвенность во имя национальных интересов. Традиционный напиток кувейтцев — чай. Государственная религия — ислам. Столица — Эль-Кувейт. Кувейт был упомянут под именем «Курейн» в начале XVII столетия. Названия «Курейн» или «Коут» — это уменьшительные от арабских слов Куарн и Коут. «Куарн» — это высокий холм, а «Коут» — это кре-

пость у воды. Историки Аравийского полуострова подтверждают, что династия Бани Халида построила «крепость на холме» — «Кувейт на Курейне», и с тех пор город в основном упоминается под именем «Эль-Кувейт». Независимость от Англии Кувейт получил в 1961 г. Конституционная монархия («наследственный эмират»). Во главе — Шейх Сабах аль-Ахмед ас-Сабах, избираемый из членов правящей семьи Сабахов, которая правит в стране с начала XVIII столетия. Эмир является верховным судьёй и главнокомандующим вооружёнными силами. Законодательная власть принадлежит эмиру и Национальному собранию — однопалатному парламенту. Избирательным правом пользуются все кувейтцы, в том числе с 2005 г. и женщины. Исполнительную власть вместе с эмиром осуществляет правительство. Конституция Кувейта была издана сразу после получения независимости, и её столпами являются суверенитет государства, общественная свобода и равенство всех граждан перед законом. Государство Кувейт делится на пять губернаторств: Столичное, Хавалли, Ахмади, Джахра и аль-Фарвания. Денежная единица — кувейтский динар (состоит из 1000 фильсов).

دولة الكويت

الموقع الجغرافي تقع دولة الكويت في الجزء الشمالي الشرقي لشبه الجزيرة العربية وتحيط بالخليج العربي مما يعطي موقعها أهمية كبيرة جدا. يحدها من الشمال الغربي العراق

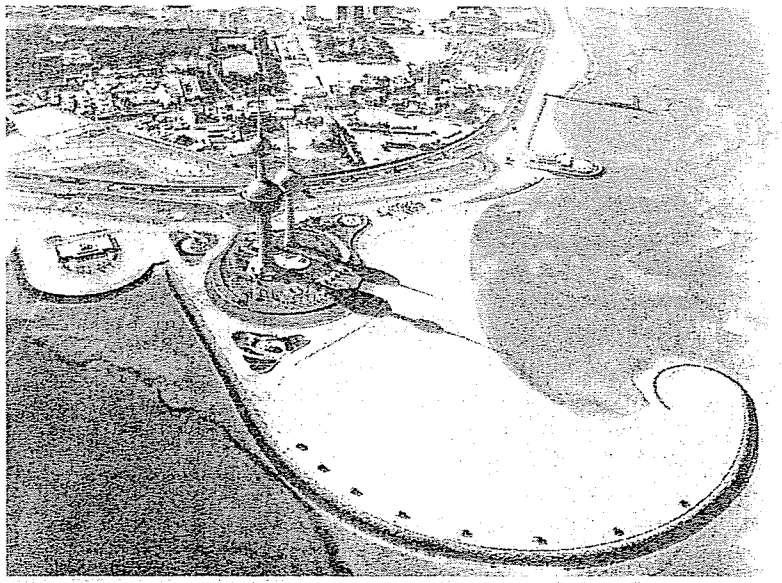

ومن الجنوب المملكة العربية السعودية. ولهذه الدولة مجموعة من الجزر. تبلغ مساحتها أكثر من 18 ألف كم مربع.

السطح والمناخ معظم مساحة الكويت عبارة عن صحراء قاحلة. ويتألف سطح البلاد من سهول رملية وتلال قليلة الارتفاع وهناك عدة آبار لمياه الشرب تحيط بها الواحات. مناخ دولة الكويت صحراوي حار نهارا وبارد ليلا. وفي الشتاء تهطل الأمطار.تزدهر في المناطق الساحلية أنواع مختلفة من الحيوانات والنباتات المحلية ومجموعة من الطيور المقيمة والمهاجرة علاوة على الثروة السمكية الهائلة بما فيها الروبيان واللؤلؤ اللذان اشتهر بهما الخليج العربي.وخلال فصل الربيع تحول الأزهار البرية الصحراء الى جنة طبيعية تدوم الى ان يأتي فصل الصيف بحره الشديد وعواصفه الترابية.

الثروات الطبيعية دولة الكويت من أغني الدول بالبترول و تفجر البترول منذ حوالي نصف قرن وتفجرت وراءه حياة مزدهرة جديدة. تحتل الكويت المرتبة السادسة في العالم في إنتاج النفط.دفع اكتشاف النفط واستثماره شعب الكويت الى تطوير الاقتصاد. وتتمحور الصناعة الكويتية حول تكرير النفط والصناعات البتروكيمائية وتحلية مياه البحر. تزدهر في المناطق الساحلية مختلفة من الحيوانات والنباتات المحلية ومجموعة متباينة من الطيور

الاتفاقية وأعلن استقلال البلاد. والكويت الآن إمارة دستورية فالأمير رئيس الإمارة والدولة. أما السلطة التشريعية فتتولاها الجمعية الوطنية. والآن يرأس الكويت عهد سمو الأمير جابر الأحمد الصباح. و تشترك دولة الكويت برئاسته في جميع التظاهرات التضامنية العربية. ان في أيامنا هذه الكويت دولة قوية مستقلة متطورة.

Знаменитые башни Эль-Кувейта

Исаев В.А., Филоник А.О. Кувейт. Контуры экономических перемен. М., 2002.

Исаев В.А., Филоник А.О., Шагаль В.Э. Кувейт и кувейтцы в современном мире. М., 2003.

المقيمة والمهاجرة علاوة على الثروة السمكية الهائلة بما فيها الروبيان ومحار اللؤلؤ اللذان اشتهر بهما الخليج العربي.

سكان البلاد إن معظم سكان دولة الكويت من العرب مع أقليات قومية ومهاجرين من بلدان آسيا وإفريقيا.يسكن معظمهم مدينة الكويت بينما توزع الباقي في القرى الساحلية والواحات.

التاريخ من الصعب جدا تحديد تاريخ نشأة إمارة الكويت كدولة موحدة. ويقال في التاريخ ان أول من سكن الكويت هو البدو وصيادو السمك. ويدل اسم الكويت على أن جماعة البدو نزحت من العراق إذ أن لفظة "الكوت" عراقية وتطلق على مجموعة من المساكن الصغيرة المتلاصقة والكويت صيغه تصغير لكلمة الكوت. وانضم الى البدو وصيادي السمك منذ ثلاثة القرون بعض الأسر العربية ومن بينهم أسرة "الصباح" التي يرجع نسبها العربي الى الأسر العريقة التي يحكم أحفادها اليوم أغلب مناطق شبه جزيرة العرب. ومنذ عام 1812 تم توقيع اتفاقيات عديدة بين شيوخ الخليج والبريطانيين وحسب الاتفاقية البريطانية عام 1899 أصبحت أراضي الكويت وصاية الإنجليز. وفي عام 1961 أوقفت دولة الكويت العمل بهذه

Королевство Бахрейн

(Бахрейн)

Шейх Хамад бен Иса аль-Халифа

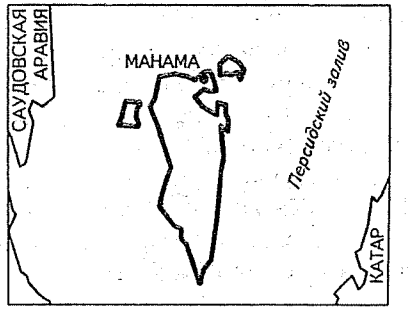
Расположен на одноимённом архипелаге в Персидском заливе. Название Бахрейн означает по-арабски «два моря». Происхождение этого названия неясно, однако существует предположение, что в древности воды Персидского залива покрывали часть Восточной Аравии, и Бахрейн, ныне расположенный вблизи побережья, раньше отделялся от него широким морским проливом. Первое упоминание о Бахрейне относится к III тысячелетию до н. э. Площадь — 698 кв. км. В состав архипелага входят 33 различных по размерам материковых и коралловых острова. Самый крупный из них — Бахрейн — достигает 50 км в длину и 16 км в ширину. Главное достоинство Бахрейна — яркое солнце 360 дней в году и тёплое чистое море. На протяжении столетий Бахрейн был крупным центром ловли жемчуга. Население — около 667 тыс. человек. Большую часть населения составляют арабы (коренные бахрейнцы — 67%), примерно 30% составляют иммигранты — представители 22 национальностей, в том числе индийцы, пакистанцы, иранцы и японцы. Свыше 80% проживает в городах. Ислам — государственная религия; мусульманское население разделено на суннитов и шиитов, значительная часть — шииты. Столица — Манама («место для ночлега»). Официальный язык — арабский (бахрейнский диалект). В бизнесе доминирует английский язык. Независимость получил в 1971 г. С 1973 г. Бахрейн — конституционная монархия. Однопалатное Национальное собрание избирается сроком на четыре года. Наследное королевство. Правит страной шейх Хамад бен Иса аль-Халифа (с 1999 г.). Король осуществляет власть через Совет министров, председателя которого назначает сам. Он утверждает состав кабинета (14 человек). Король является также

верховным главнокомандующим. От имени короля, в соответствии с законом, осуществляется выпуск денег. В Бахрейне с начала XXI в. идёт процесс реформ на либерализацию политической жизни в стране. Основная денежная единица — риал.

مملكة البحرين

الموقع الجغرافي تقع دولة البحرين في قلب الخليج العربي على بعد نحو 15 ميلا من الساحل الشرقي لشبه الجزيرة العربية. وتتكون إمارة البحرين من 33 جزيرة، ومن أهمها وأكبرها جزيرة المنامة بها عاصمة الدولة التي تحمل الاسم نفسه. وسميت في القديم جزر البحرين "بأرض الحياة" واحبتها الآلهة لأن تكون موقع جنة عدن. تبلغ مساحة الجزر 690 كيلومترا مربعا. وترتبط الجزر الرئيسية التي يمتزج فيها بياض المباني وخضرة النخيل بجسور حديثة. تجاور إمارة البحرين دولة القطر شرقا والمملكة العربية السعودية غربا.

السطح والمناخ يسود سطح البحرين في الجنوب والغرب سهل رملي، ومن مظاهر البحرين الطبيعية في الشمال التي تثير إعجابا

وجود منابع كثيرة للمياه العذبة التي تسمح تلبيس الجزر حلة خضراء من النخيل والأشجار المتنوعة والأعشاب. بهذا السبب حصلت هذه البلاد العربية في الوقت الحديث على لقب "عروس الخليج ودرته" ويشهد المرء ملتقى "البحرين" العذب والبحر المالح وهذا المشهد الطبيعي الجميل تتخذ هذه الدولة اسمها مناخ البحرين حار جدا في الصيف والطقس في الشتاء بارد نسبيا.

الثروات الطبيعية والاقتصاد يعتبر النفط ثروة رئيسية في البلاد.اكتشف النفط في البحرين عام 1932 واعتبر ذلك العام بداية لعصر ذهبي جديد.

العملة هي الدينار ويقسم الى ملم.

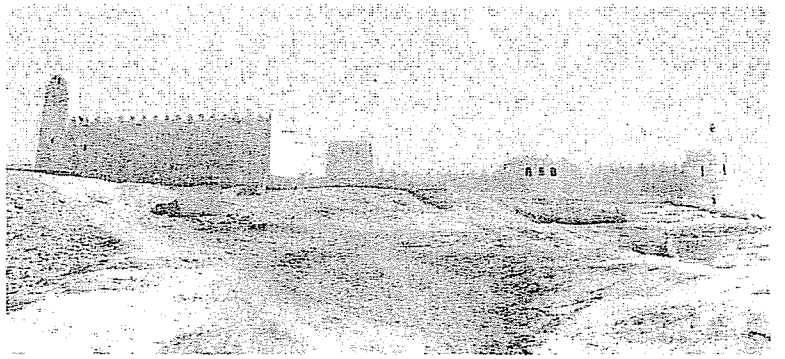
يعتمد اقتصاد البحرين على الزراعة وصيد الأسماك. اشتهرت البحرين قديما بصناعة اللؤلؤ وكان اللؤلؤ ثروتها ومصدر شهرتها وعليه يعتمد سكانها كمصدر للرزق. ويخصص ثلثا الأرض المزروعة للنخيل والثلث الباقي للفواكه والخضر.

سكان البلاد إن أغلبية سكان البحرين من العرب المسلمين مع أقليات إيرانية وهندية وإفريقية. واللغة العربية هي اللغة الرسمية للبلاد والإسلام دينها الرسمي.

التاريخ يرجع تاريخ البحرين الى العصور الحجرية والبرونزية مما يثبت العراقة الحضارية لهذه الجزر وقد شهدت البحرين عصرها الذهبي الأول في أواخر القرن الثالث قبل الميلاد.لعبت البحرين دورها الهام التجاري وكانت محطة النقل البحري بين الجزيرة العربية وبلاد ما بين النهرين وإيران. وقد دخل البحرين الإسلام في عهد الرسول، وفي مطلع القرن السادس عشر(1522) احتلها البرتغاليون وظلت تحت حكمهم حتى عام 1602 وأتى بعدهم العثمانيون. في عام 1820 فرض الإنجليز على البحرين توقيع المعاهدة التي وضعتها تحت الوصاية البريطانية. استقلت دولة البحرين في عام 1971. وإن البحرين الآن إمارة وراثية والأمير هو رئيس الدولة ويتولى سلطته بواسطة وزرائه وبمساعدة المجلس الوطني. ويحكم البلاد الآن الشيخ حمد بن عيسى آل خليفة (1999). كان يترأس حضرة صاحب الجلالة الملك حمد بن عيسى آل خليفة ملك مملكة البحرين المفدي في شرم الشيخ بجمهورية مصر العربية أعمال مؤتمر القمة العربية في الأول من شهر مارس 2003.

المعالم والمدن من مظاهر البحرين الطبيعية التي تثير إعجاب الزائر وتلفت انتباهه – والتي أثارت دهشة الأقوام

الحياة اليومية قبل اكتشاف النفط وبعده، ومن هذه الجوانب حياة الغوص والأزياء الشعبية والصور التاريخية والطب التقليدي. وتوجد في البحرين المتاحف الشهيرة الأخرى: متحف النفط ومتحف النقود وبيت القرآن. ويعتبر مسجد الخميس من أقدم المساجدالتاريخية في منطقة الخليج العربي ويعتقد انه بني في الفترة الأموية. يجسد هذا المسجد الفن الإسلامي. ويعتبر جسر الملك فهد من المعالم الحديثة وهو يربط ما بين مملكة البحرين والمملكة العربية السعودية ويبلغ طوله 25 كيلومترا وقد افتتح في عام 1986.

Древний форт Рифаа

Современный Бахрейн. Справочник. М., 1976.

الغابرين وتقديسهم دون ريب – وجود ينابيع مياه عذبة قرب الشاطئ تندفع متدفقة من جوف البحر وبذلك – وبشكل فريد نادر – يشهد المرء ملتقى "البحرين" العذب والبحر المالح، ومن حقيقة هذا المشهد الطبيعي الجميل تتخذ هذه الجزر اسمها. وبفصل تلك الينابيع المتدفقة لبست البحرين حلة خضراء، من النخيل والأشجار المتنوعة والأعشاب، تندر رؤيتها في مناطق الخليج وبقاع شرق الجزيرة العربية.. وبالنظر الى ذلك حازت البحرين في العصر الحديث على لقب "عروس الخليج ودرته"، كما لقبت في القديم باسم "أرض الحياة".

ويضم متحف البحرين الوطني عدة قاعات: تحوي قاعة دلمون على آثار لانسان الفترة الحجرية في البحرين والمراحل الرئيسية التي مرت بها حضارة دلمون، وقاعة الوثائق والمخطوطات تحتوي على مخطوطات القرآن الكريم وعلوم اللغة العربية والطب والرياضيات ومجموعات كبيرة من الوثائق الشخصية والرسمية ومن قاعات أخرى جدير بالذكر قاعة العادات والتقاليد وقاعة الحرف والصناعات التقليدية. يقع في شارع الحكومة في المنامة متحف الغوص واللؤلؤ ويضم عدة قاعات تتحدث عن جوانب مختلفة من

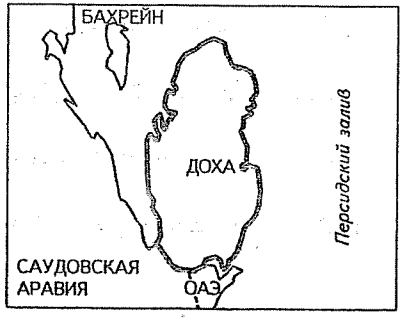
Государство Катар

(Катар)

Хамад бен Халифа ат-Тани

Расположен в северо-восточной части Аравийского полуострова, на побережье Персидского залива. Территория, составляющая 11 440 кв. км, включает полуостров Катар, а также ряд небольших прилегающих к нему островов. Катар граничит с Саудовской Аравией и эмиратом Абу-Даби, входящим в состав ОАЭ. Для Катара характерен климат пустынь с жарким летом и относительно тёплой зимой. Население — около 700 тыс. человек. Около 60% населения составляют иммигранты из других арабских государств, Пакистана, Индии, Южной Кореи и других стран Азии. Большая часть населения проживает в городах. Государственная религия — ислам (в основном суннизм). Столица — Доха («залив»). Среди достопримечательностей следует назвать Катарский национальный музей, крепость аль-Кут, Этнографический музей, Музей оружия и др. В Дохе издаётся 16 периодических изданий и всемирно известный спутниковый телеканал «аль-Джазира» (1996). Катар получил независимость в 1971 г., до этого был под протекторатом Англии. Катар — монархия. Правящая семья — семейство Аль-Тани, потомки арабского племени тамим из восточной части Аравийского полуострова; в Катаре обосновались в начале XVIII в. Эмир — шейх Хамад бен Халифа ат-Тани. Деятельность политических партий и организаций запрещена. Денежная единица — риал Катара.

دولة قطر

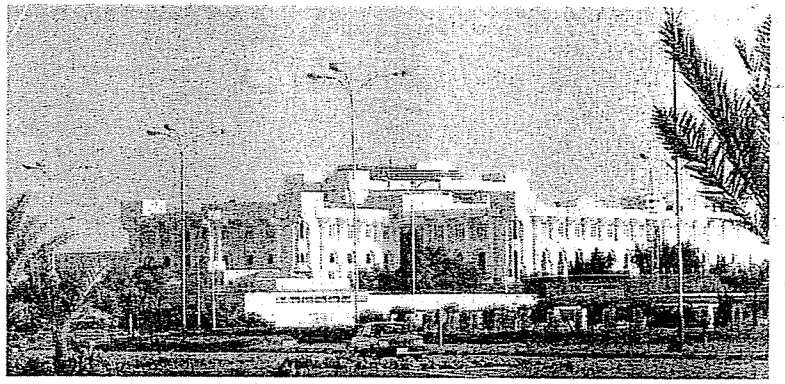
الموقف الجغرافي تقع دولة قطر في شبه الجزيرة العربية على الساحل الغربي للخليج العربي. وتبلغ مساحة دولة قطر بحوالي 11440 كيلومترا مربعا وتتبع للبلاد مجموعة من الجزر وأهمها جزيرة حالول التي تستخدم مركزا لتخزين النفط وجزر حوار و رباط وغيرها.تحد دولة قطر في البر المملكة العربية السعودية ودولة الإمارات العربية المتحدة.

السطح والمناخ في الشمال تسطح قطر هضاب و في المناطق الجنوبية كثير من الكثبان الرملية والسهول الملحية. مناخ دولة قطر صحراوي يمتاز بصيف طويل حار وشتاء معتدل قليل الأمطار.وتنتشر الخضرة في المناطق الشمالية الغنية بالحقول الزراعية.

الثروات الطبيعية والاقتصاد قطر من البلدان العربية ذات النفط والاحتياطات الهامة من "الذهب الأسود". أدى استثمار النفط الى تحويل اقتصاد البلاد من اقتصاد تقليدي يعتمد على الرعي وصيد اللؤلؤ والأسماك الى اقتصاد حديث.مثلا أصبحت مدينة أم سعيد الواقعة جنوبي الدوحة منطقة صناعية تضم الى جانب ميناء تجاري مصانع الأسمدة الكيماوية والحديد والصلب.

والقضائية. أمير البلاد رئيس الدولة هو حضرة صاحب السمو الشيخ حمد بن خليفة آل ثاني. ويمثل مجلس الوزراء السلطة التنفيذية العليا. أما مجلس الشوري فهو الهيئة الاستشارية التي تساعد الحكومة في اتخاذ القرارات وصياغة القوانين. ويعتبر القضاء سلطة مستقلة.

عاصمة البلاد هي مدينة الدوحة وتمتاز بالمحافظة على الطابع المعماري العربي الإسلامي في مبانيها العامة. فيها كثير من مآذن وقباب المساجد ومتحف قطر الوطني. وبرع القطريون قديما صناعة السفن وقوارب الصيد وتعرض نماذج من هذه السفن في بحيرة متحف قطر الوطني بالإضافة الى عدة حرف تقليدية أخرى. وخارج المدينة قلعة الزبارة.

Резиденция эмира

Исаев В.А., Филоник А.О. Государство Катар: проблемы развития. М., 1999.
Катар. Серия: арабские государства. С.-Пб., 2000.

سكان البلاد معظم سكان قطر من العرب وهناك أقليات من البلدان الأخرى. تعيش أكثرية السكان في العاصمة الدوحة ويتوزع الباقون على عدد من المدن والقرى في أنحاء البلاد وأهمها مدينة مسيعيد الصناعية حيث ميناء تصدير البترول ومدينة الخور التي ما زالت تهتم بفنون الصيد ومدينة الوكرة القريبة من الدوحة.

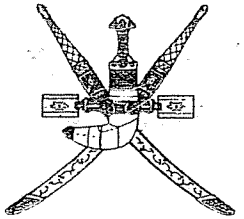
اللغة الرسمية هي اللغة العربية كما يمكن التحدث باللغة الانجليزية على نطاق واسع.

التاريخ في قطر آثار إنسان العصر الحجري الحديث تعود الى الألف الرابع قبل الميلاد. وما زالت الحفريات الأثرية تجري في قطر منذ مطلع الستينات. انضمت دولة قطر الى البلدان الإسلامية في زمن الرسول. وفي بداية العصر الإسلامي كانت التجارة من أهم نشاطات أهل قطر واشتهرت قطر آنذاك بصناعة الثياب الجميلة والحلي من اللؤلؤ. وفي القرن السادس عشر دخلت الأساطيل البرتغالية والهولندية والبريطانية والفرنسية. وفي عام 1916 فرضت البريطانية العظمى الوصاية على قطر. حصلت دولة قطر على الاستقلال عام 1971.

دولة قطر دولة عربية مستقلة دينها الإسلام ونظامها ديمقراطي يستمد أسسه من الشريعة الإسلامية ويتمثل نظام الدولة في استقلال السلطات الثلاث: التنفيذية والتشريعية

Султанат Оман

(Оман)

Султан Кабус бен Саид ас-Саид

Расположен в юго-восточной части Аравийского полуострова. Отдельный небольшой его район находится на севере полуострова Мусандам, на побережье Ормузского пролива. Оман граничит на западе и юго-западе с Саудовской Аравией, ОАЭ и Йеменом. Значительная часть границ остаётся недемаркированной. Побережье изрезано заливами, удобными для стоянки судов. Оман имеет преимущественно равнинный рельеф. На западе — пустыня Руб аль-Хали («пустая четверть»), которая представляет собой огромное пространство, покрытое движущимися песками и дюнами, имеющими причудливые формы. Площадь — около 300 тыс. кв. км. В прибрежной полосе климат Омана субтропический, влажный, во внутренних районах — сухой, резко континентальный. В Омане нет рек и озёр. Население — около 2,2 млн. человек, из них свыше 90% — арабы, остальные — выходцы из Индии, Ирана и африканских стран. Оман — древнее государство отважных мореплавателей и торговцев. Считается, что в древности эти земли были завоеваны оманитами (южноаравийское племя, которое ведёт своё происхождение от легендарного предка южных арабов — Кахтана), отсюда название страны — Оман. Страна имеет другое название — «Умм аль-ибл» («мать верблюдов»). В стране разводится специальная порода быстрых верблюдиц для участия в гонках. Население исповедует преимущественно ислам хариджитского направления. Оманцы гордятся тем, что их предки приняли ислам в первой половине VII в., при жизни пророка Мухаммада, и активно участвовали в его распространении. Столица — Маскат (в переводе с арабского «место падения»). Город представляет собой неприступную крепость, окружённую скалами, резко обрывающимися в море. В 1970 г. Кабус бен Саид объявил о создании Султаната Оман. Монархия. Существует двухпалатный

парламент («маджлис ад-дауля» и «маджлис аш-шура»), избираемый всеми оманцами. Политические партии и организации запрещены. Глава государства и правительства — султан Кабус бен Саид ас-Саид (с 1970 г.). Денежная единица — оманский риал.

سلطنة عمان

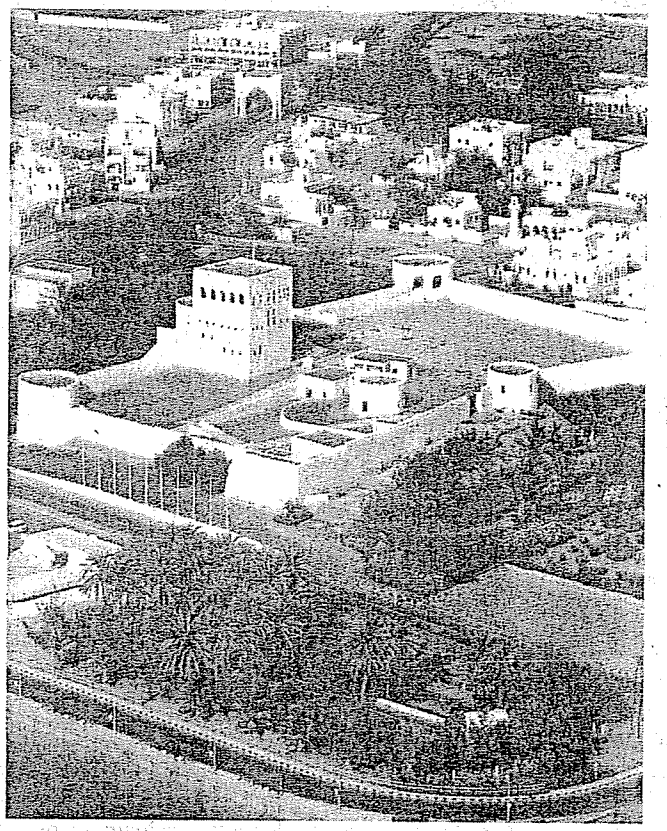
الموقع الجغرافي تقع سلطنة عمان في الجزء الجنوبي الشرقي من شبه الجزيرة العربية وتطل على البحر وخليج عمان. تبلغ مساحة عمان حوالي 300 ألف كم مربع. تحد عمان المملكة العربية السعودية والجمهورية اليمنية ودولة الإمارات العربية المتحدة.

السطح والمناخ يعتبر السهل الساحلي في الشمال من عاصمة السلطنة جزءا خصبا من الدولة. وتشكل الجبال الغربية حاجزا طبيعيا بين الساحل والمنطقة الصحراوية الداخلية. يسود عمان المناخ الصحراوي لكن وجود الجبل الأخضر يساعد على تساقط الأمطار.

الاقتصاد رغم النقص في المياه تعد سلطنة عمان بلدا زراعيا ونفطيا. تزرع

بالعالم فضلا عن الناقلتين الوطنيتين وهما الطيران العماني وطيران الخليج. ويوجد في العاصمة ميناء السلطان قابوس بتجهيزاته الحديثة. تأسست مسقط قبل تسعمئة سنة وعرفت بدورها التاريخي. وهي واحة من الخضرة. ومن الأماكن التي تستحق الزيارة بوابة مسقط وقلعة الميراني وقلعة الجلالي.

Сохар, город на берегу оманского залива

Исаев В.А., Филоник А.О. Султанат Оман. М., 2001.
Герасимов О.Г. Оман. М., 1975.

الفواكه والتبغ والخضار. أما الصناعة فكانت ضعيفة حتى الآن وتمثلت في الصناعات التقليدية الزراعية والنسيج. ويمارس سكان عمان صيد الأسماك وجمع بعض اللؤلؤ.أدى كشف النفط في سلطنة عمان الى تغيرات جذرية في حياة البلاد الاقتصادية.وفي الآونة الأخيرة تسعى سلطنة عمان الى تطوير صناعاتها المحلية.

التاريخ ذكرت العلاقات التجارية بين عمان وبلاد ما بين النهرين في كتابات قديمة. واهتم العرب بعمان مع فتوحاتهم ولاسيما في زمن العباسيين. في بداية القرن السادس عشر احتل البرتغاليون أراضي عمان وقام العمانيون ضدهم بثورات محلية متعددة برئاسة الإمام ناصر بن راشد واضطر البرتغاليون الانسحاب من مسقط ومناطق أخرى. استولى العثمانيون سلطنة عمان عام 1730. وفي عام 1959 تم توحيد جميع أجزاء البلاد. وأصبحت مستقلة من بريطانيا في 1970. النظام السياسي في سلطنة عمان حكم ملكي مطلق.رئيس الدولة والحكومة السلطان قابوس بن سعيد السعيد.

مسقط هي عاصمة سلطنة عمان وتتميز بنموها السريع حيث توجد بها الدوائر الحكومية وكبريات الشركات التجارية. وهي أكثر المناطق كثافة سكانية في سلطنة عمان كما تعتبر من أكثر المدن نظافة على مستوى العالم. وهناك رحلات منتظمة لمعظم خطوط الطيران العالمية تربط مسقط

Королевство Саудовская Аравия (Саудовская Аравия)

Король Абдалла бен Абдель Азиз ас-Сауд

Занимает 4/5 территории Аравийского полуострова: её площадь около 2,2 млн. кв. км. Административно делится на пять провинций: Центральная провинция — Неджд, на территории которой находится столица Эр-Рияд (с 1932 г.; в переводе с арабского — «сады, луга»); Западная провинция — с административным центром в Мекке; Восточная провинция известна как Эль-Хаса, с центром в Даммаме; Южная провинция включает Асир с центром в г. Абхе, наконец, Северная провинция. Население примерно 20 млн. человек, в том числе более 2 млн. — иммигранты. Государственная религия — ислам. В Саудовской Аравии находятся главные святыни ислама: Мекка и Медина. Политический строй — монархия. С 1992 г. в стране приняты конституционные законы и создан Консультативный Совет («маджлис аш-шура»). В стране осуществляются реформы в политической и экономической жизни. Король — Абдалла бен Абдель Азиз ас-Сауд. Члены королевской семьи ас-Саудов насчитывают около двух тысяч человек. Сюда входят многочисленные дяди, племянники, двоюродные и троюродные братья правящего монарха. В семье есть своя иерархия: 50 эмиров ас-Саудов составляют ядро семейного клана. К правящей семье примыкает группа влиятельных шейхов крупных племён Саудовской Аравии (анайза, шаммар, кахтан, бени-халед и др.), которые составляют военную опору власти. Король назначает премьер-министра, который представляет ему для утверждения список своих заместителей, членов правительства и государственных министров. Министры и советники короля, введённые в правительство, несут коллективную и индивидуальную ответственность перед королём. Совет министров следит за проведением в рамках, очерченных королём, внутренней и внешней политики государства, утверждает бюджет, решает вопрос о соглашениях с другими странами. Все решения принимаются простым большинством и вступают в силу после одобрения королём. Денежная единица — саудовский риал.

المملكة العربية السعودية

الموقع الجغرافي تقع المملكة العربية السعودية في شبه الجزيرة العربية وتعتبر أكبر دولة فيها. وتحتل هذه البلاد العربية أربع أخماس من أراضي الجزيرة العربية. وتبلغ مساحتها الهائلة حوالي 2,2 مليون كم مربع وتمتد من الخليج العربي شرقا حتى البحر الأحمر غربا. وتحد المملكة العربية السعودية الأردن والعراق والكويت في الشمال وسلطنة عمان واليمن في الجنوب وقطر والإمارات العربية المتحدة في الشرق.

السطح والمناخ يتكون سطح البلاد من المرتفعات في الجنوب والغرب وتضم أراضي المملكة صحاري رملية واسعة. المناخ في البلاد صحراوي قليل الأمطار.

الثروات الطبيعية إن النفط من أهم الثروات الطبيعية في البلاد.

المملكة العربية السعودية أكبر دولة مصدرة للبترول وهذه البلاد أهم أعضاء منظمة "الأوبيك" العالمية. وتحوي الأراضي السعودية الفضة والذهب والنحاس والحديد.

سكان البلاد إن أغلبية سكان المملكة من العرب مع أقليات إسلامية غير عربية فضلت السكن خارج بلدانهم قرب الأماكن الإسلامية المقدسة. ويعيش بعض سكان المملكة العربية السعودية بقبائل بدوية متنقلة والآخرون يستقرون في الواحات والمدن.

التاريخ في العصور القديمة كانت البلاد ممرا للتجارة الدولية. ويعتبر ظهور الإسلام أبرز حدث في تاريخ العرب وامتدت الفتوحات الإسلامية الى جميع أجزاء العالم. مع الفتح العثماني للشرق العربي تبعت الجزيرة العربية للدولة العثمانية وكان آل سعود منذ أواسط القرن الخامس عشر أمراء على إحدى المناطق التي انتقل اليها الشيخ محمد بن عبد الوهاب في أواسط القرن الثامن عشر، وقد تبني آل سعود برنامجا سياسيا له يقتضي العودة الى الأصول الإسلامية ورفع راية الوحدانية.هكذا نشأت الدولة

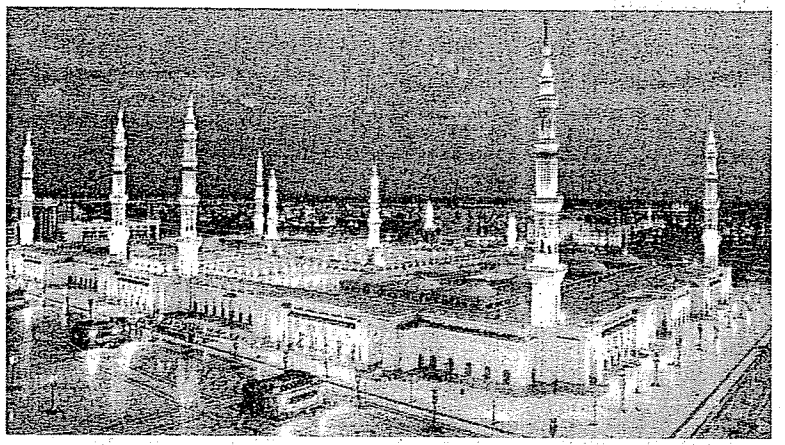
السعودية. وفي عام 1902 فتح عبد العزيز آل سعود مدينة الرياض ومنذ ذلك الوقت عمل على توحيد أجزاء الدولة السعودية ونجح في هذا الأمر وسمي ملك الحجاز ونجد وتغير اسم الدولة السعودية الى المملكة العربية السعودية.

نظام الحكم إن نظام الحكم في المملكة العربية السعودية ملكي ويمارس الملك فهد بن عبد العزيز السلطة التشريعية ويعاونه في ممارسة السلطة التنفيذية مجلس الوزراء. ويقع مقر السلطة في مدينة الرياض

المدن والمعالم في المملكة العربية السعودية كثير من المدن ذات آثار عصور ما قبل الإسلام والعهد الإسلامي منها مثلا مكة المكرمة والمدينة المنورة. ومكة المكرمة هي العاصمة الروحية لجميع المسلمين وفيها الكعبة المشرفة التي يتوجه اليها المسلمون في الصلوات الخمس. والاسم الآخر لمكة هو أم القرى. ويصل المسلمون من جميع أنحاء العالم لأداء فريضة الحج التي تعتبر من أحد أركان الإسلام الخمسة.

تقع مدينة المنورة في الحجاز وسميت في الزمن القديم مدينة يثرب. هاجر الى يثرب النبي محمد في عام 622 وتغير اسمها ومن هذه المدينة انتشر الإسلام. وكانت المدينة المنورة عاصمة للخلافة العربية بعد ان توفي النبي محمد(صلى الله عليه

وسلم) وفي عهود الخلفاء الراشدين(أبو بكر وعمر وعثمان).
وفي المدينة المسجد النبوي الشريف مع قبر رسول الله.

Мечеть пророка Мухаммада в Медине

Яковлев А.И. Саудовская Аравия: пути эволюции. М., 1999.
Саудовская Аравия: эволюция режима и пределы возможного в политическом развитии. М., 2003.
Косач Г.Г., Мелкумян Е.С. Внешняя политика Саудовской Аравии. Приоритеты, направления, процесс принятия решения. М., 2003.

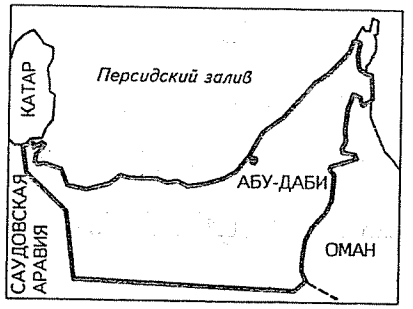

Объединённые Арабские Эмираты (ОАЭ)

Шейх Халифа бен Заид аль-Нахайян

Государство расположено на юго-востоке Аравийского полуострова. ОАЭ — государственное объединение, представляющее собой федерацию. Включает в себя 7 эмиратов — Абу-Даби, Дубай, Шарджа, Фуджайра, Рас-эль-Хайма, Умм-эль-Кайвайн, Аджман. На севере и востоке омывается водами Персидского и Оманского заливов. На западе и юге граничит с Саудовской Аравией, Катаром и Оманом. Территория — 83,7 тыс. кв. км. Сухопутные границы точно не установлены и проведены условно, что вызывает территориальные споры как между самими эмиратами, так и между ОАЭ и соседними государствами. Население — 1,2 млн. человек. Из них коренное население лишь 350 тыс., остальные — выходцы из других арабских государств, Ирана, Индии, Пакистана и стран Африки. Государственный язык — арабский. Господствующая религия — ислам (в основном суннитского толка). Столица — Абу-Даби. Независимость от Англии ОАЭ получили в 1971 г. Глава государства — эмир Абу-Даби шейх Халифа бен Занд аль-Нахайян. Законодательная и исполнительная государственная власть сосредоточена в руках шейхов — правителей эмиратов. Главным федеральным органом страны является Высший совет, состоящий из правителей всех эмиратов, каждый из которых располагает одним голосом. Высший совет избирает сроком на пять лет президента и вице-президента. Единая денежная единица — дирхам.

دولة الإمارات العربية المتحدة

الموقع الجغرافي تقع الإمارات العربية المتحدة على الساحل الشرقي لشبه الجزيرة العربية وتحد البلاد من الغرب دولة قطر والمملكة العربية السعودية ومن الجنوب سلطنة عمان ومن الشرق خليج عمان ومن الشمال الغربي مياه الخليج العربي. وتبلغ مساحتها 83,7 ألف كم مربع.

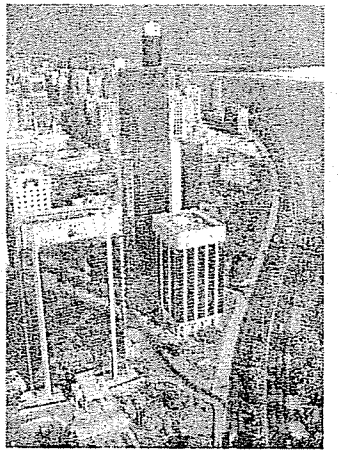
السطح والمناخ يتكون معظم مساحة الدولة من الصحارى التي تشمل ثلثي مساحة الإمارات. ومناخ فيها صحراوي.

الثروة الطبيعية في البلاد احطياطات ضخمة من النفط وتحتل الدولة المرتبة السادسة في العالم بالنسبة لاحتياط النفط. ويعتمد الاقتصاد في الإمارات العربية المتحدة على تكرير النفط و بناء السفن والتجارة.

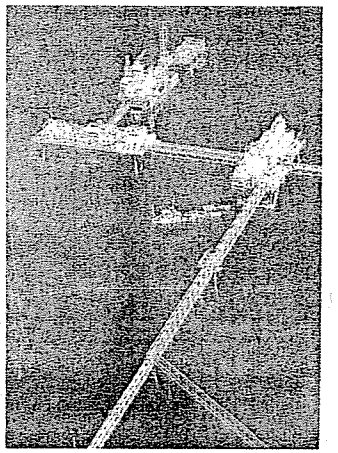
التاريخ كما تشير الآثار العريقة في البلاد يمتد تاريخها الى العصور القديمة. وقد اعترف سكان الإمارات بالإسلام في حياة النبي محمد. واحتلها البرتغاليون في مطلع القرن السادس عشر لتأمين سيطرتهم على طريق الهند وتنافس البريطانيون والفرنسيون في سيطرتهم على هذه الأراضي. ثم دخل فيها الأتراك العثمانيون، وفي القرن التاسع اصبحت الإمارات مستعمرة لبريطانيا.وأعلنت الدولة استقلالها في عام 1971 حيث

تم إعلام إنشاء اتحاد الإمارات الست (أبو ظبي، دبي، الشارقة،عجمان، والفجيرة، وأم القيوين) مع العاصمة في مدينة أبو ظبي. وبعد السنة دخلت إمارة رأس الخيمة عضوا سابعا في الاتحاد.ونظام الحكم في البلاد اتحادي برئاسة المجلس الأعلى الذي يدخل فيه حكام الإمارات العربية السبعة ويمارس هذا المجلس السلطة العليا في البلاد. والسمو الشيخ زايد بن سلطان آل نهيان رئيس لدولة الإمارات العربية المتحدة.

ان عاصمة الدولة مدينة أبو ظبي. ومن معالمها "كورنيش" المدينة الذي تحول الى حديقة تمتد حوالي 15 كيلومترا ويقال إن "زهور متعددة الألوان تبتسم لك". فيها السوق المركزية التي شيد طراز عربي إسلامي مميز.

Абу-Даби

Добыча нефти в Персидском заливе

Егорин А.З., Исаев В.А. Объединённые Арабские Эмираты. М., 1997.

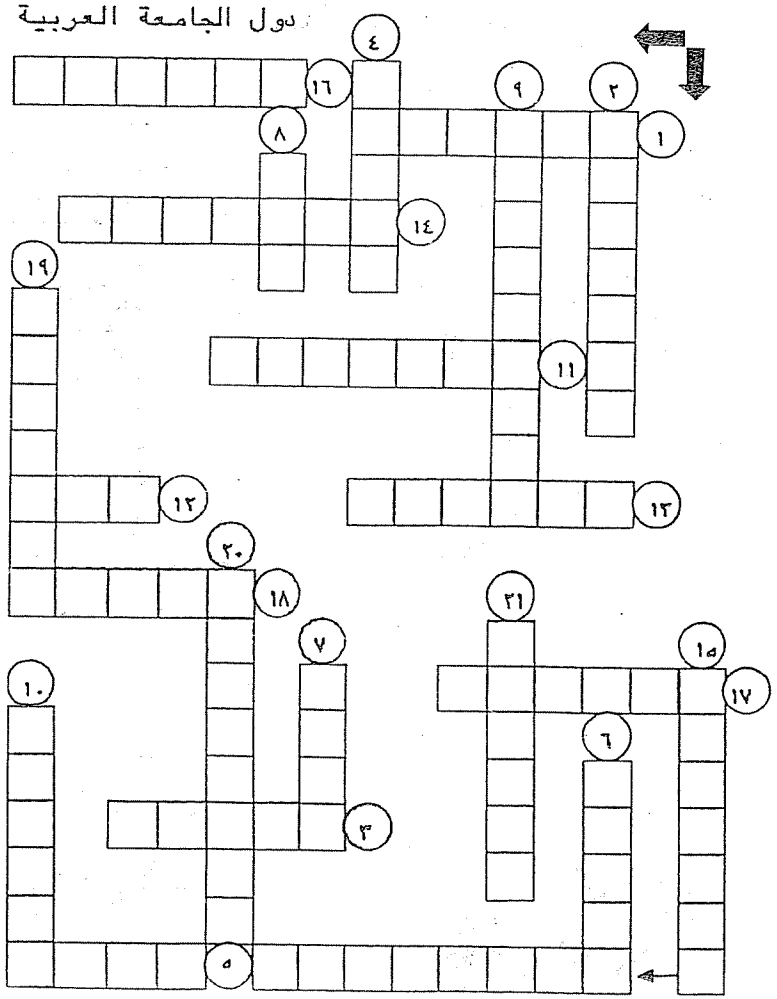
الدّول العربيّة

الدّولة	العاصمة
المملكة الأردنيّة الهاشميّة	عمّان
دولة الإمارات العربيّة المتّحدة	أبوظبي
مملكة البحرين	المنامة
الجمهوريّة التونسيّة	تونس
الجمهوريّة الجزائريّة الديموقراطيّة الشعبيّة	الجزائر
جمهوريّة جيبوتي	جيبوتي
المملكة العربيّة السعوديّة	الرياض
جمهوريّة السودان	الخرطوم
الجمهوريّة العربيّة السوريّة	دمشق

الدّولة	العاصمة
الجمهوريّة العراقيّة	بغداد
سلطنة عُمان	مسقط
دولة فلسطين	القدس
دولة قطر	الدوحة
دولة الكويت	الكويت
الجمهوريّة اللبنانيّة	بيروت
الجماهيريّة العربيّة الليبيّة الشعبيّة الاشتراكيّة	طرابلس
جمهوريّة مصر العربيّة	القاهرة
المملكة المغربيّة	الرباط
الجمهوريّة الإسلاميّة الموريتانيّة	نواكشوط
الجمهوريّة العربيّة اليمنيّة	صنعاء

Кроссворд

«Лига арабских государств»

1 المغرب
2 الجزائر
3 سورية
4 لبنان

ИСТОРИЯ АРАБОВ

5 عمان

6 ليبيا

7 تونس

8 مصر

9 موريتانيا

10 فلسطين

11السودان

12 قطر

13الأردن

14 الصومال

15المملكة السعودية

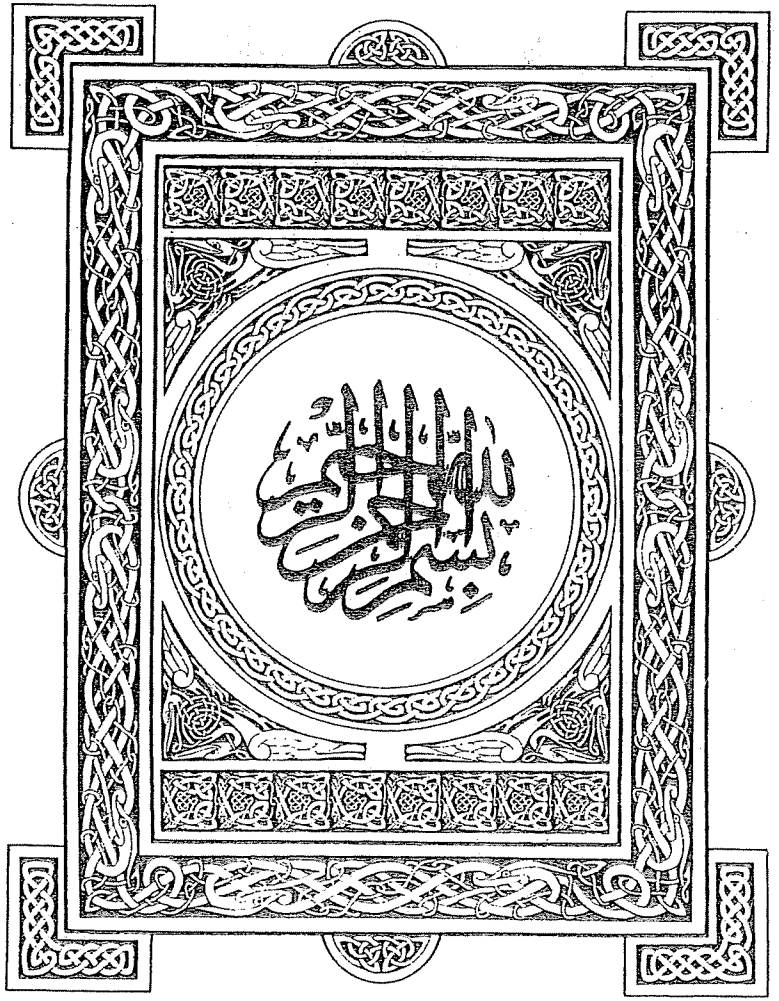
16 العراق

17الكويت

18 اليمن

19البحرين

20 الإمارات

Понятие «арабы» в разные исторические эпохи имело разное содержание. Можно предположить, что термин «арабы» (عرب) возникло в противовес термину «запад» (غرب), хотя существуют и другие версии. До VII века под арабами подразумевалось в основном кочевое население Аравийского полуострова, а также жители оседлых земледельческих общин Южной Аравии и относительно немногочисленных оазисов его центральной и северной частей. Арабов — кочевников называли словом بدو — «бедуины», «жители пустыни» (بادية), или أعراب — «кочевые арабы». Оседлых жителей Аравии называли الحضر — «оседлое, городское население».

Прилегающие к Аравийскому полуострову области и страны Ближнего Востока были населены народами, говорившими на разных языках и исповедовавшими различные религии. Персидский и арамейский (сирийский), греческий и египетский (коптский), берберские языки Северной Африки, романский и готский в Испании — таков далеко не полный перечень распространённых в этом регионе языков. Пёстрой была картина религий, культов и верований. Шире всего были представлены христианство в несторианском варианте, зороастризм и иудаизм.

После арабских завоеваний конца VII-VIII веков арабами именуются не только кочевники-завоеватели, но и воспринявшие их язык и религию жители завоёванных территорий. Завоеватели и арабизировавшееся население покорённых областей образуют сплав, ставший позднее этнической основой при образовании современных арабских народов.

В настоящее время арабами именуются ряд говорящих на арабском языке народов, связанных единством исторической судьбы и историко-культурных традиций. Арабы населяют большие пространства Азии и Африки от Атлантического океана до границ Ирана и Индии и от Средиземного моря до верховий Нила. И хотя арабы разных арабских стран имеют много сходных черт (язык, религия, традиции), в общественно-политическом, экономическом и культурном отношении каж-

дую арабскую страну следует рассматривать как самостоятельное явление.

Литература

1. *Беляев Е.А.* Арабы, ислам и арабский халифат в раннее средневековье. М., 1965.
2. *Фильштинский И.М.* Арабская литература в средние века. Словесное искусство арабов в древности и раннем средневековье. М., 1977.

Картина «периодизаций» Востока чрезвычайно пёстрая. Часто периодизации строятся на формальных признаках (географический, религиозный, династийный и т. п.). Эти признаки все время менялись. В настоящее время принято выделять четыре крупнейшие эпохи:

I. Древность (V — начало VII века).
II. Средневековье (середина VII — конец XVII века).
III. Новое время (XVIII — начало XX века).
IV. Новейшая история (с XX века — по настоящее время).

Древность

Эта эпоха получила название «аль-Джахилийя» (الجاهلية).

Термин «аль-Джахилийя» — язычество, невежество. Это период кризиса родоплеменных отношений, становления небольших арабских княжеств. Колыбелью арабской цивилизации был Аравийский полуостров. Расположение Южной Аравии в плодородной местности, на пересечении путей, ведущих из Передней Азии и Средиземноморья в Африку и Индию, способствовало тому, что там ещё в конце II тысячелетия до н. э. сложились земледельческие государства с высокоразвитым ирригационным земледелием и интенсивной торговлей. Население южноаравийских государств создало относительно высокую культуру и свою собственную письменность на языке южносемитской группы. Древнейшие из сохранившихся южноарабских надписей восходят предположительно к началу I тысячелетия до н. э. И свидетельствуют о высокой культуре трёх южноаравийских царств — Минейского, Сабейского и Химьяритского. Начиная с IV века н. э. Южная Аравия неоднократно оказывалась под властью Эфиопии, а позднее — сасанидского Ирана.

Существует легенда, будто родоначальником североаравийских арабов был *Аднан*, связанный через библейского Исмаила с Ибрагимом (Авраамом), а южноаравийских — Кахтан.

До VII века арабы-кочевники (бедуины) жили первобытнообщинным строем. Пастбища и источники воды принадлежали всему племени, которое представлялось им идеальным социумом. Бедуинское племя рассматривало себя в качестве единственного хранителя и носителя традиционных добродетелей, поэтому все, не принадлежащие к данному племени, считались людьми второго сорта и племенными законами не охранялись. Общепризнанные арабские добродетели объединялись понятием «мурувва» (обладание качествами мужчины, включавшее такие достоинства, как воинская доблесть, щедрость и верность племенным традициям).

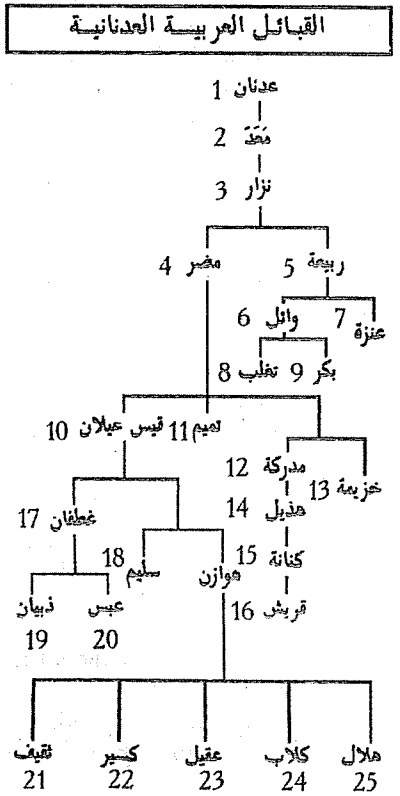
Древние арабы в основном были язычниками. Каждое племя верило в своего бога-покровителя, олицетворяемого каменным или деревянным идолом, которому племя совершало жертвоприношения.

Одним из главных законов бедуинского права был обычай кровной мести, который был естественным в патриархальном

обществе с принципом коллективной ответственности за проступки каждого соплеменника. Заканчивалась кровная месть вмешательством посредника — рода и племени, не участвовавших в конфликте. Так, известна сорокалетняя война «Харб аль-Басус» (между племенем таглиб и бакритами), которая вошла в историческую хронику «Дни арабов», записанную лишь в конце VIII — начале IX веков филологом Абу Убайдой.

Крупнейшими памятниками доисламских арабов являются касыды 7 поэтов, авторов муаллак (лучших древних стихотворений): ал-Мухальхиля, Имру-уль-кайса, Антары, Шанфары и других. Поэзия у арабов — один из важнейших компонентов культуры. Известный исследователь Филипп Хитти говорил, что «если греки могут гордиться своей архитектурой и театром, то национальный дух арабов выражает поэзия».

Арабские племена аднания

1. Аднан
2. Маада
3. Низар
4. Мудар
5. Рабиа
6. Ваил
7. Анза
8. Таглиб
9. Бакр
10. Кайс
11. Тамим
12. Мудрака
13. Хазима
14. Хузейла
15. Кинана
16. Курейш
17. Гатафан
18. Сулайм
19. Зубьян
20. Абс
21. Сакиф
22. Касир
23. Укайл
24. Киляб
25. Хилял

Литература

1. *Фильштинский И.М.* Арабская литература в средние века. Словесное искусство арабов в древности и раннем Средневековье. М., 1977.
2. *Мец А.* Мусульманский ренессанс. М., 1966.
3. *Халидов А.Б.* Арабские рукописи и арабская рукописная традиция. М., 1985.

جزيرة العرب وسكانها .

تقع جزيرة العرب في الركن الجنوبي الغربي من قارة آسيا وتحيط المياه بها من الشرق والغرب والجنوب. ويقع إقليم الحجاز في غرب الجزيرة العربية وهو إقليم متسع يشمل سهول تهامة وجبال السروات. ويحده من الشمال بلاد الشام ومن الجنوب اليمن، وكانت تمر به قوافل التجارة بين الشام واليمن. إن جزيرة العرب هذه موطن العرب من قديم الزمان. وعاش عرب الجزيرة الأقدمون في الفترة التاريخية السعيدة الموغلة في القدم. وكانت هذه الفترة فترة الدورة المناخية المعتدلة الممطرة الرابعة (من 40000 ق.م الى 18000 ق.م) وكان العرب ينهلون من خيرات أرضهم الكثيرة بكل يسر وسهولة ويؤمنون بدين الفطرة السليمة المسلمة المؤمنة برب واحد هو رب الأنبياء آدم ونوح وإبراهيم (عليهم السلام). ولكن في العصور

اللاحقة من فجر التاريخ وبعد انتهاء الفترة السعيدة تشوشت العقول وفسدت الضمائر وزاغت البصائر فانحرفت عن جادة الصواب وتاهت عن دين الفطرة واختلط الشرك والتخريف في معتقدات الناس، فانتشرت في مجتمعاتهم الديانات الباطلة. كانت بعض قبائل عرب شمال الجزيرة في العصور الجاهلية الساحقة تعبد الشمس. وعندما نتصفح أسماء العرب في الجاهلية نجد أن بعضهم يسمي أولاده ب"عبد الشمس" او "عبد شمس" أو "عبد الشارق". والشيء اللافت للنظر ان العرب في عصور جاهليتهم القديمة يعرفون ربا واحدا، هو رب كل المخلوقات، لذلك نجد أن بعضهم في تلك الأزمنة السحيقة يسمي ابنه ب"عبد الله" و"عبد الرحمن" وهؤلاء هم الحنفاء الذين ذكرهم القرآن الكريم الملتزمون بملة نبي الله إبراهيم الخليل عليه السلام.

و العرب منذ ذلك الزمن القديم ينقسمون الى قسمين رئيسيين "البدو الرحل" الذين يعيشون في البادية و"الحضر" المستقرون في بلدانهم ، و من أشهر مدنه مكة والمدينة. لقد كان العرب يعيشون في عصور جاهلية تنتشر فيها عبادة الأوثان. وكان نبي الله إبراهيم عليه السلام قد قدم الى مكة

من فلسطين قبل أربعة آلاف عام، ومعه زوجته هاجر وابنه إسماعيل. وفي ذلك الوقت كانت مكة تعمر حتى صارت تسمى بأم القرى. فقام إبراهيم وابنه إسماعيل ببنائها. ثم أوحى الله الى نبيه إبراهيم ان يؤذن في الناس بالحج. وصارت مكة بذلك بلدا مقدسا يقصده المسلمون في جميع أنحاء العالم سنويا للحج والعمرة. وقد نشأت قريش قبيلة عربية موطنها مكة من ذرية إسماعيل عليه السلام، وكانت قريش تتاجر مع الشام واليمن.

في عصر قديم كان العرب شعبا كبيرا قديم النشأة من الجنس السامي الذي بعض العلماء انه ظهر أصلا في الجزيرة العربية. فللعرب تاريخ عريق جدا الذي سجل في "**أيام العرب**". "أيام العرب" مجموعة من الأساطير في حياة قبائل عربية.

الأدب العربي في الجاهلية

يجدر بنا قبل دراستنا للأدب العربي أن نجمع ولو يشيء من الإيجاز بشرح المعنى اللغوي والاصطلاحي لكلمة "أدب" التي تطور معناها بتطور حياة العرب

وانتقالهم من دور البداوة الى أدوار المدنية والحضارة. وذلك التطور الذي أوجد بطبيعته أكثر من معنى لكلمة "أدب". لقد دلت مادة كلمة "الأدب" في العصر الجاهلي على "الدعوة للمأدبة". وقد استعمل العرب من مادة "أدب" كلمة (المأدبة) بمعنى الطعام الذي يدعى اليه الناس، واستعملوا الفعل:أدب يأدب أي:أقام مأدبة أو دعا الناس اليها. ثم أخذت مادة "أدب" معنى تهذيبيا خلقيا في عصر صدر الإسلام فيستعملها الرسول الكريم محمد(صلى الله عليه وسلم) لتدل على التصرف الخلقي والأخلاق في قوله: "أدبني ربي فأحسن تأديبي" أو في قوله:"القرآن مأدبة الله في الأرض"، ويستمر مدلولها الخلقي هذا حيا على لسان العرب حتى العصر الأموي حيث يبدأ معنى تعليمي جديد.

الأدب سجل لتراث الأمة ، عبر عصورها وأجيالها، وما عرض من علومها ومعارفها بأسلوب مشرق جميل، والمأثور من النصوص الشعرية والنثرية، قديما وحديثا. فما نظمه الشاعر في الجاهلية من قصائد باقية على مر الزمن، وما قدمه الشعراء في العصور التالية، أمثلة حية للأدب العربي الخالد. ويضم الأدب، أيضا، ما عرف من نصوص

نثرية كالخطب والقصص والأخبار والبحوث، في كل زمان ومكان، وما اتصل بها ليفسرها وينقدها.

كان الشعر عند العرب علما وليس عندهم علم أصح منه. ان أقدم النصوص التي وصلت الينا من الشعر الجاهلي لا يزيد عمرها على مئتي سنة قبل الإسلام. كان مما نقل من تراث العرب في الجاهلية بضع قصائد تعد من أجود الشعر الجاهلي، ومن أدقه معنى، وأبرعه أسلوبا، وأجوده وصفا، وأوسعه خيالا، وقد سميت هذه القصائد بالمعلقات. قال ابن خلدون:"ان العرب كانوا يعلقون أشعارهم بأركان البيت الحرام ، موضع حجهم وبيت أبراهيم كما فعل امرؤ القيس وزهير وغيرهم من أصحاب المعلقات السبع". نذكر أكبر الشعراء العرب في الجاهلية وهم:

المهلهل (ت نحو 531) شاعر جاهلي. بطل من ابطال حرب البسوس التي قتل فيها أخوه كليب فقال فيه أكثر أشعاره. لقب ايضا بالزير (زير النساء). خال امرؤ القيس.

امرؤ القيس (500-540) شاعر جاهلي. ولد في نجد وتوفي في انقره.صاحب المعلقة الأولى ومطلعها:

قفا نبك من ذكرى حبيب ومنزل

بسقط اللوى بين الدخول فحومل

اقام في بلاط ملوك الحيرة فمدحهم. من اشهر شعره "الغسانيات" و"الاعتذاريات".

طرفة بن العبد (نحو 538-564) ولد في البحرين. شاعر جاهلي من اصحاب المعلقات. بدد ثروته وهام متشردا الى ان اتصل بعمرو بن هند ملك الحيرة فمدحه ثم غضب عليه الملك وامر بقتله. له "ديوان" ومطلع معلقته: لخولة أطلال ببرقة ثهمد / تلوح كباقي الوشم في ظاهر اليد.

Следы кочевья Хаулы в песчаной долине Сахмада
Видны издали, как остатки татуировки на руке

زهير بن ابي سلمى (نحو 530-627) شاعر جاهلي من اصحاب المعلقات. دقيق الوصف ، ميال الى الحكم. يعتبر من اشهر شعراء عصره. له "ديوان" يحوي المعلقة التي ذكر فيها حرب السباق ومساعي البعض في سبيل الصلح وفيها كثير من المدح مع شيء من الهجاء والفخر.

Остановитесь, поплачем, вспоминая о любимой
На следах жилища, остатки которого стёрлись ещё давно

امرؤ القيس من اشهر شعراء الجاهلية. كان ابن ملك بني اسد. قتل ابوه فهم في المطالبة بالثأر واستعادة الملك فهرب واستنجد بيوستينيانس قيصر على أعدائه فأكرمه. ولكن امرؤ القيس اصيب بأنقره بمرض كالجدري ومات.

الشنفرى (أوائل القرن السادس) من شعراء الجاهلية الصعاليك. يمني الأصل. من آثاره "لامية العرب"

عنترة بن شداد (نحو 525-615) من مشاهير شعراء الجاهلية وفرسانها. من اصحاب المعلقات. اشتهر ببطولته في الغزوات. كان ذا اخلاق كريمة. طمح الى الزواج بابنة عمه "عبلة". نشات حوله الأساطير. له معلقة مطلعها:

هل غادر الشعراء من متردم / ام هل عرفت الدار بعد توهم

Оставили ли поэты что-нибудь новое?
Узнал ли ты дом, о котором думал ещё до того, как узнал его?

له سيرة – من أشهر القصص العربية. تتضمن الأساطير العديدة حول شخصية عنترة بن شداد.

النابغة الذبياني (ت نحو 604) من فحول شعراء الجاهلية. وهو ذو عقل راجح وقوة خيال وشاعرية رقيقة.

Раннее средневековье

القرون الوسطى

Ислам (الإسلام)

Из мировых религий ислам — самая «молодая» (после христианства и иудаизма). Ислам появился в раннее средневековье. Вместе с тем исламоведение признаёт сложность и запутанность проблем, связанных с доисламским периодом и первыми этапами становления и развития мусульманства. Основным источником для исследования и описания первоначального ислама является Коран. Его подлинность и важное значение для историографии ислама остаются незыблемыми.

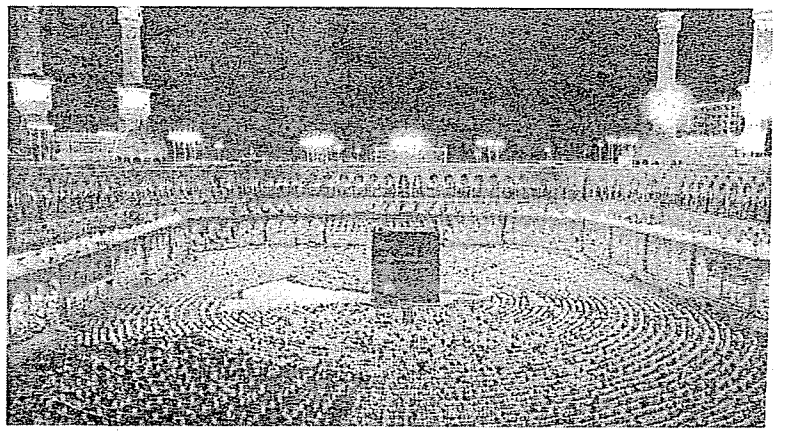
Ислам стал историческим итогом развития обществ Аравии. Распад основ древнего общества обострил все виды общественных противоречий, усилил конфликты между разными слоями общества. Всё это нашло отражение в обострённом чувстве неустроенности и стимулировало духовные искания аравийцев, разочаровавшихся в старых богах.

В VI веке рождается новый мир Аравии. Складываются государства нового типа (Лахмидов, Гассанидов), возвышаются новые торгово-политические центры (Мекка, Йасриб-Ясриб-Медина). Приходят в упадок многие религиозные культы, а среди племенных божеств выделяются некоторые, приобретавшие общеаравийское значение: Аллах, ал-Лат, Манат, ал-Узза. Аллах был у древних арабов верховным божеством, почитавшимся в Северной и Центральной Аравии как предок, бог неба и дождя, создатель мира и людей. Аллах считался главным богом города Мекки, владыкой Каабы. В некоторых областях Аллах отождествлялся с Хубалом и Душарой. Вероятнее всего, Аллах стал именем божества, появившегося на рубеже древности и средневековья (конец VI — начало VII веков) в результате слияния местных верховных богов. Аллах иногда отождествляется с единым богом у стихийных аравийских монотеистов — ханифов.

В Аравии раннего средневековья шёл процесс этнической и культурной консолидации и интеграции, повсюду распространялся единый арабский язык, общая словесность, элементы общего самосознания.

Потребность в идеологическом обосновании политических, экономических и социальных перемен, стремление к их развитию породили во всех частях Аравии сходные друг с другом явления — политические движения, стремившиеся объединить племена и города, противостоять внешним врагам. Во главе их становились люди, претендовавшие на прямую связь с божеством и обосновывавшие свою деятельность божественным вдохновением. Исламская, пророческая деятельность Мухаммада была частным и закономерным проявлением общих процессов, происходивших на Аравийском полуострове в конце VI — начале VII веков. Однако в идейном и политическом плане Мухаммад был личностью исключительной, и это стало одной из причин того, что его движение приобрело духовную и политическую мощь, сделавшую рождение ислама одним из важнейших исторических событий.

В Аравии были известны учения и рассказы из священных книг христиан и иудеев, которые нередко теряли свой религиозный смысл, приобретали аравийские реалии и становились общеизвестными историко-эпическими сюжетами. Мухаммад заимствовал образы и мотивы из окружающего его мира. То, что знали жители Аравии, он излагал по-новому, делал подтверждением и проповедью своих идей и представлений, казавшихся ему восстановлением первоначального и истинного

Святая Кааба в Мекке

единобожия. Постепенно у мусульман сложилась не только особая система догматов и ритуала, но и острое ощущение своего отличия от других монотеистов. А борьба с внешними врагами в Аравии сделала ислам важным фактором в завершении процесса экономического, политического, этнического и культурного объединения Аравии в рамках нового государственного образования — халифата.

ما هو الإسلام؟ الإسلام هو الدين الذي جاء به النبي العربي محمد بن عبد الله

صلى له عليه وسلم – صلعم او ص
Да благословит его Аллах и приветствует

والإسلام هو "إخلاص الدين والعقيدة لله تعالى"
Аллах всевышний

يدعو الإسلام الى وحدانية الله وقضت دعوة النبي محمد (صلى له عليه وسلم) على الوثنية أي عبادة الأصنام التي سادت في الجاهلية بين القبائل العربية.

✓ **Запомните следующие термины:**

الله (Аллах): إله = إلاه

اله البحر — Нептун

اله الحرب — Марс

إله الحب — Купидон

إله الخمر — Бахус, Вакх

إلاهة الصيد — Диана

إلاهة الجمال والعشق — Венера

حنيف (حنفاء)	истинно верующий в единого Аллаха
الحنيفية	истинная вера в единого Аллаха
كفر	безбожие, неверие
كافر	неверный, безбожник
مؤمن	тот, кто сердцем и душой принял слова посланника (Аллаха), верующий
حرام	то, на что наложен запрет, именуется
مكروه	дела, не одобряемые пророком, уменьшающие благодать веры
المباحات	то, что не запрещается
مولد النبي = مولد النبوي	день рождения Мухаммада
فروض الدين	предписания Аллаха Всевышнего, приведённые в Коране, заповеди религии
السنة النبوية	совокупность хадисов о высказываниях и делах Мухаммада

Мухаммад Ахмад бен Абд Аллах (570-632) был выходцем из племени курайш и считается мусульманами пророком Аллаха и посланником, через которого был передан людям текст Корана. Как известно, первым пророком и посланником был Адам, а последним — «печатью пророков» — стал Мухаммад. Всего в Коране упоминаются имена 25 пророков (Адам, Идрис, Нух — Ной, Худ, Салих, Лот, Ибрахим — Авраам, Исмаил, Исхак — Исаак, Ягкуб — Иаков, Йусуф — Иосиф, Аюб — Иов, Мусса — Моисей, Харун — Аарон, Дауд — Давид, Сулейман — Соломон, Юнус — Ион, Ильяс — Илия, Зулькифл, Закария, Яхья — Иоанн, Гайса — Исус, Мухаммад). Для Мухаммада Иса (Иисус) был особенным пророком и предшественником. Согласно текстам священного Корана, подобно Адаму, Иса был создан Богом, а не просто избран, как другие пророки. Он не просто праведник и посланник, но и «слово

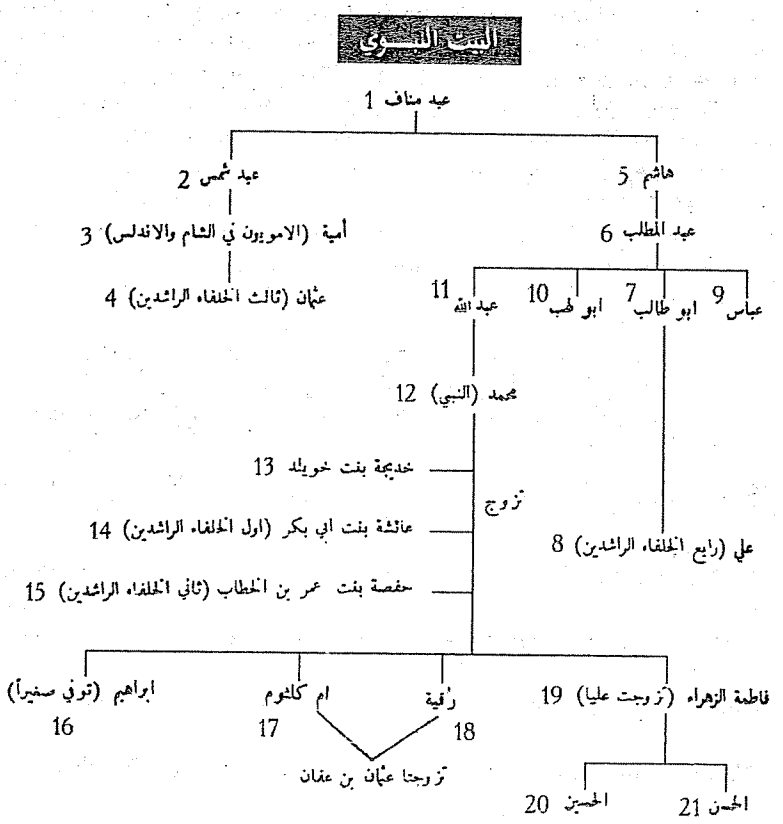
Аллаха», «речение истины». Он, Иса, будет «признаком» наступающего Суда (сура 43, айат 61), т. е. снова появится перед концом света. Этот пророк предсказал появление Мухаммада, объявив «О сыны Исраила! Я — посланник Аллаха к вам, подтверждающий истинность того, что ниспослано до меня в Торе, и благовествующий о посланнике, который придёт после меня, имя которому Ахмад» (сура 61 айат 6).

Первые «откровения», которые Мухаммад пытался передать людям, провозглашали величие единственного и единого бога Аллаха, отвергали распространённое многобожие, предупреждали о наказании в аду всех, кто не верует в Аллаха. Постепенно Мухаммад превращается в политического лидера общины, говорит об особой роли ислама, а о себе как последнем пророке, в противовес субботе устанавливает особый мусульманский день общей молитвы — пятницу, объявляет о святости Каабы (главное святилище ислама) и первостепенном значении паломничества к ней. Кааба становится главной святыней ислама, к ней молящиеся начинают обращаться во время молитвы.

В 622 г. жители Йасриба (*ансары*) из племени аус и хазрадж заключили договор с Мухаммадом, признав его своим верховным вождём и вероучителем, предоставив ему и мекканским сподвижникам Мухаммада (мухаджирам) право поселиться в их городе и оказав материальную поддержку. В 623 г. взаимоотношения мекканских переселенцев и мединских племён были уточнены ещё одним договором, сохранявшим прежние племенные обязательства взаимной защиты. Ансары не участвовали в первых набегах Мухаммада на мекканцев и их союзников, но с битвы при Бадре стали основной частью его войска. При распределении Мухаммадом военной добычи ансары были вторыми после мухаджиров. Мухаджиры и асхабы составляли высший слой *асхабов*. Асхабами назывались сподвижники

В Медине строятся первая мечеть, дом Мухаммада, устанавливаются основы мусульманского ритуала. С 622 г. мусульмане стали отсчитывать годы новой эры по хиджре (т. е. по году переселения Мухаммада из Мекки в Йасриб-Медину), устанавливаются правила молитвы, омовения, поста, призыва к молитве, сборов на благочестивые нужды, фиксируются правила жизни общины — принципы наследования, раздела имущества, бракосочетания. Объявляются запреты на вино, свинину, азартные игры.

Генеалогия пророка

1. Абд Манаф
2. Абд Шамс
3. Омейа (Омейяды в Сирии и Андалусии)
4. Осман (третий праведный халиф)
5. Хашим
6. Абдал — Мутталиб
7. Абу Талиб
8. Али (четвертый праведный халиф)
9. Аббас
10. Абу Лахаб
11. Абдалла
12. Мухаммад (пророк)
13. Хадиджа бинт Хувайлад
14. Аиша (дочь Абу Бакра — первого праведного халифа)
15. Хафса (дочь Омара бен Хатаба — второго праведного халифа)
16. Ибрагим (умер в младенчестве)
17. Умм Кульсум — жена Османа бен Афана
18. Рукайа — жена Османа бен Афана
19. Фатима аз-Захраа — жена Али
20. аль-Хусейн
21. аль-Хасан

Противостояние с мекканцами, отказавшимися признать Мухаммада, закончилось победой мусульман в 630 г. Мухаммад совершил поклонение Каабе и очистил её от языческих идолов. Считается, что к 632 г. вся Аравия признала ислам. В июне-июле 632 г. в возрасте 60 (63) лет Мухаммад скончался. Он похоронен в главной мечети Медины — мечети Пророка.

Со смертью Мухаммада прекратился прямой «контакт» общины (умма) с Аллахом, ею стали управлять халифы — заместители пророка в деле проведения в жизнь законов и правил, заповеданных Мухаммадом и изложенных в Коране.

النبي محمد عليه الصلاة والسلام.

ولد الرسول محمد صلى الله عليه وسلم بمدينة مكة المكرمة عام 570 ميلادي. كان من بني قبيلة قريش. ولد في مكة بعد وفاة ابيه عبد الله باشهر قليلة. ولما بلغ محمد السادسة من عمره ذهبت به أمه الى يثرب وفي أثناء عودتها الى مكة مرضت في الطريق وماتت و صار محمد عليه الصلاة والسلام يتيم الوالدين، فكفله جده عبد المطلب وقد كان جده شديد العطف عليه والحب له ، ولما بلغ محمد صلى الله عليه وسلم الثامنة من عمره مات جده وكفله عمه أبو طالب. وكان محمد (ص) يدرك حالة عمه أبي طالب من قلة المال وكثرة العيال، فعمل على مساعدته ورافق عمه في بعض أسفاره للتجارة. وقد لقب بالأمين لأمانته وصدق حديثه دائما. وسمعت خديجة بنت خويلد امرأة غنية من أشراف

قريش كثيرا بأمانة محمد عليه الصلاة والسلام وصدقه وأرسلته الى الشام كممثلها التجاري ، وربح أموالا كثيرة وتم زواجه بها. وكانت خديجة رضي الله عنها تكبر النبي بخمسة عشر عاما هي في الأربعين من عمرها وهو في الخامسة والعشرين. وقد عاشت معه خديجة خمسا وعشرين سنة وكانت خير عون وشريك له في حياته. وكان محمد (ص) يبقى وحيدا في مرتفعات مكة يفكر في الكيان والإنسان. نزل عليه جبرائيل بالوحي من عند الله، واستوحى النبي محمد (ص) وبدأ ينشر الدعوة الإسلامية بين عرب الجزيرة. فلم يؤمن به من قبيلة قريش إلا عدة الأشخاص، أما سكان مكة فاضطهدوا الرسول وأنصاره واضطروا بالهجرة من مكة الى يثرب في عام 622 فأصبحت هذه السنة بدء التاريخ الإسلامي او الهجري. واتخذ الرسول المدينة المنورة مركزا للدعوة الإسلامية وترك عبادة الأصنام وأصبح رئيسا دينيا وزعيما سياسيا وأقام أول دولة على مبادئ الإسلام. وصارت الدعوة الى عبادة الله الواحد خالق الكون ورب العالمين تنتشر بسرعة بين قبائل الجزيرة. انتصر على المشركين في بدر (624) و في معركة الخندق (627) وكان انتصاره الأخير الحاسم يوم فتح مكة فدخلها ظافرا

(630). بعد وفاة النبي في المدينة المنورة (632) بنى عند قبر النبي مسجد. كانت المدينة المنورة عاصمة الخلافة في عهود ابي بكر وعمر وعثمان.

من هي خديجة؟ خديجة (ت 620) اولى أزواج الرسول. اولى أمهات المؤمنين. ولدت له القاسم وعبد الله وزينب ورقية وام كلثوم وفاطمة.

من هي فاطمة؟ فاطمة الزهراء بنت النبي. ولدت بمكة قبل الهجرة ، لقبت بالزهراء لحسنها. زوجها علي بن ابي طالب، فولدت له الحسن والحسين.

Ислам состоит из религиозно-философского учения («иман»), тезиса об истинности ислама, его догматов и религиозной практики («дин»). В настоящее время существует «пять столпов веры» («хамсату аркан ал-ислам»), обязательных для каждого верующего мусульманина:

1) *шахада* — произнесение основной формулы исповедания мусульманской веры: «Нет бога, кроме Аллаха, и Мухаммад — пророк его»;

2) *салат* — ежедневная пятикратная молитва, совершаемая пять раз в сутки: на заре («ал-фаджр»), в полдень («аз-зухр»), вечером («ал-аср»), после заката солнца («ал-магриб») и ночью («ал-ишаа»). Наиболее важным является соблюдение времени молитвы, а не места, где она совершается. Молитву желательно совершать совместно с другими верующими, но фактически это бывает лишь в пятницу («ал-джумаа»), когда все мусульмане собираются в мечети и слушают проповедь («ал-хутба»).

Молитва состоит из чтения первой суры Корана («ал-Фатиха») и отрывков из других сур, произнесения установленных молитвенных формул и ритуальных поклонов. Во

время молитвы мусульманин обращается лицом к Мекке. Во всех мечетях (кроме Большой мечети в Мекке) есть ниша в стене, «кибла», указывающая нужное направление;

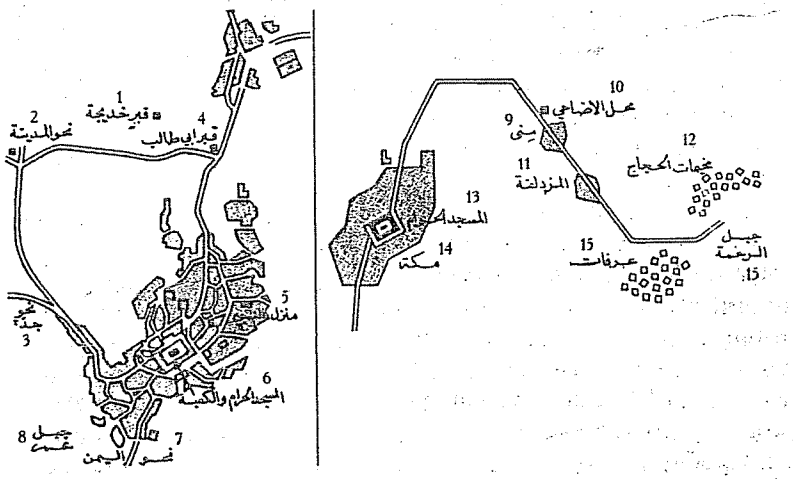
3) *саум* — пост, заключающийся в воздержании мусульман от принятия пищи в течение дня на протяжении месяца рамадан. Во время поста верующий должен предаваться мыслям об Аллахе и его пророке, не есть и не пить с раннего утра до наступления сумерек («до тех пор, пока чёрную нитку не отличишь от белой»), не вдыхать приятных запахов, не курить, не купаться. От поста освобождаются воины во время войны, беременные и кормящие женщины, старые и больные люди;

4) *закат* — благотворительный налог. Считается, что любая благотворительная деятельность является средством достижения душевного спокойствия и счастья. Составляет около 2,5% дохода. Кроме термина «закат» в мусульманском мире распространён термин «хумс» или «хумус» («пятая часть») — отчисление с различных видов добычи в размере 1/5. Он был введён Мухаммадом как выделявшаяся ему доля военной добычи. «Хумс» заменил традиционную четверть, отчислявшуюся во время военных походов вождю племени. В последующее время этот термин приобрёл несколько значений: 1) доля добычи отчисляемая в распоряжение халифа или главы государства; 2) налог с добытых продуктов моря (жемчуг, амбра, драгоценные камни); 3) отчисление доли найденного клада; 4) пошлина государству при продаже мусульманином земли немусульманину;

5) *хадж* — паломничество в Мекку и Медину, желательно в месяц зу-л-хиджжа. Совершивший паломничество возвышается над другими мусульманами и получает прозвище «хаджи». Паломничество обязывает к воздержанию, паломники не бреются и не стригут волосы и ногти. Во время хаджа женщинам разрешается завернуться в два куска зелёной материи («ихрам»), оставив лицо и руки открытыми, но многие закрывают лицо белым платком с вырезами для глаз.

Большое влияние на общественно-политическую жизнь арабских государств оказывает мусульманское право («шариат»), в основе которого лежат каноны Корана. Считается, что все предписания и нормы Корана одобрены Аллахом и их выполнение обязательно для мусульман. Шариат означает «дорогу к месту, где есть вода», куда приведёт Аллах истинно верующих в него. Помимо Корана за основу мусульманского

Досточтимая Мекка

1. Могила Хадиджи
2. Направление в г. Медину
3. Направление в г. Джидду
4. Могила Абу Талиба
5. Дом пророка
6. Священная мечеть и Кааба
7. Дорога в Йемен
8. Гора Омар
9. Долина Мина
10. Место жертвоприношения
11. Долина Муздалифа
12. Лагерь паломников
13. Мечеть ал-Харам
14. Мекка
15. Долина и гора Арафат

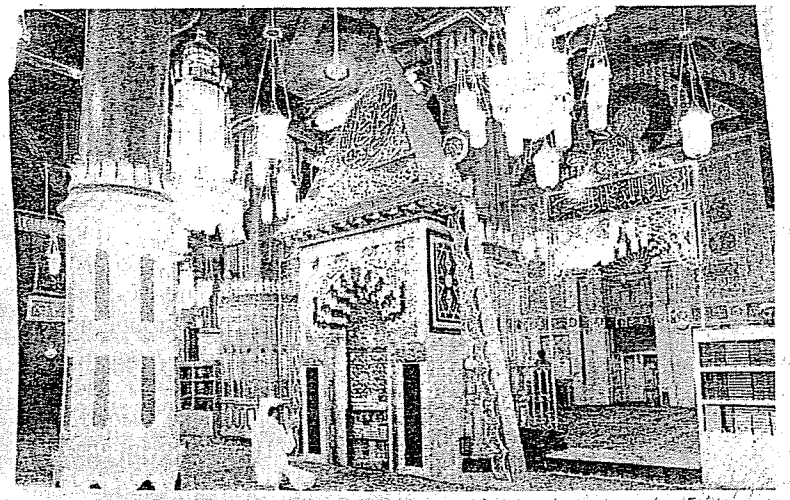
правоведения («фикха») признают Сунну, которая представляет собой собрание «священных преданий», или «хадисов», т. е. рассказов о деяниях Мухаммада, его высказываний и изречений. А также иджмаа («согласие»), согласованное мнение мусульманских богословов-законоведов по отдельным вопросам религиозно-правового характера, которые не предусмотрены Сунной и Кораном; кийас («сравнение») — суждение о не предусмотренных Кораном или Сунной положениях по аналогии с уже имеющимися положениями.

Сунна («обычай, пример»), по-арабски полная форма «суннат Расул Аллах» («сунна посланника Аллаха»), представляет собой пример жизни Мухаммада, образец и руководство для всей мусульманской общины и каждого мусульманина, источник знаний для решения всех проблем жизни человека и общества. Сунна состоит из поступков Мухаммада, его высказываний и невысказанного одобрения. Сунна передавалась устно сподвижниками Мухаммада и была зафиксирована в виде хадисов. Сунна почитается всеми течениями ислама как следующий после Корана источник шариата. Сунна объясняет Коран и дополняет его. Традиционалисты считают следование сунне главным содержанием жизни мусульманина. Обучение «сунне» — важная составная часть мусульманского религиозного образования. Знание «сунны» — один из главных критериев для признания авторитетности факиха, его права быть имамом. Противоположностью «сунне» считается «бида» («нововведение»). В этом смысле сунниты («ахл ас-сунна ва ал-джамаа») противопоставляют себя шиитам, внёсшим в ислам «недозволенные» новшества. После смерти Мухаммада «сунна» позволяла решать многие практические вопросы жизни общины и халифата, поэтому её значение всегда было очень большим. В IX-X вв., особенно благодаря деятельности ханбалитов, «сунну» начинают почитать едва ли не наравне с Кораном. Проблема соотношения Корана и Сунны занимает важное место в трактатах по основам религии. Современный мусульманский «фундаментализм» уделяет большое внимание следованию «сунне» даже в быту, регламентируя характер одежды, размер бороды и т. п.

Хабар (синонимы хадис, асар) — переданные со слов очевидцев рассказы о высказываниях и действиях пророка Мухаммада. В Коране и хадисах это слово употребляется в своём обычном смысле — «весть», «сообщение». Уже в IX в. у ал-Бухари некоторые хадисы обозначаются как хабар. Сборники шиитских хадисов также называются хабар. Термин «хабар» имеет также значение отдельного исторического события или факта, информации биографического содержания, нравоучительного либо развлекательного рассказа светского характера.

Архитектура мусульманских мечетей представляет собой, как правило, строение, рядом с которым находится минарет — башня, с которой муэдзин (человек, провозглашающий азан — время молитвы) призывает верующих на молитву. Внутри мечети — зал для молитвы. В стене, обращённой к Мекке, имеется ниша (михраб). К ней обращены лицом молящиеся, около неё ставится минбар — нечто вроде кафедры, с которой читаются проповеди. В нишу кладут Коран и другие священные книги и молитвенники. Большинство мечетей имеют двор с бассейном или колодцем для совершения обряда омовения. В мечети нет картин, мебели, украшений. Полы внутри здания устланы коврами и циновками.

В настоящее время ислам быстро распространяется. По статистическим данным к началу XXI в. население Земли составляло 6 млрд. 550 млн. человек. Самой большой по количеству верующих является христианство, 33% от общего числа землян. Ислам — единственная религия, численность приверженцев которой в мире значительно возросла за последние 100 лет с 13 до 19,5%. Это пятая часть населения Земли. Приблизительно до середины XX в. население Европы и США было преимущественно христианским. Однако сейчас ислам является неоспоримой реальностью современной Европы. Одной из причин роста мусульманского населения в Европе является иммиграция из исламских стран и высокая рождаемость, а также существование благоприятных политических и социально-экономических условий в Европе и Америке. Ислам смог существенно утвердиться в Албании, Босний, Косово, европейской части Турции, на юге Болгарии и в Крыму. Приверженцы ислама стали селиться на Британских островах с середины XIX в. Сегодня их здесь по официальным данным около одного миллиона человек, а число мечетей — около 600, а по неофициальным, но видимо более достоверным данным — около двух миллионов и 2 тыс. мечетей, 80 медресе. В некоторых городах — Бирмингем, Манчестер — мусульмане составляют не менее 8-10% жителей. А Лондон часто называют «Бейрут на Темзе». К началу 2000 г. ислам приняли около

В мечети

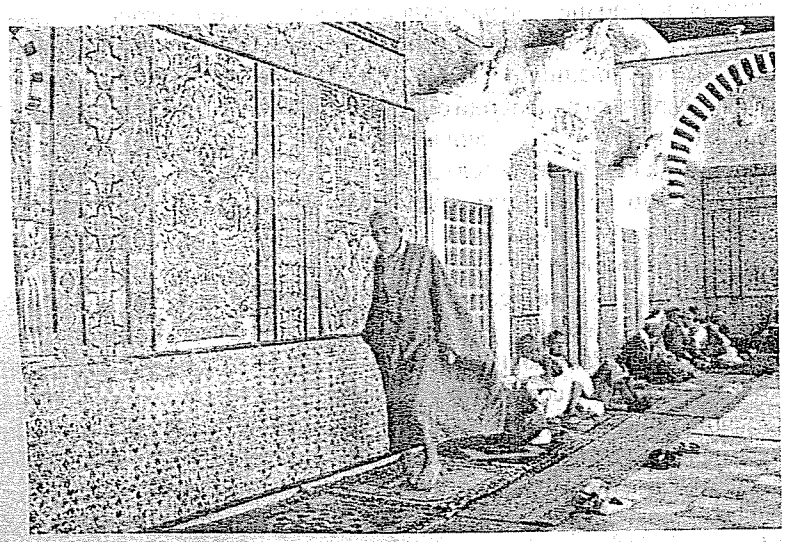
5000 англичан. Нет ни одной европейской страны, где бы не действовали исламские организации. С каждым днём растёт число исламских организаций в Германии. Большая часть проживающих мусульман турецкого происхождения. Каждые 30 тыс. германских мусульман объединены в исламские организации. Самыми большими из них являются «Союз Исламских Организаций Европы» и «Исламское Общество Франкфурта». Эти общества, как и другие действующие в Европе мусульманские организации ведут активную пропаганду ислама. Растёт количество мечетей, мусульманских школ, магазинов, фирм. Ислам в Америке начала XXI в. по оценке политологов оказывает действие на современную политику и на результаты выборов. Американские мусульмане учреждают общества, фонды помощи, школы, с помощью частных телевизионных каналов оказывают воздействие на широкую зрительскую аудиторию.

Умма (الأمة) — религиозная община мусульман. Значение термина «умма» складывалось в ходе проповеднической деятельности Мухаммада и формирования общины как социального организма, обозначаемого в Коране этим термином. Основные аспекты его значения сложились к концу пребывания пророка Мухаммада в Мекке (620-622). С помощью термина «умма» в Коране обозначались людские сообщества, составлявшие в своей совокупности мир людей. Отдельное сообщество было объединено общей религией. Оно называлось по имени духовного прародителя, который мог быть и кровным предком и также обозначался термином «умма». Прототипом такого значения является доисламское и раннекораническое употребление слова «умма» в значение «вера». В мединских сурах тармин «умма» стал обозначать главным образом мединскую общину и её составляющие — умма мусульман и иудеев; термин «умма» содержал в себе представление о духовной преемственности. История человечества в Коране — это последовательная смена одной религиозной общины (умма) другой, все они составляли некогда единую «умма» людей, объединённых общей религией («умма Ибрахим»). Все члены «уммы» были связаны отношениями соседства, находясь при этом под покровительством Верховного маула (господина) — Аллаха. Покровителем (вали) членов «умма» стал и сам пророк Мухаммад. Этот процесс отразил развитие социально-эконо-

мических отношений в оседлой среде Центральной Аравии на рубеже VI-VII вв. К концу жизни Мухаммада в «умму» было включено практически всё население Аравии. После смерти Мухаммада и прекращения непосредственного воздействия Аллаха на жизнь общины через «откровение» мусульманская «умма» стала земным носителем верховного суверенитета. В ходе арабских завоеваний и последующей исламизации покорённых народов термин «умма» стал обозначать всё сообщество мусульман. Представления о национальном гражданстве появились в мусульманских странах лишь к концу XIX в. До этого мусульмане различных государств юридически считались членами одной общины мусульман; развитие самостоятельных мусульманских государств привело к возникновению концепций понятий «уммы» мусульман в каждой отдельной стране.

ألأمة (أمم) الجماعة، القوم، الجيل.

Халиф (الخليفة) — глава мусульманской общины, замещающий Мухаммада, посланника Аллаха. В Коране халифами названы Адам и Дауд как наместники Аллаха на земле. Терминологическое значение слово «халиф» приобрело после смерти Мухаммада и избрания Абу Бакра главой (амир) об-

В мечети

щины. Второго праведного халифа, Омара, сначала называли халифом халифа Посланника Аллаха, но затем это громоздкое обращение было заменено первоначальной формой или титулом «амир ал-муминин» («повелитель верующих»). Первых 4-х халифов из числа ближайших сподвижников Мухаммада (Абу Бакр, Омар, Осман, Али), выбранных по воле мусульманской общины, сунниты считают «праведными халифами» («ал-хулафа ар-рашидун»), их образ жизни и поступки — примером и составной частью сунны. Халиф в глазах ранних мусульман был не носителем божественно канонизированной власти, а лишь «повелителем верующих», призванным заботиться о соблюдении установлений Корана и заветов Мухаммада. Первой попыткой превращения власти халифа в наследственную было признание шиитами преемником Али его сына Хасана. Изменения намечаются при последних Омейадах, которые стали называть себя не «халифа Расул Аллах» («заместитель посланника Аллаха»), а «халифа Аллах» («заместитель Аллаха»), порывая с прежними демократическими представлениями о власти халифа. С середины IX в. халифы утрачивают политическую власть над основной частью мусульманских владений, и халиф постепенно становится в большей, чем прежде, степени духовным главой мусульманского мира. Все фактически независимые правители признавали духовный суверенитет халифа как вассалы.

الخليفة (خلفاء، خلائف) السلطان، الإمام الأكبر، من يخلف غيره.

Литература

1. Ислам. Энциклопедический словарь. М., 1991.
2. Ислам. Историографические очерки. М., 1991.
3. Ислам. Проблемы идеологии, права, политики и экономики. М., 1985.
4. Ислам на пороге XXI века. М., 1989.
5. Ислам на территории бывшей Российской империи. М., 1998.
6. *Бартольд В.В.* Культура мусульманства. М., 1998.
7. *Крачковский И.Ю.* Коран. М., 1991.
8. *Ланда Р.Г.* Ислам в истории России. М., 1995.
9. *Шифман И.Ш.* Исторические корни коранического образа Аллаха. Проблемы арабской культуры. М., 1987.

10. *Борисов В.М.* Арабское средневековье и ислам. М., 1968.
11. *Грюнебаум Г.Э.* Классический ислам. Очерк истории. М., 1986.
12. *Керимов Г.М.* Шариат. Закон жизни мусульман. М., 1999.
13. *Таня ал-Харири-Вендель.* Символы ислама. М. — С.-Пб., 2005.

✓ **Прочитайте и выучите:**

الإسلام دين وحركة وتنظيم لحياة المسلمين بكل اتجاهاتها: الثقافية والاقتصادية والسياسية والاجتماعية والفكرية والحضارية.فلقد عني الإسلام بهداية المسلمين وتزكية نفوسهم كما عني بإصلاح أحوالهم وتنظيم حياتهم العامة في "الدولة" وتنظيم حياتهم الخاصة في "الأسرة". كان القضاء على "العصبية القبلية" أولى ثمرات الإسلام. فقد ندد القرآن الكريم بالتمييز بين الناس داعيا الى بناء مجتمع إسلامي جديد على أساس روح الإخاء والعدالة والمساواة المستمدة من تعاليم القرآن الشريف.

أركان الإسلام خمسة:

الشهادة تنص "أشهد أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسول الله".

الصلاة: يصلي كل مسلم قادر خمس مرات في اليوم (في الفجر والظهر والعصر والمغرب والعشاء)

الصوم: يصوم المسلم في شهر رمضان المبارك ويقضي ثلاثين يوما في الصلوات.

الزكاة: يفرض الإسلام على المسلم الغني تقديم المساعدة الى الفقير ودفع الزكاة عن أمواله سنويا.

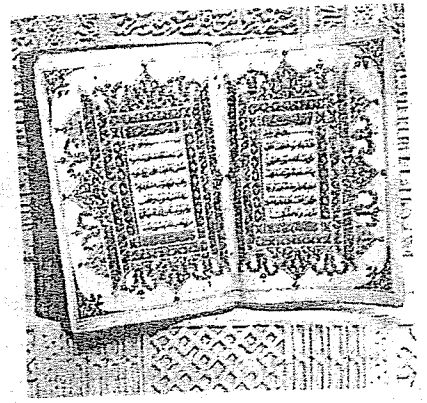
الحج: يقوم من يستطيع ماليا وجسديا بالحج الى الكعبة الشريفة في مكة المكرمة.

الحديث وهو ما أثر عن النبي محمد (صلى الله عليه وسلم) من قوله او فعل او تقرير أو صفة خلقية ويعتبر المصدر الثاني للتشريع الإسلامي بعد القرآن الكريم.

الفقه وهو العلم بالأحكام الشرعية التي تستنبط من مصادر التشريع التي هي القرآن والسنة والإجماع والقياس. والحاجة الى الفقه كبيرة في الدولة إسلامية لأنها تسير وفق مبادئ الشريعة الإسلامية. وقد ظهر في جيل الصحابة عدد من الفقهاء أمثالالخلفاء الأربعة الراشدين وعبد الله بن مسعود، مؤسس مدرسة الفقه في الكوفة، وزيد بن ثابت وعبدالله بن عمر وعبد الله بن عباس (رضوان الله عليهم اجمعين). وقد نقلالتابعون الفقه عن الصحابة وتوسعوا في استنباط الأحكام الجديدة التي تطلبتها أوضاع الدولة الإسلامية بعد اتساعها وبعد ظهور مشاكل كثيرة في الأمصار الجديدة.

Коран (القرآن الكريم) — священная книга мусульман

Священная книга мусульман — Коран, сборник проповедей и наставлений Мухаммада. Его название происходит от арабского корня «караа» («читать или произносить речитативом, декламировать). Важно подчеркнуть, что Мухаммад не рассматривает Коран в качестве единственного откровения, отменяющего другие послания Бога. «Всевышний» ниспослал на землю 104 священные книги. При помощи этих книг пророки доводили до своих народов религиозные предписания. В неизменном первоначальном виде до наших дней сохранился только Коран — последняя ниспосланная людям священная книга. Все остальные послания подвергались искажениям и изменениям. По верованию мусульман, преимущество Корана — в его первозданной чистоте. Коран был ниспослан Мухаммаду непосредственно от Аллаха и свободен от человеческих споров, наслоений и воспроизводит неискажённую единую веру. Поэтому ислам есть истинная и универсальная религия, религия Ноя, Авраама, Моисея, Иисуса, а Коран — откровение того единого и единственного Бога, который ещё раньше и через других посланников дал писания другим народам. Основываясь на Коране, человек может встать на прямой путь и достичь счастья и благополучия в жизни земной и будущей. Мусульманин, даже неграмотный, старается обзавестись экземпляром этой книги, обладающей, по его мнению, свойством охранять дом от бед и несчастий. Клочок бумаги, таблички, кусок ткани или кожи со стихами Корана — лучший талисман, спутник удачи. Во всех мусульманских странах, где ислам — государственная религия, общественные мероприятия открываются чтением Корана. Выдержки из него произносят дикторы перед началом радио и телепередач. На Коране присягают в суде, дают клятвы.

Коран

По разным случаям жизни, в связи с различными событиями общественной и религиозной борьбы, которую вёл основатель ислама Мухаммад, он изрекал свои суждения и решения, произносил проповеди, выступал с речами и воззваниями назидательного или политического порядка. Иногда слушатели записывали эти откровения на пальмовых листьях, плоских костях, камнях, на обрывках папируса или кожи. Чаще всего содержание высказываний пророка оставалось в памяти людей, которые передавали его из уст в уста, цитировали, ссылаясь на его смысл и текст. При этом не обходилось и без того, чтобы Мухаммаду приписывались заявления и высказывания, к которым он не имел отношения. Кодифицированного текста Корана ко времени смерти Мухаммада в 632 г. ещё не было. Когда в сражении против еретика Мусайлимы (633) погибли те из последних «хранителей» Корана, которые помнили наизусть отдельные его суры, Абу Бакр (первый праведный халиф), опасаясь, что со временем поучения пророка вообще окажутся стёртыми из памяти людей, счёл необходимым кодифицировать Коран в одном документе и поручил это дело Зайду ибн-Сабиту (ок.615-665), состоявшему писцом и секретарём ещё при Мухаммаде. Ещё до переселения Мухаммада в Йасриб Зайд знал наизусть несколько сур Корана. Писал по-сирийски, владел арамейским и, возможно, древнееврейским языками. После смерти Мухаммада при содействии властей Зайд собрал отдельные зафиксированные фрагменты Корана у всех, у кого они хранились, записал многое из того, что помнили оставшиеся в живых «хранители», присоединил к ним и собственные записи и создал первый общий свод Корана на свитках (сухуф). Этот свод предназначался лишь для личного пользования Абу Бакра (первый из четырёх праведных халифов, выбранных по воле мусульманской общины) и Омара (второй праведный халиф). Затем халиф Осман (правление 644-656 гг.) решил создать новый официальный документ исламского вероучения. При содействии властей были собраны все сохранившиеся фрагменты и рукописи, после их использования и составления канонического текста предыдущие записи уничтожили. Новый свод Корана халиф объявил единственно верным и обязательным для всех мусульман. Официальный письменный текст Корана был составлен в четырёх экземплярах, из которых один остался в Медине, остальные были отправлены в крупные центры халифата: Куфу, Басру, Дамаск.

Существующий у нас текст Корана считается соответствующим тому, который был зафиксирован в 651 г. В материальных реликвиях почти каждой религии существуют предметы, обладающие, по мнению верующих, особой легитимностью, связанные с теми или иными знаменательными событиями и деталями. У мусульман одной из таких наиболее почитаемых реликвий является «Коран Османа», а точнее «Кораны Османа». По одной из исторических версий, Осман был убит восставшими против него подданными в Медине в 656 году во время чтения Корана, и кровь смертельно раненого Османа запечатлелась на многих страницах книги. Впоследствии несколько списков «Корана Османа» хранились в наиболее почитаемых религиозных центрах мусульман. Все они имели на страницах кровавые пятна.

Коран состоит из 114 глав (сур), каждая из которых делится на стихи (айаты). Всего насчитывается 6236 айатов, которые содержат 77639 слов.

Логически связного изложения ни в Коране в целом, ни в отдельных его сурах нет. Не существует и хронологического порядка в расстановке сур. Единственный принцип этой расстановки заключается в объёме каждой суры — после короткого вступления, составляющего первую, все остальные расположены так, что сначала идут наиболее длинные суры, а затем более короткие. Самая длинная сура «Корова» — 286 айатов, самые маленькие (103-я, 108-я, 110-я) — 3 айата.

Открывает Коран сура «Фатиха» или «ал-Хамду» (хвала) по начальному слову первого айата, который имеет значение не только восхваления, но и благодарения. Выполненная изящной каллиграфией «Фатиха» или её отдельные предложения, слова и даже харфы служат мусульманам для защиты от злых сил, на её помощь полагаются во всех случаях жизни. Текст «Фатихи» вплетают в орнаменты, украшающие мечети и дворцы, вешают на стены жилищ, обрамляя его художественными рамками. Предание гласит, что эта сура была ниспослана Мухаммаду дважды — в Мекке и Медине.

Основное хронологическое деление Корана идёт по признаку — мекканские (до хиджры) суры, их 90, и мединские. Сура означает «ряд», «ранг». В самом тексте Корана термин сура имеет значение «первостепенное», «наиважнейшее». Сура обозначала также отдельные, обычно короткие, божественные откровения, которые получал Мухаммад. Впоследствии термин сура приобрёл чисто техническое значение «часть коранического текста», «глава Корана». Каждая сура имеет одно или два названия, употреблявшиеся, возможно, уже при жизни Мухаммада. Названия сур установлены по наиболее запоминавшемуся слову, фразе, эпизоду, основному герою или рассказу, иногда — по первым словам. Востоковеды полагают, что слова «сура» происходит от древнееврейского «шура» — «строка». В тексте Корана немало слов, имеющих общесемитские корни, например, «таурат» (закон) — ср. древнееврейского «тора», «иблис» (дьявол) — ср. древнегреческое «диа-болос».

Коран — одно из древнейших произведений арабской рифмованной прозы, где наряду с религиозными сентенциями много легенд, мифов, реалий из жизни арабов. Коран уникален по своей мелодичности, своей способности воздействовать на умы слушателей. И происходит это благодаря неповторимой напевности арабского языка. Профессиональные чтецы-декламаторы (кари) владеют исполнительским искусством орфоэпического чтения Корана нараспев (таджвид), которое передаётся из поколения в поколение, а простейшим его элементам учат в начальной школе и медресе. Таджвиду посвящены многочисленные трактаты, содержащие детальное описание фонетики классического арабского языка, ассимиляции и диссимиляции согласных, влияния последних на произношение соседних гласных, фразовых и смысловых ударений, пауз и стяжений, постановки дыхания и особых приёмов, с помощью которых достигается красота и выразительность чтения.

Сколько бы замечательных переводов Корана не существовало, ни один из них не может заменить существующего текста Корана на арабском языке. К настоящему времени Коран переведён на более чем 50 языков мира. Одним из первых переводов Корана на русский язык был перевод (издание 1795) известного русского литератора М.И. Верёвкина (1732-1795). Талантливый и плодовитый учёный, комедиограф и переводчик (его наследие достигает 146 томов) М.И. Верёвкин сумел придать своему переводу Корана высокие литературные качества. Именно он вдохновил А.С. Пушкина на создание поэтического переложения фрагментов 33 сур — «Подражаний Корану» (цикл из 9 стихотворений). Кораном интересовались П.Я. Чаадаев, Л.Н. Толстой, В.С. Соловьёв. Всемогущий дух Корана часто окрылял русских поэтов. Прекрасный перево-

дчик восточной поэзии М.Л. Михайлов (1829-1865) опубликовал фрагменты Корана в стихотворном переводе. Многие лермонтовские стихи и поэмы проникнуты исламским фатализмом. Был притянут магнитом Востока погибший в Тегеране А.С. Грибоедов. Жил видениями арабской пустыни А.А. Фет. Славил пророка Мухаммада Я.П. Полонский. Превращался в неистового мусульманского паломника И.А. Бунин. Влюблено воспевал страны ислама Н.С. Гумилёв. Прямым переводом Корана с арабского оригинала на русский язык считается перевод, выполненный в 1878 году в Казани Гордеем Семёновичем Саблуковым (1804-1880).

С начала летоисчисления хиджры мусульмане исследуют слова Корана, изучают их смысл, пытаясь раскрыть чудеса, воплощённые в числе букв (харфов) и слов Корана. Чудеса можно обнаружить с первых айатов Корана. Число букв первого из них («бисми-л-лахи-р-рахмани-р-рахим») составляет цифру 19. В 74 суре Корана «Муддасир» («Окутанные одеянием») можно встретить эту цифру 19 (айаты 24-30). Подсчитано, что число повторений каждого этого стиха во всём Коране кратно 19. Слово «Аллах» повторяется 2698 раз, т. е. 142 раза по 19, слово «ар-Рахман» — 57 раз (3 раза по 19), слово «ар-Рахим» — 114 (6 раз по 19), как и число сур священной книги мусульман. Слово «шахр» (месяц) встречается 12 раз, что равно числу месяцев в году, слово «йаум» (день) употребляется столько раз сколько дней в году.

Если рассматривать суры Корана, то кроме коротких, в них несколько тем обрабатываются всякий раз по-новому. Композиционно суры строятся по принципу: обращение к верующим, призыв следовать «прямым путём», не поддаваться козням шайтана, упоминание о предшественниках и «собратьях» пророка Мухаммада (Ное, Моисее и других), аналогия между ними (их слова тоже опровергались), описание рая и ада, воздаяния за грехи. Многие суры начинаются восхвалением Аллаха, своеобразным панегириком. Сюжеты в Коране повторяются, чтобы усилить эмоциональное воздействие на слушателей. «Номенклатура» сюжетов Корана весьма ограничена: библейские легенды о Моисее и фараоне, о потопе, эсхатологические мотивы (картины Страшного суда, рая, ада) и т. д. Все эти сюжеты вкраплены в отдельные суры в виде иллюстративного материала и продиктованы необходимостью подкрепить высказывания Мухаммада о его пророческом даре. Для понимания сущности читаемых сур необходимо обращаться к толкованиям («тафсирам») смыслов священной книги.

Литература

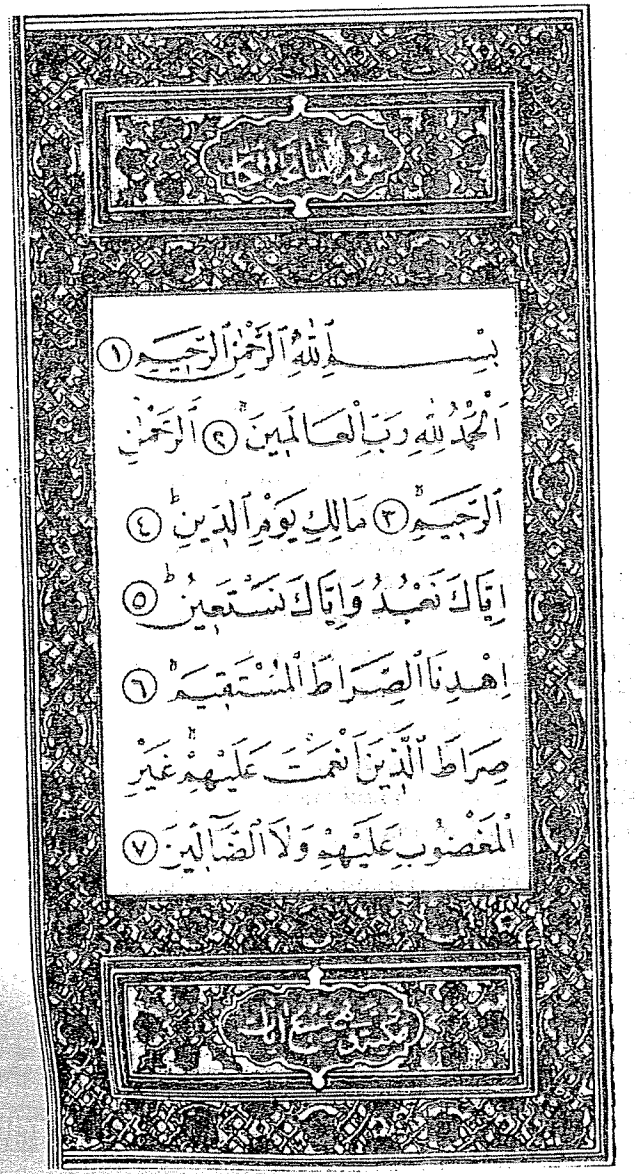
1. *Крачковский И.Ю.* Коран. М., 1991.
2. Самих Атиф аз-Зайн. Книга-сборник хадисов / Маджмуа ал-байани ал-хадис. Бейрут, Каир, 1980.
3. *Ушаков В.Д.* Фразеология Корана. М., 1996.
4. *Климович Л.И.* Книга о Коране, его происхождении и мифологии. М., 1986.
5. *Еремеев Д.* Коран как историко-этнографический источник. «Азия и Африка сегодня», № 12, 1984.

✓ **Выучите следующие понятия:**

كتاب الإسلام المقدس هو القرآن (القرآن الشريف). كتاب المسلمين "تنزيل من الرحمن الرحيم. كتاب فصلت آياته قرآنا عربيا لقوم يعلمون". تتناول آيات القرآن العقيدة والسنة الأخلاقية والاجتماعية. جمع الخليفة عثمان نصه كما بلغ الينا. يتألف القرآن من 114 سورة مكية ومدينية. اما أثر القرآن في اللغة العربية فيظهر في أنه جعل اللغة العربية لغة عالمية. ففي كل بقعة انتشر فيها الإسلام وحل فيها القرآن الكريم انتشرت لغته الأدبية العالية، وخصوصا أثناء الفتوحات الإسلامية عندما بدأ العرب يخرجون من قلب شبه جزيرة العرب الى امصار أخرى وبيئات جديدة، حاملين لواء الإسلام المتمثل في القرآن الكريم وتعاليمه الكريمة.

✓ **Выучите первую суру Корана «Фатиху»:**

سورة الفاتحة

ОТКРЫВАЮЩАЯ КНИГУ

(1). Во имя Аллаха милостивого, милосердного!
1 (2). Хвала — Аллаху, Господу миров
2 (3). милостивому, милосердному,
3 (4). царю в день суда!
4 (5). Тебе мы поклоняемся и просим помочь!
5 (6). Веди нас по дороге прямой,
6 (7). по дороге тех, которых Ты облагодетельствовал, —
7. не тех, которые находятся под гневом, и не заблудших,

(Коран. Перевод и комментарии И.Ю. Крачковского. М., 1963.)

ОТКРЫВАЮЩАЯ
АЛЬ-ФАТИХА

1. Во имя Аллаха Всемилостивого и Милосердного!
2. Хвала Аллаху, Повелителю миров:
3. Всемилостив и Милосерден Он один,
4. Дня судного Он Властелин.
5. Лишь пред Тобой колени преклоняем
И лишь к Тебе о помощи взываем:
6. «Направь прямой стезею нас,
7. Что Ты избрал для тех,
Кто милостью Твоею одарён,
Но не для тех, на ком Твой гнев
И кто в неверии блуждает».

(Коран. Перевод смыслов и комментарии В. Пороховой. М., 1993.)

Завоевания арабов

После смерти Мухаммада в 632 г. во главе государства стали его преемники-халифы, выполнявшие одновременно функции и феодальных правителей-эмиров, и религиозных руководителей мусульманской общины — имамов. При первых четырёх, так называемых праведных халифах: Абу Бакре (632-634), Омаре (634-644), Османе (644-656) и Али (656-661), а также при сменивших их халифах династии Омейядов (661-750), арабы завоевали огромные территории в Азии, Африке и Юго-Западной Европе. Ещё при Абу Бакре начались войны арабов с Византией, а к 640 г. они завоевали Сирию и Палестину, в 642 г. — Египет, к 651 г. — Иран, к 689 г. занимают значительную часть Северной Африки. К 711 г. арабы вышли к проливу, отделявшему Африку от Европы, и покорили Испанию.

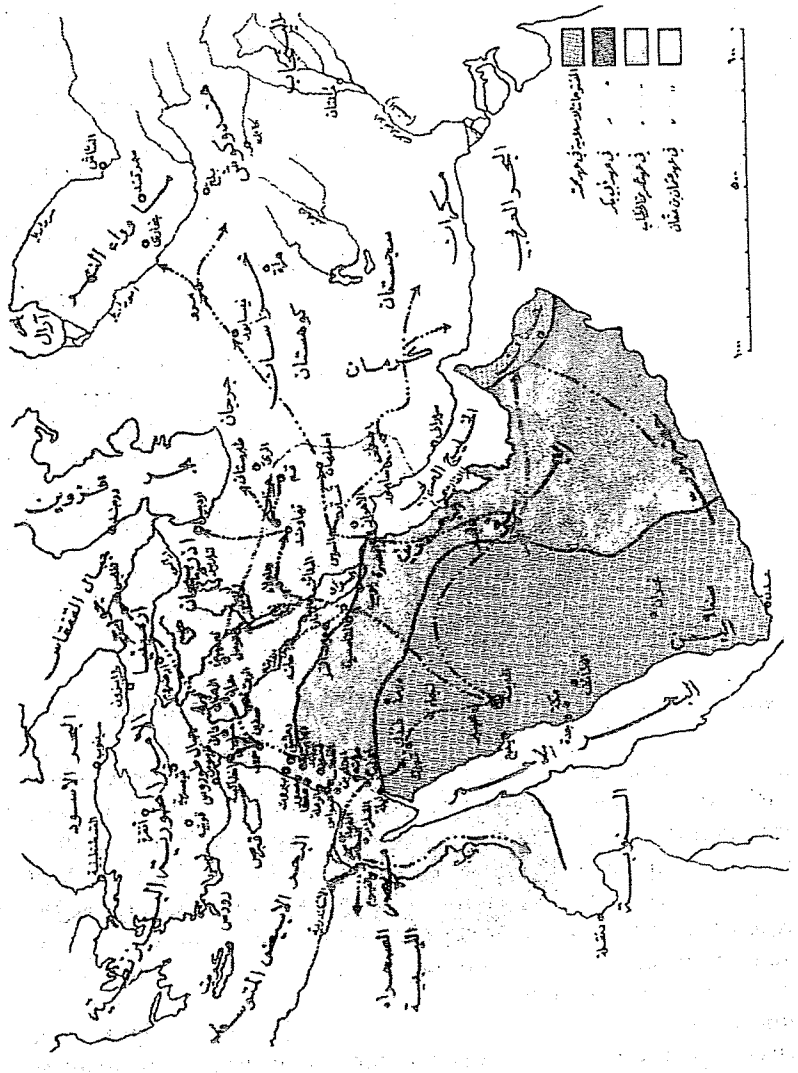
Столь же успешным было продвижение арабов на восток, где они к 658 г. овладели территорией Армении и части Грузии, а в 70-х годах VII века заняли Бухару и Самарканд. Уже в начале VIII века арабы дошли до берегов Инда. Так, в результате арабских завоеваний образовалась огромная империя — Халифат, включавшая, кроме Аравии, Сирию и Палестину, Месопотамию, Иран, Египет, Северную Африку, Пиренейский полуостров, Среднюю Азию, часть Северо-Западной Индии, Армению, Азербайджан и часть Грузии.

Халиф *Абу Бакр* является первым из мужчин-курейшитов, принявших истинную веру. Всё своё движимое и недвижимое имущество он пожертвовал на нужды новой религии — ислама. Абу Бакр был человеком скромным и честным, поэтому его называли «ас-Сиддик» («Правдивейший»). Он был удачливым купцом, участвовал во всех священных походах. Упоминается в Коране. Был удостоен чести вместе с Мухаммадом совершить хиджру из Мекки в Медину. Погребён Абу Бакр рядом с пророком Мухаммадом.

وبعد ان وطد الإسلام لدولته دعائم البقاء
والاستقرار اندفعت جحافل جيوشه من جزيرة العرب

الفتوحات الإسلامية

لتنشر الدعوة الجديدة في أقطار الأرض. في أيام عثمان بن عفان اتسعت الفتوحات الإسلامية وتفرق المسلمون في أمصار مختلفة، في مصر والشام والعراق وفارس وإفريقية. وقد أخذت هذه الأقطار تتعرب تدريجيا، وفي أثناء ذلك كانت اللغة العربية تتطور تطورا يوافق ظروف تلك البلاد، ويتفق مع قدرات أهلها على تفهم هذه اللغة الجديدة، وقد أدي ذلك الى ان يهجر أبناء البلاد المفتوحة لغاتهم، ويستعيضوا عنها بالعربية، التي عبروا بها عن نتاج أفكارهم وقلوبهم. ونتيجة لاختلاط العرب بغيرهم من الأمم والشعوب الأخرى، طرأ تغيير في اللغة، وبدأ اللحن يدب في أوصالها، فحرص القائمون على الإسلام والمخلصون على أداء رسالته على حفظ لغة التنزيل سليمة صحيحة بعيدة عن اللحن والخطأ، فأصبحت الحاجة ضرورية الى وضع أصول للغة والنطق وضوابط للسان العربي ضمانا لسلامة لغة القرآن الكريم والحديث الشريف.

Омейядский (Омейядский) халифат (661-750)

العصر الأموي

Грандиозные завоевания привели к обогащению старой племенной и новой мусульманской знати — халифов и их приближённых, военачальников, наместников покорённых провинций. Сподвижники пророка и их потомки получили большие поместья: мекканские Омейяды (третий праведный халиф Осман происходил из богатого мекканского рода Омейя) — в Сирии, члены семьи зятя Мухаммада Али — в Ираке и Иране (бывшие владения сасанидских царей) в Ираке и Иране. Бедуины-завоеватели располагались в покорённых областях военными лагерями, из которых впоследствии выросли ещё в VII веке города: на берегу Нила — Фустат (позднее Старый Каир), в Ираке — Куфа и Басра, в Тунисе — Кайруан и т. д., ставшие позднее, наравне со «священными городами» Аравии и столицей Омейядской империи Дамаском, главными центрами политической, культурной и общественной жизни арабской империи.

В среде завоевателей шла борьба за власть. Всё более серьёзные трения стали возникать между арабской аристократией и принявшими ислам жителями покорённых провинций. Особенно остро ощущала утрату своих былых привилегий старинная знать Ирана. Сразу после смерти Мухаммада при избрании халифом Абу Бакра в мусульманской общине обнаружились разногласия. Предвидя будущие раздоры, Абу Бакр перед смертью передал власть Омару, тем самым отстранив мусульманскую аристократию Медины от решения вопроса о наследнике. Ещё дальше в узурпации прерогатив общины пошёл третий халиф Осман. Он передал высшую гражданскую и военную власть в руки членов своего рода и лично преданных ему племенных вождей и постоянно нарушал кораническую заповедь о справедливом разделе добычи между всеми мусульманскими воинами. Недовольные сгруппировались вокруг другого претендента на халифский престол — Али — и образовали группировку «шиа». Шииты утверждали, что религиозным и политическим главой мусульман, халифом, должен стать Али — ближайший родственник Мухаммада, его зять и

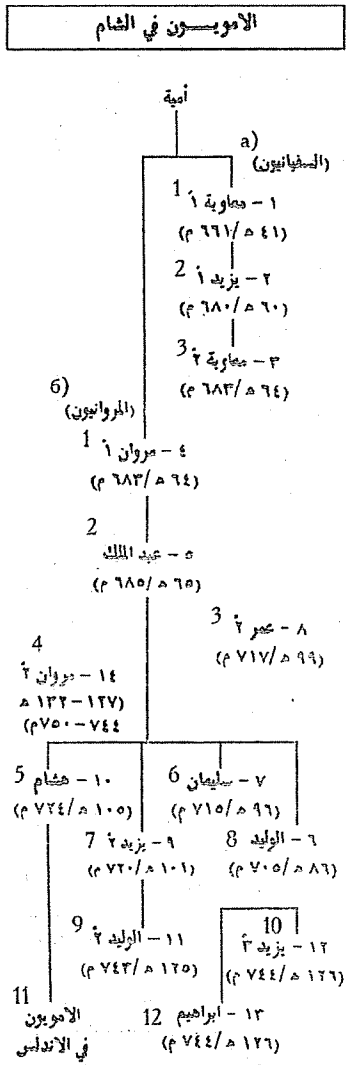
двоюродный брат, а также Алиды — потомки Али от его брака с дочерью Мухаммада Фатимой. Шиизм, первоначально политическое течение, впоследствии превратился в особое направление в исламе. Шииты умело использовали недовольство Омейядами отстранённых Османом наместников в провинциях, мединских горожан и рядовых воинов. В 656 г. заговорщики тайно прибыли под видом паломников в Медину и при поддержке местных жителей восстали и убили Османа. Халифом был выбран Али, сделавший своей резиденцией центр шиизма — Куфу. Но омейядский наместник в Сирии Муавия не признал главенства Али и начал с ним борьбу. В лагере Али произошёл раскол. Многие мусульманские воины выразили своё несогласие с закреплением прав на халифский престол за одной семьёй. Они утверждали, что халифом может быть избран каждый правоверный мусульманин независимо от родственных связей с семьёй пророка. Оппозиционеры получили наименование «хариджитов» (отступников). В 661 г. Али был убит, и престол занял Муавия (661-680), положивший начало почти столетнему правлению Омейядов. Муавия перенёс столицу Халифата в Дамаск и опирался на немногочисленную, но сильную группировку арабской племенной знати в Сирии. Это вызывало недовольство и даже восстания арабской аристократии других провинций, которые Омейяды беспощадно подавляли (687 г. в Куфе, 684 г. в Басре). Много хлопот омейядским правителям причинили жители «священных» мусульманских городов Мекки и Медины. Потомки «ансаров» (сподвижников Мухаммада) не могли примириться с утратой ими былой политической роли в государстве. В 683 г. полководец Омейядов аль-Хаджжадж (661-714) разграбил Медину и истребил многих старейших сподвижников Мухаммада.

Взаимоотношения арабов и жителей покорённых ими территорий носили сложный характер. На первом этапе население осаждённых завоевателями городов нередко сдавалось и заключало с победителями договор, гарантировавший христианам и иудеям свободу культа и личную свободу при условии признания ими верховной власти арабо-мусульманского государства и уплаты податей. Христиане и иудеи, а позднее и зороастрийцы составили в халифате категорию лично свободного, но политически неполноправного населения. По-

скольку завоевателей интересовали в первую очередь военная добыча и земли, то они, назначив в провинции наместников, до начала XVIII века сохраняли в покорённых областях старинные порядки, гарантировавшие им бесперебойное поступление налогов, и проявляли при этом известную веротерпимость. Византийские и персидские чиновники оставались на своих местах, а делопроизводство, как и до завоевания, велось в Сирии и Палестине по-гречески, в Египте — по-гречески и по-коптски, в Иране и Ираке — на персидском языке. Лишь в VIII веке арабский язык начинает вытеснять из делопроизводства языки местные.

Приход арабских кочевников в области древнейших цивилизаций и их контакт с культурными народами, естественно, способствовали постепенному изменению образа жизни и облика завоевателей. Став хозяевами богатых провинций, в которых процветали ремёсла и торговля, вчерашние бедуины отказались от простой и суровой кочевой жизни в пустынных степях Аравии и, перебравшись в Сирию, Ирак и другие завоёванные области, перешли к оседлой жизни, а племенная знать начала приобщаться к благам городской цивилизации. По приказу халифов воздвигаются мечети (мечеть Омейядов в Дамаске), храмы, возводятся дворцы, прокладываются дороги. Сасанидские и византийско-сирийские архитектурные традиции сочетаются с новыми требованиями мусульманской архитектуры. Наряду с росписью, выполненной византийскими мастерами, появляются затейливые узоры — арабески, состоящие из стилизованных растительных мотивов, надписей (обычно коранического содержания) и комбинаций геометрических фигур. Включение в культурную жизнь арабо-мусульманского общества многих народов с древними культурными традициями, рост городов с развитым ремесленным производством и торговлей способствовали культурному подъёму империи, развитию науки и литературы. Старавшиеся укрепить свой моральный авторитет омейядские халифы и их наместники, не жалели средств, чтобы привлечь к себе прославленных аравийских поэтов. Особую популярность среди дамасских халифов имели беззаботные стихи доисламских поэтов Имру-уль-кайса, Тарафы и других. Во дворцах дамасских халифов постоянно устраивались празднества и пиры, на которых придворные панегиристы превозносили достоинства халифов и вместе с тем пытались развлечь избранное общество.

Омейяды в Дамаске (Сирии)

Омейа

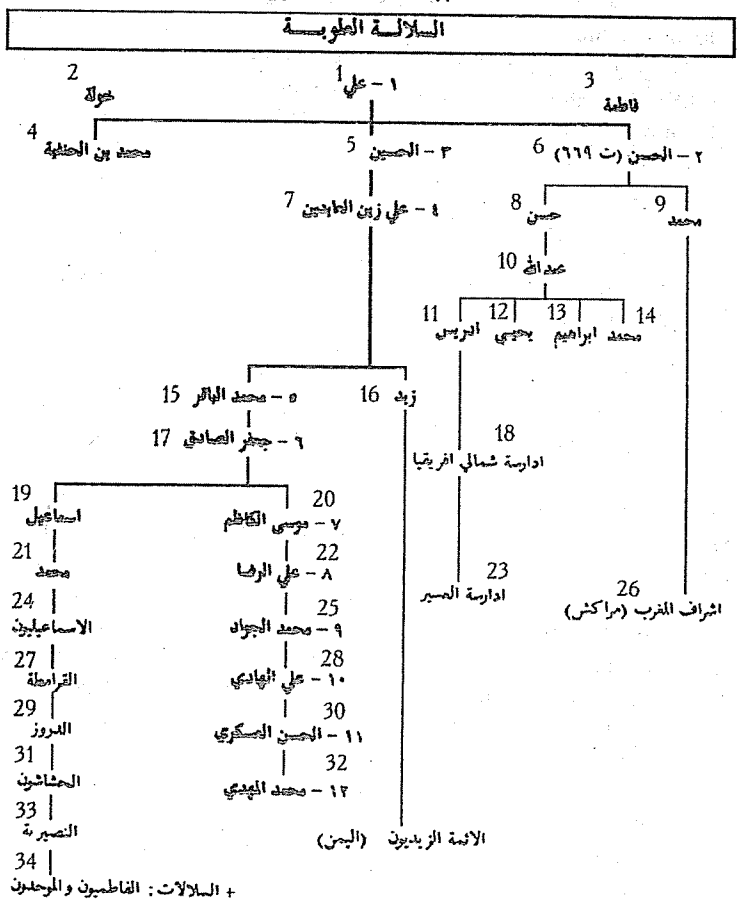
а) Суфьяниты

1. Муавия I (661 х. л. 41м. л.)
2. Йазид I (680 х. л. 60 м. л.)
3. Муавия II (683 х. л. 64 м. л.)

б) Марваниты

1. Марван I (683 х. л. 64 м. л.)
2. Абдаль-Малик (685 х. л. 65 м. л.)
3. Омар II (717 х. л. 99 м. л.)
4. Марван II (127-132 м. л. 744-750 х. л.)
5. Хишам (724 х. л. 105 м. л.)
6. Сулейман (715 х. л. 96 м. л.)
7. Йазид II (720 х. л. 105 м. л.)
8. аль-Валид (705 х. л. 86 м.л.)
9. аль-Валид II (743 х. л. 125 м. л.)
10. Йазид III (744 х. л. 126 м. л.)
11. Омейяды в Андалусии
12. Ибрагим (744 х. л. 126 м. л.)

Династия Алидов

+ السلالات: الفاطميون والموحدون

1. Али
2. Хавла
3. Фатыма
4. Мухаммад бен аль-Ханафийя
5. аль-Хусейн
6. аль-Хасан
7. Али Зейн аль-Абедин
8. Хасан
9. Мухаммад
10. Абдалла
11. Идрис
12. Яхья
13. Ибрагим
14. Мухаммад
15. Мухаммад аль-Бакир
16. Зейд
17. Джафар ас-Садик
18. Идрисиды Севера Африки
19. Исмаил
20. Мусса аль-Казим
21. Мухаммад
22. Али Рида
23. Идрисиды аль-Асира
24. Исмаилиты
25. Мухаммад аль-Джавад
26. Шарифы Марроко (Марракеш)
27. Карматы
28. Али аль-Хади
29. Друзы
30. аль-Хасан аль-Аскари
31. Ассасины
32. Мухаммад аль-Махди
33. Насириты
34. Династии: Фатимидов и Мувахидов

Хорошо известно, что мусульманская религия запрещает употребление вина, хотя слово «алкоголь» (иначе — винный спирт, этиловый спирт, этанол) арабского происхождения. Спирт-ректификат был получен в чистом виде впервые арабскими алхимиками. Для мусульман считается грехом не только винопитие, но даже присутствие при пьяном застолье. Шариат — свод мусульманских норм права, этики и морали — возводит «сухой закон» в один из основных принципов поведения правоверного мусульманина. Один из хадисов, изречений, приписываемых Мухаммаду гласит: «Вино — источник грехов. Тот, кто выпил вина, теряет разум. Он не знает бога, не свободен от грехов, не признаёт ничьих прав, никого не уважает, даже своих родных и близких, легко совершает явно дурные поступки. Дух веры и благочестия покидает его, дух мерзости и порочности вселяется в него. Его проклинают бог, ангелы, пророки и правоверные. Сорок дней его молитвы не будут услышаны...». Но, как это ни парадоксально, арабская поэзия с глубокой древности и до наших дней не перестаёт воспевать вино. Ещё в средние века появились поэтические антологии, в которых собраны стихи разных эпох о вине. Так, Ибрагим ибн ал-Касим из г. Кайруана в XI в. составил сборник поэтических произведений арабов на эту тему и дал сведения об их авторах. Известно, что до распространения ислама одним из излюбленных развлечений бедуинов были пиршества и застолья. Увлечение вином часто вело к печальным последствиям. Продавалось оно по очень высокой цене, и бедуины нередко лишались имущества в результате пристрастия к вину. Бедуинский поэт Тарафа был даже изгнан из племени за чрезвычайные траты в винных лавках.

Запрет ислама пить вино выглядит естественной реакцией на создавшееся положение. Владельцами винных лавок и винокурен были обычно иудеи и христиане. В Коране содержится указание на то, что торговцы, приезжавшие на Аравийский полуостров с севера, извлекали из плодов финиковых пальм и винограда не только опьяняющий напиток, но и хорошую прибыль (сура 16, айат 67-69). Ислам запретил продажу и употребление вина, однако не все мусульмане повиновались запрету, а традиции, которые особенно сильны в поэзии, способствовали сохранению жанра «винной лирики». Отличительной чертой «винной лирики» («хамриййат») было отразившееся в ней неверие поэтов в Аллаха, нежелание подчиняться религиозным законам, свободомыслие, стремление к независимости, к радостям жизни.

Центральными фигурами в поэзии омейядского периода были ал-Ахтал (640-710), ал-Фараздак (641-732), Джарир (653-732) и др.

Литература

1. *Фильштинский И.М.* Арабская литература в средние века (VII-IX вв.). М., 1978.
2. *Шидфар Б.Я.* Образная система классической литературы (VI-XII вв.). М., 1974.
3. *Масиньон Л.* Методы художественного выражения у мусульманских народов // Арабская средневековая культура и литература. М., 1975.
4. *Роузентал Ф.* Функциональное значение арабской графики // Арабская средневековая культура и литература. М., 1975.
5. *Шамухамедов А.Ш.* Виды арабского письма. Ташкент, 1985.
6. *Чистякова Т.А.* Арабский халифат. М.1962.
7. *Куделин А.Б.* Арабская литература: поэтика, стилистика, типология, взаимосвязи. М., 2003.

الأمويون أو بنو أمية: هم سلالة الخلفاء المسلمين الذين تولوا الحكم بين 660 و 750 وكانت عاصمتهم دمشق. ولما قضى العباسيون عليهم في الشرق انتقل الأمويون الى الأندلس وحكموها من 756 حتى 1031 بعد أن جعلوا قرطبة عاصمة لهم.

ومن خلال التطورات التي ألمت بالحياة الدينية والعقلية والسياسية والاجتماعية والاقتصادية اتضحت صورة الشعر في العصر الأموي، فكشف لنا عن

ضرورات الجديدة التي صاحبت العرب حين انتقلوا من البادية الى المدينة، وحين تعقدت معيشتهم وكثرت حاجاتهم وقد خضعت أغراضه التقليدية لهذه التطورات. وقد تميز الشعر في هذه الفترة بدخول عناصر مختلفةمن الثقافات التي انتشرت في البيئات الإسلامية. وكان لهذه الثقافات أثر في تغير تفكير الشعراء واتجاهاتهم وأساليبهم، وطرق معالجتهم للموضوعات. ويعد العصر الأموي العصر السياسي من عصور الأدب، لأن شعر الفرق الإسلامية فيه يشكل ظاهرة من أخطر الظواهر الفكرية والاجتماعية. من أشهر شعراء العصر الأموي الأخطل (أبو مالك غياث التغلبي) هكذا لقب لطول لسانه أو لارتخاء أذنيه وكان يكثر من هجاء الناس ولذلك لقبوه الأخطل ومعناه السفيه. اتصل بالأمويين فكان شاعرهم الخاص ينصرهم بلسانه كما ينصرهم قومه برجالهم. يفيض بمدحهم ويندفع في هجو أعدائهم حتى جاء بفن يجدر أن يسمى بالشعر السياسي. وظل طوال حياته على دين النصرانية فلم يدخل في الإسلام.

الفرزدق (أبو فراس) ولد في البصرة. قضى حياته في مدح الناس وهجوهم. ولقب بالفرزدق لغلظه

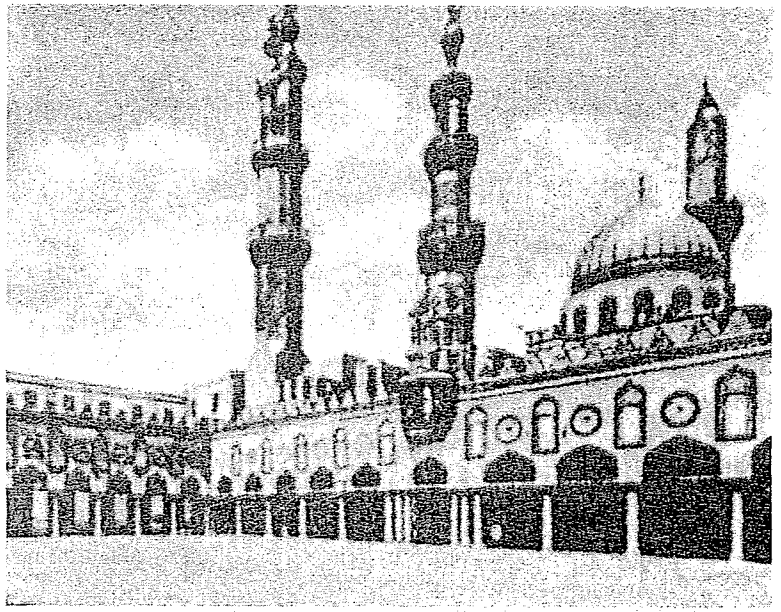
وقصره. له نفس شعري قوي ولغة وافرة الألفاظ والتعابير. اشتهر بالهجاء الذي دار بينه وبين جرير. جرير ولد في بادية اليمامة ونشأ فقيرا يرعى أبل قومه امتاز بالهجاء لا سيما هجو خصميه الأخطل والفرزدق وقد كون معهما ما سمي بالمثلث الأموي. له "ديوان" يتضمن الفنون التقليدية من مدح وهجاء وفخر وغزل ورثاء جمعه أبو جعفر بن حبيب.

Аббасидский халифат (750-1258)

الخلافة العباسية

В 750 г. произошла смена династий: правившая почти 100 лет династия Омейядов была свергнута, и к власти пришли Аббасиды (потомки Аббаса, дяди Мухаммада). Главный «юридический» аргумент Аббасидов заключался в том, что Омейяды принадлежали не к роду Мухаммада. После трёхлетней войны Омейяды были разгромлены. Последний омейядский халиф Марван Второй бежал в Египет и там был убит. Халифом стал Аббасид Абу-ль-Аббас Саффах. Владения Аббасидов примерно простирались в границах омейядского государства. Отпала лишь арабская Испания (Андалусия), а в 785 г. отпало также Марокко, где утвердилась независимая зейдитская династия. При Аббасидах потомки арабских завоевателей утрачивают привилегированное положение в государстве и постепенно растворяются в среде покорённого населения. Напротив, выходцы из исламизированных народов, в первую очередь иранцы, занимают многие ответственные должности. В 762 г. столицей Халифата стал вновь отстроенный на реке Тигр, близ старой Сасанидской столицы Ктесифона, город Багдад.

Период с VIII по XII века был наиболее плодотворным в истории средневековой арабской культуры. Именно в этот период понятие «арабы» постепенно меняет своё содержание. Жители значительной части покорённых арабскими кочевниками провинций, ассимилировав завоевателей и восприняв их язык, «становятся» арабами и начинают принимать активное участие в создании арабской культуры, обогащать её традициями, унаследованными от народов Древнего Востока и античного мира. Вместе с тем, не подвергшиеся полной языковой «арабизации», но воспринявшие ислам народы Халифата отныне начинают пользоваться арабским языком в своём научном, религиозном и литературном творчестве, как пользовались латынью учёные средневековой Европы. Именно в этот период наука и культура арабов приобретают мировое значение и оказывают влияние на развитие европейской науки и культуры. Багдад, Дамаск, Алеппо, Басра, Мосул, Каир и другие города Халифата превратились в большие торговые и

Мечеть аль-Азхар

культурные центры, славившиеся также ремёслами, учебными заведениями и библиотеками.

Относительная религиозная веротерпимость аббасидских правителей до середины IX века создала условия для развития светской науки, стимулировала развитие богословия, мусульманского права, логики, философии. Преподавание богословия обычно велось в стенах мечети, но поскольку часто возникали споры по богословским вопросам, а мечеть была неподходящим местом для оживлённых дискуссий, обучение перенесли в возникшие в конце X века специальные учебные заведения — медресе. Преподавание здесь обычно сводилось к диктовке учёным-богословом уже составленной им книги. Прослушав курс у определённого преподавателя, арабский студент получал от него «свидетельство о квалификации», значение которого основывалось исключительно на авторитете учителя. Поэтому арабский студент, желавший заслужить репутацию образованного человека, переходил от учителя к учителю и накапливал «свидетельства». Чем известнее были учителя, удостоверившие его квалификацию, тем больше было у него шансов проник-

нуть в религиозно-юридическую элиту или заняться преподаванием в университете.

В распространении знаний большую роль сыграли библиотеки, которые имелись при каждой большой мечети, причём завещать книги мечети считалось богоугодным делом. Важную роль в развитии наук сыграл знаменитый Дом мудрости, основанный в Багдаде халифом аль-Мамуном (813-833). В Багдаде и Дамаске находились крупнейшие астрономические обсерватории. В X веке в Каире по соседству с мечетью аль-Азхар был основан богословский университет. Замечательных успехов достигла арабская медицина (труды Абу Бакра ар-Рази (ум. в 925 г.) и Ибн Сины (Авиценны, 980-1037)). А арабские математики Муса аль-Хорезми (ум. в сер. IX века) и аль-Баттани (ум. в 929 г.) считались в Европе основополагающими до XVI века. Значительный вклад арабские учёные внесли в развитие истории и географии (аль-Масуди, ат-Табари и аль-Бируни).

В арабской литературе в этот период прослеживаются несколько тенденций развития.

Литература *«обновления»,* которая представлена выходцами из завоёванных народов (в основном иранцев), сторонников «шуубитского» движения, выступивших за уравнение в правах с арабами. Литература «обновления» представлена творчеством поэтов Башар ибн-Бурды, Абу Нуваса и основоположника арабской прозы аль-Мукаффа.

Литература *«возврата к древности» (арабский классицизм),* представленная приверженцами арабских традиций. Это — ревностный мусульманин Абу Таммам (805-846), составитель «Книги доблести»; поэт аль-Бухтури (821-97) и аль-Джахиз (775-868), автор более 200 произведений по философии, богословию, социологии, истории, географии, математике, химии и т. д.

Литература *«синтеза традиций и обновления».* Это поэты аль-Мутанабби (915-965) и Абу-ль-Аля аль Маарри (979-1058), а также основоположник жанра плутовских новелл (макам) аль-Харири (1054-1122).

«Золотой век» в истории арабов практически заканчивается к началу X века. К этому времени Халифат со столицей в

Багдаде распадается на ряд областей со своими собственными правящими династиями, администрацией и армией. Номинально власть халифов распространялась на всю территорию империи, местные правители признавали себя их вассалами и ежегодно покупали у них право на управление областями, отсылая халифу дары и приказывая в своих владениях во время молитв в мечетях упоминать имя халифа первым. Фактически же эти местные правители обладали в пределах своих владений неограниченной властью. Так, над большей частью Ирана и Средней Азии установилась власть Саманидов, в верхней Месопотамии правили Хамданиды, в Южной Аравии и Бахрейне власть захватили карматы. В Багдаде происходят беспрерывные заговоры и беспорядки. В середине X века Багдад захватывают иранские горцы династии Буидов. Они окончательно лишили Аббасидов политической власти и сохранили за багдадскими халифами лишь роль религиозных руководителей мусульманской общины. Буидов в XI веке свергли турки-сельджуки. В конце XI века политическая жизнь восточных областей Средиземноморья осложнилась вторжением крестоносцев. Борьбу с ними возглавил Салах ад-Дин (1171-1193), курд по происхождению; он воспользовался ослаблением власти Фатимидов в Египте и основал новую династию Айюбидов (1169-1250), а себя провозгласил султаном. Салах ад-Дин объединил Египет и Сирию и, разбив крестоносцев, в 1187 г. взял Иерусалим.

Политический распад Халифата оказал на развитие арабской культуры двоякое воздействие. С одной стороны, политическая дезинтеграция привела к появлению и развитию в империи многих культурных центров, что стимулировало учёных и литераторов к творческому соперничеству. Но с другой стороны, страх перед сколько-нибудь существенными переменами в сфере религиозной догматики сплотил идеологов исламского государства и побудил их занять более консервативную позицию во всех сферах жизни.

Литература

1. *Фильштинский И.М.* История арабской литературы (X-XVIII вв.). М., 1991.
2. *Гусейнов А.* Салах ад-Дин. Покорение Иерусалима. М., 1994.
3. *Гусейнов А.* Салах ад-Дин. Путь к трону. М., 1993.

4. *Фролов Д.В.* Классический арабский стих. История и теория аруда. М., 1991.
5. *Уотт У.М.* Влияние ислама на средневековую Европу. М., 1976.
6. *Ирмияева Т.Ю.* История мусульманского мира. От Халифата до Блистательной Порты. Челябинск, 1996.
7. *Микульский Д.В.* Арабский Геродот. М., 1998.

العباسيون سلالة حكمت في بغداد من 750 حتى 1258 وعدت 37 خليفة. بلغت الامبراطورية الإسلامية في عهدهم أوجها امتدت دولة العباسيين من البحر الأطلسي الى حدود الصين. ويتحدر أفرادهم من العباس بن عبد المطلب عم النبي. اختلط العرب في هذا العصر بغيرهم من رعايا الدولة وقد كان أكثر امتزاجهم بالفرس. وشاع في المجتمع العباسي كثير من عادات الفرس ورسومهم في الطعام والشراب والمساكن والغناء والملاهي. عني الخلفاء العباسيون بالحياة الثقافية عناية كبيرة وأنفقوا في سبيل ذلك الأموال الكثيرة وشجعوا الأدب والأدباء وفتحوا أبواب الترجمة من لغات الأمم الأخرى كاليونان والفرس والهند والصين. فنهضت في عهدهم العلوم والفنون والآداب والفلسفة نهضة قوية، ودعي عصر العباسيين بالعصر الدهبي، وتحصل للانسانية من ذلك آثار خالدة، كان أقل ما حفظ منها ذخرا للحضارة وكنزا للمعرفة ومنارا للفكر

الانساني الى أيامنا هذه. و كانت الثقافة في هذا العصر على نوعين: الثقافة العربية والثقافة الدخيلة. فقد أثرت الثقافة الدخيلة في لغة العرب وأدبهم تأثيرا مهما اذ نقلت معارف هذه الأمم وأفكارها وخواطرها وفلسفتها وآدابها الى العربية، واستفاد منها أهل العصر العباسي في معانيهم وتصوراتهم، فكان لا بد أن يظهر أثرها فيما يكتب الكتاب وينظم الشعراء. وكان من أكبر الشعراء في الخلافة العباسية أبو العتاهية وأبو نواس والبحتري وابن الرومي وأبو تمام وغيرهم. مدح ابو تمام (788-845) الخلفاء العباسيين ولاسيما المعتصم واتصل بكثير من الأمراء. حفظ من قصائد الشعراء كثيرها ودرس الحكمة اليونانية. امتاز بخياله الواسع. له "ديوان" و"الفحول" وهو مختارات قصائد شعراء الجاهلية و"الحماسة" ضمنها درر الشعر العربي حتى عصره. ومن مشاهير هذا العصر ابو عبيدة (728-825) ولد في بصرة وتوفي فيها. عالم باللغة والشعر. جمع الكثير من اخبار العرب. وابن الأثير (عز الدين ابو الحسن علي 1160-1234) مؤرخ درس في الموصل وتوفي فيها. رحل الى دمشق والقدس. قضى حياته بالعزلة عن الناس وبالتأليف. له "الكامل في التاريخ" منذ الخليقة الى 1231.

وابن المقفع (عبد الله) مؤلف عربي من أصل فارسي. لقب أبوه بالمقفع لأنه اتهم باختلاس مال الخراج فضرب على يده فتقفعت أي تشنجت. أمر المنصور والى البصرة بقتله لأسباب سياسية وكان الوالي يكرهه فاغتاله واماته شر ميتة. توفي 759. نقل من البهلوبة الى العربية كتاب "كليلة ودمنة". وله من الكتب المنقولة التي وصلت الينا "الأدب الكبير" و"الأدب الصغير".

Позднее средневековье (XIII-XVIII века)

В научной литературе почти шестисотлетний послеклассический период принято считать временем политического и культурного упадка в истории арабов. Формально Багдадский халифат прекратил своё существование лишь в 1258 г., после завоевания Багдада монголами и убийства ими последнего аббасидского халифа, однако фактический распад империи начался значительно раньше. Общая политическая ситуация в бывшей столице империи не благоприятствовала созиданию культуры, и жизнь замерла на многие столетия. Замирают и науки. Возможно, единственной значительной фигурой этого времени был географ и космограф аль-Казвини (1203-1283). Его основной труд «Чудеса тварей и диковины существующего» посвящён небесным светилам, календарям, всем земным явлениям (флоре, фауне, атмосфере, климату, человеку и т. п.).

Иной была картина в западных областях арабского мира, экономическое и культурное развитие которых успешно продолжалось вплоть до XV века. Здесь ведущая роль принадлежала Египту, где во второй половине XII века власть перешла к династии Айюбидов. Сменившие их династии мамлюков (1250-1517) на протяжении почти трёх столетий сохраняли власть над Египтом и большей частью Сирии. Мамлюкский султан Кутуз (1259-1260) смог разгромить монгольское войско в 1260 г., а его преемник султан Байбарс (1260-1277) нанёс ряд поражений крестоносцам. Во времена господства мамлюков Египет вёл широкую торговлю с Европой и Индией, в стране процветали ремёсла, расширялась ирригационная система, строились водоёмы, возводились мечети и дворцы. Однако естественные науки почти не развиваются: в образованной среде общества (в первую очередь в духовенстве) сохранялось убеждение, что их изучение с точки зрения пользы верующим нежелательно, поскольку не ведёт к праведной жизни, и что учёному надлежит в меру своих слабых сил попытаться проникнуть в замысел творца, а не познавать явления природы как таковые. Образованные мусульмане того времени относились к природе с уважительным любопытством, видя в ней прежде всего творение Аллаха, и признавали необходимость лишь тех естественных знаний, которые способствовали правильному поведению, т. е. обретению морального опыта, дидактике. Поэтому их в первую очередь интересовали такие традиционные для арабов науки,

как лингвистика (наука, необходимая для чтения и понимания священных текстов), история (знание которой полезно в качестве назидания) и география (поскольку это касалось мира ислама). Среди учёных-филологов более других прославились знаменитые лексикографы Ибн Манзур (1233-1311), составивший большой словарь арабского языка «Язык арабов», и аль-Фирузабади (1329-1414) — автор многотомного словаря арабского языка под названием «Океан». Славу величайшего филолога-грамматиста заслужил в арабском мире уроженец Андалусии Ибн Малик (1206-1274), проживший большую часть жизни в Дамаске и написавший поэму, состоящую из тысячи стихов, в которых излагается вся арабская грамматика («Тысячница»). Параллельно создаются справочники энциклопедичного типа (Ибн Халликан (1211-1282) составил словарь «Кончины знаменитых людей», содержащий разнообразные сведения об учёных и литераторах, халифах, эмирах и других знаменитых людях Халифата). К замечательным арабским географам-путешественникам относится Ибн Баттута (1304-1377), а историческая наука представлена учёными — Ибн Тагрибирди (1411-1470) и аль-Макризи (1364-1442). Вершиной арабской историографии можно считать историка и социолога из Туниса Ибн Халдуна (1332-1406). В книге «Введение» он попытался систематизировать опыт арабов в историографии и создать особую науку о закономерностях развития человеческого общества, исходя из эволюции форм производственной деятельности, и о политической организации общества, свойственной тому или иному этапу его хозяйственно-экономического развития.

Тяжелейший удар культурному прогрессу всех арабских областей Халифата был нанесён турецким завоеванием. Турки-османы во главе с Селимом Первым в 1516 г. разбили мамлюков под Алеппо, заняли Дамаск, а в 1517 г. Каир. Отныне Египет, Сирия и часть Аравии превратились в провинции Османской империи, управлявшиеся пашами, присылавшимися из Стамбула вплоть до конца XVIII века.

Литература

1. *Крымский А.Е.* История новой арабской литературы. М., 1971.
2. *Фильштинский И.Ю.* Социальная функция арабского классицизма // Проблемы арабской культуры. М., 1987.
3. *Фильштинский И.Ю.* История арабской литературы. М., 1991.
4. *Игнатенко А.А.* Ибн Хальдун. М., 1980.
5. *Тимофеев И.В.* Ибн Батута. М., 1983.

العلماء العرب في القرون الوسطى

ابن البيطار (عبد الله بن أحمد) عاش منذ ثمانيمئة عام وكان عالم النبات ويعتبر إمام النباتيين وعلماء الأعشاب. ولد في سنة ألف ومئة وتسع وتسعين ميلادية في مدينة "ملقة" (مدينة تقع على الشاطئ الجنوبي الشرقي بالأندلس – إسبانيا الآن). جاب شمال إفريقيا لدراسة النبات وصار رئيس العشابين في مصر. غرس النباتات النادرة في الحدائق وساح في أرجاء الأندلس والمغرب الكبير وآسيا الصغرى واليونان والرومان (إيطاليا الآن) والشام لمعرفة عالم النبات. وأتقن اللغة اللاتينية حديثا وكتابة. ووصف ألفا وأربعمئة نبات. وتحدث عن العلاج بها. ومن بينها ثلاثمئة نبات من اكتشافه. وصار رئيسا للصيادلة بمصر والشام. وألف كتابين في العلاجات النباتية والمعدنية والحيوانية. ومن مؤلفاته "الجامع لمفردات الأدوية والأغذية" و"المغني في الأدوية المفردة". وصارت كتبه من بعده مرجعا للصيادلة

والأطباء وعلماء النبات. توفي في دمشق عام 1248. وبقيت ذكرى العالم ابن البيطار حية من بعده في تاريخ علم النبات وعلم الطب وعلم الصيدلة في ديار الإسلام وفي أوربا الى مطالع عصر النهضة الأوربية.

ابن بطوطة (محمد بن عبد الله 1303-1377). ولد في طنجة. رحالة مسلم طاف في أنحاء العالم المعروف واستغرقت رحلاته ربع قرن قطع فيه خمسة وسبعين ألف ميل وزار خلالها مصر والشام وفلسطين والحجاز والعراق وبلاد العجم وجنوبي بلاد العرب وإفريقيا الشرقية وبلاد آسيا الصغرى والقرم والقسطنطينية وبلاد خوارزم وما وراء فولغا وبخاري وافغانستان والهند والصين وبنغال والهند الأقصى. هكذا ساح ابن بطوطة في قارات العالم القديم الثلاث من المغرب غربا الى الصين شرقا ومن ضفاف الفولغا وبحر أورال وسهوب تركيا الشمال الى جزر الهند الشرقية وسواحل عمان وتانزانيا وحوض النيجر في الجنوب. ثم رجع الى بلاد العرب عن طريق جزيرة سومطرة وعاد الى المغرب ثم الى غرناطة وقادته رحلته الثالثة الى بلاد الزنج. وعرف في أسفاره الغنى والفقر والسعادة والشقاء والأخطار والأهوال وعاد الى فاس

ليروي للناس حكايات أعجب من حكايات السندباد وقائعها أغرب من الخيال وابن بطوطة دقيق الملاحظة فكه الأسلوب أمين الوصف والرواية. له "تحفة النظار في غرائب الأمصار وعجائب الأسفار" المعروفة برحلة ابن بطوطة. ترجمت الى الفرنسية والانكليزية والألمانية والروسية. ومن يزور المغرب اليوم سيجد بطنجة دربا اسمه "درب ابن بطوطة"، به كان بيته، وسيجد بالقرب من سوق طنجة ضريحا لابن بطوطة عليه قبة متواضعة خضراء اللون مثل قباب وعمائم الأولياء والصالحين والصوفية الذين أحبهم.

ابن خلدون (عبد الرحمن، أبو زيد) أبو علم الاجتماع وفيلسوف اجتماعي ومؤرخ عربي. كانت عائلة "آل خلدون" عائلة نبيلة وعريقة ومرموقة في تونس. في القرن الهجري الأول هاجر جدها "خالد من ديار "حضرموت" (باليمن) وأقام مع عائلته في "اشبيلية" بالأندلس. وتعظيما لشأن خالد صغر اسمه على الطريقة الأندلسية فقالوا "خلدون". مع مرور السنين صارت عائلة "خلدون" واحدة من أقوى وأكبر

ثلاث عائلات يمنية الأصل في اشبيلية. واشتهر من رجال "آل خلدون" كثيرون في مجالات الفكر والعلم والسياسة. هكذا ينتسب الى أسرة أندلسية حضرمية الأصل أقامت في إشبيلية واشتهر منها رجال علم وسياسة. وكان ابن خلدون من أعلام زمانه في الادارة والسياسة والقضاء والأدب والعلوم. ولد في تونس عام 1332 وتوفي بالقاهرة عام 1406. وكانت مدينة تونس في القرن الرابع عشر الميلادي موقعا تجاريا يراقب عمليات العبور البحرية والبرية في البحر المتوسط وبين المغرب والمشرق الإسلاميين. وكانت تونس آنذاك عاصمة لدولة "الحفصية" وتزدان بعشرات القصور الفخمة والمدارس العديدة والمساجد المعروفة وفي مقدمتها "مسجد القبة". تنقل ابن خلدون في بلاد المغرب والأندلس وتولى أعمالا سياسية في فاس وغرناطة وتلمسان ولقي دسائس ووشايات ثم توجه الى المشرق واستقر في مصر ودرس في الأزهر وتولى قضاء المالكية. ألف في التاريخ فكان فيه مؤسسا ورائدا لعلم فلسفة التاريخ والاجتماع وذلك في "مقدمته" الشهيرة لكتاب العبر، وقد أرسى فيها أسس علم الاجتماع في مختلف وجوهه حتى قبل فيها: "انها خزانة علوم اجتماعية

وسياسية واقتصادية وأدبية". لم يضع أحد من علماء الغرب لبنات جديدة في علم الاجتماع وفلسفة التاريخ سوى العالم "أوجيست كونت" في منتصف القرن التاسع عشر أي بعد ابن خلدون بأربعة قرون ونصف قرن.

ابن رشد (أبو الوليد محمد بن أحمد Averroes) فيلسوف عربي وآخر الفلاسفة العرب وأعظمهم أثرا. ولد في قرطبة عام 1126 وتوفي في مراكش عام 1198. في القرن الثاني عشر الميلادي كانت قرطبة أكثر مدن أوربا سكانا وأغناها مالا وأعلاها ثقافة. درس ابن رشد الكلام والفقه والشعر والطب والرياضيات والفلك والفلسفة. وتقدم لنيل الإجازات العلمية من أساتذته في كل هذه العلوم في المسجد الجامع الكبير بقرطبة. ثم قدمه ابن طفيل لأبي يعقوب يوسف خليفة الموحدين 1182 فعينه طبيبا له ثم قاضيا في قرطبة. سماه الغرب "الشارح" نظرا الى شروحه الكثيرة والممتازة لأرسطو. حاول التوفيق بين الشريعة والفلسفة في "فصل المقال فيما بين الحكمة والاتصال" كما دافع عن الفلسفة ضد الغزالي في كتاب "تهافت التهافت". كان يدعو للعقل والمدنية والمساواة بين الرجال والنساء ويوفق بين الدين والعلم، وبين الدين والفلسفةويعرض

وينقد أفكار الفلسفة المشرقية والمغربية، ويطورها، ويهز بفكره وكتبه الدنيا بأسرها، وتثير أفكاره موجات من الرضا والغضب في أوربا طوال عدة قرون، فلم يخف أبدا عداءه لاستبداد الطغاة والفقهاء.

ابن سينا (أبو علي Avicenne) أبو الطب البشري وعرف "بالشيخ الرئيس ابن سينا". ولد في افشنة قرب بخارى على نهر زارفشان (بجمهورية أوزبكستان حاليا) عام 980 وتوفي في همذان عام 1037. فيلسوف من كبار فلاسفة العرب وأطبائهم. تعمق في درس فلسفة أرسطو وتأثر أيضا بالافلاطونية المستحدثة. فقد قال بفيض العالم عن الله، كما فعل افلوطين. له ميول صوفية عميقة برزت في "الحكمة المشرقية" وهي عبارة عن فلسفته الشخصية. من مؤلفاته المطبوعة: "القانون في الطب" و"الشفاء" في الفلسفة و"الإشارات والتنبيهات" في المنطق و"النجاة" و"الحاصل والمحصول" والبر والإثم" و"المبدأ والميعاد" وكانت كتبا في الفقه وفي الفلسفة. وألف كتابا عن "الأرصاد الكلية" في الفلك جمع فيه معارفه الفلكية. ولا يزال قسم من تأليفه مخطوطا في خزائن الكتب. له في نفس القصيدة المشهورة ومطلعها: هبطت اليك من المحل الارفع/

ورقاء ذات تعزز وتمنع. فكان عقل ابن سينا بالغ الصفاء وتفكيره شديد التنظيم. وظل كتابه "القانون" الذي تقرب كلماته من مليون كلمة هو الكتاب العمدة في دراسة الطب بالجامعات الأوربية الى القرن السابع عشر الميلادي. وكان ابن سينا واحد من عباقرة المسلمين الكبار وأبدع معارف جديدة في كل العلوم.

ابن حزم (علي بن أحمد) فقيه وشاعر وفيلسوف ومؤرخ ومتكلم أندلسي من أصل مسيحي. ولد في قرطبة عام 994. اشترك في حرب غرناطة وصار وزيرا للمستظهر 1023 وبعد مقتله اعتزل السياسة وانصرف الى التأليف. له "طوق الحمامة" الذي يتأثر بافلاطون و"الفصل في الملل والاهواء والنحل" ويعتبر أول تاريخ مقارن للاديان. توفي في عام 1063.

ابن مالك (ابو عبد الله محمد) ولد في جيان (الأندلس) نحو عام1203. تعلم في دمشق على السخاوي وفي حلب على ابن يعيش. علم في دمشق وبرع في مبادئ اللغة حتى انه كاد ينازع سيبويه شهرته. له "كافية الشافية" وهي أرجوزة في النحو لخصها ب"الألفية" و"لامية الأفعال" و"شواهد التوضيح والتصحيح لمشكلات

الصحيح" يعني "الصحيح" للبخاري. تعلم عليه ولده بدر الدين محمد (توفي 1287) وصنف:"شرح الألفية" و"شرح لامية الأفعال".

ابن المعتز (أبو العباس عبد الله) (861-908): أمير شاعر وأديب عباسي. ولي الخلافة يوما وبعض يوم بعد خلع المقتدر ولقب "المرتضي بالله". مات خنقا. له "ديوان" جمعه أبو بكر الصولي. و"طبقات الشعراء" و"كتاب البديع". اشتهر بوصفه المبتكر ووافر علمه وسلامة ذوقه وتقده.

ابن منظور (محمد بن مكرم) لغوي وأديب. ولد بمصر عام 1232 وتولى القضاء في طرابلس. توفي في 1311. له "لسان العرب" وهو معجم لغوي.

الإدريسي (أبو عبد الله المعروف بالشريف) رحالة وأبو الجغرافيا الطبيعية والبشرية. ولد في "سبتة" عام 1100 وتوفي 1165. وكانت "سبتة" قائمة فوق هضبات بشبه جزيرة يحيط بها البحر من ثلاث جهات وعلى بعد عشرة

أميال، جنوبي جبل طارق. وكان اسم "سبتة" هو "سابيتوم" عندما أنشأها الرومان كقلعة عسكرية. درس الإدريسي في قرطبة وبرع في الهيئة والجغرافية والطب والحكمة والشعر. طاف في بلاد الروم واليونان ومصر والمغرب وفرنسا وجزيرة بريطانيا. دعاه روجه الثاني ملك النورمانيين الى زيارة صقلية وأشرف الإدريسي من صقلية على أول بعثة علمية جغرافية عرفتها الدنيا فجاب رجالها أقطار العالم الوسيط يجمعون المعارف عن الأرض وثرواتها وأهلها. فرسم للملك الإدريسي ما عاينه من البلدان على أول كرة أرضية من الفضة وواضع أكثر من سبعين خريطة للأرض التي نعيش عليها. من مؤلفاته: نزهة المشتاق في اختراق الآفاق" و"الجامع لصفات اشتات النبات". ويعتبر "الشريف الإدريسي" واحدا من المجددين في الإسلام بما قدمه لعلم الجغرافيا والخرائط من أصالة وابتكارات جعلته بحق أبا للجغرافيين العرب.

البيروني (أبو الريحان) مؤلف عربي من أصل فارسي وعالم الجغرافيا الفلكية. ولد بضاحية خوارزم عام 973

وتوفي عام 1048. درس الرياضيات والفلك والطب والتقاويم والتاريخ والعلوم اليونانية والهندية وكانت بينه وبين ابن سينا علاقة وثيقة. من مؤلفاته "الآثار الباقية من القرون الخالية" و"القانون المسعودي في الهيئة والنجوم" و"تاريخ الهند" و"الكتاب في الاسطرلاب". برهن البيروني على كروية الأرض ودورانها حول محورها وحول الشمس وصنع نموذجا للأرض، وضع عليه خطوط الطول والعرض. وعلل لظواهر الطبيعة وحدد الوزن النوعي للمعادن وقال بان الضوء أكبر سرعة من الصوت وأنقذ تاريخ الرياضيات من الضياع ووضع البيروني طريقة رياضية جديدة لتحديد الجهات الأربع الأصلية أينما كان الإنسان على الأرض في البر والبحر. وفي كتابه الصيدلة ("الدستور") تناول البيروني البحث في المادة الطبية على نسق مشابه لنسق الطبيب الروماني "ديوسقوريدس"، طبيب الإمبراطور "نيرون" في القرن الأول الميلادي. وكان ديوسقوريدس قل سجل ستمئة نبات طبي فزادها البيروني الى خمسة أضعاف وصحح أسماء النباتات الطبية وصنفها على حروف المعجم بأسمائها العربية ومرادفاتها في اللغات الأخرى ووصفها وصفا دقيقا وتحدث عن خصائص الطبية. وتقديرا لفضل

البيروني على العلم أنشئت في "طشقند" عاصمة أوزبكستان جامعة تحمل اسم "جامعة البيروني" وأقام المتحف الجيولوجي بجامعة موسكو تمثاله له بجوار تماثيل عمالقة علماء الجيولوجيا العظام في العالم.

ثابت بن قرة رياضي وطبيب وفيلسوف صابي ورائد التفاضل والتكامل. ولد في "حران" عام 836 وتوفي عام 901. عاش في ظل الخليفة المعتضد في بغداد. نقل الى العربية وشرح مؤلفات اليونان في الرياضيات والفلك. وكتب مئة وستين كتابا ومقالا في علوم الرياضيات والفلك والموسيقى والطب والمنطق والفلسفة. ومزج في حلوله للمعادلات الرياضية بين الجبر والهندسة وصار من أعظم رواد حساب التكامل والتفاضل قبل "ديكارت" و"كاردان" و"بيكر" بستمئة عام. له "الذخيرة في علم الطب". وفي الغرب تحدث المستشرقون الغربيون عن حياة "ثابت ابن قرة"، وإنجازاته العلمية خاصة في علوم الرياضيات واعتبروه أبا من اباء علم "التفاضل والتكامل" والهندسة الميكانيكية والهندسة التحليلية.

الجاحظ (أبو عثمان عمرو بن بحر بن محبوب) عالم أديب. عاش في القرنين الميلاديين الثامن والتاسع. ولد نحو

775 وتوفي 868 بالبصرة. الجاحظ من ائمة الأدب العباسي بل العربي. درس في البصرة وبغداد واطلع على جميع العلوم المعروفة في عصره. نسبت اليه فرقة الجاحظية وهي احدى فرق المعتزلة. ومارس الكتابة العلمية والأدبية والفلسفية. وترك وراءه ثلاثمئة وخمسين كتابا ورسالة في كل علوم زمانه. كان ثاقب البصيرة، متزن العقل، دقيق التعليل، حر الفكر، فجاءت كتبه تلقن العلم والأدب. وكان ذا ملاحظة دقيقة وروح مرحة فكهة وقلم رشيق فصور أحوال عصره وحياة أهل زمانه وأخلاقهم وعاداتهم تصويرا يمتزج فيه الجد بالدعابة. وابتكر للعربية أسلوبا فريدا في النثر الفني المرسل. ومزج في كتاباته بين العلم والدين والفلسفة والأدب. وألف كتابا قيما في علم "الحيوان" كان هو اللبنة الثالثة في علوم التاريخ الطبيعي بعد كتابات "ديمقريطس" و"أرسطو" فكان به الرائد العربي الأول لعلماء الحيوان والتاريخ الطبيعي. ومن مؤلفاته الكثيرة"الحيوان" في سبعة أجزاء و"البيان والتبيين" و"البخلاء" و"التاج".

جابر بن حيان (توفي 815) من علماء الكيمياء العرب المشهورين. ولد في مدينة "طرطوس" شمالي مدينة انطاكية بسوريا في عام 720. عاش في الكوفة واتصل

بالبرامكة. كان أبا للكيمياء ووضع قواعد في المنهج العلمي التجريبي. وصف العمليات الكيميائية والأجهزة والتجارب. وتحدث عن تكوين المعادن والتفاعل الكيميائي والآتحاد الكيميائي وعن الفلزات واللافلزات. واكتشف مستحضرات كيميائية وضع بها أسسا لعلوم البلمرات والصباغة والدباغة والسموم. ووضع أساس علم الميزان. له مؤلفات كثيرة منها "أسرار الكيمياء" و"علم الهيئة" و"أصول الكيمياء" و"الرحمة". ترجمت مؤلفاته الى اللاتينية. وظل أثره خالدا من بعده.

ابن الرزاز الجزري (إسماعيل) فنان عالم هندسة عربي. عاش في الحوض الأعلى لنهر دجلة في القرن الثاني عشر الميلادي. نبغ في علم الحيل الميكانيكا في فرعي الهيدروليكا والديناميكا. و الف لمحمود بن أرتق في آمد "كتاب في معرفة الحيل الهندسية" 1205 وفيه التعليمات على صنع الساعات. وبين في ثلاثة أجزاء من كتابه طريقة صنع آلاته الميكانيكية العجيبة الذاتية الحركة وكيفية عملها وملأ ثلاث مدن بمخترعاته التكنولوجية. ويعده الغربيون ذروة العقل العربي المسلم. في الغرب ترجم كتاب "بديع الزمان أبو العز اسماعيل بن الرزاز الجزري" الى لغات عديدة بينها

كانت اللغة اللاتينية في القرن الثالث عشر الميلادي. ولقد لعبت آلات ابن الرزاز وحيله الهندسية دورا هاما في الاتجاه نحو صناعة الآلات والأجهزة التي تمخضت عنها التكنولوجيا الحديثة.

الخازني (عبد الرحمن أبو الفتح) فلكي وعالم الطبيعة عاش في القرن الميلادي الثاني عشر. كان غلاما روميا في مدينة "مرو" (تقع في جمهورية تركستان) وتوفي نحو 1155. تمكن بدروسه الهندسية والفلسفية من تأليف كتب علمية خطيرة منها: "الزيج المعتبر السنجري" وفيه ذكر مواقع النجوم الثابتة وألف أهم كتاب في الطبيعة في عشرات أجزاء وهو "ميزان الحكمة".واكتشف كثيرا من حقائق العلم عن الهواء والسوائل والموازين والروافع ومراكز الثقل ومفرغات الهواء والكثافة النوعية والضغط الجوي والجاذبية الأرضية. واخترع ميزان القبان وميزانا نوزن الأجسام في الماء والهواء. ومهد السبيل لاختراع "جاليليو" لمقياس الحرارة و"توريشيللي" لمقياس الضغط الجوي، فكان أعظم عالم طبيعة في زمانه.

الخوارزمي (محمد بن موسى) أبو الرياضيات وأحد منجمي المأمون. عاش في القرن الميلادي التاسع و توفي نحو

849. رأس مكتبة المأمون في بغداد. الف في الجغرافيا والفلك وجعل من معارف الجبر الممزقة علما لأول مرة وأدرك قيمة "الصفر" في "الحساب الهندي" واعتمد في مؤلفاته الحسابية على الهنود الفرس في تعليم مدرسة جنديسابور. له "الجبر والمقابلة"

الخليل (بن أحمد الفراهيدي) سيد أهل الأدب قاطبة في علمه وهو الغاية في تصحيح القياس واستخراج مسائل النحو وتعليله. هو أول من استخرج العروض. يعتبر الخليل أبا المعاجم العربية وابا الشعر العربي وابا اللغة العربية. علم سيبويه والأصمعي وغيرهما من أئمة العربية. توفي نحو 786 في البصرة. له "كتاب العين" وهو أول قاموس عربي. فقد كان الخليل ولايزال طليعة العباقرة العرب الخالدين بين العلماء العرب أجمعين.

داود الأنطاكي عالم بالطب والأدب ويعتبر أبا الصيدلة وآخر الصيادلة العرب العظام المعالجين بالأدوية الطبية الطبيعية. عاش في القرن السادس عشر الميلادي. ولد في أنطاكية (شمال غربي سوريا). كان ضريرا. أقام بالقاهرة. أجاد عدة لغات وجاب أنحاء تركيا والشام ومصر طلبا للمعرفة. توفي 1599 في مكة. أشهر كتبه

"تذكرة أولى الألباب والجامع للعجب العجاب" في ثلاثة أجزاء جمع فيه أكثر من ثلاثة آلاف نبات. ويعرف بتذكرة داود الأنطاكي و"تزيين الأسواق" في الأدب. ولقد ظلت "تذكرة داود" المرجع في التداوي من الأمراض عددا من القرون في مدارس ومعاهد وكليات الطب في أورباوالعالم الإسلامي. ففي "التذكرة" صب داود كل معارف السابقين في التداوي وبنظام محكم جديد جمع فيه بين معارف العلوم الشتى، الوثيقة الصلة، بالطلب والصيدلة، وسخرها لغرض واحد هو التداوي والعلاج بأدوية مستخلصة من النباتات وأجزاء الحيوانات والمعادن، كان قد تصدى لها قبله بالذكر، والشرح والاختيار أطباء وعلماء عظام من اليونانيين والفرس والهنود والمصريين والعرب والمستعربين بالإسلام.

الدميري (محمد بن موسى) مفكر وعالم بالحيوان. عاش في القرن الميلادي الرابع عشر. ولد في مصر عام 1341. كان مدرسا في الأزهر ثم في مكة. توفي في عام 1405. وألف أهم كتاب في التاريخ الطبيعي الى زمانه في العصر الوسيط هو كتاب "حياة الحيوان الكبرى" ضمنه معارف علمية وأدبيات علم الحيوان من القصص ورؤى

الأحلام والأشعار وتجاوز بكتابه هذا كتاب "الحيوان" للجاحظ وكتاب "عجائب المخلوقات" للقزويني. وهو أول مؤلف من نوعه في الأدب العربي فيه معلومات عن الطب النسبي وعلم النفس.

الرازي (أبو بكر محمد بن زكريا Razes) من أشهر أطباء العرب ورائد المستشفيات الحديثة وكان عازفا على العود ومغنيا وصائغا. ولد في مدينة الري الفارسية عام 864. ولقب "بجالينس العرب" أو "طبيب المسلمين". دبر البيمارستان في الري وفي بغداد. ألف كتبا في الطب والتشريح والكيمياء وابتكر أجهزة مخبرية وكانت له أوائله في الطب والكيمياء واستخدم الموسيقى في العلاج وأنشأ أول مستشفى حديث ووضع دستورا لأخلاق الطبيب وأول من قال بأن الأمراض الوراثية تنتقل من الآباء الى الأبناء وأول من عالج الحمي باستخدام الماء البارد واول من كتب مقالات خاصة في طب الأطفال وأول من ابتكر ما يسمى بالطب النفسي في العلاج فمزاج الجسم تابع لمزاج النفس. له مؤلفات كثيرة منها "برء الساعة" و"الحاوي" (كان هذا الكتاب في ثلاثة وعشرين جزءا) و"الجدري والحصبة" وهو أفضل الكتب الطبية القديمة

و"الميزان الطبيعي" وغيرها. وترجمت كتبه الى أكثر لغات أوربا. توفي الرازي في عام 932 تاركا وراءه للحضارة العربية الإسلامية قمة بلغتها من قمم العلم في العصور الوسطى وتاركا وراءه للبشرية بأسرها تراثا غنيا من كتب الطب والكيمياء. ويرى الزائر لمكتبة كلية الطب بجامعة باريس صورة تذكارية للرازي بجانبها صورة لابن سينا ولا يزال هناك الى اليوم جناح تذكاري يحمل اسم الرازي بجامعة "برنستون" بالولايات المتحدة الأمركية. وكان يلقب في زمانه وبعد زمانه بلقب "جالينوس العرب" وقيل في وصف دوره كطبيب:"كان الطب معدوما فأحياه جالينوس اليوناني وكان متفرقا فجمعه الرازي وكان ناقصا فكمله ابن سينا".

الزرنوجي (برهان الدين) لغوي من أهل بخاري وولد في بلدة زرنوج (بجمهورية أوزبكستان) وكان من آباء التربية والتعليم في العصور الوسطى. وعاش في القرن الثاني عشر الميلادي، في عصر شاع فيه الاهتمام بإنشاء المدارس وتاسيس المعاهد الدينية

وانتشرت فيه مجانية التعليم بهذه المدارس وبالمساجد الجامعة في عواصم العالم الإسلامي ومدنه الكبرى. وألف كتابا شهيرا ("تعليم المتعلم طريق التعلم" واختلفت عناوين هذا الكتاب على أيدي الناسخين منها مثلا "تعليم المتعلم طريق التعلم") في علم التربية ليعلم به طلاب العلم طريقة في التحصيل العلمي والمراجعة. وترجم كتابه الى اللغات اللاتينية والإنجليزية والألمانية. وأثرت آراؤه التربوية في عصره وبعد عصره. له "الموضح" في شرح مقامات الحريري.

الزهراوي (أبو القاسم خلف بن عباس Abulcasis) من كبار الجراحين العرب. عاش في القرن العاشر الميلادي. تعاطى التطبيب في قرطبة على أيام عبد الرحمن الثالث. مارس الجراحة بيديه بدلا من الحلاقين. وأعاد تأهيل القابلات وابتدع نظام الممرضات وابتكر آلات جراحية كثيرة من حديد لايصدأ بدلا من الذهب والفضة. واكتشف أساليب جديدة للجراحات الظاهرة والعميقة. وعلم

أسرار الجراحة لأطباء أوربا في زمانه وألف موسوعة طبية مزودة بالرسوم لأول مرة. له "المقالة في عمل اليد على فن الجراحة" و"التصريف لمن عجز عن التأليف" وانتقلت نسخ أجزاء كتاب "التصريف" في أرجاء العالم الإسلامي في زمانه، وترجمت الى اللاتينية في القرن الثاني عشر الميلادي. وتوالت ترجمات "التصريف" الى القرن الثامن عشر الميلادي من العربية الى الإنجليزية والفرنسية والألمانية والعبرية والتركية. ورغم كل هذه الترجمات لكتاب "الزهراوي" وسواه من علماء الإسلام كان علماء الغرب يقولون:"من لم يعرف العربية لم يعرف من العلم شيئا". ولد الزهراوي في 1030 وتوفي في 1106 في الأندلس.

ابن الشاطر (علاء الدين أبو الحسن علي بن ابراهيم بن محمد بن الهمام بن محمد ابن ابراهيم بن حسن الأنصاري الدمشقي) عالم بالفلك والحساب ابو النظام الشمسي من أهل دمشق وموقت للصلوات ومؤذن بالجامع الأموي. وصار غنيا لمهارته في التطعيم بالعاج. وظلت آلته "البسيط"تواصل عملها على منارة الجامع الأموي تهدي الناس الى مواقيت الصلوات الخمس. ودرس ابن الشاطر

علوم الرياضيات والفلك والحيل الهندسية وصار صاحب مدرسة فذة في الفلك، وعارض نظرية بطليموس، وبرهن لأول مرة قبل كوبرينك بمائتي عام على النظام الحقيقي للمجموعة الشمسية ودوران الكواكب حول محاور لها وحول الشمس. ألف عدة كتب في الفلك منها "مختصر في العمل بالاسطرلاب" و"زيج ابن الشاطر" وقد حقق فيه ابن الشاطر أماكن الكواكب وبين سائر حركاتها ورتبها أحسن ترتيب وشرح كل ما ورد به في مائة باب. واخترع لأول مرة قبل أوروبا ساعة حائط ميكانيكية من المعدن صنعها من رقائق النحاس قطرها ثلاثين سنتيمترا. توفي في 1375 في عمر بلغ اثنين وسبعين عاما. كان ابن الشاطر فلكيا عربيا مشهورا وقد سبق كوبرينك الذي عاش في القرن السادس عشر الميلادي بوضع نظريته عن حركة الكواكب ودورانها حول الشمس او ما يسمى الآن بالنظام الشمسي.

الطوسي (نصير الدين محمد) أبو حساب المثلثات وعالم موسوعي نبغ في الرياضيات. عاش في القرن الثالث عشر الميلادي. ولد في طوس

عام 1200 وتوفي في بغداد عام 1273. فلكي ورياضي أسس مرصدا فلكيا في مراغة (اذربيجان). أنقذ مئات الآلاف من كتب التراث من أيدي المغول وجمعها في مكتبة مرصد مدينة "مراغة" (غربي بحر قزوين في الشمال الغربي من إيران الى الجنوب من مدينة "تبريز"). وصار مرصد مراغة واحدا من أشهر واكبر المراصد التي عرفها العالم الإسلامي مثل مرصد المأمون في بغداد والحاكم بأمر الله في القاهرة. له مؤلفات في الفلسفة والطب وعلم الهيئة منها "تجريد الكلام" و"شرح الاشارات" و"التذكرة" و"شكل القطاع". مهد الطريق لكوبرنيكوس باكتشافه صورة أبسط لحركة الكواكب. وجعل من حساب المثلثات علما مستقلا لأول مرة في كتابه "شكل القطاع" فاستفاد منه "ريجيو مونتانوس" بعد قرون في كتابه "المثلثات". وكان أول من استعمل الجالات الست للمثلث الكرى القائم الزاوية. وأظهر براعة فائقة في قضايا هندسية تتعلق بالمتوازيات التي تقوم عليها الهندسة المستوية. وكانت نظرياته وبراهينه ولا يزال محل تقدير علماء الرياضيات في عصرنا وبعد عصرنا.

ابن العوام (يحيى) كاتب أندلسي وعالم الزراعة والفلاحة وتربية الحيوانات والطيور. عاش في القرن الثاني عشر الميلادي. عشق الأرض وأحب النبات. وقضى حياته بمدينة أشبيلية (في الجنوب الغربي من الأندلس الى الجنوب الغربي من مدينة "قرطبة" والى الشمال من مدينة "قادس" وعلى بعد ستين ميلا من المحيط الأطلاسي أو الأطلنطي) في مزارع أبيه. توفي في عام 1145. له "كتاب الفلاحة الأندلسية" ترجم الى الاسبانية والفرنسية وهو من المراجع في تاريخ علم النبات. كتب في كتابه عن أنواع الأراضي والنباتات والحيوانات والطيور والزهور في جزأين. وجرب واختبر كل ما كتب عنه وابتكر وروداً متعددة الألوان وتفاحا يثمر في غير موعده.

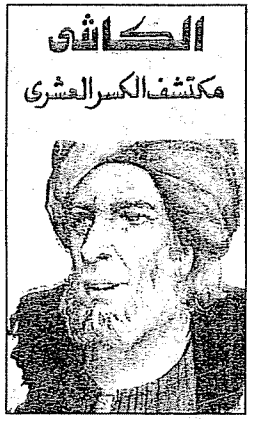

الفارابي (أبو نصر محمد بن طرخان) الفارسي الأصل والتركي الموطن والعربي الثقافة والدين عاش في

القرن العاشر الميلادي. ولد في قرية "وسيج" بولاية "فاراب" فيما وراء نهري "سيحون" و"جيحون" (تركستان) في سنة 872 ميلادية وتوفي في دمشق عام 950. من أعظم فلاسفة العرب ويعتبره العرب أبا الفلسفة الإسلامية. وجاب مدائن عصره في وسط آسيا والعراق والشام ومصر. درس في بغداد وحران ثم أقام في حلب في بلاط سيف الدولة الحمداني. لقب "بالمعلم الثاني" بعد أرسطو وكان متضلعا من الرياضيات والموسيقى. وترك وراءه للدنيا أضخم كتاب في الموسيقى وأول موسوعة للعلوم. من مؤلفاته "الجمع بين رأي الحكيمين" وقد حاول فيه التوفيق بين افلاطون وأرسطو ووفق بين فلاسفة اليونان وبين الفلسفة والدين، و"التوطئة في المنطق"، و"السياسة المدنية"، و"آراء أهل المدينة الفاضلة" ودعا فيه الى حياة سعيدة في مدينة فاضلة و"كتاب الموسيقى الكبير"، و"إحصاء العلوم والتعريف بأغراضها" حيث تجمعت كل معارف الفارابي الموسوعية في شتى العلوم، و"جوامع السياسة" ورسالة "الفصوص".

القزويني (زكريا بن محمد بن محمود النجادي الكوفي) فقيه غلب عليه التاريخ والجغرافية وعالم

الجيولوجيا. القزويني عالم رحالة عاش في القرن الميلادي الثالث عشر. ولد في قزوين عام 1203 ميلادية وتوفي في سنة 1283. وجاب بفرسه أنحاء فارس والعراق والشام وكشف أسرار الأرض ومعادنها وعالم الأحياء فوقها وبرهن قبل كوبرينك وجاليليو بثلاثة قرون على دوران الأرض حول نفسه وحول الشمس ودوران الشمس حول نفسها وحول مركز المجرة. تعرف الى ابن العربي في دمشق. تولى القضاء في واسط والحلة. له "عجائب المخلوقات وغرائب الموجودات" وهو مجموعة استطرادات متنوعة في علم الطبيعة والسياسة والتاريخ استحق به لقب هيرودوتس القرون الوسطى وبلينس العرب. وكان أول من وضع نواة علم نشوء الكون وقدم معارف العلم لكافة الناس موشاة بالموروثات الأدبية الشعبية.

الكاشي (غياب الدين جمشيد بن مسعود بن محمود الكاشي) عالم مسلم عاش في القرنين الميلاديين الرابع عشر والخامس عشر في عصر سيطر فيه المغول على آسيا وشرق أوربا، ولا يعرف أحد له الى اليوم تاريخ ميلاد

وتوفي في عام 1436. وشيد أعظم مرصد في سمرقند وأول من تولى إدارة مرصد سمرقند واشتغل في وضع جداولة الفلكية. الكاشي مكتشف الكسر العشري وصنع مزولة تحدد الوقت بالساعات، وألف كتبا رياضية وفلكية أخلدها كتابه "مفتاح الحساب" الذي اكتشف فيه الكسر العشري فيسر به العمليات الحسابية ومهد الطريق لاكتشاف اللوغاريتمات والتفاضل والتكامل. وترجم كتابه في أوربا بشتى اللغات. والى روسيا وصل كتابا "مفتاح الحساب" و"تلخيص المفتاح" عبر الطريق التجاري الى ضفاف "الفولجا" وكانت تحت الحكم المغولي. وكان العالم الرياضي "ماجنتيسكي" هو أول من استخدم كسور الكاشي العشرية في كتابه "الحساب" بعد مائتين وسبع وستين سنة من وفاة الكاشي. وللعالم العربي "سلم السماء" في حجم النجوم وبعدها. وعاش الكاشي في العصر الذي كان عصر الموسوعات العلمية ينشط ويزدهر في محاولة أخيرة من علماء العرب والإسلام لإنقاذ ما أثمرته العقول العربية المسلمة طوال ثمانية قرون.

الكندي (أبو يوسف يعقوب) فيلسوف وعالم مترجم عربي مسلم. عاش نحو 796-873 وهو من قبيلة كندة

الشهيرة من عرب اليمن (حضرموت). وعاصر في حياته من الخلفاء العباسيين: هاورن الرشيد والمأمون والمعتصم والواثق والمتوكل ومحمد المنتصر وأحمد المستعين. وكان أول الفلاسفة المسلمين ودعي "بفلسفي وعلمي" في بغداد على عهد المأمون. وحمل في حياته لقب "فيلسوف العرب" ولقب "سليل الملوك". وصار أبا للفلسفة الإسلامية في كل العصور وأبا للموسيقى العربية. فقد وفق في الفلسفة لأول مرة بين اتجاهات الفلاسفة وبين الفلسفة والدين. فعبد طريقا جديدا للحضارة الإسلامية والفكر الإسلامي. ووضع أول سلم للموسيقى العربية يطابق السلم الطبيعي الحديث.وعني بالرياضيات والمنطق والعلوم الطبيعية والفلك والموسيقى والفلسفة.

ابن ماجد (شهاب الدين أحمد) العماني المولد والنشأة – بحار ورائد عربي يعرف بلقب"أسد البحر" توفي بعد 1498. جاب بسفنه بحار المحيط الهندي طوال ستين عاما ويقال انه رافق فاسكو دي غاما الى الهند في عام 1497. ووطئت قدماه سواحل وموانى الصين والهند واندونيسيا و الخليج العربي والساحل الإفريقي الشرقي والبحر الأحمر. واستخدم لأول مرة البوصلة في الملاحة البحرية. واكتشف

علم البحر لأول مرة. وألف فيه أكثر من ثلاثين كتابا. وله "الفوائد في أصول علم البحر والقواعد". وكان أعظم ربابنة البحار العرب في القرن الميلادي الخامس عشر.

يوحنا بن ماسويه (Mesue) طبيب سرياني وعالم الأحجار الكريمة. عاش في القرن التاسع الميلادي. كان أبوه من أطباء العيون وخدم الرشيد. نشأ في بغداد وعهد اليه الرشيد بترجمة الكتب الطبية فكان طبيب البلاط العباسي من أيام الرشيد حتى المتوكل. هكذا كان الطبيب الخاص لستة خلفاء. نبغ في الطب وألف فيه أكثر من مائتي كتاب ورسالة. وقاد حركة الترجمة لكتب الطب من اليونانية والسريانية الى العربية. له مؤلفات كثيرة منها "النوادر الطبية" و"كتاب الحميات" و"كتاب الأزمنة" و"الأحجار وصفاتها". واقتنى في قصره طيورا وحيوانات من غابات آسيا وإفريقيا. وكان عاشقا للمجوهرات النفيسة والأحجار الكريمة وألف عنها أهم كتاب في زمانه مثلما كان محبا للدعابة والنوادر والفكاهات.

ابن ملكا (أوحد الزمان هبة الله ابن علي البلدي 1087-1165) طبيب يهودي اعتنق الإسلام وفيلسوف وعالم عاش في القرن الثاني عشر الميلادي. أصله من البصرة.

جاء بغداد وخدم البلاط العباسي في عهد المقتدي والمستظهر. ذاعت شهرته كطبيب معالج في زمانه وأملى بعد أن فقد بصره كتابه الموسوعي الخالد "المعتبر في الحكمة" في المنطق والطبيعيات والحكمة الالهية. واكتشف في كتابه قوانين علم الحركة الثلاثة قبل "دافنتشي" و"جاليليو" و"اسحق نيوتن" ووضع معها أسس علم الحركة وأنواعها. تحدث عن الحركة الطبيعية في سقوط الأجسام من أعلى الى أسفل بتأثير الجاذبية الأرضية وهن الحركة القسرية للأجسام من أسفل الى أعلى أو من جهة أفقية الى جهة أفقية أخرى بتأثير محرك لها. وتحدث عن التساقط الحر للأجسام التي تزيد سرعتها وقوة حركتها مع مسافة السقوط. وقبل ليوناردو دافنتشي تحدث عن استحالة الحركة الطبيعية لأي جسم حركة دائمة من تلقاء ذاته وبلا نهاية أو دون توقف وهي الحركة التي كان يحلم بها العلماء والفلاسفة من قديم الزمان. وله "كتاب اختصار التشريح".

ابن النفيس (علي بن أبي الحزم) طبيب فيلسوف وهو عبقري الطب العربي الذي جعل من معارف التشريح علما مستقلا وكشف أسرار القلب. كان القرن الذي

عاش فيه ابن النفيس القرن الثالث عشر الميلادي. ولد ابن النفيس في دمشق 1210 وتوفي بالقاهرة 1288. رئيس أطباء مصر. له "شرح تشريح قانون ابن سينا". وصف فيه دورة الدم الصغرى أي حركة الدم في الدائرة وهي المعروفة في زماننا باسم "الدورة الرئوية، فكان له السبق في ذلك، و "موجز القانون" و"الكتاب الشامل في الطب".

ابن الهيثم (أبو علي الحسن بن الهيثم Alhazen) فلكي ورياضي وعالم طبيعي عربي. ولد بالبصرة نحو 965 وقصد القاهرة في أيام الحاكم الخليفة الفاطمي وتوفي عام 1039. ترجم كتابه "علم المناظر" في البصريات الى اللاتينية وأصبح كتابا مدرسيا في أوروبا في العصر الوسيط حتى روجر بيكون (توفي 1213). وله "مقالة في الضوء". كان أول من قال بأن الضوء له سرعة، وأول من وضع الأساس لفكرة صندوق التصوير الفوتوغرافي وسبق بآرائه رواد عصر النهضة الأوربية الحديثة. وكان ابن الهيثم عالم البصريات. في كتبه كان حل لمعادلة من الدرجة الرابعة في الرياضيات عرفت باسم "مسألة ابن الهيثم" ، قدم دراسات لموضوع تثليث الزاوية وتربيع الدائرة وطريقة لإثبات قانون الانكسار الأول في الضوء، تلقفها من بعده علماء الغرب

ديكارت وفرمات ونيوتن وأثبتوا بها قانون الانكسار الثاني. لقد عاش ابن الهيثم حياته كلها كما أرادها الله أن تكون شمسا مشرقة في سماء العلم، ظلت تضيء من بعده – عبر كتبه – سبعة قرون الى القرن الثامن عشر الميلادي. ولا تزال آراؤه العلمية نبعا غزيرا للحضارة البشرية الحديثة في الفلك والرياضة والطبيعة.

الوزان (حسن أو لاون الافريقي J.Leo Africanus) مؤرخ ورحالة وعالم عربي عاش في القرن السادس عشر الميلادي. ولد في غرناطة ونشأ في فاس وتعلم في جامعة القيروان وتوفي في تونس قبل 1550. كلفه الوطاسيون (جنوبي المغرب) بمهام دبلوماسية. حج الى مكة. وجاب ممالك الزنوج بوسط افريقيا. زار الآستانة واسره القراصنة فسيق الى نابولي. عاش في روما والفاتيكان. اعتنق المسيحية في روما وعلم العربية وآدابها في ايطاليا. وألف كتبا باللاتينية والايطالية في النحو والصرف والفقه وتراجم الأطباء والفلاسفة ووضع أول قاموس لغوي بثلاثة لغات، وكتب أول

موسوعة عالمية عن إفريقية في تسعة أجزاء. له "المعجم العربي العبراني اللاتيني" و"وصف افريقية".

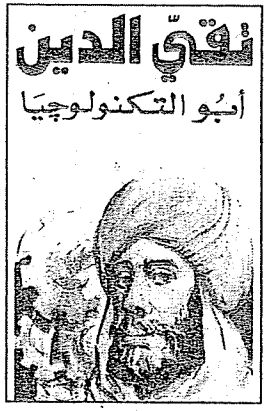
ياقوت الحموي (ياقوت بن عبد الله) مؤرخ ثقة وجغرافي عربي وأبو الموسوعات الجغرافية. رومي الأصل (عربي الأب، رومي الأم. عاش في القرنين السادس والسابع الهجريين أو الحادي عشر والثاني عشر الميلاديين. ولد بالاناضول (تركيا). اشتراه تاجر من حماة (سورية). رحل الى ايران ثم انهزم أمام جيوش جنكيزخان وأقام بالموصل زمنا قصيرا ثم سافر الى مصر وحلب حيث قضى بقية أيامه. وضع كتبا في التاريخ والأدب والأنساب وسير الأدباء. ووضع أول موسوعة في الدنيا في العلوم الجغرافية عن الأقاليم في زمانه والبلاد والبقاع وناس هذه البلاد وحياتهم وثقافتهم وعاداتهم وتقاليدهم وزراعتهم وتجارتهم وحرفهم وحفظ في موسوعته تراثا إسلاميا كثيرا من الضياع وبين هذا التراث حكايات وأساطير عن البلاد والناس وأطلق لأول مرة القول بأن الحياة ليست مقصورة على كوكب

الأرض. له "معجم البلدان" وهو قاموس جغرافي و"معجم الأدباء" أو "إرشاد الأريب الى معرفة الأديب" في تراجم رجال اللغة والأدب والإعلام.

ابن يونس (علي بن عبد الرحمن) فلكي ورياضي مصري وعالم الارصاد الفلكية. عاش في القرن الميلادي العاشر ونال حظوة في بلاط الفاطمي فشيدوا له مرصدا خاصا على جبل المقطم بالقاهرة. ألف للعزيز الفاطمي "الزيج الكبير الحاكمي". وقدم للعالم عن أجرام الفضاء أكمل وأتم جداول فلكية في أربعة أجزاء. واخترع "البندول" قبل "جاليليو" ووضع أساس علم "اللوغاريتمات" قبل "جان نابيير" وبسط القوانين الرياضية باستخدامه لحساب الأقواس الثانوية قبل "سيمبسون". فكان أعظم فلكي عربي عالم بالارصاد في القرون الوسطى. توفي 1009. وما تزال موجودة الى اليوم في كل لغات العالم الحديث مائتان وستون كلمة عربية في علم الفلك، أكد "ابن يونس" حياتها في جداوله الفلكية ، فكتب لها البقاء

والخلود وبينها أسماء الكواكب والنجوم والمنازل والأبراج وآلات من آلات الأرصاد.

تقي الدين (محمد بن معروف) الراصد قاض ومهندس ميكانيكي عربي مسلم. عاش في القرن السادس عشر الميلادي. يعتبره الغربيون أبا للتكنولوجيا لعصر المضخة. استخدم التروس الميكانيكية وطاقات الماء والهواء في إحداث الحركة. واكتشف طاقة البخار واستخدمها قبل "ويلكنز" بمائة عام. واخترع مضخة حلزونية (طنبورا) تدور بقوة الهواء. وابتكر مضخة كابسة ذات اسطوانات ست وضع بها الأساس قبل "نيوكومن" للمحرك الميكانيكي الحديث. وصنع ساعات ميكانيكية تدور بالتروس. توفي في عام 1585 تاركا وراءه للعلم والعلماء ثروة من المؤلفات وكانت كتبا في الهندسة والفلك والرياضة والمواقيت والبصريات، ألفها ورسمها وملأ جداولها. وكان أشهر هذه الكتب وأخلدها كتابه "الطرق السنية في الآلات الروحانية" وبين كتبه الأخرى "في علم البنكامات" (ساعات) و"ريحانة الروح في رسم الساعات

على مستوى السطوح والدر النظيم في تسهيل التقويم" ورسالت التواريخ" ورسالة سمت (جهة) القبلة" و"خلاصة الأعمال في مواقيت الأيام والليالي" و"بغية الطلاب في علم الحساب" و"النسب المتشاكلة في علم الجبر" و"نور حديقة الأبصار ونور حديقة الأنظار" وغيرها. والى اليوم لا تزال مخطوطات معظم هذه الكتب لتقي الدين تتناثر في مكتبات دار الكتب المصرية وسبات والفاتيكان وبرلين وجوتا وأوكسفورد ودبلن وباريس والظاهرية واستانبول.

ابن حمزة (علي بن ولي) المغربي عالم عربي مسلم ورائد اللوغاريتمات. عاش في القرن السادس عشر الميلادي في ظل الدولة العثمانية التي استولت على مصر والحجاز وجزيرتي رودوس وقبرص في البحر المتوسط والبحر في أوربا والعراق وشمال غربي فارس في آسيا. وبسطت سيادتها على بلاد طرابلس وبرقة وتونس والجزائر وافريقية. وقد انقسمت البلاد الإسلامية في عصر ابن حمزة الى سنيين في الغرب وشيعيين في الشرق وانقطعت الصلة بين شرقي العالم الإسلامي وغربيه الى حد

النهضة العربية

Аравийский полуостров был наиболее отсталым регионом арабского мира в конце XVII — начале XIX веков. Кочевники-бедуины и оседлое население оазисов распадались на множество нередко враждовавших между собой племён. Однако хозяйственные потребности населения Аравии, порабощение со стороны Османской империи порождали тенденцию к объединению мелких княжеств. Так, в Йемене в XVII веке развернулось направленное против турецких захватчиков объединительное движение, которое возглавили руководители мусульманской секты зейдитов. Расположенный в юго-восточной части Аравийского полуострова Оман в 40-х годах XVIII века освободился от иранской оккупации. Восстановив свою независимость, Оман превратился в сравнительно крупный и сильный имамат, власть которого распространялась на отдельные районы восточного побережья Персидского залива.

После изгнания в 1783 г. иранцев с Бахрейнских островов там возникло независимое арабское княжество. Захваченное в XVI веке турками княжество Кувейт в первой половине XVIII века также фактически приобрело независимость. Более ярко объединительное движение проявилось во внутренних районах Аравии, и знаменем его стало религиозное учение ваххабитов. Основоположником этого учения был неджди богослов Мухаммад ибн Абд ал-Ваххаб (1703-1787). В 40-х годах XVIII века он стал призывать мусульман вернуться к традициям раннего ислама, возродить «истинную веру». Он резко осуждал сохранившиеся племенные культы, отстаивал аскетическую простоту нравов, отвергал праздность и предметы роскоши, употребление вина, кофе, табака. Ваххабитов называют «пуританами пустыни». Они считали турецких пашей отступниками от веры, а султана — лжехалифом. Ваххабизм сочетал идеи преодоления племенного сепаратизма и объединения Аравии с призывом к борьбе против турецкого господства. Ваххабитское учение принял эмир Мухаммад ибн-Сауд. Династия Сауди-

خطير وكان الصراع البحري شديدا بين السفن الإسلامية والسفن الأوربية في البحر المتوسط وكان الأوربيون قد سيطروا على الساحل الشرقي لإفريقية وعلى سقطرى وعمان ومضيق هرمز. نشأ ابن حمزة بالجزائر وتعلم في تركيا. وألف وهو بمكة أهم كتاب عربي في الرياضيات بعنوان "تحفة العدد لذوي الهدى والرشد" (او "كتاب في علم الحساب"). ووضع في كتابه الأساس للوغاريتمات قبل عالم الرياضيات الاسكتلندي "جون نابيير" بأربع وعشرين سنة. ويعد ابن حمزة آخر علماء الرياضيات العرب العباقرة.

тов развернула борьбу за подчинение других княжеств и объединило под своей властью почти всю Аравию. В 1840 г. вспыхнула война между Саудитами и родом Рашидидов, сильно ослабившая ваххабитский эмират. В этих условиях турецкому правительству частично удалось восстановить утраченный контроль над Аравией.

Бутрус ал-Бустани

В Ираке, Сирии, Ливане, Палестине в конце XVIII — начале XIX веков контроль Османской империи был сильнее, чем в Аравии. Однако правитель Ирака Дауд-паша (правил в 1817-1831 годы) осуществил ряд реформ, целью которых было превратить Ирак в самостоятельное государство, независимое от Стамбула и Европы, но был низложен турками. Сирия в XVIII веке являлась частью Османской империи и была разделена на несколько вилайетов. Большая часть территории современного Ливана составляла образовавшийся в начале XVII века Ливанский эмират, находившийся в вассальной зависимости от турецкого султана. В 50-60-х годах XIX века Сирия, Палестина и Ливан вернулись под власть турок. В 1960-х годах в Сирии и Ливане развёртывается арабское просветительское движение, выдвинувшее крупного писателя и публициста Бутруса ал-Бустани (1819-1883).

Мухаммад Али

В Египте в 1769 г. мамлюкский правитель Али-бей объявил себя «султаном Египта и обоих морей», но номинально господство турок оставалось. В 1798 г. армия Наполеона Бонапарта оккупировала Египет вплоть до капитуляции в 1801 г. В 1805 г. новым правителем Египта стал Мухаммад Али, который ликвидировал господство мамлюкских феодалов, добился фактической независимости от Османской империи. Он осуществил ряд крупных

реформ в области социальных отношений, экономики, культуры и государственного управления. Открылись музеи египетских древностей и арабского искусства, Национальная библиотека, оперный театр, появились научные общества. Единственным официальным языком в Египте стал арабский. Возрос интерес к арабской истории и литературе. Начали выходить газеты и журналы. Всё это дало толчок формированию буржуазно-национальной идеологии. Этот период тесно связан с идеями просвещения и получил название «ан-нахда» — подъём, возрождение. Арабское «возрождение» подразумевает возрождение былой славы и могущества арабов в политическом, экономическом и культурном отношениях. Идеологи «ан-нахды» главный путь к возрождению видели в преодолении вековой и культурной отсталости народа — прежде всего в широком распространении просвещения, уничтожении религиозной розни и религиозных предрассудков, а также в экономических реформах, направленных на укрепление хозяйства арабских стран и расширение торговли. В узком смысле этот процесс понимался как культурный прогресс путём возрождения старинного арабского наследия и использования его для нужд современности. Крупнейшими идеологами этого движения были Джамал ад-Дин ал-Афгани (1839-1897), Мухаммад Абдо (1849-1905), Рифаа ат-Тахтави (1801-873) и сирийские просветители Адиб Исхак (1856-1885), Джирджи Зейдан (1861-1914), Фарах Антун (1874-1922).

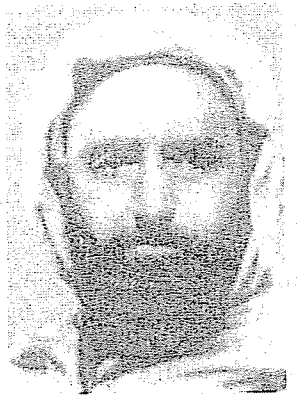
Джамаль ад-Дин аль-Афгани

Мухаммад Абдо

Адиб Исхак

Абд аль-Кадир

В XVIII веке Алжир номинально входил в состав Османской империи. Государственную власть возглавлял дей, пожизненно избираемый янычарскими командирами. В 1830 г. французская армия разбила войска дея и принудила его подписать акт о капитуляции. Сопротивление французам возглавил талантливый полководец ал-Джазаири, государственный деятель и поэт Абд ал-Кадир, ставший национальным героем Алжира. В 1847 г. он был взят в плен, а борьба алжирского народа против французского колониализма продолжалась более 120 лет.

В конце XVIII — начале XIX века военно-морской флот США развернул боевые действия против Туниса и Ливии под видом борьбы с корсарством. Корсарство было ликвидировано, а страны Магриба лишились своих военных флотов. В 1869 г. Тунис превратился в зависимую от Англии, Италии и Франции (с ее преобладающим влиянием) страну. В XVIII и особенно в первой половине XIX века европейские державы и США навязали марокканским султанам соглашения о введении режима капитуляций. В 1859 г. при подавлении восстания французские войска вторглись на марокканскую территорию. Одновременно на Марокко напали испанские войска. Султану Марокко пришлось заключить с Англией договор о кабальном займе, чтобы выплатить контрибуцию испанцам. Марокко превращалось в полуколонию нескольких держав.

Положение Ливии в первой половине XIX века несколько отличалось от положения других стран Магриба. В 1830-х годах Стамбулу удалось восстановить здесь режим прямого турецкого управления. Династия деев была низложена. Администрацию возглавил турецкий губернатор. Но племена внутренних районов практически не признавали никакой власти и управлялись своими шейхами. Борьбу арабов и берберов Ливии против турецких феодалов возглавляли мусульманские религиозные братства. Наибольшим влиянием пользовалось братство сенуситов, созданное

в 1840-х годах Мухаммадом ибн-Али ас-Сенуси. Его религиозное учение было близко к ваххабизму.

Литература

1. *Губер А.А., Ким Г.Ф., Хейфец А.Н.* Новая история стран Азии и Африки. М., 1975.
2. *Долинина А.А.* Очерки истории арабской литературы нового времени (Египет и Сирия). М., 1973.
3. *Ланда Р.Г.* История арабских стран. М., 2005.

Саад Заглуль

С 1882 г. Египет формально входил в состав Османской империи, но политическое и экономическое господство над страной практически осуществляла Великобритания, которая в 1914 г. объявила Египет своим протекторатом. Хедив Аббас Второй Хилми, пытавшийся проводить независимую от Англии политику, был низложен, а на престол с титулом султана был возведён принц Хусейн Камил. Реальная власть в стране находилась в руках генерального консула Англии. Англичане ввели военное положение в Египте и распустили Законодательное собрание. Основными силами, выступающими против британского господства, была Национальная партия, созданная в 1907 г. Мустафой Камилем, и группа членов распущенного англичанами Законодательного собрания во главе с его вице-президентом Саадом Заглулом (1860-1927). Эта группа получила название «ал-Вафд ал-Мысри». Вафдисты добивались полной независимости Египта «мирными и законными средствами». Арест руководителей вафдистов в 1919 г. привел к всеобщему восстанию, которое было жестоко подавлено. Это восстание имело характер антиколониальной буржуазно-демократической революции и повлияло на освободительную борьбу арабского Востока и Магриба. Народное движение вынудило Великобританию в 1922 г. опубликовать декларацию о признании Египта «независимым и суверенным государством». В 1923 г. была провозглашена конституция, в соответствии с которой Египет стал конституционной монархией с двухпалатным парламентом. В 1924 г. было сформировано первое вафдистское правительство во главе с Заглулом. После его смерти в 1927 г. лидером Вафда стал Мустафа Наххас. В 1930 г. король по указанию англичан вынудил вафдистский кабинет уйти в отставку. К власти пришло крайне реакционное правительство во главе с Исмаилом Сидки, которое лишь способствовало подъёму национально-освободительного

движения. В 1936 г. вафдисты подписали в Лондоне англо-египетский договор о дружбе и союзе, который декларировал прекращение военной оккупации Египта, но Англия фактически сохраняла контроль над страной. Наряду с Вафдом в Египте существовало более ста различных мусульманских групп и организаций, выступавших против западного влияния. Наибольшим авторитетом пользовалась ассоциация «Братья-мусульмане», основанная в 1929 г. учителем, шейхом Хасаном ал-Банной (убит в 1949 г.) в Исмаилии. К 1936 г. её центр был перенесён в Каир, и она превратилась в сильную политико-религиозную фанатичную организацию. Палестинская война 1948-1949 гг. вскрыла всю слабость и гнилость политической системы монархического Египта. Несмотря на денонсацию договора с Англией в 1951 г., авторитет Вафда быстро падал, что свидетельствовало о глубоком политическом кризисе. В ночь с 22 на 23 июля 1952 г. тайная патриотическая организация «Свободные офицеры» под руководством Гамаля Абдел Насера захватила власть в Каире. На деле этот государственный переворот был антиимпериалистической и антифеодальной революцией, началом независимого развития Египта. 18 июня 1953 г. Египет был провозглашён республикой, королевская династия, основателем которой был Мухаммад Али, была низложена. А в 1956 г. был положен конец 74-летней английской оккупации Египта. Важнейшие завоевания народа Египта (ликвидация империализма, феодализма, уничтожение капиталистических монополий и их политического засилья, установление социальной справедливости, создание сильной армии, установление подлинно демократической системы) были закреплены в Конституции 1956 г. Президентом страны стал Насер. Национализация Суэцкого канала была серьёзным ударом по позициям Запада в Египте и привела к тройственной агрессии, которая потерпела крах. Национализация в экономике расширила и укрепила государственный сектор. Однако бесспорные достижения Египта в области завоевания политической и экономической независимости не сопровождались улучшением социально-экономического поло-

Гамаль Абдель Насер

Анвар Садат

жения большинства народа. Внутренние классовые противоречия усугубились поражением Египта в шестидневной войне 1967 г., резко активизировали свою деятельность «Братья-мусульмане» во главе с Закарией Мохи ад-Дином. После смерти Гамаля Абдел Насера в сентябре 1970 г. к власти пришли правые силы с новым президентом Анваром Садатом (1918-1981). Консервативные взгляды А. Садата нашли выражение в возврате собственности крупной буржуазии, а во внешней политике — с переориентацией с СССР к США. Если Насер был прежде всего глашатаем арабского национализма, то Садат центр тяжести перенёс на египетский национализм. Война 1973 г. улучшила внутриполитическую ситуацию в Египте и укрепила власть правящей группировки во главе с Садатом. В 1974 г. президент Садат огласил «Октябрьский документ», в котором были сформулированы основные принципы политики «открытых дверей» («инфитах»), предоставляющей гарантии и льготы иностранным вкладчикам. Начался переход от насеровского «социалистического экономического механизма» и плановой экономики к рыночному хозяйству посредством укрепления местной буржуазии и предоставления свободы иностранному капиталу, что должно было обеспечить процветание Египта. Стремясь «решить проблемы Египта», А. Садат в 1974-1978 гг. подписал ряд сепаратных договоренностей с Израилем, что привело к изоляции Египта в арабском мире. В 1979 г. было подписано мирное соглашение между Египтом и Израилем. В марте 1979 г. в Багдаде состоялось совещание министров иностранных дел, которые объявили о разрыве дипломатических и политических отношений с Египтом, временном исключении его из ЛАГ и переводе штаб-квартиры последней в Тунис.

В октябре 1981 г. во время военного парада Садат был убит в результате покушения, организованного группой военных — членов тайной мусульманской экстремистской организации. Новым президентом в октябре 1981 г. был избран Хосни Мубарак. Определяющее влияние на политику Мубарака оказало желание обеспечить внутреннюю безопасность и стабильность в Египте. Новый президент стремится достичь согласия между политическими силами при решении социально-экономических и политических проблем.

Выразителями интересов передовой национальной египетской буржуазии XX века были писатели-«обновители». Это были высокообразованные люди, нередко получившие образование в европейских странах. Выступая за независимость Египта, против пережитков прошлого в экономической и общественной жизни, они обратились к прозаическим жанрам: новелле, роману, повести. В реалистическом изображении жизни простых египтян они использовали традиции арабской классической литературы и заимствовали изобразительные приёмы литератур Запада. У истоков египетской школы «обновителей» были Мухаммад Хусейн Хейкал (1888-1956) и Таха Хусейн (1889-1973). В первом крупном произведении, повести «Зейнаб» (1914), Х. Хейкал впервые в арабской литературе изобразил жизнь египетской деревни, затронул чрезвычайно актуальный вопрос арабского мира — социальное неравенство женщины с мужчиной. Новым было и использование автором живого разговорного языка (диалекта) для речевой характеристики персонажей. Душевное состояние героев дополняют и оттеняют яркие картины природы. Эти приёмы отсутствовали в арабской литературной традиции и свидетельствовали о созревании новой литературы, а также о влиянии на автора приёмов европейской художественной прозы. Большим событием литературной жизни арабских стран был выход в свет повести Т. Хусейна «Дни» (первая часть — 1929 г., вторая — 1939 г.). В этом автобиографическом произведении показан период ломки устоявшихся веками понятий. Духовный рост героя, его стремление к знаниям олицетворяют веру автора в светлое будущее своей родины, в прогресс арабской культуры.

Основоположником египетской новеллы считается Махмуд Теймур (1894-1971). Он издал больше 30 сборников рассказов и повестей, в которых воссоздал полотно жизни Египта первой половины XX в., сделав героем своих произведений «маленького человека» (крестьянина, мелкого чиновника, представителя мелкой буржуазии).

Одним из основателей новой египетской поэзии, нарушившей традиционные каноны стихосложения, является Абдаррахман аш-Шаркави (1920). В соответствии с новым содержанием он первым в Египте начал применять «свобод-

ный стих», а в прозаических произведениях (романы «Земля» (1954) и «Феллах» (1969)) ввёл в речь персонажей египетский диалект.

Мировое признание снискало творчество Нагиба Махфуза — единственного арабского писателя, награждённого Нобелевской премией (1988). Автор более 40 книг, романов на историческую, социально-экономическую и философскую тематику, он стал связующим звеном между писателями старшего и молодого поколения.

Литература

1. Новейшая история арабских стран. М., 1990.
2. *Беляев И.П., Примаков Е.М.* Египет: время президента Насера. М., 1981.
3. *Левин З.И.* Развитие арабской общественной мысли (1917-1945). М., 1979.
4. *Левин З.И.* Развитие арабской общественной мысли. М., 1984.
5. *Перминов П.* Улыбка Сфинкса. М., 1985.
6. *Кирпиченко В.Н.* Современная египетская проза (60-70-е годы). М., 1986.
7. *Коцарев Н.К.* Писатели Египта XX в. М., 1976.
8. *Коростовцев М.А.* Египетский язык. М., 1961.
9. *Кирпиченко В.Н.* Новая и современная литература Египта (XIX-XX вв.). М., 2003.
10. *Кирпиченко В.Н., Сафронов В.В.* История египетской литературы XIX-XX веков. Т. 1. М., 2002.
11. *Кирпиченко В.Н., Сафронов В.В.* История египетской литературы XIX-XX веков. Т. 2. М., 2003.

Республика Судан

В первой половине XX века Судан являлся англо-египетским кондоминиумом, а фактически — колонией Великобритании. Египет поставлял в Судан солдат и младших чиновников администрации, а все руководящие посты занимали англичане. Низовое звено в сельской администрации составляла местная феодально-племенная элита. Местная элита получала в долгосрочную аренду на льготных условиях большие земельные наделы и лицензии на воды Нила.

Экономическая и социальная деятельность колонизаторов в Судане способствовала развитию капиталистического уклада, разрушению натурального хозяйства и феодально-племенных отношений, формированию классов буржуазного общества. 90% населения страны составляли крестьяне, которые в антиколониальной борьбе шли за лидерами религиозных сект и вождями племён (секта Ал-Ансара Абд ар-Рахмана ал-Махди в 1945 г. создала партию феодалов Ал-Умма, пропагандировавшую постепенное движение Судана к независимости под руководством колониальных властей). Создавались первые подпольные политические организации: Лига суданского союза, Общество объединённых племён, Лига белого знамени, — которые вели антибританскую пропаганду, призывали суданцев к борьбе против колонизаторов и объединению с Египтом в одном государстве под лозунгом «Единство долины Нила». В целом национально-освободительное движение в Судане в период между двумя мировыми войнами ещё не приобрело общенационального размаха. Единственной общенациональной партией являлось Суданское движение за национальное освобождение (СДНО, 1946 г.), которое объединило все патриотические силы страны в Национальный фронт, выступивший с программой ликвидации колониального режима, эвакуации иностранных войск, суданизации государственного аппарата, формирования национального правительства. В 1953 г. в Каире было подписано англо-египетское соглашение о самоуправлении Судана, а через три года — независимости. Первый суданский однопартийный комитет был сформирован председателем Национально-юнионистской партии Исмаилом ал-Азхари, который был оттеснён от власти в 1956 г. деятелями Ал-Уммы, премьер-министром страны стал её генеральный секретарь Аб-

Джафар Мухаммад Нимейри

даллах Халил. В сфере экономики новый кабинет пытался сохранить монокультурный аграрный характер суданской экономики, развитие национальной промышленности возлагалось на частный суданский и иностранный капитал, которому предоставлялся ряд льгот, вводилась национальная валюта — суданский фунт (1957), расширялись ассигнования на социальные нужды, был создан первый университет (1956). В 1958 г. Халил подписал соглашение об американской экономической и технической помощи Судану, которая, по замыслу Вашингтона, должна была подготовить условия для экспансии США в Судане. Однако экономическое положение ухудшалось, на Юге шла гражданская война, и в ноябре 1958 г. был совершён военный переворот. Высшим органом власти был объявлен Верховный совет вооружённых сил (ВСВС), председателем которого стал генерал Ибрагим Аббуд. Выражая интересы буржуазно-помещичьего блока, новое правительство способствовало развитию национального предпринимательства, провозгласило политику «открытых дверей». В 1959-1962 годах была проведена реорганизация финансовой системы. Усилилась колонизация Юга страны: арабы-переселенцы с Севера скупали у вождей негритянских племён землю, вводилось изучение арабского языка и ислама, строились мечети. В 1969 г. власть в стране перешла к Революционному совету (РС) во главе с полковником Джафаром Нимейри. Первым декретом РС страна была переименована в Демократическую Республику Судан. В экономической и социальной областях ДРС взяла курс на мобилизацию внутренних ресурсов и преимущественное сотрудничество с социалистическими государствами и прогрессивными режимами. Были национализированы банки и английские компании, 36 фабрик и заводов. В 1971 г. РС издал декрет о создании единой общенациональной организации — Суданского социалистического союза. Нимейри стал генеральным секретарём ССС и был избран президентом страны. С конца 1970-х годов в Судане широко пропагандировались идеи мусульманской солидарности. Под лозунгами исправления нравов, защиты веры, борьбы с коррупцией была осуществлена «юридическая революция», введён шариат, легализована деятельность «Братьев-мусульман». Объединение демократических сил Судана против навязывания исламских законов привело к свержению власти Нимейри в 1985 г. Высшая законодательная власть перешла к переходному военному совету во главе с Сиваром ад-Дагабом. Военный режим остаётся формой правления в Судане до настоящего времени.

Формирование суданской литературы связывают со школой «ал-Фаджр» (30-е годы XX века). Под влиянием романтической литературы Запада, арабских поэтов в эмиграции и современной египетской школы начинаются поиски новых тем и форм суданской поэзии (Мухаммад ал-Фейтури, Гелий Абд ар-Рахман и др.). В прозе на смену идеям сентиментализма и романтизма приходит реализм (Абу Бакр Халид, Салах Ахмад Ибрагим и др.). В середине 1960-х годов известность получают романы ат-Тайиба Салиха, живущего в эмиграции. Более чем на 40 языков мира переведены его романы «Свадьба Зейна», «Сезон паломничества на север».

Литература

1. Новейшая история стран Африки. М., 1990.
2. Демократическая республика Судан. М., 1973.
3. *Демидчик В.П.* Суданская поэзия XX в. М., 1972.
4. *Намитокова З.А.* Литература Судана. М., 1973.

Ливия

Основой ливийского общества к началу XX века оставалось племя с его коллективной ответственностью и собственностью. Важным элементом было сенуситское суфийское братство, основателем которого был Мухаммад бен-Али ас-Сануси (р. 1787), под влиянием ваххабитов выступавший за очищенный, неискажённый ислам. Вступление Италии в войну с Турцией с целью захвата Триполитании и Киренаики (исторических частей Ливии) закончилось подписанием договора (1912) и передачей суверенных прав над страной итальянцам. Вместе с тем Турция сохраняла религиозную юрисдикцию над жителями этих территорий. В 1920 г., в результате национально-освободительной борьбы ливийцев, Италия признала Идриса ас-Сануси эмиром внутренних районов страны, сохраняя за собой прибрежную часть. Колонизация Ливии продолжалась почти 30 лет. Подписание мирного договора с Италией (1947) и усиление борьбы за независимость привели к победе ливийцев и провозглашению в 1951 г. Ливии независимым федеративным королевством во главе с лидером религиозного ордена сенуситов королём Идрисом. Шестидесятые годы ознаменовались кризисом монархического правления. В 1964 г. Муаммар Каддафи вместе с Абдел Салямом Джеллудом и рядом других молодых офицеров создали подпольную организацию «Свободные офицеры юнионисты-социалисты», которая поставила своей целью свержение монархии, освобождение страны от экономической зависимости, ликвидацию иностранных военных баз, установление социальной справедливости и т. п. В ходе революционного переворота в 1969 г. произошло низложение короля Идриса и провозглашение Ливийской Арабской Республики. Во главе Совета революционного командования встал 29-летний капитан Муаммар Каддафи, который является до настоящего времени президентом Ливии.

К началу XX века ведущим жанром ливийской литературы была арабская классическая поэзия, в основном суфийская (Фалях аз-Захири, Ахмед ат-Таифи, Мустафа ибн-Захри и др.). Возникновение ливийской прозы связано с именами публицистов Наджи ат-Турки (1876-1956) и Сулеймана Баруни (1868-1941). Становление жанра новеллы связано с именами Абд ал-Кадира Абу Харуса (1930) и Али Мустафы Мисурати (1926).

Основу лексического состава современного ливийского диалекта составляет словарь литературного арабского языка. Кроме того, в нём очень много иноязычных заимствований, главным образом из итальянского (техническая, торговая, хозяйственная лексика), а также заимствования из турецкого, местного берберского, английского: названия одежды, видов оружия, изделий из кожи и т. п. Современный ливийский диалект неоднороден и представлен тремя основными говорами: западным (триполийским), восточным (бенгазийским) и бедуинским. В морфологии диалекта наблюдается отпадение падежных флексий, утрата форм двойственного числа, в синтаксисе — упрощение конструкций, в фонетике — своеобразное произношение некоторых согласных (вместо глубокозадненёбного «к» произносится звонкий «г», аффриката «дж» перешла в мягкое «ж» и т. п.)

Литература

1. *Лаврентьев В.Л.* Ливия. М., 1985.
2. *Муаммар Каддафи.* Зелёная книга. М., 1989.
3. *Прошин Н.И.* История Ливии (конец XIX — 1969 г.). М., 1975.
4. *Товмасян С.А.* Ливия на пути независимости и социального прогресса. М., 1980.
5. *Чистов А.А.* По Тунису и Ливии. М., 1966.
6. *Асадуллин Ф.А.* Очерк истории ливийской литературы XIX-XX вв. М., 1993.

Алжир

На рубеже новейшего времени Алжир был самой большой и наиболее значительной колонией Франции в Африке. Общность психического склада алжирцев вырабатывалась совместным участием в освободительной борьбе, не прекращавшейся с 1830 г., чувством солидарности против колониальных порядков. Немалую роль при этом играло сознание причастности к достижениям арабской цивилизации и исламу, которые противопоставлялись католицизму как религии колонизаторов. Именно этим объясняются процессы «арабизации» и «исламизации», бурно происходившие в Алжире в XX веке. Антиколониальные выступления алжирцев в 1920-х годах связаны с именем эмира Халида, внука национального героя Алжира эмира Абд ал-Кадира. Прогрессивные силы страны сплотились вокруг Ассоциации алжирских улемов (1931), которая выдвинула свой лозунг «Алжир — моя родина, ислам — моя религия, арабский язык — мой язык». Деятели Ассоциации воспевали героическое прошлое Алжира, пробуждали национальные чувства. Росту авторитета Ассоциации способствовало пребывание в её рядах «эмира поэтов» Алжира Мухаммада ал-Ида, автора национального гимна Муфди Закарии, известного журналиста Ламина Ламуди. Выдвинутая основателем Ассоциации Бен Бадисом идея самобытной алжирской нации встретила поддержку всех патриотов Алжира.

В начале 1940-х годов Алжир был использован прогрессивными силами в качестве плацдарма для борьбы против марионеточного правительства Виши. В 1943 г. был образован Французский комитет национального освобождения (ФКНО) (во главе с генералом де Голлем), который в 1944 г. был преобразован во Временное правительство Франции.

Однако, несмотря на признание Францией в 1947 г. особого статуса Алжира, колониальный режим в стране сохранялся вплоть до сентября 1962 г., когда признание французским правительством независимости Алжира привело к провозглашению Алжирской Народной Демократической Республики (АНДР) во главе с Ахмедом Бен Беллой. Так закончилось 132-летнее колониальное господство Франции. В результате государственного переворота 1965 г. Бен Белла был отстранён, и сформировано правительство Хуари Бумедьена. После принятия новой конституции в 1976 г. Хуари Бумедьен (умер в 1978 г.) стал президентом Алжира. В 1979 г. генеральным секретарём правящей партии Фронт национального освобождения (год создания 1954) и новым президентом страны был избран Шадли Бенджедид. В последние годы в Алжире сильно влияние исламистов, особенно «Братьев-мусульман», «Сестёр-мусульманок», наряду с которыми существует сильное берберское движение. Это ведёт в дестабилизации обстановки в стране.

Хуари Бумедьен

Формирование национальной культуры Алжира прошло значительный этап: от попыток просветительских кружков и ассоциаций перенять культурные достижения передовой Европы под эгидой колонизаторов — через отрицание культурного реформизма во имя политической и вооружённой борьбы за независимость — к новым поискам ориентаций национальной культуры в современных условиях. Характерной особенностью литературы является существование её на французском и арабском языках, что обуславливается сохранением языка бывших колонизаторов в жизни страны.

Литература

1. *Аргентов В.А.* Старина и новь Магриба. М., 1985.
2. Алжир. Справочник. М., 1977.
3. *Светлов В.С.* Алжир сегодня. М., 1981.
4. *Ланда Р.Г.* Борьба алжирского народа против европейской колонизации (1830-1918). М., 1976.
5. *Ланда Р.Г.* Подъём антиколониального движения в Алжире в 1918-1931 гг. М., 1977.
6. *Прожогина С.В.* Франкоязычная литература стран Магриба. М., 1973.
7. *Мишкуров Э.Н.* Алжирский диалект арабского языка. М., 1982.

Тунис

Хабиб Бургиба

На рубеже XIX-XX веков Тунис был фактически колониальным владением Франции. Номинальный глава государства, носивший титул «бей, владетель королевства Тунис», превратился в чисто декоративную фигуру. Пост главы правительства занимал тунисец, но правительство фактически работало под руководством генерального резидента Франции. В Тунисе были размещены французские войска. Все вопросы, связанные с обороной, внешней политикой, находились в ведении Франции. В экономике господствовал французский капитал. Европейцы занимали первостепенное положение в сфере управления, в промышленности и торговле. Коренное население во всех сферах было оттеснено на второй план. На рубеже веков возникли первые националистические организации и кружки младотунисцев — революционно настроенной интеллигенции, воспринявшей идеи обновления и возрождения страны на основе политической философии. Младотунисцы возглавили антиимпериалистические выступления, выдвинув лозунг восстановления первой тунисской конституции 1861 г. (конституция — дустур), символизировавшей национальную государственность и суверенитет. В 1934 г. была образована партия Новый Дустур, которая взяла курс на развёртывание национально-освободительного движения с использованием всех средств массовой политической борьбы. В 1942 г. на трон вступил Сиди Мухаммад ал-Монсеф. За попытку сформировать «правительство национального единства» и провозгласить нейтралитет Туниса в войне ал-Монсеф был низложен и выслан из страны. После окончания Второй мировой войны многократные обещания французских государственных деятелей передать управление страной тунисцам не были выполнены. В 1950 г. председатель партии Новый Дустур выступил с программой из семи пунктов, предусматривающей передачу всей полноты власти в стране национальным силам. Провозглашение полного национального суверенитета Туниса состоялось в 1956 г. На выборах в Национальное учредительное собрание победила партия Новый Дустур, а с провозглашением республики в 1957 г. Хабиб Бургиба стал президентом. Из страны была осуществлена эвакуация французских войск, в экономике наметился переход к планированию и государственному регулированию, был провозглашён курс на построение «дустуровского социализма». В условиях экономической нестабильности в 1970-х гг. народные массы выступают в поддержку Движения исламского направления (1979), напоминающего египетскую ассоциацию «Братьев-мусульман». Они заявляли, что «Тунис болен и нуждается в лечении», что все социальные пороки порождены режимом Бургибы. В 1987 г., в результате государственного переворота, новым президентом страны стал Бен Али Зин ал-Абидин.

На рубеже XIX-XX веков в Тунисе было несколько центров культурной и литературной деятельности, вокруг которых группировались как представители старшего поколения, так и литературная молодёжь (религиозно-богословский университет аз-Зитуна, просветительское общество «Халдунийа» (1896), франко-тунисский колледж Садики (1905), национальная публичная библиотека). Подлинным реформатором арабской поэзии стал Абу ал-Касим аш-Шабби (1909-1934), а наиболее крупной фигурой в прозе был новеллист Али ад-Дуаджи (1909-1949).

В Тунисе процессы арабизиции идут параллельно с формированием самостоятельного обиходно-разговорного языка на основе тунисского диалекта и говоров. Вместе с тем французский язык продолжает занимать большое место в культуре и литературе страны.

Литература

1. *Апродов В.А.* Тысячелетия Восточного Магриба. М., 1976.
2. *Завадовский Ю.Н.* Тунисский диалект арабского языка. М., 1979.
3. *Курило В.А.* Тунис. М., 1978.
4. Тунис. Справочник. М., 1978.
5. *Ализаде Э.А., Асадуллин Ф.А., Юнусов К.О., Прожогина С.В.* Литература Туниса. М., 1993.
6. *Прожогина С.В.* Рубеж эпох — рубеж культур. М., 1984.

Марокко

Хасан II

С конца XIX века Марокко было в сфере интересов европейских колонизаторов. Из-за междоусобных войн, восстаний племён и ослабления центральной власти колонизация шла быстрыми темпами. Длительная борьба колониальных держав за раздел Северной Африки завершилась англо-французским соглашением 1904 г., по которому Франция «уступила» Англии Египет, а Англия Франции — Марокко; часть территории Марокко отошла к Испании, а порт Танжер, расположенный против Гибралтара, по настоянию Англии был выделен в международную зону. В захваченной Францией части Марокко всей полнотой власти был облечён французский генеральный резидент, в испанской зоне — испанский верховный комиссар. Хотя султан был оставлен на троне, его власть была чисто номинальной. Генеральный резидент санкционировал все указы и декреты, исходившие от султана, обладавшего правом законодательной инициативы. Только через него осуществлялись контакты с иностранными державами. Он же командовал армией, подбирал для султана административный аппарат, проводил государственные реформы. После установления колониального режима в Марокко хлынул поток иностранцев, торопившихся воспользоваться плодами завоевания. Хозяевами марокканской экономики стали французские монополии. Марокканские племена, особенно в горных районах, продолжали оказывать упорное сопротивление колонизаторам. Между тем именно эти богатые области были наиболее привлекательны для иностранных компаний. Боевым союзом племён фактически являлась Республика Риф, разгром которой стал возможен только объединёнными усилиями всех колониальных стран (1926), хотя марокканские племена продолжали сопротивляться ещё 27 лет. В 1943 г. национальная буржуазия объединилась в Партию независимости (Хизб ал-истиклал, или Истиклал), которая выступила за предоставление Марокко независимости, объединение страны

и осуществление реформ. В 1956 г. Франция и Испания официально признали независимость Марокко. Было создано национальное правительство, султан принял королевский титул, который с 1961 по 1999 гг. носил Хасан II. В экономике Хасан II обещал следовать политике, проводимой его отцом Мухаммедом Пятым, с опорой на иностранный капитал. Это вызвало недовольство народа и лидеров партии Истиклал. В интересах национальной буржуазии в 1962 г. была принята первая конституция, установившая режим конституционной монархии и предусматривающая «марокканизацию» экономики. После серии покушений на жизнь короля в начале 1970-х годов было сформировано правительство национального единства, объявлено о легализации деятельности Партии прогресса и социализма.

После иранской революции 1978-1979 гг. в Марокко, как и во всём мусульманском мире, ширится религиозное движение. В 1980 г. во главе с королём был создан Высший совет улемов, в функции которого входит распространение традиций «истинного ислама».

Становление самобытной арабской литературы в Марокко связано с деятельностью молодых писателей, пришедших к творчеству в 60-е годы XX века (Мухаммад Баррада и др.). В их произведениях ощущается влияние модернизма.

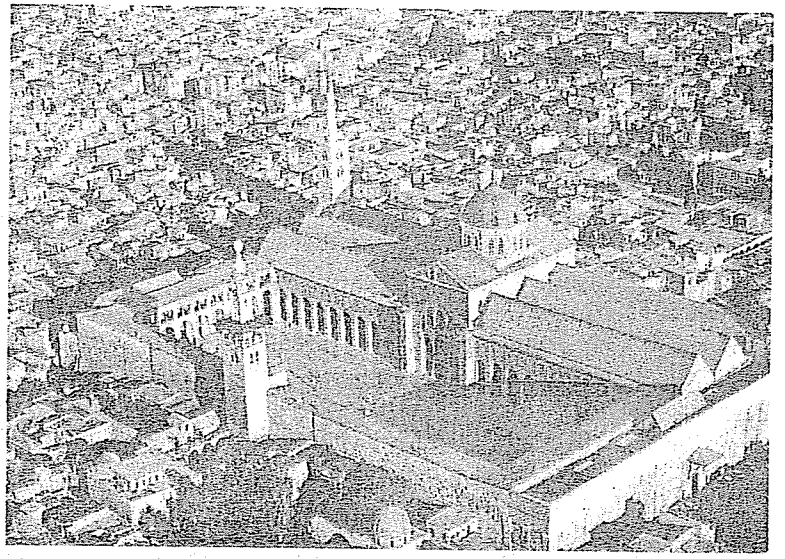
Литература

1. *Аяш Ж.* Очерки марокканской истории. М., 1982.
2. *Ланда Р.Г.* Марокко: 30 лет независимости. М., 1985.
3. *Фитуни Л.Л.* Марокко. М., 1985
4. *Завадовский Ю.Н.* Арабские диалекты Магриба. М., 1963.
5. *Кямилев С.Х.* Марокканский диалект арабского языка. М., 1968.
6. *Прожогина С.В.* Иммигрантские истории. М., 2001.
7. *Прожогина С.В.* Восток на Западе: вместе и врозь. Иммигрантские истории-2. М., 2003.
8. *Левин З.И.* Менталитет диаспоры. Системный и социокультурный анализ. М., 2001.
9. *Власова О.А., Дербисалиев А.Б., Прожогина С.В.* Литература Марокко. М., 1993.

Сирия

В начале XX века Сирия входила в состав Османской империи. Проникновение иностранного капитала в страну способствовало превращению её в источник дешёвого сырья и выгодный рынок сбыта промышленных товаров французского и английского производства. В 1916 г., согласно соглашению Сайкса — Пико, произошёл раздел арабских провинций Османской империи. Абсолютная власть перешла к французскому верховному комиссару, опиравшемуся на оккупационную власть. Во главе национально-освободительной войны встал король Фейсал. Несмотря на проводимую им профранцузскую политику, он был выслан властями из страны. Двадцатые и тридцатые годы ознаменовались подъёмом национального самосознания и освободительным движением народных масс. В 1941 г. французскими военными властями была провозглашена независимость Сирии, а в 1946 г. состоялся вывод иностранных войск (отмечается ежегодно в апреле как национальный праздник). Консолидация политических сил перед внутренними и внешними проблемами привела к созданию в 1952 г. правящей Партии арабского социалистического возрождения (ПАСВ). В целях укрепления межарабской солидарности перед лицом экспансионистских устремлений произошло объединение Сирии и Египта в составе Объединённой Арабской Республики (1958-1961). В ходе революции 1963 г. власть в стране взяла ПАСВ, которая предприняла ряд шагов по национализации природных ресурсов, иностранных банков и крупных предприятий. В 1972 г. Хафез Асад был избран президентом Сирии. Во время арабо-израильской войны 1973 г. часть территории Сирии была оккупирована Израилем. На протяжении длительного времени сирийское руководство выступает за достижение единства арабского мира. Во второй половине 1970-х годов организация «Братьев-мусульман» осуществила ряд политических убийств для подрыва существующего режима. Опираясь на Сирийскую коммунистическую партию (СКП), она в начале 1980-х годов развернула борьбу против правительственных сил. В сфере экономики руководство страны проводит курс против коррупции и плохого управления, за оживление экономики.

Современная литература Сирии является одной из наиболее развитых в арабском мире. Её становление связано с именами крупных просветителей: Мухаммеда Курд Али (1876-953), Маарyфа ал-Арнаута (1892-1948) и др. Среди представителей среднего поколения следует выделить произведения Ханны Мины и Закарии Тамера, многие из них переведены на русский язык.

Омеййадская мечеть (Дамаск)

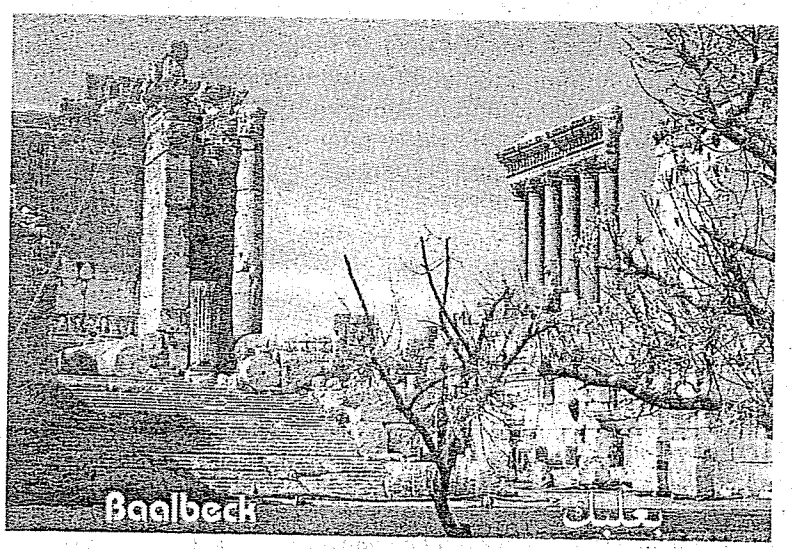
Литература

1. Сирийская арабская республика. М., 1997.

Ливан

Как и Сирия, Ливан являлся колонией Франции до 1943 г. Эвакуация иностранных войск была завершена в 1946 г. В конце 1940-х годов усилилось проникновение в Ливан Соединённых Штатов. Провозгласив Ливан страной «свободной экономики», правительство Бешара ал-Хури предоставляло широкие льготы иностранному капиталу и местной торговой буржуазии. В 1949 г. была создана Прогрессивно-социалистическая партия (ПСП) во главе с видным деятелем национально-освободительного движения, лидером друзской общины Камалем Джумблатом, выдвинула лозунг реформы сложившейся в стране социально-политической системы. Под воздействием забастовочного движения Бешар аль-Хури подал в отставку (1952), новым президентом стал Камил Шамун. В 1957 г. Ливан присоединился к «доктрине Эйзенхауэра», которая предусматривала оказание Соединёнными Штатами помощи арабским странам против «коммунистической опасности». В 1960-е годы Ливан становится одним из главных центров деятельности Палестинского движения сопротивления (ПДС), с которым активно сотрудничали все прогрессивные силы. Реакционные правохристианские силы выдвинули демагогический лозунг «Сила Ливана — в его слабости» и выступили против ПДС. В 1968 г. израильтяне осуществили налёт на Бейрутский международный аэропорт, а в первой половине 1970-х годов предприняли массированные нападения на южные приграничные района Ливана. В 1980-е годы политические разногласия усугублялись оккупацией Израилем юга Ливана. Сложный религиозный состав населения страны (около 20 различных общин) препятствует достижению согласия в стране. Многопартийная система Ливана также является отражением сложной конфессиональной структуры общества. В основе Конституции Ливана лежит Национальный пакт, представляющий собой компромиссное джентльменское соглашение, заключённое в 1943 г. между руководителями религиозных общин. Согласно пакту, «каждый христианин должен чувствовать себя арабом, а мусульманин — ливанцем». Национальный пакт включает в себя принцип конфессионализма в государственном строе и внутренней политике страны. Согласно пакту, президентом республики может быть только маронит, премьер-министром — мусульманин-суннит, председателем палаты депутатов — мусульманин-шиит, заместителем председателя парламента — представитель православной общины. Министром иностранных дел в Ливане обычно является маронит, либо греко-католик. Должности и места в парламенте даются не благодаря способностям и опыту человека, а во имя сбалансированности сил по религиозной принадлежности.

Литература Ливана имеет богатые традиции благодаря деятельности писателей-эмигрантов, многие из которых жили в США и входили в Ассоциацию пера (1920). Основоположником романтизма в арабской литературе считается Джубран Халил Джубран (1883-1931). Широкую известность получили рассказы Михаила Нуайме, получившего образование в России.

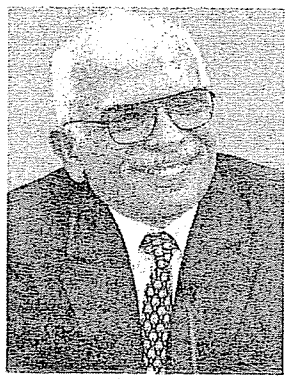

Баальбек

Литература

1. *Дадиани Л.Я.* Государственный строй Ливана. М., 1973.
2. Новейшая история арабских стран Азии. М., 1988.
3. Литература Востока в новейшее время. М., 1977.
4. *Николаева М.В.* Гора и метафора. Литература Ливана. М., 1999.
5. *Имангулиева А.Н.* Ассоциация пера. Михаил Нуайме. М., 1975.

Иордания

Король Хусейн

К началу XX века правитель Хиджаза и хранитель святых мест шериф Хусейн бен Али из рода Хашимитов (прямой потомок пророка Мухаммада) договорился с англичанами о создании независимого государства на территории современной Иордании. В 1921 г. состоялось выделение Трансиордании в особую подмандатную территорию Англии во главе с Абдаллой ибн-Хусейном. Трансиорданский эмират существовал до 1946 г., когда был подписан договор о предоставлении стране формальной независимости. В том же году состоялось переименование Трансиордании в Иорданское Хашимитское королевство (Иорданию) с королём Абдаллой во главе. В 1950 г. согласно договорённостям с Англией иорданский парламент принял решение о слиянии Иордании и Восточной Палестины в единое государство. С 1952 г. по 1999 г. королём Иордании был Хусейн. Вся жизнь иорданского общества пронизана проблемами палестинских эмигрантов, которые составляют значительную часть населения страны.

Становление литературы Иордании тесно связано с созданием и деятельностью Союза иорданских писателей и приходится на 1960-е годы. Иорданская литература относится к молодым арабским литературам.

Литература

1. Современная Иордания. Справочник. М., 1964.
2. Новейшая история арабских стран. М., 1988.
3. *Ковыршина Н.Б.* Проза Иордании. М., 2005.

Ирак

Саддам Хусейн

Как и другие арабские страны, Ирак входил в состав Османской империи; он был разделён на три провинции (Бассорскую, Багдадскую и Мосульскую). Они управлялись от имени султанского правительства губернаторами. За влияние в Ираке соперничали Германия и Англия. В 1918 г. произошла оккупация страны английскими войсками, которая была закреплена решением Верховного совета Антанты в Сан-Ремо о передаче Англии мандата на управление Ираком (1920). Королём Ирака был провозглашён Фейсал. Антианглийское восстание 1920 г. было подавлено. Сильные оппозиционные выступления вынудили английское правительство оформить с Ираком договорные отношения. В 1930 г. был подписан с Англией «союзный» договор сроком на 25 лет, провозглашающий Ирак независимым государством, связанным с Англией узами вечной дружбы и союза. За Англией сохранялись привилегии во внешней политике страны, военной области и др. В 1950 г. был создан филиал общеарабской националистической леворадикальной организации Партия арабского социалистического возрождения (ПАСВ). В июле 1958 г. в ходе революции был свергнут и убит король Фейсал II, а Ирак провозглашён республикой. Союз прогрессивных патриотических сил сформировал правительство, была принята Конституция, провозгласившая равенство всех граждан перед законом, и было объявлено о легализации деятельности общественных организаций. В 1963 г. к власти пришла ПАСВ. В 1979 г. генеральным секретарём регионального руководства ПАСВ, председателем Совета революционного командования (СРК), президентом республики и премьер-министром стал Саддам Хусейн. В 2003 г. Ирак был оккупирован США и их союзниками, что привело к падению прежнего режима.

Литература Ирака опирается на лучшие традиции средневековой арабской поэзии, разрабатывая новые жанровые формы (поэт Мааруф ар-Русафи, Мухаммад Мехди ал-Джавахири и др.).

Литература

1. *Ибрагимов Д.* На земле потомков Аладдина. М., 1988.
2. Новейшая история арабских стран. М., 1988.
3. *Чуков Б.В.* Стать с веком наравне. История арабской литературы в Ираке. М., 1977.

النهضة العربية

النهضة — النهضة العربية أوعهد الانبعاث، وهو عصر تجديد كل جوانب الحياة وخاصة: (جانب) أدبي وفني وديني وعلمي ابتدأ في مصر والشام في القرن التاسع عشر. أتى في أعقاب تطور العرب وانفتاحهم على دراسة الحضارات الغربية المعاصرة وآثارها الأدبية ومنجزات الغرب الحديثة. وشجعت هذه الحركة ظهور ونشطات كثيرين من رجال الفكر والأدب ومصلحين الدين.

بطرس البستاني (1819-1883) من أعظم أركان النهضة. ولد في لبنان. تعلم في المدرسة المسيحية وأسهم في ترجمة التوراة الى العربية. أنشأ "المدرسة الوطنية" في بيروت 1863 وكان أول من نادي بتعليم المرأة. من آثاره "قاموس محيط المحيط" وهو قاموس في اللغة العربية. أساسه "قاموس المحيط" للفيروزابادي. كان يعمل معلما ويعتبر من رواد الصحافة العربية الأولين، فقد أنشأ منفردا أو مع ابنه سليم صحف شهيرة "الجنان" و"الجنة" و"اجنينة".

سليم البستاني (1847-1884) ابن المعلم بطرس اشتغل مع أبيه في تأليف "دائرة المعارف" وتحرير "الجنان". له كتب في التاريخ والاجتماع والقصص.

سليمان البستاني (1856-1925) رجل الدولة، عالم، أديب وشاعر. ولد في لبنان ونال شهرة واسعة بتعريبه اليادة هوميروس وبالمقدمة التي وضعها عليها فكانت نموذجا للدراسة الأدبية ومقارنة الآداب.

فرنسيس مراش (1836-1873) أديب سوري. ولد في حلب. من أدباء النهضة. له "عاية الحق" في الأخلاق و"شهادة الطبيعة" في وجود الله والطبيعة.

فرح أنطون (1861-1922) ولد في طرابلس (لبنان) وتوفي في مصر. من أدباء المعاصرين في عصر النهضة. سافر الى أميركا وأنشأ مجلة "الجامعة". من مؤلفاته "ابن رشد وفلسفته".

جرجي زيدان (1861-1914) أديب ومؤرخ لبناني. ولد وتعلم في بيروت وتوفي بالقاهرة. من رجال النهضة وأسس في القاهرة مجلة "الهلال" 1892 ونشر فيها المقالات اللغوية والتاريخية والروائية. مؤسس دار الهلال

للطباعة والنشر. له دروس في الأدب والتاريخ. أهمها "تاريخ التمدن الإسلامي" و"تاريخ آداب اللغة العربية" و"تراجم مشاهير الشرق".

وقد ظهر في مصر في النصف الثاني من القرن التاسع عشر عدد من المفكرين والمصلحين الذين كانوا ينادون بالحرية والاستقلال. وقد برز من بينهم **جمال الدين الأفغاني** (1838-1897) الوطني الحر والعالم الكبير الواسع الاطلاع على العلوم القديمة والحديثة الذي كان معتمدا في نضاله المعادي للاستعمار على فلسفة الإسلام وطالب بإصلاح أحوال المسلمين ونهوض الشرق في وجه الاستعمار الغربي، كما ناضل ضد الحكم المطلق دفاعا عن الحقوق الديمقراطية لجميع المواطنين.

وقد لعب تلميذه **محمد عبده** (1841-1905) دورا هاما وبارزا في الحركة الوطنية وكان مناضلا متفانيا ضد السيطرة السياسية للإقطاعيين ورجال الدين المحافظين ونادى بالرجوع الى أصول الدين الإسلامي والى إصلاح اللغة العربية مناضلا ضد تتريك العرب.

وكان من أبرز أدباء النهضة مصطفى كامل (1908-1874) زعيم الحركة الوطنية والكاتب الاجتماعي الكبير الذي دعم الحركة الوطنية بخطاباته وكتاباته في الصحف العربية والأجنبية. ولم يكن كاتبا فحسب بل كان سياسيا بارزا مناضلا في سبيل استقلال الشرق عن الاستعمار الغربي. وكان مجتهدا في خدمة وطنه وأسهم كثيرا في تحويل مصر من بلاد مستعمرة الى دولة متحررة مستقلة.

Нравы, традиции и обычаи арабов

Формирование традиций, обычаев и нравов арабов происходило в глубокой древности, а затем под непосредственным влиянием мусульманской религии.

Рождение в семье ребёнка мужского пола, вызывает особую радость у родителей, поскольку впоследствии он должен стать преемником отца и главой семейства (кроме того, согласно Корану, при дележе семейного имущества сыновья всегда получают больше, чем дочери). В течение первых трёх дней после рождения мальчики, как правило, носят имя Мухаммад, в честь основателя мусульманской религии, а девочки — Фатима, в честь дочери пророка Мухаммада. Через три дня родители могут оставить новорожденному это имя или заменить его на новое. Многие мужские имена начинаются со слова «абд» («раб»), которое употребляется в сочетании с одним из синонимов Аллаха или приписываемых ему качеств и добродетелей. Распространены имена: Абдаллах («раб Аллаха»), Абд ар-Рахман («раб милостивого»), Абд ал-Кадир («раб всемогущего») и т. п. Реже встречаются сочетания слова «абд» с эпитетами пророка (Абд ар-Расул, Абд ан-Наби). Часто имена даются от различных человеческих качеств (Набил — благородный, Джамил — красивый) или от названий окружающей фауны, флоры, явлений природы.

Арабы (особенно кочевники) славятся гостеприимством. Гостю всегда подают хранящиеся про запас деликатесы. Независимый нрав, чувство личного достоинства, экспансивность — характерные черты арабов. До сих пор ещё сохраняется обычай кровной мести. По закону племени сын убитого отца не может получить наследство, пока не отомстит убийце или его родственникам. При согласии пострадавшей стороны виновный может откупиться.

У арабов, согласно религии, немало запретов: нельзя есть свинину, изображать бога, живых существ, человека. Один из запретов ислама — пить вино. В некоторых странах (Саудовская Аравия, Кувейт, Ливия) существует «сухой» закон. Там, где нет «сухого» закона, стоимость спиртных напитков довольно высока. У арабов есть своя водка («арак»). В Ираке — анисовая водка, крепкая и с запахом аниса. Её пьют со льдом, разбавляя водой, от чего она мутнеет. Арак готовят и из фиников.

В Йемене распространено потребление наркотического растения кат. Церемония жевания ката называется «тахзин»

(накапливание) и осуществляется в специально отведённом месте («мабраз»). Рядом устанавливаются кальян («мунейбари») и кувшин холодной воды.

Особую церемонию у арабов представляет собой приветствие. Если на пути мусульманину встретится группа людей, то нужно громко и чётко поздороваться с ними, чтобы приветствие было услышано даже плохо слышащими людьми. В этом случае говорят «ас-Саламу алейкум ва рахматуллах ва баракатуху!» («Да хранит вас Всевышний, да одарит Он вас Своей благодатью и счастьем!»). Они должны ответить тем же, ибо за это их ждёт благословение Аллаха. Если же приветствие останется без внимания, то это на совести этих людей. Встречным женщинам и девушкам также нужно отдать салам, принять от них приветствие и ответить тем же считается соблюдением правил мусульманского этикета. Никогда не нужно забывать поздороваться и со старым и с малым. Когда люди обмениваются добрыми приветствиями, душа наполняется радостью, в человека проникает дух веры. Поскольку мусульмане относятся ко всем живущим на земле людям как к творениям Всевышнего Аллаха, то считается неприличным оскорблять и кричать на тех, кто принадлежит к другой вере. Напротив, согласно этикету к ним нужно проявить сочувствие и милосердие, ибо по своей слепоте они не ведают, что творят. Если у какого-либо правоверного есть светские дела с кафиром («неверующий, безбожник»), то нельзя пройти мимо него, не поздоровавшись, ведь основу шариата составляет принцип — не обижать, не унижать напрасно людей и не оставлять их без внимания. В книгах по шариату много написано о том, что обычай здороваться, отдавать «салам», сыграл немалую роль в распространении мусульманства. Поэтому те, кто считает себя правоверным мусульманином, встретившись на улице во второй и третий раз за день, должны обменяться приветствиями, так как «салам» никогда не бывает лишним.

После традиционного пожелания друг другу мира следует довольно длинный диалог, в котором выясняется вопрос о здоровье собеседника и его ближайших родственников. Затем переходят к выяснению общего состояния дел и настроения, при этом демонстрируется внимание и заинтересованность. При этом сообщать собеседнику о своих неприятностях и проблемах считается невежливым. В разговоре арабы проявляют сдержанность, суетливость не приветствуется. При встрече и прощании с близкими друзьями принято обниматься и целоваться или прижиматься щекой. Просто со знакомыми здороваются за руку.

Йеменец

Марокканец

Арабский шейх

Шейх друз

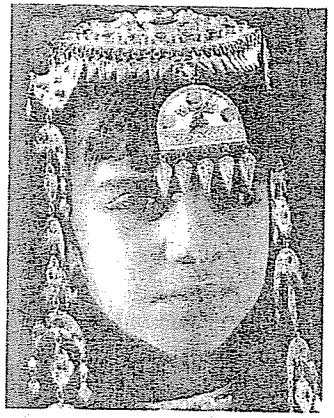

Шейх Ливана

Арабская традиционная одежда — галабиййа. Это длинная, до самого пола, рубаха со стоячим воротничком и длинными рукавами. У арабов стран Магриба галабиййа полосатая с широкими рукавами, у жителей Аравийского полуострова — белая, а на рукавах манжеты, как у рубашек. Бывают голубые или бежевые галабийи. Мужчины носят «бишт» или «аба», которые изготавливаются из двух полотнищ, вытканных из верблюжьей или овечьей шерсти. Как мужчины, так и женщины носят шаровары («сирвал»). Голова покрыта платком («куфийа»), белым или в крапинку. Куфийа поддерживается «укалем» — двумя шнурами, изготовленными из ниток (а раньше их делали из конских волос). Мужчины носят на голове ещё чалму или «такийу», маленькую шапочку, иногда расшитую бисером. В Йемене мужчины носят прямую клетчатую юбку («фута»). Женская одежда состоит из длинного хлопчатобумажного платья («сауб»), надеваемого поверх платья с длинными рукавами из более лёгкой ткани. Женщины носят поверх платья «абаййу», чёрную накидку с краями,

Ребенок в традиционной одежде

Девочка с традиционными украшениями

обшитыми шёлком. Согласно предписаниям ислама, женщины должны носить чадру, а закрывать лицо «бургой», маской с двумя прорезями для глаз или «хунной» из мягкой материи. Сдержанность в одежде арабских женщин компенсируется обилием украшений, обычно из золота. Это ножные браслеты («хиджл»), золотые пояса («хизам»), браслеты на запястье («масаид»), женские шапочки из золотых цепочек («хама» или «талал»).

Свадебные обряды в арабских странах, хотя и имеют отличительные черты, регламентируются положениями мусульманского права. Бракосочетанию предшествуют долгие переговоры и многочисленные визиты между родственниками семейств, которые заканчиваются, с определением калыма («махр»), помолвкой. Все гости получают небольшие подароки, аккуратно завёрнутые и перевязанные разноцветной ленточкой. Они раздаются гостям, чтобы защитить жениха и невесту от дурного глаза. После помолвки жених обязан подготовить свадебный набор для невесты и её родственников. Бракосочетание может состояться как в мечети, так и дома. Брак считается действительным, только когда он освящён именем Аллаха («никах»). Служитель мечети произносит над молодыми суры Корана, обычно четвёртую суру, которая называется «Женщины» (подчёркнуто право мужчины на многожёнство, на одностороннее расторжение брака, на применение наказаний, но осуждается излишняя жестокость мужа к жене, оговариваются имущественные права), спрашивает, согласны ли стороны вступить в брак. При этом молчание женщины принимается за её полное согласие, после чего жених и невеста считаются мужем и

женой. С невесты снимается покрывало (может быть, несколько) из дорогой ткани. Количество покрывал свидетельствует о чистоте невесты и о её достатке. Арабская свадьба сопровождается музыкой, танцами и обильным угощением.

Арабы верят в существование ангелов («малаика»), сатаны («шайтана»), олицетворяющего силы зла, и его воинов-чертей («джиннов»), в пророков, в день Страшного суда («йаум ал-кийама»), в рай («джанна»), ад («джаханнам»). У арабов распространены «зар» — специальные церемонии по изгнанию злых духов. Занимаются этим «кадиа» — женщины-прорицательницы. Существуют приметы, например, после захода солнца девушка не должна смотреться в зеркало, иначе не выйдет замуж. Против «дурного глаза» используют талисманы (старая монета) или ладанку с сурами Корана.

Похоронный обряд мало различается в арабских странах. Согласно преданию, Мухаммад говорил: «Спешите хоронить своих мёртвых. Они скорее достигнут вечного блаженства, если были праведны в земной жизни. А если они были порочны, то тем самым вы скорее удалитесь от них, осуждённых гореть в пламени ада». После наступления смерти тело покойника обычно обсыпается порошком камфоры и специальной погребальной пудрой «дарир», замедляющими процесс разложения. Приглашённый за определённое вознаграждение мулла нараспев читает суры Корана. Женщины покойного должны демонстрировать своё горе и прославлять добродетели усопшего. Перед погребением покойника относят в мечеть, где читается молитва, причём присутствующие не становятся на колени. Из мечети покойника выносят на крытых носилках с решётчатыми боковыми стенками и трусцой несут к могиле. Перед захоронением мулла читает молитву, как правило суру 36 «Йа син» (аббревиатура обращения «Йа инсан» — «О человек»). Хоронят покойного на правом боку, лицом в сторону Мекки. Поминок, как правило, не устраивается. Три последующих дня имя усопшего упоминают в молитвах. Памятников на могилах не ставят, ограничившись надгробием в форме круглого или четырёхгранного столба.

Литература

1. *Шайдуллина Л.И.* Арабская женщина и современность. М., 1978.
2. *Еолян И.* Очерки арабской музыки. М., 1977.
3. *Герасимов О.Г.* На ближневосточных перекрестках. М., 1979.

العباءة (أعبئة) — 1) كساء مشقوق واسع بلا كمين يلبس فوق الثياب. 2) كساء من الصوف او غيره مشقوق من قدام واسع بلا كم يلبس فوق الثياب.

الجلباب (جلابيب) — 1) القميص. 2) ثوب واسع.

الكوفية — منديل يلف به الرأس.

الخمار — ما يلبس فوق الثياب كالملحفة.

الملاءة — تشتمل بها المرأة وتغطي بها صدرها ورأسها.

العقال (عقل) — 1) حبل يشد به الجمل في وسط ذراعه. 2) جديلة من صوف أو حرير أو غيرهما يشد به الرجل الكوفية على رأسه.

الجبة (جبب، جباب) — ثوب سابغ واسع الكمين مشقوق المقدم، يلبس فوق الثياب.

البرقع — قناع النساء والدواب. تغطي المرأة وجهها بالبرقع.

العمامة (عمائم) — ما يلف على الرأس.

توجد في البلدان العربية ملابس مختلفة. كالعادة يرتدي السكان في المدن ملابس اوربية وفي القرى ملابس قومية. يرتدي الرجل العربي البدلة الإفرنجية التي تتكون من السترة والبنطلون والصدرية ومن تحتها القميص يصنع من القطن او الحرير ورباط العنق أو الكرافتة. اما المرأة العربية فهي دائما ترتبط بالموضة، لذلك أزياؤها تتغير باستمرار. ترتدي المرأة الأزياء المتنوعة ومنها مثلا الجنلة والبلوزة والفستان والتايور والبنطلون والجاكت. وفي القرى النساء يرتدين الثوب والجلباب الأسود اللون والملاءة السوداء والبرقع أو الطرحة والخمار الأبيض اللون. أما رجال القرى فيتكون زيهم عادة من الجلباب والعباءة وفي الشتاء يرتدي الرجال معاطف تقيهم من البرد ويحيطون الرقبة بالكوفية. وغطاء الرأس القومي هو طاقية وكوفية مختلفة الألوان ولكن هذا لا يعني انه لا يوجد الكاب والبيريه والقبعة. أما رجال الدين فلهم زيهم الخاص فيرتدون الجبة والقفطان والعمامة. وبدو الصحراء يرتدون الزي العربي الأصيل: الجلباب والعباءة والكوفية والعقال. أما الأحذية فهي مختلفة الألوان والأشكال ومنها الحذاء والشبشب والصندل والخف والبلغة والمانتوفلي والمكاساة.

Мусульманский календарь

Мусульманским календарём (календарём «хиджры») является лунный. Счёт его ведётся с 15 июля 622 г. (времени переселения пророка Мухаммада из Мекки в Медину). Год лунного календаря на 11 дней меньше, чем солнечного (354 дня в простом и 355 — в високосном), так как в 6 месяцах по 30 дней, в остальных 6 — по 29. Поэтому мусульманские праздники по отношению к солнечному календарю каждый год начинаются на 11 дней раньше, чем в предыдущем. Названия месяцев следующие: *мухаррам* (29 дней) — «запретный, священный», в этот месяц года не разрешалось вести военные действия и походы;

сафар (29 дней) — «жёлтый», название осеннего месяца, когда растения желтеют и увядают;

раби аввал (29 дней) — первый Раби , по-арабски «рабиа» весна, но в древности так называли осень;

раби сани (30 дней) — второй Раби, осенний месяц;

джумада ал-аввал (29 дней) — зимний месяц, название происходит от глагола «застывать, замерзать»;

джумада ас-сани (30 дней) — зимний месяц;

раджаб (29 дней) — «воздержаться от насилия», месяц воздержания от военных действий и походов;

шаабан (30 дней) — месяц разъездов и походов, название происходит от глагола «разделяться»;

рамадан (29 дней) — название происходит от глагола «быть раскалённым», жаркий месяц, когда солнце выжигало растительность;

шаввал (29 дней) — «сниматься с места», месяц кочевий арабских племён;

зу ал-каада (29 дней) — «сидеть, находиться на месте», этот месяц арабские племена проводили на местах своих стоянок;

зу ал-хиджжа (30 дней) — «совершать паломничество».

الشهور العربيّة والميلاديّة

الشهور العربيّة

١ اَلْمُحَرَّم	٧ رَجَب
٢ صَفَر	٨ شَعْبَان
٣ رَبِيع الأَوَّل	٩ رَمَضَان
٤ رَبِيع الثَّانِي	١٠ شَوَّال
٥ جُمَادَى الأُولَى	١١ ذُو القَعْدَة
٦ جُمَادَى الثَّانِيَة	١٢ ذُو الحِجَّة

الشهور الميلاديّة

١ يَنَايِر	٧ يُولْيُو
٢ فِبْرَايِر	٨ أَغُسْطُس
٣ مَارِس	٩ سِبْتَمْبَر
٤ اَبْرِيل	١٠ أُكْتُوبَر
٥ مَايُو	١١ نُوفَمْبَر
٦ يُونْيُو	١٢ دِيسَمْبَر

Праздники у арабов

Мусульманский Новый год отмечается 1 мухаррама. Праздник посвящён «хиджре». Праздник сопровождается молебнами, песнопениями, проповедями в мечетях и шумными застольями. Мусульмане охотно празднуют Новый год, приходящийся на 1 января, и Рождество 25 декабря.

Мусульмане отмечают известный с давних времён праздник весеннего равноденствия — *Навруз*. Он приходится на 21-22 (иногда 23) марта по григорианскому календарю и приурочен к началу цветения первых весенних цветов. Люди гуляют с букетами ирисов, тюльпанов. В переводе с персидского Навруз («гулгардони») означает «ношение цветов». Люди наводят чистоту в доме, готовят праздничные блюда, надевают новую одежду. Главное лакомство — суманак (солодовая халва). На столе должны быть хлеб, фрукты (обязательно яблоки), орехи, рыба, петух, сыр, молоко, маслины, шпинат, чеснок, пророщенные зёрна, сосуд с розовой водой и пиала с водой, с плавающим в ней зелёным листом. На стол кладут Коран и зеркало, возле которого ставят свечи по количеству членов семьи. Чтобы жизнь людей была долгой, свечи должны догореть до конца.

Маулид ан-Наби (день рождения пророка) отмечается 12 раби аль-авваля. Праздник сопровождается молитвами в мечетях, чтением стихов, восхваляющих Мухаммада, обязательной раздачей милостыни и праздничным угощением.

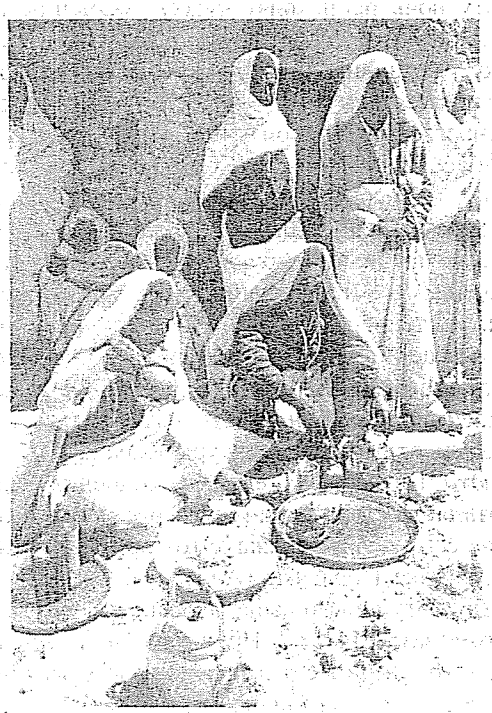
Мирадж (путешествие Мухаммада на быстром коне аль-Бураке из Мекки в Иерусалим, а также на небо к престолу Аллаха, который удостоил пророка беседы) отмечается 27 раджаба. Читаются проповеди, в течение дня могут поститься (не обязательно), устраивают праздничную вечернюю трапезу.

Рамадан (рамазан) — тридцатидневный пост, обязательный для всех здоровых и ритуально чистых мусульман. Пост начинается 1 рамадана старинным обрядом «встречи Луны». Затем в светлое время суток необходимо поститься, а ночью разрешено есть и пить (но запрещено курить, вдыхать ароматные запахи). Три последние ночи в месяц рамадан мусульмане отмечают особенно торжественно. Самая почитаемая ночь 27 рамадана называется «лейлат ал-кадр» (ночь предопределений). Мусульмане бодрствуют, обращаясь к Всевышнему с просьбой о милостях. Мусульмане верят, что именно 27 числа в месяц рамадан небесный подлинник Корана из-под престола Аллаха был перенесён Джабраилом (Гавриилом) на ближайшее к земле небо, а затем в течение 23 лет передавался пророку Мухаммаду. Считается, что в эту ночь всевышний Аллах раздаёт ангелам свои «определения», указания и решения о мире и людях. Эти «определения» ниспосылаются на год, и изменить их никто не в силах. Мусульмане верят, что в эту ночь происходят чудеса, знамения, и стремятся стать их свидетелями, чтобы получить благорасположение высших сил. Этому празднику предшествует нетерпеливое ожидание вечера (напоминает ночь перед Рождеством). Люди просят друг у друга прощения, забывают свои обиды и чужие грехи.

Ид ал-фитр (праздник разговенья, или ид ас-сагир — малый праздник, или ураза-байрам) — праздник окончания поста. Приходится на 1 шавваля (идет сразу после месяца рамадана). Согласно правилам, верующий должен отчитаться в мечети о прошедшем посте, получить наказание в случае его нарушения, уплатить особый налог в пользу мечети — «закят аль-фитр» (очищение праздника перерыва). Затем праздник продолжается два дня: обильная трапеза, обмен подарками, гуляния, посещение могил, где рассыпаются зёрна пшеницы, ячменя и проса для птиц, читаются суры Корана.

Ид ал-адха (праздник жертвоприношения, или курбан-байрам) празднуется мусульманами через 70 дней после рамадана, начиная с 10 зу ал-хиджжа. Этот праздник связывается с легендой о пророке Ибрагиме (Аврааме), который хотел принести в жертву богу своего сына Исмаила (Исаака). Ангел, посланный богом, заменил сына Ибрагима на барашка. Согласно исламу, тот, кто не принесёт в праздник жертву богу, не сможет попасть в рай, так как преодолеть мост Сират, перекинутый через ад, верующий может только на спине животного, принесённого им в жертву. Мусульмане ревностно выполняют это требование. По шариату, баран, овца или коза закалывается за грехи одного человека, корова или бык — за семерых, а верблюд — за десятерых. Животное — однолетка. Если животное приносится по обету или в знак покаяния, то его мясо раздаётся беднякам. Оставлять мясо на послепраздничные дни запрещено. Закалывая животное, его голову поворачивают в сторону Мекки, а кровь и печень собирают в тряпку, чтобы они не увидели свет. Накануне праздника пекут ритуальные хлебцы. Длится праздник три дня, во время которых совершаются особые богослужения и читаются проповеди.

У арабов есть весёлый праздник *Шамм ан-Насим* (праздник дуновения первого весеннего ветерка). Его отмечают и мусульмане, и христиане. Официальных церемоний нет. Это народный праздник, знаменующий собой встречу весны. На улицах продаются сладости и забавные игрушки. Устанавливаются качели, устраивается катание на ослицах и верблюдах.

Время чая

Литература

1. Энциклопедия обрядов и обычаев. С.-Пб., 1997.
2. *Грязневич П.А.* В поисках затерянных городов. М., 1978.

تقاليد وعادات وأعياد عند العرب

عند العرب كثير من عاداتهم وتقاليدهم القديمة التي توجه سلوك الأبناء المعاصرين في البلدان العربية. لا تزال الكثير من العادات والتقاليد القديمة تمارس في مصر وسوريا وخاصة في الأحياء الشعبية. ويحتفل المصريون والسوريون بالأعياد الفرعونية والقبطية والفارسية القديمة. لقد تعرض الشعبان العربيان على مر التاريخ لعمليات غزو كثيرة. ومع كل حملة جاءت عادات وتقاليد الغزاة. وقبلت تلك التقاليد وأضيفت اليها الصفات والميزات المصرية والإسلامية. والكثير من الأعياد غير الإسلامية مرتبطة بمواسم الطبيعة وتقلبات فصول السنة وهي تأتي في مواعد ثابتة وتتكرر سنويا في انتهاء الشتاء وابتداء الربيع. منها مثلا عيد "شم نسيم" وعيد "نوروز" ومن الأعياد الفرعونية كذلك "سبوع المولود". يحتفل المصريون بسبوع المولود في اليوم السادس حيث تؤخذ قلة جميلة إن ولدت البنت ويؤخذ أبريق جميل إن ولد ولد. وتوضع به سبع شمعات ولكل منها اسم خاص فيكون اسم المولود على اسم آخر شمعة. وفي صباح اليوم السابع تزرع سبع حبوب

من مختلف النبتات رمزا على غناء المولود، ثم توزع هدايا السبوع لكل الضيوف. ويحتفل العرب بالأعياد الإسلامية وتعتبر أعيادا دينية تقليدية مشتركة تعود الى زمن النبي محمد (صلى الله عليه وسلم). ومن أهمها عيد الأضحي أو العيد الكبير وعيد الفطر المبارك. يفرض الإسلام على كل المؤمنين ذبح الخرفان أيام عيد الأضحى وتوزيع لحومها على الفقراء. وفي عيد الفطر المبارك ترسل الأطعمة المطبوخة من بيوت الأغنياء الى بيوت الفقراء ولذلك تمحى الفروق الاجتماعية بين المؤمنين الأغنياء والفقراء. وتوجد في البلدان العربية الأعياد المسيحية منها عيد الميلاد وعيد الفصح والى اخره. وفي أيام العيد يجتمع الأقرباء والأصدقاء وتقدم الحلويات والأطعمة اللذيذة ويتبادل الناس التهانئ مثل "كل عام وأنتم بخير" و"عيد سعيد" و"عمر مديد" و"عيد الأضحى سعيد" و"عيد الفطر مبارك". ويحتفل العرب بالأعياد القومية المشهورة كذلك. ولكل بلد عربي أعياد فريدة خاصة.

Языковые проблемы арабских стран

Арабский язык представляет собой иерархически организованную совокупность четырёх основных форм существования: классического и современного литературных языков, территориальных диалектов и обиходно-разговорного языка, которые обслуживают сферы межгосударственного, межэтнического, общегосударственного, регионального и местного общения.

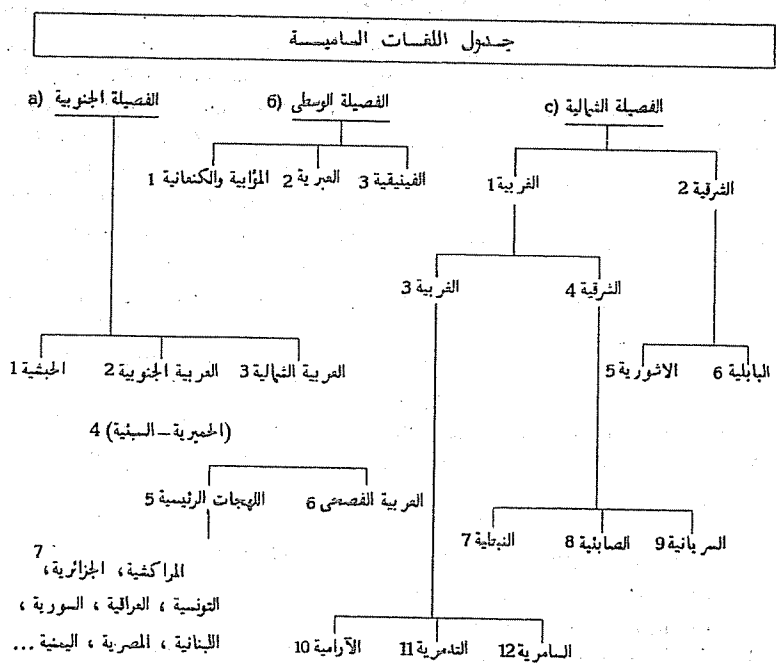
В ходе культурно-исторического развития арабских стран в XX веке наметилась тенденция к сближению и взаимовлиянию литературной и разговорной речи, что привело к формированию арабских обиходно-разговорных языков (койне). Этому в значительной степени содействовали кино и театр, радио и телевидение, пресса и художественная литература, расширение сети школ и мероприятия по ликвидации неграмотности.

Современный арабский литературный язык, обладающий многообразием книжно-письменных стилей, используется по преимуществу в письменной речи, а устная форма реализации литературного языка крайне ограничена официальной сферой функционирования.

Региональный арабский разговорный язык каждой арабской страны — это основное средство устного общения населения в повседневной жизни. Арабские региональные разговорные языки разграничиваются по государственно-географическому принципу и могут именоваться в соответствии с названием конкретной страны: египетский разговорный язык, сирийский разговорный язык и т. д. Эти обиходно-разговорные языки обслуживают все важнейшие сферы жизни, широко функционируя в устной форме в качестве разговорного языка в быту и официальных условиях, а также в письменной форме, в некоторых жанрах художественной прозы, драматургии, поэзии, в кино. В отличие от диалектов эти языки употребляются и понятны на всей территории данной страны, на них говорят и неграмотные горожане, и лица, владеющие литературным языком.

В каждом арабском государстве имеются специфические проблемы, в которых отражаются особенности сложившейся там языковой ситуации. Согласно большинству конституций,

Таблица семитских языков

арабский язык является официальным языком соответствующих государств. Однако в конституциях Ливана, Мавритании, Алжира, Туниса закреплено и разрешено использование французского языка, который достаточно глубоко укоренился в сфере официальных отношений и по-прежнему активно функционирует в других сферах общения. А в Ираке, наряду с арабским официальным языком, для района, населённого курдами, государственным объявляется также курдский.

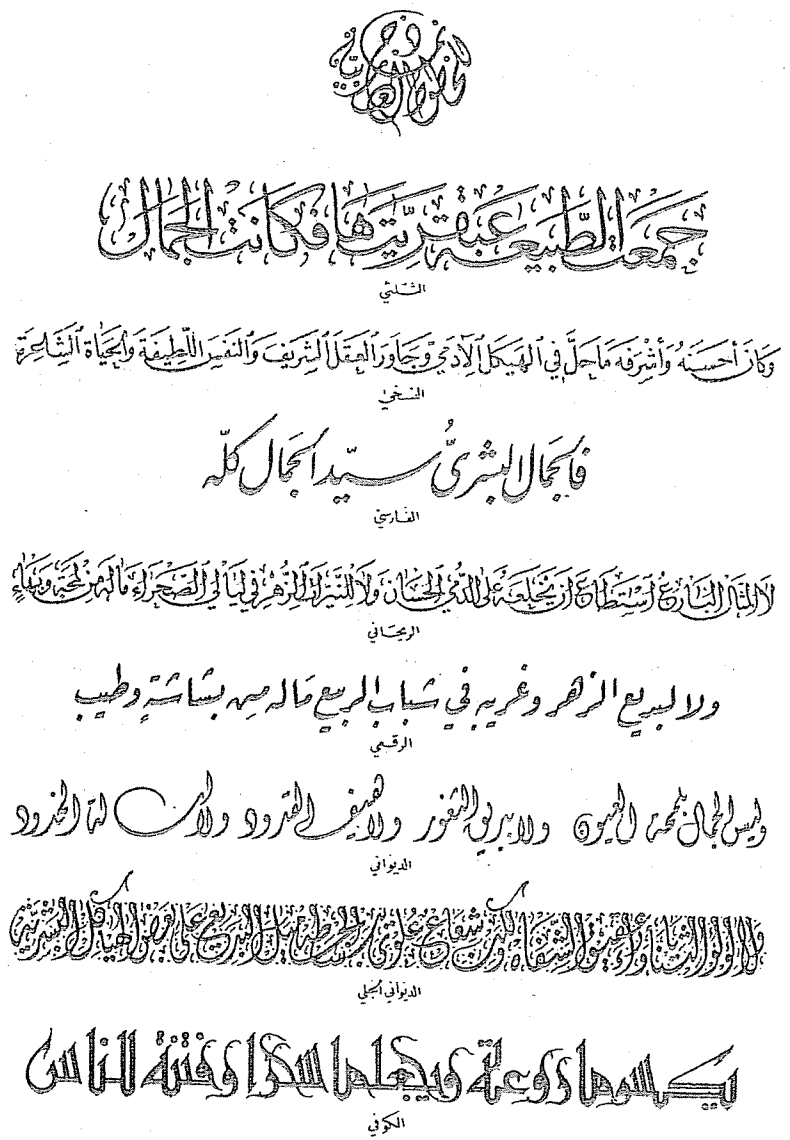
За годы независимого существования в арабских странах сформировался довольно значительный слой национальной интеллигенции, которую глубоко волнуют судьбы религии и освещение исторического прошлого, вопросы сохранения арабского культурного наследия и возрождения национальной культуры, её развития, наряду с расширением сфер функционирования национального языка, его обновлением и закреплением его статуса. Осознаёт она и угрозу единству арабской этнической общности, имеющей древнейшее происхождение. Причина распада арабского этноса связывается с широким функционированием разговорных языков. В этих условиях

большое значение приобретает языковая политика, проводимая в арабских странах. Идеологической основой языковой политики арабских стран являются мусульманская религия, идеи арабского национализма и солидарности мусульманских стран. Проведение языковой политики, единой для всего арабского региона, с одной стороны, и специфичной для каждой страны в отдельности — с другой, привело к созданию Сирийской академии арабского языка, Каирской академии арабского языка, Иракской академии наук, Иорданской академии арабского языка и Арабской организации по вопросам образования, культуры и науки, а также Постоянного бюро по координации лингвистической арабизации.

Литература

1. *Шагаль В.Э.* Арабские страны: язык и общество. М., 1998.
2. *Шагаль В.Э.* Языковой аспект национальных процессов в арабских странах. М., 1987.
3. *Шарбатов Г.Ш.* О трёхкомпонентной функциональной парадигме арабского языка и статусе арабских региональных обиходно-разговорных языков // Проблемы арабской культуры. М., 1987.
4. *Лебедев В.В.* Поздний среднеарабский язык (XIII-XVIII вв.). М., 1977.
5. *Белова А.Г.* История арабского языка. Курс лекций. М., 1979.
6. *Белова А.Г.* Очерки по истории арабского языка. М., 1999.
7. *Белова А.Г.* Введение в арабскую филологию. М., 2003.
8. *Гранде Б.М.* Курс арабской грамматики в сравнительно-историческом освещении. М., 1998.
9. *Акинина О.Г.* Арабский язык. Справочное пособие. М., 2004.
10. *Лебедев В.В.* Арабская грамматика. Базовый курс. М., 2003.

Образцы арабского почерка

Темы для докладов и рефератов:

1. Первые попытки записи арабской речи и возникновение арабского письма.
2. История происхождения арабских племён (легенды).
3. Понятие «мурувва» и идеального бедуина у древних арабов.
4. Положение бедуинов в современных арабских странах.
5. Мифология в доисламской Аравии.
6. Историко-культурное значение арабских преданий («Дни арабов»).
7. Понятие «касыды» в культуре арабов.
8. Особенности сознания древних арабов, понимание ими природы и красоты.
9. Возникновение и запись Корана — священной книги мусульман.
10. Коранические сказания, сюжеты и образы как исторический источник.
11. Исторические корни коранического образа Аллаха.
12. Жизнеописание пророка Мухаммеда и хадисы о нём.
13. Арабские завоевания и образование халифата.
14. Борьба за власть в Арабском халифате.
15. Средневековая арабская культура (утрата «аравийско-бедуинского» облика).
16. Формирование арабской филологии в средние века (исторические центры).
17. Переводческая деятельность средневековых арабов.
18. Первые арабские библиотеки, университеты и академии.
19. Вклад средневековых арабов в развитие естественных наук (математика, астрономия, медицина).
20. Арабские географы и этнографы.
21. Становление арабской историографии (персоналии, исторические хроники).
22. Влияние греков на арабо-мусульманскую философию.
23. Суфизм в истории арабов.
24. Различные доктрины и школы в исламе (понятие «калам»).
25. Понятие «адаба» у арабов и его образцы в арабской литературе.
26. Крупнейшие создатели энциклопедических сводов.
27. Возрождение у арабов в новое время («ан-нахда»).

28. Прогрессивное и реакционное в преемственности арабской культуры.
29. Проблемы «исламизации политики» и «политизации ислама» в современных арабских странах.
30. Исламский экстремизм в арабских странах.
31. Крупнейшие представители российской арабистики.
32. Разговорный язык в одной из арабских стран.
33. Языковая ситуация в арабских странах (на примере одной страны).
34. Языковая политика и проблемы арабизации.
35. Деятельность академий арабского языка.
36. Палестина и Палестинское движение сопротивления.
37. Подготовьте сообщение об одной из арабских стран (Саудовская Аравия, Йемен, Кувейт, Бахрейн, Катар, ОАЭ, Оман).
38. Палестинская проблема и создание ПНА.
39. Ирак на рубеже XX-XXI вв.
40. Лига арабских государств.

Арабские страны

البلدان العربية

جمهورية مصر العربية. العاصمة هي القاهرة. سيادة الرئيس محمد حسني مبارك.

جمهورية السودان. العاصمة هي الخرطوم. فخامة الرئيس السيد عمر حسن البشير.

جمهورية جيبوتي المستقلة. العاصمة هي جيبوتي. فخامة الرئيس اسماعيل عمر جيلة.

الجماهيرية العربية الليبية الشعبية الاشتراكية العظمى. العاصمة هي طرابلس الغرب. رئيس ليبيا (قائد الثورة الليبية) العقيد معمر القذافي.

الجمهورية الجزائرية الديموقراطية الشعبية (جمهورية الجزائر الديموقراطية الشعبية). العاصمة هي الجزائر. فخامة الرئيس عبد العزيز بوتفليقة.

الجمهورية التونسية. العاصمة هي تونس. سيادة الرئيس زين العابدين بن علي.

المملكة المغربية (المغرب). العاصمة هي الرباط. صاحب الجلالة الملك محمد السادس.

دولة الكويت. العاصمة هي الكويت. امارة دستورية. حضرة صاحب السمو أمير البلاد الشيخ (عهد سمو الأمير) صباح الأحمد الصباح.

دولة قطر. العاصمة هي الدوحة. صاحب السمو الشيخ حمد بن خليفة ال ثاني أمير دولة قطر.

مملكة البحرين. العاصمة هي منامة. حضرة صاحب الجلالة الملك حمد بن عيسى آل خليفة.

دولة الإمارات العربية المتحدة. العاصمة هي أبو ظبي. رئيس دولة الإمارات (سمو الشيخ أو حضرة صاحب السمو) الشيخ خليفة بن زايد آل نهيان.

سلطنة عمان. العاصمة هي مسقط. حضرة صاحب الجلالة السلطان قابوس بن سعيد المعظم.

جمهورية موريتانيا الإسلامية (الموريتانيا). العاصمة هي نوفكشوت. رئيس الدولة معاوية ولد سيدي أحمد الطاية.

الجمهورية العربية السورية. العاصمة هي دمشق. سيادة الرئيس الدكتور بشار الأسد.

الجمهورية اللبنانية. العاصمة هي بيروت. فخامة الرئيس العماد اميل لحود.

المملكة الأردنية الهاشمية. العاصمة هي عمان. سلالة (جلالة أو حضرة صاحب الجلالة) الملك عبد الله بن حسين المعظم (الملك عبد الله الثاني).

دولة فلسطين. سيادة الرئيس محمود عباس (أبو مازن).

الجمهورية العراقية. العاصمة هي بغداد. سيادة الرئيس الدكتور جلال طالباني.

المملكة العربية السعودية. العاصمة هي الرياض. مكة المكرمة. المدينة المنورة. خادم الحرمين الشريفين الملك عبد الله بن عبد العزيز السعود عاهل المملكة العربية السعودية.

جمهورية اليمن. العاصمة هي صنعاء. فخامة الرئيس الفريق علي عبد الله صالح.

Используемая литература

1. *Баранов Х.К.* Арабско-русский словарь. М., 1976.
2. المنجد في اللغة والإعلام. بيروت. 1975
3. دليل الصحافة العربية، بيروت، دار السيد للطباعة والنشر والتوزيع، 2004.
4. Страны и народы (популярная энциклопедия). С.-Пб., 1997.
5. Новейшая история арабских стран Азии (1917-1985). М., 1988.
6. Новейшая история арабских стран Африки. М., 1990.
7. *Ковыршина Н.Б.* Арабские страны. Лингвострановедение. Начальный курс. М., 1999.

Содержание

Общие сведения об арабских странах 7
- Арабская Республика Египет 12
- Республика Судан (Судан) 21
- Республика Джибути (Джибути) 27
- Социалистическая Народная Ливийская Арабская Джамахирия (Ливия) 29
- Алжирская Народная Демократическая Республика (Алжир) 35
- Королевство Марокко (Марокко) 41
- Исламская Республика Мавритания (Мавритания) 48
- Тунисская Республика (Тунис) 55
- Сирийская Арабская Республика (Сирия) 60
- Ливанская Республика (Ливан) 66
- Палестина 72
- Иракская республика (Ирак) 80
- Иорданское Хашимитское Королевство (Иордания) 87
- Йеменская республика 93
- Государство Кувейт (Кувейт) 99
- Королевство Бахрейн (Бахрейн) 104
- Государство Катар (Катар) 110
- Султанат Оман (Оман) 114
- Королевство Саудовская Аравия (Саудовская Аравия) 118
- Объединённые Арабские Эмираты (ОАЭ) 123

История арабов 129
- Древность 133
- Раннее средневековье 142
  - Ислам 142
  - Коран — священная книга мусульман 160
  - Завоевания арабов 168
  - Омейядский халифат 171
  - Аббасидский халифат 180
- Позднее средневековье (XIII-XVIII века) 187
- Арабские страны в новое время 225

Нравы, традиции и обычаи арабов 257
Мусульманский календарь 264
Праздники у арабов 266
Языковые проблемы арабских стран 271
Темы для докладов и рефератов 275
Арабские страны 277

Используемая литература 280

Учебное издание

***Ковыршина** Наталья Борисовна*

Арабские страны

ЛИНГВОСТРАНОВЕДЕНИЕ

начальный курс

Корректор *Г. А. Румянцева*
Верстка и оформление *И. Л. Зиятдинова*

«Восток – Запад»

Тел./факс: (495) 101-36-29
Для корреспонденции: 127106, Москва, а/я 12
E-mail: info@muravei.ru
Интернет: www.muravei.ru

Общероссийский классификатор продукции
ОК-005-93, том 2; 953005 — учебная литература

Санитарно-эпидемиологическое заключение
№ 77.99.02.953.Д.003857.05.06 от 05.05.2006 г.

ООО «Издательство АСТ»
170002, Россия, г. Тверь, пр. Чайковского, д. 27/32
Наши электронные адреса:
WWW.AST.RU E-mail: astpub@aha.ru

ООО «Восток-Запад»
129085, г. Москва, Звездный бульвар, 21, стр. 1

Отпечатано с готовых диапозитивов в
ООО «Типография ИПО профсоюзов Профиздат»
109044, Москва, Крутицкий вал, 18